

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_200001

UNIVERSAL
LIBRARY

ಪುನಃ ಮುದ್ರಣ

ಎರಡು ಧ್ರುವ

ಭಾಗ ೨

ಅನುವಾದಕರು :-

ಪ್ರೊ. ಎಂ. ಇನಾಮದಾರ

ಬಿ. ಎ.

ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೩೨

ಬೆಲೆ ೧-೦-೦

ಪ್ರಕಾಶಕರು :

ಜಿ. ಬಿ. ಜೋಶಿ

ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲಾ

ಧಾರವಾಡ

ಮುದ್ರಕರು :

ಶೀಷಗಿರಿವ ಗೋವಿಂದರಾವ

ಕುಲಕರ್ಣಿ

ಸಾಧನ ಪ್ರೆಸ್, ಧಾರವಾಡ

ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಲಹೆಗಾರರು .

ಶ್ರೀ. ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ, ಎಂ. ಎ.

,, ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ, ಎಂ. ಎ. ಬಿ. ಟಿ

,, ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ, ಎಂ. ಎ.

(ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ನಲ್ಲಿ)

ನಮ್ಮ ಮಾತು

೨೫

'ಎರಡು ಧ್ರುವ' ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಓದಿ
ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ಎರಡು ಭಾಗಗಳು ಕೂಡಿ ಒಂದು
ಭಾಷಾಂತರವು ಪೂರ್ಣಗೊಂಡಿತೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಹೊಸಗನ್ನಡಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಕೃತಿಗಳಷ್ಟೇ ಬಳಕೆಯ ಭಾಷಾಂತರ
ಗ್ರಂಥಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿ ಬೇಕು. ಅವು ಯಾವ ಭಾಷೆಯವೇ ಇರಲಿ
ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತೊಡವುಗಳಾಗುತ್ತವೆ, ಕನ್ನಡಿಗನ ಜೀವನ ಪರಿಚಯವನ್ನು
ವಿಶಾಲಗೊಳಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಾವು ನಮ್ಮ ಮಾತೆಯಲ್ಲಿ
ಆಗಾಗ ಭಾಷಾಂತರಗಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ ಭಾಷಾಂ
ತರ ಕಾರ್ಯವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ಒಂದು ಭಾಷೆಯ ಜೀವಾಳ
ವನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಷೆಯ ಜೀವಾಳಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸುವ ಕೆಲಸವು
ಲೇಖನ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಂಥ ಸುರಿತವನಿಗೂ ಶ್ರಮಸಾಧ್ಯವಾದುದು. ಅದ
ರಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸುವಾಗ ಅದೆಷ್ಟೋ ಎಡರುಗಳು
ಇದಿರು ನಿಲ್ಲುವವು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕನ್ನಡದ ಮೇಲಿನ ತಮ್ಮ ಪ್ರೇಮದಿಂದ
ಶ್ರೀ. ಇನಾಂದಾರರು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರಮ ವಹಿಸಿ ಈ ಭಾಷಾಂತರವನ್ನು
ಬರೆದು ನಮ್ಮ ಮಾತೆಗೆ ನೀಡಿರುವರು. ಮಾತಿನ ಹಾಗೂ ಬರೆವಣಿಗೆಯ
ಶೈಲಿಗಳ ಸಮತೂಕವೊಂದನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಬೊಡಲಿಸಿದ
ಕೊನೆಸರಿಗೆ ಈ ತಮ್ಮ ಪ್ರಥಮ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಯತ್ನವು
ನಮ್ಮ ವಾಚಕರ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವದೆಂದು ನಾವು ನಂಬಿ
ದ್ದೇವೆ. ಸುಖಗ್ರಂಥದ ಸ್ವಾರಸ್ಯವು ತಿಳಿಯಾಗಿ ಮನದಟ್ಟಾದರೆ
ಭಾಷಾಂತರಕಾರರೊಡನೆ ನಾವೂ ಕೃತಾರ್ಥರು. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ
ಸಂಸ್ಕರಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ನೆರವಾದ ಪ್ರೊ. ಜೋಗ ಅನಿಗೂ
ನಮ್ಮ ಸಂಸಾದಕೀಯ ಸಲಹೆಗಾರರಾದ ಪ್ರೊ. ಮುಗಳಿಯವರಿಗೂ
ನಾವು ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದೇವೆ.

ಸಂಸಾದಕರು

• ಕಲೆ ಮತ್ತು ಜೀವನ, ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರು ಮತ್ತು ಕೂಲಿಕಾರರು, ಭೋಗ ಮತ್ತು ತ್ಯಾಗ. ವತ್ಸಲಿಗೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಧ್ರುವಗಳು ಜೋಡು ಜೋಡಾಗಿಯೇ ಕಂಡವು. ಧ್ರುವಗಳು ಎರಡೆಂಬುದೇ ಸಿಜ! ಆದರೆ ಅವುಗಳ ನಡುವಿನ ಭಯಂಕರ ಅಂತರವೆಷ್ಟು? ಈ ಅಂತರದಿಂದಲೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ದುಃಖಗಳು ಉದ್ಭವಿಸಿವೆ. ಈ ಅಂತರವು ಕಡಿಮೆ ಹೇಗಾಗಬೇಕು? ಎರಡು ಧ್ರುವಗಳು ಎಂದಾದರೂ ಒಂದಾಗಬಹುದೇ? ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ವತ್ಸಲಿಯು ಕಂಡ ಎರಡು ಧ್ರುವಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರವು ಜೀವನದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಪೃಕ್ತಿಗೂ ಕಾಣಬಹುದಾದದ್ದು. ಅವಳೆದುರಿಸಲಿಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಹೃದಯವನ್ನು ತಲ್ಲಣಿಸುವಂತಹದು. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ದುಃಖ ದೈವ್ಯಗಳಿಗೆ ಮೂಲಕಾರಣವೆಂದರೆ ಜೀವನವನ್ನು ಸಹೃದಯತೆಯಿಂದ ನೋಡದೆ ಇರುವಿಕೆಯೆ. ತನ್ನ ಪತಿಯ ಡಾಂಭಕತೆಯ ಮೂಲಕ ಅನಂತ ದುಃಖಗಳಿಗೀಡಾದ ವತ್ಸಲಿಗೆ ಮಾನವೀ ಜೀವನದ ಎರಡು ತುದಿಗಳ ನಡುವಿನ ಅಂತರವು ಎಂದಿಗೂ ಒಂದಾಗಲಾರದಷ್ಟು ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಕಂಡರೂ, ಅವಳು ತಾನಾಗಿಯೇ ತನ್ನ ಪತಿಯ ಅಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅರಿತು, ಕಷ್ಟ ನಿಷ್ಕರಗಳ ನೆಲೆನೀಡಾದ ಕೆಳಗಿನ ವರ್ಗದ ಕೂಲಿಕಾರರಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡು, ಅವರ ದುಃಖದ ಆಳವನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು, ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೇ ಸಮರಸಳಾಗಿ ಅಪರಾದರೂ ಸುಖಿಗಳಾಗುವಂತೆ ಅವರನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆಳೆಯುವದರಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಸ್ವರ್ಗವೆಂದು ಮನಗಂಡು, ಕೂಡಲಾರದಂತೆ ಕಾಣುವ ಕೊನೆಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಕೃತಿಯಿಂದ ತೋರಿಸುವಳು. ವತ್ಸಲಿಯು ಅಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯು. ಅವಳ ಕರ್ತವ್ಯಕಠೋರತೆಯು ನಡೆದುಬಂದ ನೀತಿಯನ್ನು

ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ಸರದುಃಖ

ವನ್ನು ಕೂಡ ಕಚ್ಚಿ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳು

ಸ್ವಾರ್ಥಮಯವಾದ ಸುಖಲೋಲುಪತೆಗ

ಸ್ವರೂಪವನ್ನರುಹುವಂತಹದಾಗಿದೆ. ಇಡೀ ಕಾದಂಬರಿಯು

ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ವತ್ಸಲೆಯ ಕೃತಕಾರ್ಯತೆಯೇ ಸಮರ್ಪಕವಾದ ಉತ್ತರ

ಸುಖಸಂಪಾದನೆಯು ಜೀವದ ಧೈಯಗಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿದೊಂದಾಗಿದ್ದರೂ ಆ

ಸಂಪಾದನೆಯಲ್ಲಿ ಪರರ ಸುಖಕ್ಕೆ ವ್ಯತ್ಯಯ ಬರದಂತೆ ಸಾಧನಗಳನ್ನು

ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮರೆಯದೆ, ತನಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಸುಖದ

ಕೆಲವಂಶವು ತನ್ನಳಿದ ಇತರರಿಗಾದರೂ ದೊರೆತು ಅವರೂ ಸುಖಿಗಳಾಗ

ಲೆಂಬ ಉದಾರಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಜೀವಿಸುವದೇ ನಿಜವಾದ ಜೀವನ. ಇಲ್ಲ

ವಾದರೆ ಕಲೆಯ ಸೋಲನ್ನು ಹೊತ್ತು ನಿಂತ ರಮಾಕಾಂತನ ಕಾಮುಕ

ಸ್ವಾರ್ಥ, ಕಪಟ ದಾರಣದ ಹಿಂದೆ ಒಂದುನಿ ಬಾಳಲಾರದ ದಾದಾನ

ನೀಚತನ, ಇಂಥವುಗಳೇ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲದಂತೆ

ಮಾಡಿ ಸುಖವನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸುವವು. 'ಎರಡು ಧ್ರುವವು ಅಧು

ನಿಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯ ವಿಷಮತೆಗಳ ಅತ್ಯುಗ್ರವಾದ ಚಿತ್ರ.

ಮನನೀಯವಾದ ವಿಚಾರವನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಕಥೆಗೆ, ಸರಸವಾದ ಕಲೆಯ

ಆವರಣ ದೊರೆತಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿಯ (art & ideology) ಕಲೆ ಮತ್ತು

ವಿಚಾರಪರಿಪಾಕಗಳ ಸರಸಸಮ್ಮಿಲನದ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಇದನ್ನು

ಕನ್ನಡಿಸಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಂಬರೀ ವಾಚ್ಛಯಕ್ಕೆ ಕೈಲಾದಮಟ್ಟಿಗೆ ಸೇವೆ

ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂಬ ಬುದ್ಧಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರಿ

ಗಾದರೂ ಕೂಡ ಕಲೆಯಬೇಕಾದ ಹೊಸ ವಿಷಯ ಇದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ

ಇದೆ. ಎಂಬುದನ್ನಾದರೂ ನಾನು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ. ಇರಲಿ.

ಕಾದಂಬರಿಯೇ ಓದುಗರ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಅದರ ಗುಣಾವಗುಣ ಉಪ

ಯುಕ್ತತೆಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಚರ್ಚೆ ಏಕೆ? ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ವಾಚಕರೂ

ವಿಮರ್ಶಕರೂ ಮಾಡಿಯೇ ಮಾಡುವರು.

ಉತ್ತಮ ಕಾದಂಬರಿ
 ಉಕರಾದ ಶ್ರೀ. ಎ. ಸ. ಖಾಂಡೆ
 ಅನುಮತಿ ಬೇಡಿದ ಕೂಡಲೆಯೇ ಒಪ್ಪಿ,
 ಎಂದಕ್ಕೆ ಈ ಸರಸ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವ
 ಉಪನ್ಯಾಸ ತುಡುಕೊಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಚಿರಋಣಿಯಾಗಿ
 ದ್ದೇನೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ದೊಡ್ಡ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥ
 ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಒಪ್ಪಿ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಯನ್ನಾಪರೂ ತಾವೇ
 ತಯಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆವೆಂದು ಹೇಳಿ ಇಡೀ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆತಿ ಪರಿಶ್ರಮ
 ದಿಂದ ಪಾರುಗಾಣಿಸಿದ, ಸಂಪಾದಕರ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಮನ್ನಿ
 ಸಿದರೂ ತೀರದು. ಅದರಂತೆಯೇ ಪ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಕೊಡುವ ಮೊದಲು, ಅನುವಾದ
 ವನ್ನು ಮೊದಲಿನಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ ಓದಿ ನೋಡಿ ಎಷ್ಟೋ ಮಹತ್ವದ
 ಎಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಿ ಶ್ರಮವಹಿಸಿದ ಪ್ರೊ. ಮಂಗಳಯವರಿ
 ಗಾದರೂ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಕಾದಂಬರಿಯು ಅನುವಾದವೇ
 ಆಗಿದ್ದರೂ ಕನ್ನಡಿಗರ ಹೃದಯವನ್ನು ಸೆಳೆದು ಅವರ ಪ್ರೀತ್ಯಾದರಗಳಿಗೆ
 ವಾತ್ರವಾದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಶ್ರಮ ಸಫಲವಾಯಿತೆಂದು ಒಗೆಯುವೆ.

ವಿ. ಎಂ. ಇನಾಮದಾರ

ಎರಡು ಧ್ರುವ

ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯು ಅನೇ ವರ್ಷದ
ಅನೇಯ ಕುಸುಮ

ಸಮುದ್ರದಾಚೆಯಿಂದ

ಭಾಗ ೨

(ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಿಂದ ಬಂದ ಪತ್ರ ಮತ್ತು ದಿನಚರಿಗಳ ಸಂಗ್ರಹ)

ಬರೆದವರು :-

ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ ಎಂ. ಎ.

ಹಣ್ಣೆಲೆಗಳೂ ಚಿಗುರೆಲೆಗಳೂ

ಸುರಂಗಿಯು ಸತಾರು ಬಾರಿಸತೊಡಗಿದಳು. ರಸಾಕಾಂತನಿಗೆ ತುಂಬಿಗಳ ಗುಂಚಾರವವನ್ನು ಕೇಳಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಸತಾರನ ತಂತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅವಳ ಬೆರಳುಗಳು ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಗೋಲದಿಂದ ಸ್ವರ್ಗದವರೆಗೆ ಹೋಗುವ ಕವಿಕಲ್ಪನೆಯಂತೆ ನರ್ತಿಸತೊಡಗಿದವು. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ನಾದಮಧುರಸ್ವರದಿಂದ ಕೋಣೆಯು ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಸತಾರು ಬಾಲಕರ ಸ್ವಚ್ಛಂದದಿಂದ ಆಶಾಪ ತೆಗೆಯುತ್ತಿತ್ತಾದರೆ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ರಮಣರಮಣಿಯರ ಮುಗ್ಧಪ್ರಣಯ ಕೂಜನವನ್ನು ಪ್ರಕಟಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ವ್ಯಥೆ, ನಂತೆ ಶಾಂತವಾದ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಹೇಳಿದಂತೆ ಕೇಳಬರುತ್ತಿತ್ತು. ನಡು ನಡುವೆ ಹೊರಡುವ ಅತ್ಯಂತ ಕೋಮಲ ಸ್ವರವು ಮಧುರ ಬಾಲಿಕೆಯ ಕಂಠದೊಳಗಿಂದ ಮೊರಟ ಧ್ವನಿಯಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವಂತಿತ್ತು. ಸುರಂಗಿಯ ವಾದನ ಕೌಶಲ್ಯವು ಅಷ್ಟೊಂದು ಅಪ್ರತಿಮವಾಗಿತ್ತು. ಅವಳೊಂದು ಶೃಂಗಾರಿಕ ಪದವನ್ನು ಬಾರಿಸಿದಾಗ ಲತಾಮಂಡವದ ಹಿಂದೆ, ವಂದಮಾರುತನಿಗೂ ಕೇಳಬರದಂತೆ ಪ್ರಣಯಿಗಳ ಬೋಡೊಂದು ಮೃದುಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರೇಮಗೋಷ್ಠಿಯಂತೆ ರಸಾಕಾಂತನಿಗೆ ಆದು ಭಾಸವಾಯಿತು. ಅವಳು ಛೇರಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸುವಾಗ, ತನ್ನ ಬಿಟ್ಟನೇ ಬಿಟ್ಟ ಮಗನು ದೇಶದ ಸಲುವಾಗಿ ಗಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಆತನನ್ನು ತಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅಳುವ ತಾಯಿಯ ಚಿತ್ರವು ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮುಂದೆ ಸಿಂಹಿತು. ಸತಾರನ ಆ ಮೃದು, ಮುಗ್ಧ, ಮಧುರ ಸ್ವರಗಳ ದ್ವಾರದಿಂದ ನೇತ್ರಪಲ್ಲವೆಯೇ ಏಕೆ, ಹೃದಯದ ಭಾಷೆಯೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಬಹುದು ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ರಸಾಕಾಂತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬರದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

‘ಆ ಸತಾರು ಕೆಳಗಿಡು’ ಎಂದು ರಮಾಕಾಂತನು, ತೂಗುವ ಉರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ತೂಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಆದನು.

‘ಯಾಕೆ? ಬೇಸರಾಯಿತೇ?’ ಸುರಂಗಿಯು ಸತಾರನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಇರಿಸುತ್ತ ಕೇಳಿದಳು.

‘ಹಂಗಸರಿಗೆ ಅಭರಣಗಳ ಬೇಸರ ಬರಬಹುದು ಒಂದು ನೇಟಿ. ಆದರೆ—’

‘ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಳ್ಳುವ ವಿಧ್ಯೆ ಬಿಟ್ಟೇ ಸಾಧಿಸುವದು ಸಿಮಗೆ’ ಎಂದು ಸುರಂಗಿಯು ಪಲ್ಲಂಗದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ತುಸು ವಕ್ರ-ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆತನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಆದಳು.

‘ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬೀವ ಹೋಗುತ್ತದೆ—’

‘ಅಂಥಾದ್ದೇನು ನಾನು ಸಿಮ್ಮ ಬೀವ ತಗೊಂಡೆ?’

‘ನೀನೇನು ಸತಾರು ಬಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆಯೋ?’

‘ಇಲ್ಲ! ನಾನು ಬಾರಿಸಿದ್ದು ನಗಾರಿ!’

‘ಕಲಾವಂತನು ಬಮ್ಮಿ ರಂಗಿಗೆ ಬಂದನೆಂದರೆ ಆತನಿಗೆ ಯಾತರದೂ ಅರಿವೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ.’

‘ಆದರೆ? ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದಾದರೂ ಏನು?’

‘ಸಿನ್ನ ಬೆರಳುಗಳು ಸತಾರಿನ ಮೇಲೆ ಅಡುತ್ತಿದ್ದವು, ಇಷ್ಟೇ. ಆದರೆ ಅದರ ಗತಿಗಳೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ’ ಎಂದು ರಮಾಕಾಂತನು ತನ್ನ ಎವೆಯ ಎಡಭಾಗದ ಕಡೆಗೆ ಕೈಯೊಯ್ಯುತ್ತ ಆದನು.

‘ತಂತಿಗಳಾವೂ ಹರಿಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ?’

‘ತಂತಿಗಳೇನೋ ಹರಿಯಲಿಲ್ಲ— ಆದರೆ ಸ್ವರಗಳಿಗೆ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲು ದಾರಿಯಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅವು ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಸುತ್ತಿವೆ. ಹೃದಯ ವೆಷ್ಟು ಜಡವಾಗಿದೆ ನನ್ನದು!’

‘ಅದರ ಬಾರವು ಕಡಿಮೆ ಹೇಗಾಗಬೇಕು? ಅದಕ್ಕೆ ಬಿಷ್ಣು—’

‘ಎರಡನೇ ಹೃದಯ.’

ಸುರಂಗಿಯು ‘ಎನಾದರೊಂದು ಮಾತಾಡುವಿರಿ ಆಯಿತು’ ಎಂಬ

ಆರ್ಥವನ್ನು ತನ್ನ ಗೋಣಿಸಿಂದಲೇ ಅಭಿನಯಿಸಿದಳು. ರಮಾಕಾಂತನ ಮಾತು ಅವಳಿಗೆ ಸೇರಿತೆಂಬುದು ಅವಳ ಮುಖದ ಮೇಲಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯ ಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಉತ್ತೇಜನ ಹೊಂದಿ ರಮಾಕಾಂತನು 'ಒಂದು ಶರೀರಕ್ಕೆ ರಕ್ತ ಕಡಿಮೆಬಿದ್ದರೆ, ಎರಡನೇ ಶರೀರದೊಳಗಿಂದ ತಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ಹಾಕುವರು. ಇದು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆಯೇ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

'ಹೀಗೇನೋ ಕೇಳಿರುವೆನು ಸಿಬ. ಆದರೆ ಬೇಕಾದವರ ರಕ್ತ ನಡೆ ಯುವದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಂತೆಯೇ ಇರಬೇಕಾಗುತ್ತದಂತೆ ರಕ್ತ.'

'ಹೃದಯಗಳದಾದರೂ ಅದರಂತೆಯೇ....'

'ಈಗ ತಿಳಿಯಿತು ನನಗೆ?'

'ಏನದು?'

'ಸತಾರು ಬಾರಿಸುವದು ಕೇಳಲೆಕ್ಕೆ ಯಾಕೆ ಬೇಸರಾಯಿತು ಎನ್ನುವದು!'

'ಯಾಕೆ?'

'ಹೃದಯದ ಭಾರವನ್ನೆಳಿಸಲೆಕ್ಕೆ ಎರಡನೇ ಹೃದಯವು ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು.'

'ಆದರೆ-ನಿನಗೆ ಹೃದಯವೇ ಇಲ್ಲವೋ?'

'ಸುಲೋಚನೆಯು ಇಂದು ಊರಲ್ಲಿ ಇರಲೆಕ್ಕೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲವೇ? ಅಂದಮೇಲೆ—'

ಖುರ್ಷಿಯು ನೋಲೆಂದ ಏಳುತ್ತ ರಮಾಕಾಂತನು ಕರದ. 'ಸುರಂಗಾ— ಆತನ ಸ್ವರದಲ್ಲಿಯೂ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಉನ್ಮಾದವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಸುರಂಗಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಅನಿಸಿತು. ಬೆಳಗಾಸಿಗೆ ಬಂದಾಗಿನಿಂದ ಸುಲೋಚನೆಯು ಅವನ ಬೊತೆ ಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದರಿಂದ ರಮಾಕಾಂತನು ಸೂಚಕತೆಯಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವೆಸಿದ ಪ್ರಣಯ ಚಿಹ್ನೆಗಳು ಅವನಿಗಷ್ಟೇ ತಿಳಿಯುವಂತಿದ್ದವು. ಕಳೆದ ವಾರದಲ್ಲಿ, ಬೆಳಗನೇ ಬರುವ ಸಲುವಾಗಿ

ಸುಲೋಚನೆಯ ತಂದೆಯವರಿಂದ ೨-೩ ಪತ್ರಗಳು ಬಂದವು. ಆ ಮೂಲಕ ಮರುಬವನು ಅಂದೋಲಿಘಟ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಅವಳೂ ರಮಾಕಾಂತನೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ನಿಶ್ಚಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

ಆವಳ ತಂದೆಗೆ ಊರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಮಿತ್ರರು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳನ್ನು ಇಂದು ಅತ್ಯಂತ ಬಲುಮೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರು. ರಮಾಕಾಂತನಿಗಾದರೂ ಅವರು ಕರೆದಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಸುರಂಗಿಗೆ ಆಮಂತ್ರಣವಿರದ್ದರಿಂದ ಅವನೂ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ! ಅದೇಕೆ, ತನ್ನ ಕೂಡ ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗಬೇಕೆಂತಲೇ ಆತನು ಆಮಂತ್ರಣವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದನೆಂದು ಸುರಂಗಿಗೆ ಅನಿಸಿತು.

‘ಸುರಂಗಾ’— ಎಂದು ಕರೆದು ರಮಾಕಾಂತನು ಕ್ಷಣಮೊತ್ತ ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿ ಉಳಿದನು. ತನ್ನ ಸ್ವಂತವ ಕಂಪಯುಕ್ತ ಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿ ತನ್ನದು ತನಗೇ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಕಳೆದ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸುರಂಗಿಯ ಸೌಂದರ್ಯದ ಪರಿಣಾಮವು ಆತನ ಮೇಲೆ ಮೋಹವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಬಂದು ಔಷಧದಂತೆ ಆಗಿತ್ತು. ಬೆಳಗಾಸಿಯ ಮುಕ್ತಾಮಿನಲ್ಲಿಯಂತೂ ಈ ಔಷಧವು ಆತನ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜೀರಿತು. ಕಂಪನಿಯ ಕೆಲಸಗಳ ಮೂಲಕ ಮ್ಯಾನೇಜರರಿಗಂತೂ ಸುರಂಗಿಯ ಕೂಡ ಬರುವದು ಶಕ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ನೋಕರಚಾಕರರೆಂದರೆ ಹೇಳಿಕೇಳಿ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರು! ಪರ್ವತವು ಎಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾದರೂ ಆಕಾಶದಿಂದ ಸಿಡಿದು ಬೀಳುವ ತಾರೆಗೆ ಆಸರವಾದೀತೇ?

ಸುಲೋಚನೆಯು ಅಂತರಪಡದೆಯಾಗಿ ಇದ್ದಳೆಂದೆ! ಇಲ್ಲವಾದರೆ—

ಆದರೆ ಇಂದು ರಮಾಕಾಂತನ ಸುದೈವದಿಂದ ಸುಲೋಚನೆಯು ಊರಲ್ಲಿರಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. ಬೆಳಗಾಸಿಯ ಹವೆಗೆ ಸುರಂಗಿಯ ಪ್ರಕೃತಿಯಾದರೂ ಹಾ ಹಾ ಅನ್ನುವದರಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಿಸಿತು. ಆ ಮೂಲಕ ಸುಲೋಚನೆಯ ಚಿತ್ರದ ಕೆಲಸವಾದರೂ ಚನ್ನಾಗಿ ಸಾಗಿತ್ತು. ಇಂದು ಊಟವಾದಕೂಡಲೆ ಸುರಂಗಿಗೆ ಸತಾರು ಬಾರಿಸುವ ಲಹರಿಯಾಯಿತು.

ರಮಾಕಾಂತನಿಗಾದರೂ ಇಂಥ ಮಧುರ ವಾತಾವರಣವು ಬೇಕೇ ಆಗಿತ್ತು. ಸುರಂಗಿಯ ಕೋಮಲ ಬೆರಳುಗಳೊಡನೆ ಆತನ ಹೃದಯವೂ ಸರ್ತಿಸ ತೊಡಗಿತ್ತು. ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಆರಿವು ಕೂಡ ತಾಪದಾಯಕವಾಗು ವಷ್ಟು ಅವಳ ಗಾಯನ ವಾದನ ಕೌಶಲ್ಯವು ಅವನ ಪ್ರೇಮಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯನ್ನು ಚಂಚಲವಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಈ ಆರಿವನ್ನೇ ಮರೆಯಬೇಕು— ಒಂದು ಸಿರಾಕಾರ ಆನಂದವನ್ನೇ ಸುಖಯಜ್ಞಕೆಂಬ ಉತ್ಕಟವಾದ ಉತ್ಕಂಠೆಯು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು.

ಆತನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅವಳನ್ನು ಕರೆದ 'ಸುರಂಗಾ—' ಸುರಂಗಿ ಯು ಈ ಕರೆಗೆ ಬಿದರಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕೆ ಅವಳು ಪರಿಚಿತಳಾಗಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯದೆಯೇ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮುಂದೆ ಮೂರು ಚಿತ್ರಗಳು ಕುಣಿದುಹೋದವು. ತೊಪ್ಪಲು ಹೊಚ್ಚಿದ ಗುಡಿಸಲು ಹಾಗೂ ಸಾವಳ ನಿಗೆ ನಾಚಿಕೊಂಡು ದೂರ ಸರಿದು ನಿಲ್ಲುವ ತುಳಸಿ— ಊರಲ್ಲಿಯ ಜಮೀನುದಾರನ ಮನೆ, ಅಲ್ಲಿ ತಾನು ಒಕ್ಕಲಗಿತ್ತಿಯಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡು ತ್ತಿರುವಾಗ ಆತನು ಹಿಡಿದ ಕೈ— ಜಾಯಿ ತೆರೆಯಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬುದಿತ್ತು, ಆದರೇನು? ಆತನು ತಟ್ಟನೆ ತನ್ನ ಮುಷ್ಟಿಯ ನೊತ್ತಿದ. ಅದರಲ್ಲಿ ರೊಕ್ಕವನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ, ಕಂಠದವರೆಗೂ ಬಂದ ತನ್ನ ಧ್ವನಿಯು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತಟ್ಟಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಿತು.

ಇಂದಿನದು ಮೂರನೇ ಚಿತ್ರ! ರಮಾಕಾಂತನಂಥ ಶ್ರೀಮಂತ ಮತ್ತು ಕಲಾವಂತ ತರುಣನು ತನ್ನನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಲಿದ್ದ. ಕರೆಯೋಣ ವೇತರದು? ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನ ವೋಹಿಸಿ ಮಂತ್ರವೇ ಆದು. ಆ ಸಿಮಂತ್ರಣ ದಲ್ಲಿ ವಸಂತನ ಸುಗಂಧವೂ ಚಂದ್ರನ ತುವೂ ಇದ್ದವು. ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದನಂತರ ವೊದಲನ ಎರಡು—ಮೂರು ವರ್ಷ ಗಾಯನವನ್ನು ಕಲಿಯುವದರಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡು ವದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಳೆದಿದ್ದಳು. ಆಗ ಅವಳಿಗೆ ಸುಖ ವಿಲಾಸಗಳ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಳೆದ ಮೂರು ವರುಷಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳು ಒಳ್ಳೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆಲೆಗೊಂಡು ದೊಡ್ಡ ಪಗಾರವನ್ನು ಗಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಜರದ

ಪತ್ತಲಗಳು, ಅಭರಣಗಳು, ಬಿಲಿಯುಳ್ಳ ಅತ್ತರಗಳು, ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳು, ಸುತ್ತಲಿನ ದೃಶ್ಯಗಳು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳೂ ಕೂಡಿ ಅವಳಿಗೆ 'ಮುಗ್ಧೆ, ಎಳು. ಇದು ನಿನಗೆ ಜೋರಿಣಿಯಾಗಿ ಬಾಳುವ ವಯಸ್ಸೇ?' ಎನ್ನುವಂತೆ ಆಗಿದ್ದವು.

ಆದರೆ ಮ್ಯಾಸೀಬರನ ಕಠೋರ ಶಿಸ್ತಿನ ತುರಂಗದಲ್ಲಿ ತಳಮುಳಿ ಸುವದರ ಹೊರತು ಅವಳಿಗೆ ಎನೂ ಮಾತಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತನೇ ಅವಳನ್ನು ಅನ್ನದ ಮೂರ್ತುಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿದನು. ಅವನ ವ್ಯಯತ್ನದ ಮೂಲಕವೇ ಅವಳಿಗೆ ಇಷ್ಟೊಂದು ಧನವೂ ಕೀರ್ತಿಯೂ ದೊರೆತಿತ್ತು. ಅವಳ ಕೃತಜ್ಞ ಮನವು ಅವನ ವಿರುದ್ಧ ಹೋಗಲೇಸಿದಿಲ್ಲ. ರಮಾ ಕಾಂತನ ನಾಟಕವನ್ನು ಕಂಪನಿಯವರು ಕೂಡಿಸಲಕ್ಕೆ ಅರಂಭಮಾಡಿ ದಂದಿನಿಂದ ಈ ತುರಂಗವಾಸದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬಹುದೆಂಬ ಆಶೆಯು ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ತನ್ನ ಪ್ರೇಮವು Platonic (ಪ್ಲಟೋನಿಕ್) ಆದೇ, ಶಾರೀರಿಕವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ವತಃದ ಏಷಯದಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವನ ಹೃದಯದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಸುರಂಗಿಯು ಯಾವಾಗಲೋ ಗುರುತಿಸಿದ್ದಳು. ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಇದು ತೋರಿಕೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಮತ್ತು ಕಲಾಪಂತ ಮನುಷ್ಯನ ಸಿದ್ಧೋಷ ಸೌಂದರ್ಯಪ್ರೇಮವಿದೆ ಎಂದೆಸಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂತು-ಅದು ಕಥಾ ಲೇಖಕನ ಗಾಯಿಕೆಯ ಮೇಲಿನ, ಕಲಾಪಂತನ ಕಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೀತಿಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅದು ಸ್ತ್ರೀಯ ಮೇಲಿನ ಪುರುಷನ ಪ್ರೇಮವೇ ಆಗಿತ್ತು.

ಅದು ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಪ್ರೇಮವೇ ಇದ್ದು ಬಗ್ಗೆ ಸುರಂಗಿಗೆ ಎನೂ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ ವೇಶ್ಯೆಯ. ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಒಂದ ಅನುಭವವು ಅವಳ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಚಿನ್ನಾಗಿ ಕೊರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಬಹಿರಂಗದಲ್ಲಿ ತಾವು ತೋಳೆದ ಅಕ್ಕಿಯಂತೆ ಕಲಂಕ ರಹಿತರೆಂದು ಮೆರೆಯುವವರು, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಉಟ್ಟಗಿಂತಲೂ ಹೇಗೆ ಕಪ್ಪಾಗಿರುವರು, ಸೂಳೆಯರನ್ನು ನೋಡಿ ಮೂಗು ಮೂರಿಯವ

ಗರತಿಯರ ಹೊಟ್ಟೆ ಹೇಗೆ ಉರಿಯುವದು, ೧೫ ವರುಷದ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ೭೫ ವರುಷದ ಮುಪ್ಪಿನವರೆಗೂ ಎಲ್ಲ ಪುರುಷರು ಹಾದೀ ಪಿಡಿದು ಹೋಗುವ ಸರ್ವಸಾಧಾರಣ ಹೆಂಗಸಿನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ತಿರುಗಿ ಪೇಗೆ ನೋಡುವರು, ಸಂಭಾವಿತರೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಷ್ಟು ಗೊಂದಲವಿರುವದು—ಒಂದೇ ಎರಡೇ, ಇಂಥ ಸಾಧಾರಣ ಸಂಗತಿಗಳು. ಪೊದಲೇ ಸುರಂಗಿಯ ತಾಯಿಯದು ಎಂಬುದು ನಾಲಿಗೆ. ಆದರಲ್ಲಿಯೂ ವೇಶ್ಯೆಯ ಉದ್ಯೋಗದ ಅನುಭವ!

ಇದರ ಮೂಲಕವೇ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ರಮಾಕಾಂತನು ತನ್ನೊಡನೆ ಪೆಚ್ಚು ಸಲಿಗೆಯಿಂದ ಪರ್ತಿಸುವನೆಂಬುದು ಸುರಂಗಿಗೆ ನಂಬಿಕೆಯಿತ್ತು. ಆ ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ದಿವಸ ಅವಳು ಆತನ ಸಂಗಡ ಬುಹು ಸಮುದ್ರತೀರಕ್ಕೆ ಹೋದದ್ದಾದರೂ ಅದೇ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮಾತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವಳು ತನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬಯದ್ದಳು. ಆದರೆ ವಿಚಿತ್ರ ಘಟನೆಯಿಂದ ಪತ್ರವಂತೂ ರಮಾಕಾಂತನ ಕೈ ಸೇರಲೇ ಇಲ್ಲ. ತಿರುಗಿ ಮತ್ತೆಯಾರಾಗಾದರೂ ಸಿಕ್ಕಿ ರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸ ಕಟಿಯುತ್ತಿತ್ತು.

ರಮಾಕಾಂತನು ದಿಟ್ಟತನದಿಂದ ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಆದನು—‘ಸುರಂಗಾ, ನೀನು ನನ್ನವಳಾಗುವೆಯಾ?’ ಭೂಮಿಯೆಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇಟ್ಟು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಂಪಿತ ಸ್ವರದಿಂದ ಅವಳು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು—‘ನಾನು ನಿಮ್ಮವಳಾಗಬಲ್ಲೆನೇ?’

‘ಆದರೆ?’

‘ನಾನು—ನಾನು—ಯಾರೆಂಬುದು ಇದು—’

‘ನೀನೇ? ನೀನು ಒಂದು ಸೌಂದರ್ಯದ ಮೂರ್ತಿ!’

‘ಆದರೆ ಆ ಮೂರ್ತಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪಾಪಗಳು—’

ಅವಳ ಎಡಗಡೆಯ ಭುಜದ ಮೇಲೆ ಕೈ ಇಟ್ಟು ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ ರಮಾಕಾಂತನು ಆದನು—‘ಎಂಥ ಹುಚ್ಚಿಯು ನೀನು? ಸೌಂದರ್ಯದ ಉಸಿರಿಗೂ ನಿಲ್ಲದು, ಪಾಪ—’

‘ಆದರೆ ನನ್ನ ಸಾಂದರ್ಭವು ನಷ್ಟವಾದರೆ, ನಾಳೆಯೇ ಸ್ವೋವ್ಹಿನ ಅಪಘಾತದಿಂದ ನಾನು ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡೆನೆಂದರೆ—’

‘ಅಂದರೆ ನಾನು ಒಳ್ಳೇ ಉಪಚಾರ ಮಾಡುವೆ?’ ರಮಾಕಾಂತನು ನಡುವೇ ನಸುನಗುತ್ತ ಆಂದನು.

‘ನನ್ನಲ್ಲಿ ಚಲೋಡು ಕೆಟ್ಟದು ಎಲ್ಲಾ ನೀವು. ಸವಿಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಗೊಳ್ಳು ಸರಾ?’

‘ಸವಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದೇಕೆಬೇಕು? ಆದು ಸವಿಯಾಗಿಯೇ ಇದೆ’ ಸುರಂಗಿಯು ಭಯಾಕುಲದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆತನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಆಂದಳು—‘ಆ ದಿವಸದ ಪತ್ರವು ಕಳೆದು ಹೋಯಿತಲ್ಲ! ಆದನ್ನು ನಾನು ಮತ್ತೆ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು—ಆದರೆ—’

‘ಆ ಪತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮಾಡುವದಾದರೂ ಏನು? ಪ್ರಣಯದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಿಗೆ ಲೇಖಿ ಸಾಕ್ಷಿಗಳಿಗಿಂತ ಬಾಯ ಸಾಕ್ಷಿಗಳೇ ಒಳ್ಳೆಯವು.’

ಅವಳ ಹೆಗಲು ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟ ಅವನ ಕೈಯು ಧರಧರ ಕಂಪಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮದಿರೆಯ ಪೇಲೆಯನ್ನೆತ್ತವ ಮನುಷ್ಯನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿಯ ಮದವು ಆತನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ತನ್ನ ಎಡಗೈಯಿಂದ ಅವಳ ಗದ್ದುಹಿಡಿದು ಮುಖವನ್ನು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದಾಗ, ಅವಳು ಆತನಿಗೆ ಮಧುರ ಸ್ವರ ತೆಗೆಯುವ ಒಂದು ಕೋಮಲ ವೀಣೆಯಂತೆ ಭಾಸವಾದಳು. ಆ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಆತನ ರಕ್ತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸವಿಯಾದ ಸುಖಸಂಚಾರವು ಸರ್ತಿಸತೊಡಗಿತು. ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಬಾಗಿದನು ಕೂಡ.

ಕಿಡಿಕಿಯ ಹತ್ತಿರ ಏನೋ ಸಪ್ಪಳವಾಯಿತು.

ಇಬ್ಬರೂ ಬೆಚ್ಚಿ ದೂರ ಸರಿದರು.

‘ಸುಲೋಚನೆ ಬಂದಳೋ ಏನೋ?’ ಎಂದು ಸುರಂಗಿಯು ನಡುಗುತ್ತ ಆಂದಳು.

‘ಗಾಳಿ ಇರಬಹುದು!’

‘ಛೇ, ಕಿಡಿಕ್ತಿಯು ಒಳ್ಳೇ ಜೋರನಿಂದಲೇ ಸಪ್ತಕ ಮಾಡಿತು!’

‘ಎಷ್ಟೊಂದು ಅಂಜುಸಿ ನೀನು!’

ಸುರಂಗಿಯು ಕಿಡಿಕ್ತಿಯ ಹತ್ತರ ಮೋದಳು. ಕಿಡಿಕ್ತಿಯ ಎರಡೂ ಪಡಕುಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದು ನಂದಿ ಇತ್ತು. ಆ ನಂದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚೀಟಿಯನ್ನು ಕಂಡಕೂಡಲೆ ಅವಳಿಗೆ ಹೇಗೋ ಆಯಿತು. ನಡುಗುತ್ತಲೆ ಆ ಚೀಟಿಯನ್ನು ತೆರೆದಳು. ಅದರೊಳಗಿನ ಸಮಾಚಾರದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿ ದಾಟಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳು ಧರಧರ ನಡುಗತೊಡಗಿದಳು. ಹೊರಗಿನ ತಣ್ಣಗಿನ ಗಾಳಿಯ ಮೊಡತಕ್ಕೆ ಅವಳಿಗೆ ಮೈಮೇಲೆ ಮುಳ್ಳು ನಿಂತಿರಬಹುದು ಎಂದು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಆನಿಸಿತು. ಅವಳ ಸಸುರಪಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಆ ಚೀಟಿಯ ಕಡೆಗೆ ಅವನ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಹೋಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಎರಡೇ ಶಬ್ದಗಳು ಇದ್ದವು.

‘ಕಾನಾಪುರದ ಜಾತ್ರೆ’

*

*

*

*

ಸುಲೋಚನೆಯು ಸಹಜವಾಗಿ ಬರೆದ ಚೀಟಿಯು ಕಿಡಿಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿರಬಹುದು ಎಂದು ರಮಾಕಾಂತನು ಸುರಂಗಿಯನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಚೀಟಿಯಲ್ಲಿಯ ಆಕ್ಷರಗಳು ಸುಲೋಚನೆಯವು ಅಲ್ಲವೆಂದು ಆತನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಸುರಂಗಿಯು ಪಲ್ಲಂಗಿನ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡು ಭಯಚಕಿತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇತರ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಆ ದೃಶ್ಯವು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ರಮಣೀಯವಾಗಿಯೇ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಡುವೇ ಚಿತ್ರಪಟವು ಹರಿಯತೊಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮರಸವಾದ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ಎರಸವಾಗುವಂತೆ ಆತನ ಸ್ಥಿತಿಯು ಆಗಿತ್ತು. ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಡುಕಿನಿಂದ ಅಂದನು ‘ಗಾಳಿಯ ಮೇಲೆ ಫಿಯಾದಿ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಿದ್ದರೆ—’

‘ಆದು ಏನು ಮಾಡೀತು ಪಾಪ?’

‘ಹಾಗಾದರೆ ಕಿಡಿಕ್ತಿಯನ್ನು ಯಾರು ತೆರೆದರು?’

ಸುರಂಗಿಯು ಏನೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ.

‘ಈ ಚಳಿಗಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಗಾಳಿ ದೆವ್ವದಂತೆ ಪಿರಪಿರನೆ ಬೀಸುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.’

‘ಅಂತೆಯೇ ನನಗೆ ಏನೋಂದು ಅದರ ಅಂಜಿಕೆ ಬರುವುದು.’

‘ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಳ್ಳೇ ಗುಣವುಂಟು.’

‘ಯಾವುದು?’

‘ಎಲ್ಲ ಹಣ್ಣು ಎಲೆಗಳು ಉದುರಿ ಬೀಳುವವು ಅದರಿಂದ.’

‘ಎಲ್ಲವೂ ಉದುರಿ ಬೀಳುವವೆ?’

‘ಹೌದು’

‘ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಎಲೆ?’

‘ಪ್ರತಿಯೊಂದೂ ಎಲೆ ಹೇಗೆ ಬಿದ್ದೀತು?’

‘ನಾನಾದರೂ ಅನ್ನುವುದು ಆದೆ. ಗಿಡದಮೇಲೆ ಕೆಲವಾದರೂ ಹಳೆಯ ಎಲೆಗಳು ಉಳಿಯತಕ್ಕವೆ’

‘ಆದರೆ ಹೊಸ ಚಿಗುರಿಸಿ ಮಾಸದಿಂದ ಅವು ತೀರ ಕಡಿಮೆಯೇ ಇರುವವು.’

‘ಕಡಿಮೆಯೇ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಿ, ಅರ್ಥ ಮುಂದುವರಿಸಿ ಮಾತಿ ಮೇಲೆ ಚಲ್ಲಿದ ಮಜ್ಜೆ ರದಾಸಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿಯು—ಗಿಡದಮೇಲೆ ಹಳೆಯ ಹಣ್ಣೆಲೆಗಳಿರುವಾಗಲೇ ಹೊಸ ಚಿಗುರುಗಳು ಬಡೆಯುವವು. ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ಆಯುಷ್ಯವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಆಗುತ್ತದೆ—ಎಂದು ಅನ್ನುವಂತೆ ಇತ್ತು.

ಹೊರಗೆ ಗಾಳಿಯ ಹೊಡೆತಕ್ಕೆ ಉದುರಿ ಬೀಳುವ ಎಲೆಗಳ ಸಳಸಳ ಸಪ್ಪಳವು ಕೇಳಬರುತ್ತಿತ್ತು, ಆ ಸಪ್ಪಳವನ್ನು ಕೇಳಿದಂತೆನಾಡಿ ಮರಂಗಿಯು ಅಂದಳು ‘ಕೇಳಿದಿರಾ ಅದನ್ನು?’

‘ಅದರಲ್ಲಿ ಕೇಳುವದೇನು?’

‘ಹಳೆಯ ಎಲೆಗಳು ಕೂಗುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲವೆ? ಅವುಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಂತೂ ಗಿಡವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಮತು—’

ರಮಾಕಾಂತನು ನಗುತ್ತ ಅಂದನು 'ತಪ್ಪಿ ನಟಿ ಆದೆ ನೀನು ಸುರಂಗಾ, ಕವಯಿತ್ರಿಯೇ ಆಗುವವಳು'

'ಶಾಲೆ ಕಲಿತಿದ್ದರೆ ಆದೂ ಆಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು'

ಸತಾರವಾದನದಿಂದ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದ ಮಧುರ ಮೋಹವು ಯಾವಾಗಲೋ ಅಡಗಿಹೋಗಿತ್ತು ಎಂಬದನ್ನು ರಮಾ ಕಾಂತನು ಗುರುತಿಸಿದನು. ಕೂತಲ್ಲೆಯೇ ಆತನು ಆಕಳಿಸಿದನು.

'ಯಾರೋ ನೆನಿಸಿರುವರು!' ಎಂದಳು ಸುರಂಗಿ.

'ಎದುರು ಕುಳಿತ ಜನರು ನೆನಿಸುವದುಂಟೆ?'

'ಸುಲೋಚನೆ ನೆನಿಸಿರಬಹುದು'

'ನೆನಿಸುವದು ನಿನ್ನನ್ನು, ಆಕಳಿಕೆ ನನಗೆ! ಇದೊಳ್ಳಿ ನ್ಯಾಯ!'

'ನನ್ನನ್ನೇತಕ್ಕೇ ನೆನಿಸಿಯಾರು ಅವರು?'

'ನೀನು ಅವಳ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಲ್ಲವೆ? ಎರಡನೆಯದು ಯಾವದೂ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. . . . ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿ ಚಿತ್ರವೇ ಚಿತ್ರ! ನನ್ನ ನೆನಪನ್ನು ಬೇರೆ ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸು ಮಾಡಿರಬಹುದು!'

ಗೋಣು ಹೊರಳಿಸಿ ಸುರಂಗಿಯು ವಿಚಾರಿಸಿದಳು.

'ಯಾರವಳು?'

'ನಿದ್ರಾದೇವಿ'

ರಮಾಕಾಂತನು ಎದ್ದು ಹೋದ ನಂತರ ಸುರಂಗಿಗೆ ೫-೧೦ ನಿಮಿಷ ನೆಟ್ಟಗೆನಿಸಿತು. ವ್ಯಾಪಾರಿಯ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಂತೆ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಗಾದರೂ ಒಂದು 'ಕಳ್ಳಕಿಸೆ' ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅದರೊಳಗಿನ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತೆರೆದು ನೋಡುವಾಗ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಯ ಮನುಷ್ಯನೂ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇರಬಾರದೆಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಆ ಚೀಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ 'ಕಾಮಾವುರದ ಚಾತ್ರೈ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಓದಿ ಸುರಂಗಿಯ ಮನಃ ಸ್ಥಿತಿಯಾದರೂ ಇದರಂತೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ೧೦ ವರ್ಷದ ಹಿಂದೆ ಆ ಚಾತ್ರೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಂಡ ಪಾತ್ರೈಗಳು ಅವಳ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿದವು. ಈಗ ಅಂಥ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪಾತ್ರೈಗಳನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಅವಳಲ್ಲಿ

ಇದ್ದರೂ, ಹತ್ತು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ತಾಮ್ರಹಿತಾಯ ಪಾತ್ರೆಗಳೇ ಅಮೃತವಿಂದ ತುಂಬಿದಂತೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮುಂದೆ ಸಿಂತ್ರವು!

ನಿದ್ರೆಯಾದರೂ ಒರುತ್ತದೇನೆಂದು ಅವಳು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿದ್ದು ಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದಳು. ಆದರೆ ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಎಲ್ಲ ಪಾತ್ರೆಗಳು ದೇಹಿಗೆ ಒಲಕೊಟ್ಟು ರಕ್ತದಿಂದ ತುಂಬಿದಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ಅವಳು ಬೆಚ್ಚಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದಳು. ಮೊದಲಿನ ಕಿಡಿಕ್ರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ, ಅದರ ಹಿಂದೆ ಯಾರೋ ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಒಮ್ಮೆಲೇ ಚೀರಬೀಕೆಂದು ತೋರಿತು. ಆದರೆ ಅದೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಅಂಜುಬುರುಕ ಮನಸ್ಸಿನ ಭಾಸವೇ ಇದ್ದರೆ? ಆ ಮೊದಲಿನ ಚೀಟಿಯು ತಲೆದಿಂಬಿನ ಹತ್ತಿರವೇ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಭಾಸವೆಂತಹದು?

ಅವಳ ಕಾಲುಗಳು ಥರಥರ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಫಡ ಫಡ ನಡೆದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜೀವದ ಹಂಗುತೊರೆದ ಹರಿಣಿಯು ಬೇಟೆ ಗಾರನ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಬಿದ್ದು ಇರಿಯುವಂತೆ, ಅವಳು ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಚಿಲಕವನ್ನು ಹಾಕಿ, ಆ ಕಿಡಿಕ್ರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನು ತೆರೆದಳು. ಹೊರಗಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಹೆಸರುಗೊಂಡು ಕರೆದ 'ತುಳಸೀ—'

ಹೊರಗಿನ ತಣ್ಣಗಿನ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಅವಳ ದೇಹವೂ, ಆ ಶಬ್ದದಿಂದ ಅವಳ ಹೃದಯವೂ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದವು.

'ತುಳಸೀ—'

'ತುಳಸಿಯು ಸತ್ತಳು!' ಗೋಡೆಗೆ ಅನುತ್ತಾನುತ್ತ ಅವಳು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು.

'ಯಾರು ಕೊಂದರು?'

'ನಾವಳ! ಅವಳ ಗಂಡ!'

'ಯಾತರಿಂದ?'

'ಉಪವಾಸದಿಂದ'

'ತುಳಸೀ, ಇದು ನಾಟಕವಲ್ಲ!'

ಸುರಂಗಿಯು ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದವಳಂತೆ ಏಕಟಹಾಸ್ಯ ಮಾಡಿದಳು.

‘ತುಳಸೀ, ನಾ ನಿನ್ನ ಗಂಡ!’

‘ಹೋದ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದು’

‘ಹೃದಯದ ಜಲ್ಮದವ ಅಲ್ಲ. ಈ ಜಲ್ಮದವನು’
ಸುರಂಗಿಯು ಗೋಣಿನಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಗಳೆದಳು.

‘ಈ ಜಲ್ಮದವ ಯಾಕೆ ಅಲ್ಲಾ?’

‘ಗಂಡಹೆಂಡಿರ ಜಾತಿ ಒಂದೇ ಇರಬೇಕಾಗತದೆ!’

‘ನೀ ನನ್ನ ಜಾತಿಯಾಕೆ ಅಲ್ಲೇನು?’

‘ಉಂ ಹುಂ’

‘ಆದೆಂಗ?’

‘ನೀನು ಒಕ್ಕಲಿಗ-ನೀನು ಸೆರೆಕುಡಕ! ನಾನು-ನಾನು—’

ಸುರಂಗಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮುಂದೆ ಹತ್ತು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದಿನ, ಮತ್ತು ಇಂದಿನ ಜೀವನದ ಚಿತ್ರಗಳು ನಿಂತವು. ಆಗ ತಾನು ತೆಂಗಿನ ಗಿಡಕ್ಕೆ ಹಾಕುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸೆಗಣೆಯ ಬುಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ತಲೆಯಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈಗ ಸುಂದರ ಸುಗಂಧದ ಹೂವಿನ ಹೊರತಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಯಾತಕ್ಕೂ ತನ್ನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಕೂಡ ಲಿಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಆಗ್ಗೆ ಒಕ್ಕಲಿಗಿತ್ತಿಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ಆ ಹರಕು ಬಟ್ಟೆಗಳಾದರೆ ಈಗ ಹೊಸಹೊಸ ಜರದ ಪತ್ತಲಗಳು. ಆಗ್ಗೆ ಮಂದಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಸುರಿ ತಿಕ್ಕುವಾಗ ಹೊಲಸು ಪಾತ್ರೆಗಳ ಮೇಲೆ ಕೈ ಆಡುತ್ತಿದ್ದವಾದರೆ, ಈಗ ಸತಾನಿನ ತಂತಿಗಳಮೇಲೆ ಬೆರಳುಗಳು ನರ್ತಿ ಸುತ್ತಿವೆ,—ತನ್ನ ಜಾತಿಯೂ ಬದಲಾಯಿಸಿತೆಂದೇ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂತರವಾಯಿತು.

‘ನಿನ್ನ ಜಾಲ್ ಯಾವದು?’ ಕಿಡಿಕಿಯ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಕೇಳಿದನು. ಈ ಎರಡೂ ಚಿತ್ರಗಳು ಸರ್ರನೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ಹಾಯ್ದು ಹೋದವೆಂತಲೆ ಅವಳಿಗೆ ಉತ್ತರವು ಸೂಚಿಸಿತೇನೋ, ಅವಳು ಹೇಳಿದಳು ‘ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರದು’

ಕಿಡಿಕಿಯ ಕಬ್ಬಿಣ ಸಲಾಖಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಸಾವಳನು

ಸಿಂತುಕೊಂಡನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಕೋಣೆಯ ಅರ್ಧ ಭಾಗವಾದರೂ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ತರತರದ ಖುರ್ಚಿಗಳು, ನಕ್ಷಿಯ ಪಲ್ಲಂಗ, ತೆಳ್ಳಗಿನ ಮಜ್ಜೆರದಾಸಿ, ಸುಂದರವಾದ ದಿಂಬುಗಳು, ಬೆಳ್ಳಿಯ ಪೀಕದಾಸಿ, ಗೋಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಸುಂದರವಾದ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿದ ಭಾವಚಿತ್ರಗಳು, ಆಚೆಗೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿರುವ ತಂಬೂರಿ—ಸುರಂಗಿಯು ಇರುವ ಕೋಣೆಯು ಈ ತರದ್ದು ಇತ್ತು. ಅವನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಿದ—ಆಸಾರವಾದ ಇಡೀ ಜಗತ್ತೇ ತನ್ನ ಇರುವ ಕೋಣೆ! ಅಲ್ಲಿಯ ಕಲ್ಲುಗಳ ದಿಂಬುಗಳು ತನ್ನ ದಾರಿ ನೋಡುತ್ತಲಿವೆ. ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯ ಮಣ್ಣೇ ರತ್ನ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಪಸರಿಸಿದೆ ಎಂದೆನಿಸಿತು. ಸಿಂದಿಯ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಮುಖಚಿತ್ರಗಳೇ ತನ್ನ ಸುಂದರ ಫೋಟೋಗಳು, ಮತ್ತು ರಾತ್ರಿಯ ಕ್ರಿಮಿಗಳ ಕಿರ್ ಎಂಬ ಸಪ್ಪಳವೇ ತನ್ನ ಸತಾರಿನ ಸುಮಧುರ ಸ್ವರ!

ಸಾವಳನಿಗೆ ಕ್ಷಣವಾತ್ರ ಬಹಳ ಕಂಗೆಟ್ಟಂತೆ ಆಯಿತು. ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅವನು ಎಚ್ಚತ್ತು ಅವಳಿಗೆ ಅಂದನು—‘ನೀ ಮತ್ತೆ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಜ್ಯಾತ್ಯಾಗ ಬಾ.’

ಸುರಂಗಿಯು ಕಲ್ಲಿನ ಪುತ್ಥಳಿಯಂತೆ ಸ್ತಬ್ಧಳಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಅವನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳು ಅಂದಳು—‘ಸುರಂಗಿಯ ಗಿಡ ತುಳಿಸಿಯ ಗಿಡ ಆಗುವದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ’

‘ತುಳಸೀ ಗಿಡದ್ದು ಸುರಂಗಿ ಗಿಡ ಹ್ಯಾಂಗ ಆತು?’

‘ಅದು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಸುರಂಗಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಸರು!’

‘ಯಾರು?’

‘ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತರು’ ಸುರಂಗಿಯೂ ನಡುಗುತ್ತ ನಡುಗುತ್ತ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು.

ಸಾವಳನ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಂಪು ಕೆಂಡಗಳೇ ಹೊಳೆಯಲಾರಂಭಿಸಿದವು. ತನ್ನನ್ನು ಸಾವರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತ ಸುರಂಗಿಯು ಅಂದಳು.

‘ಸಾವಳ, ನಿನಗೆ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುವೆ. ನಿನ್ನ ಕಾಲು ಬೀಳುವೆ. ಕೊಲ್ಲ ಬೇಡ ನನ್ನನ್ನು!’

‘ನಿನ್ನ ಕೊಲ್ಲೊದಿಲ್ಲ—’

‘ಅಂದರೆ ಯಾರನ್ನು?’ ರವಾಕಾಂತನನ್ನು ಆಗಲೇ ಅವನು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡಿರಬಹುದೆಂಬ ಸಂಶಯದಿಂದ ಕೇಳಿದಳು.

‘ಆ ಶ್ರೀಮಂತನು.’

‘ಬೇಡ, ಇಂಥ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಬೀಳಬೇಡ! ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಸುಖ ದಿಂದ ಇರು! ನಿನಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುವೆ!’

‘ಅದನ್ನೂ ಬೇಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೆ ನಾ ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ.’

‘ಯೋದಸಾರಿಯವು ತೀರಿದವೇನು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ?’

‘ಹೌದು.’

‘ಯಾತರಲ್ಲಿ?’

‘ಇಲ್ಲಿ ಉರಿ ಆರಸೂದರಾಗ—’ ಎಂದು ತನ್ನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈ ಇಡುತ್ತ ಸಾವಳನು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟನು.

ಸುರಂಗಿಯು ಗೋಡೆಯ ಮೇಲಿನ ಕೈ ತೆಗೆದು ಕಿಡಿಕಿಯ ಸಲಾ ಕೆಯ ಮೇಲೆ ಇಟ್ಟಳು. ಸಾವಳನ ಕೈಯು ಅದೇ ಸಲಾಕಿಯ ಕೆಳಗಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇತ್ತು. ಅವರಿಬ್ಬರ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಏನೂ ಅಂತರನಿರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಕಿಡಿಕಿ—ಅದರೊಳಗಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಮೊರೆಗೆ ಮೋಗುವದು ಶಕ್ತ ಎರಡೆಲ್ಲ—ಸಾವಳನಿಗೆ ಒಳಗೆ ಬರುವುದೂ ಶಕ್ತವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಳೆದ ಏಳು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಕಬ್ಬಿಣ ಸಲಾಕಿಯ ಕಿಡಿಕಿ ಯನ್ನೇ ಕೂಡಿಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಸಾವಳನಿಗೆ ನಂಬಿಗೆಯಾಯಿತು.

ಆಕಳಿಸುತ್ತ ಅವನು ಅಂದನು—‘ರೊಕ್ಕು!’ ಆತನ ಆಕಳಿಕೆಯ ಕೂಡ ಸೆರೆಯ ಉಪ್ರಾಸನೆಯು ಕಿಡಿಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಒಳಗೆ ಬಂದಿತು. ಸುರಂಗಿಯು ಪಲ್ಲಂಗದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅದರ ಕೆಳಗಿನ ಟ್ರಂಕನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡು, ಅದರೊಳಗಿಂದ, ೫ ರೂಪಾಯಿಯ ೧೦ ನೋಟುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕಿಡಿಕಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಳು.

‘ಎಷ್ಟು ಅವನ?’

‘ಏನತ್ತು!’

‘ಏನತ್ತೇ? ಹುಂ. ನಾನು ಮತ್ತೆ ಲಗೂನು ಬಂದು ಭಿಟ್ಟಿ ಆಗ ಬೇಕು. ಅಂತ ಇಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟಿ. ಹೌದ? ಹಾಂ. ಮರಿತಿದ್ದೆ ನೋಡು. ಆ ಶ್ರೀಮಂತನ ಹೆಸರು—’

‘ಸಾವಳ, ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಕೊರಳ ಆಣೆ!’

‘ಆ ನಿನ್ನ ರಮಾಕಾಂತಗೆ ಹಾಕು ನಿನ್ನ ಆಣೆನು! ನಾ ಯೋಳು ವರುಷ ಜೀಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದೀನಿ—ಇನ್ನು ಏಳು ವರ್ಷ ಹೋಗತೀನಿ-ವಾಶಿ ಹೋಗತೀನಿ!—’

ಅರ್ಧ ಬಡಬಡಿಸುತ್ತ ಸಾವಳನು ಹೊರಟು ಹೋದ. ತನ್ನ ಕೋಣೆಯ ಬಾಗಿಲ ತೆರೆದು ಸುರಂಗಿಯು ರಮಾಕಾಂತನಲ್ಲಿರಬಹುದೆಂದು ನೋಡಿದಳು. ಅವನು ಬಹುತರವಾಗಿ ಎಚ್ಚರ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅವಳು ತಿರುಗಿ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬಾಗಿಲವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಗಳಗಳ ಆಳತೊಡಗಿದಳು.

* * * *

ಜೀಲಿನೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ ನಂತರ ಸಾವಳನ ಬದು ಕೈಯನ್ನು ಬಾಪ್ಪಾ ಇವರು ಮಿತ್ರನಂತೆಯೂ ಎರಡನೇ ಕೈಯನ್ನು ಸುರಂಗಿಯು ಹೆಂಡತಿಯಂತೆಯೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಆತನು ಮತ್ತೆ ಹೆಂಡದ ಅಂಗಡಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗದೆ ಇರಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇವನು ಜೀಲಿನಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಾಗಿನಿಂದ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ತಮ್ಮ ವ್ಯಾಪ್ತಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ರಾಜಕಾರಣದ ಕೊಳೆತ ಆಟಕ್ಕೆ ಅವರು ಹೇಸಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ಆಗುವದು ಶಕ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಅವರ ಮೂಗು ಗಾಂಧಿಯವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಗಾಂಧಿಯವರು ಅಂಥ ಹೊಲಸು ತಿಳಿದು ಅಲುಗಾಡಿದರೆ ಅವರ ಕೈಯೊಳಗಿದ್ದ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಮೂಗು ಅಲುಗಾಡಬೇಕು; ಆವರು ಜೀಲಿನಿಂದ ಹೊರಬೀಳುವಾಗ, ಮೊದಲು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು. ತಂಗಿಗೂ ಸುಲೋ ಚನೆಗೂ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದವರ ವೇಳೆಗೆ ಕಾಯದೇಭಂಗ ಮಾಡಿ

ನುತ್ತೆ ಜೀಲು ಸೇರತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ತಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಕಳೆದ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಮಹಾವೂರಗಳಿಂದ ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿ ಆದ ಅನರ್ಥದ ಸಮಿಸ್ತರವಾದ ವೃತ್ತಾಂತವು ಅವರ ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಕೊಂಕಣವು ಅವರಿಗೆ ಜನ್ಮಭೂಮಿಯೂ, ಕರ್ಮಭೂಮಿಯೂ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ ಅದರ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಅವರ ಪ್ರೇಮವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸ್ವತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡೇ ಜೇಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿ ಬಂದರು. ಪ್ರತಿವೂರಲ್ಲಿಯೂ ಅವರ ಸ್ವಾಗತವಾಯಿತು. ಸಭೆಗಳೂ ಆದವು. ಕೊಂಕಣ ರಿಲೀಫವೆಂದು ತನ್ನ ಕೆಲಸವನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಅವರು ಕಂಡುಹಿಡಿದರು. ಆದರೆ ಕಾಯದೇವಭಂಗದ ಶಿರಗಳು ಮಾತ್ರ ಸುಮ್ಮನೆ ಹಾಯ್ಬಹೋದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಉದ್ವಿಗ್ನವಾಯಿತು. ಮೂರು ವರುಷದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಊರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸಾವಿರ ಟಕಳಿಗಳು ನೂಲುತ್ಪಾದ್ಯವೋ ಅದೇ ಊರಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯಧ ಮಾತ್ರಕ್ಕಾದರೂ ಒಂದೂ ಇಲ್ಲ!

ನೂಲಳಕ್ಕೆ ರಾಟಿಯ ಮುಂದೆ ಕೂಡುವವೆಂದರೆ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡುವಷ್ಟು ಸುಲಭವೆಂದು ತಿಳಿದು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ವಿಶಾಸಿ ಕಾಗೂ ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾದ ಜಳಿಯಂಗಿಯ ಹುಡುಗರೂ, ದೊಡ್ಡಿಸ್ತ ಸಕ್ಕೆ ಹವಾಪಿಸಿದ ಹಿರಿಯರೂ ಅರ್ಥವನ್ನ ದೊಡ್ಡ ಗುಂಡುಕಲ್ಲು ಕಂಡ ಕೂಡಲೆ ಎತ್ತಲೋ ಅಡಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು.

ಬಡವರು ಬೆವರು ಸುರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು; ಸೆರೆಯನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಿ ಸ್ತರು. ಶ್ರೀಮಂತರು ಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡುತ್ತಿದ್ದರು, ಸಭ್ಯರು ಜೂಜು ಆಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾಮಾವುರದ ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ದಾದಾ ಅವರು ಕೂಲಿಯ ದರವನ್ನು ಕಡಿವೆ ಮಾಡುವರೆಂಬುದು ತಿಳಿದಕೂಡಲೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವವರಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ತಿರುಗಾಡುವ ಸರಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ವೇಳೆಯೆಲ್ಲ ಹೋಯಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಊರು ಂಡುವಾಗ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿರಾಶೆಯು ನನಿಯ ಕೂಗಿನಂತೆ ಈ ಕೆಳ 1ನ ಎರಡು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದಂತೆ ಆಕ್ರೋಶಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಎವೆಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯು ನಿಟ್ಟು ಎವೆಯ ನೋವು ಕಳೆಯಬಹುದೆ ?
 ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ನೀರು ಕುಡಿಯಲೇನು ಇಹುದೆ ?

ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾವಳನು ಜೇಲಿನಿಂದ ಎಂದು ಹೊರಬೀಳುವ
 ನೆಂಬುದು ಅವರಿಗೆ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವದು. ಹೇಗೆ? ರತ್ನಾಗಿರಿಯ
 ಚಹದ ಅಂಗಡಿಯ ಹುಡುಗನಕೂಡ ಬಡಿದಾಡಿದನಂತರ ಅವನು
 ನೆಟ್ಟಗೆ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದನು. ಅವನು ಒಂದದ್ದೆಂದರೆ ರವಾಕಾಂತನ
 ನಾಟಕದ ರಂಗತಾಲೇಖನ ದಿವಸವೇ. ಅಹೂತ್ತಿನ ದಿವಸ ಅವನಿಗೆ
 ಸುರಂಗಿಯ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗುವದಂತೂ ಶಕ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ
 ಅವನು ಹೊರಗೆ ಹಾಗೇ ದಾರಿ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತನು. ಕಡೆಗೆ
 ಅವನಿಗೆ ದೂರಿಸಿದಲೇ ಸುರಂಗಿಯು ಮೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡುವುದು
 ಕಾಣಿಸಿತು. ಅವಳ ನಗೆ, ಅವಳ ವೇಷ, ಅವಳ ಒಯ್ಯಾರ-ಒಂದು ಕ್ಷಣ
 ದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾವಳನಿಗೆ, ಅವಳ ಮತ್ತು ತನ್ನ ನಡುವೆ ಏಳು ವರುಷಗಳಷ್ಟೇ
 ಅಲ್ಲ, ಸಪ್ತಸಮುದ್ರದಷ್ಟು ಅಂತರವುಂಟಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಹೋ
 ಯಿತು. ಒಂದೇ ತೆಂಗಿನನುರದಿಂದ ತೆಂಗಿನ ಹಾಲು ಸೆರೆಯೂ ಹೊರಡು
 ವವು. ಆದರೆ ಸೆರೆಯಿಂದ ಹಾಲನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬಹುದೆ? ಇಷ್ಟೊಂದು
 ಒಸವು-ಒಯ್ಯಾರಗಳಲ್ಲಿ ಆಯುಷ್ಯಕಳೆಯುವ ಸುರಂಗಿಯೂ ಮತ್ತೆ
 ಮೊದಲಿನಂತೆ ಗೋಡಂಬಿಗಳನ್ನು ಒಡೆಯಲಿಕ್ಕಾಗಲಿ, ಸೆಗಣಿಯ ಬುಟ್ಟಿ
 ಗಳನ್ನು ಹೊರಲಿಕ್ಕಾಗಲಿ, ಹೊಲದಲ್ಲಿ ನಾಟಿಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವದಕ್ಕಾಗಲಿ
 ಬರಬಹುದೆ? ಛೇ! ಪಾತರಗತ್ತಿಯು ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಸಾಯಬಹುದು;
 ಆದರೆ ಸೆಗಣಿಯೊಳಗಿನ ಹುಳವಾಗಿ ಬದುಕಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಆಶಾಂತವು ಹರಿದು, ಸಾವಳನು ವ್ಯಸನದ
 ಕಂದರದಲ್ಲಿ ವುನು ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದನು. ಅದೇ ರಾತ್ರಿಯೇ ಅವನು ತನ್ನ
 ಗುರುತಿನ ಹೆಂಡದ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಮೊದಲಿನ ಮಿತ್ರರೊಂದಿಗೆ
 ಕೂಡಿಕೊಂಡು, ಇತಿಹಾಸದ ವುನರಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆರಂಭಮಾಡಿ
 ದನು. ಆದರೆ ಈ ಆವೃತ್ತಿಯು ಕೆಡಿಸಿ ಬೆಳೆಸಿದ್ದಾಗಿತ್ತೆಂಬುದೊಂದೇ
 ದುರ್ದೈವದ ಮಾತು.

ಮರುದಿವಸ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಅವನು ಬೇಕಂತಲೇ ಟೀಕೀಟು ಕೊಂಡು ಕೊಂಡು ಹೋದನು. ಆತನ ಹತ್ತಿರವೇ ಕುಳಿತ ಒಬ್ಬ ಪ್ರೇಕ್ಷಕನು ಸುರಂಗಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಲಟಕಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಕೂಡಲೇ ಆತನಕೂಡ ಇವನು ಜಗಳಕ್ಕೆದ್ದನು. ಬಡಿದಾಟ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಡದ ಹೊಲಸು ಇಡುಗಿತ್ತು. ಪೋಲೀಸರು ಸೆರೆಗೂಡಕನೆಂದು ಆತನನ್ನು ಧೇಟಿರಿಸ ಹೊರಗೆ ತಳ್ಳಿದರು.

ಎರಡನೇ ದಿವಸ ಅವನು ಸುರಂಗಿಯ ದೂರಿಸ ಆಪ್ತನೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಆತನ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಹೆಂಡದ ನಾತ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆತನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರೂರತನವು ಸಂಚರಿಸಿತ್ತು. ಆದದ್ದರ ಬಗ್ಗೆ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡುವದಂತೂ ದೂರವೇ ಉಳಿಯಿತು. 'ಕಾಮಾಪುರದ ಕೋಣನಂತೆ ನಿನ್ನನ್ನು ತುಂಡು ಮಾಡುವೆ' ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಅಂಜಿಸುವದಕ್ಕೆಕೂಡ ಅವನು ಹಿಂಜರಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ವಿಷವನ್ನೇ ಅವನ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಆತನ ಮಿತ್ರರು ಸುರುಂದಿದ್ದರು. ಚಿಲ್ಲರೆ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಮ್ಯಾನೇಜರ ಮತ್ತು ಸುರಂಗಿ ಇವರಿಬ್ಬರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಉಪ್ಪುಕಾರ ಹಚ್ಚಿ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಸುರಂಗಿಯೇ ಅವನ ಕೂಡ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಗಳೆದಿದ್ದಳು.

ಕಳೆದ ಆರೇಳು ವರುಷಗಳಲ್ಲಿ ಅವಳ ಆಯುಷ್ಯವು ಏಷ ಆರಾಮ ದಲ್ಲಿಯೂ ನಾಜೂಕು ನಟನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೋಗಿದ್ದರಿಂದ ಸಾವಳನು ತನ್ನ ಗಂಡನೆಂದು ತೋರಗೊಡುವದಕ್ಕಿಂತ ಬೇವ ಕೊಡುವದು ಬೇಕೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ತೋರಿತು. ಇಂಥ ಉದ್ಗಾರಕ್ಕೆ ಸಾವಳನು ಅವಳ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಹಿಸುಕಿಯೇ ಅವಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸುರಂಗಿಯು ಅಂಜಿ ಬದರಿದರೆ ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೆ ಜನರು ಬರಬಹುದೆಂದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಆತನ ಮಿತ್ರರು ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಕಿವಿಮಂತ್ರ ವನ್ನು ಊದಿ ಕಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು. ಸುರಂಗಿಯು ತನ್ನ ಕೂಡ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬರದಿದ್ದರೆ, ಅಂಜಿಯಾದರೂ ತನಗೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಹಣವನ್ನು ಕೊಡುವಳೆಂಬುದು ಅವನಿಗೆ ನಂಬಿಗೆಯಾಯಿತು.

ತಾನು ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿದಕೂಡಲೆ ಅವಳು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ತೆಗೆದು ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟಳು. ಹೋಗುಹೋಗುವ ಮುಂದೆ ಏನಾದರೊಂದು ಒಳ್ಳೆ ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ಅವನಿಗೆ ಸೂಚಿಸಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅವನು 'ನನಗ ಯಾಕ ಬೇಕು ಧಂದೆ? ನಿನ್ನ ಜೀವದ ಮ್ಯಾಗ್-' ಎಂದು ವಿಕಟ ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತ 'ರೊಕ್ಕ ಇಲ್ಲ ಅನ್ನಲಾ—ಕಾಮಾ ಪುರದ ಜಾತ್ರೀSSS' ಎಂದಿದ್ದನು.

ಈ ಶಬ್ದಗಳ ಉಚ್ಚಾರದ ಕೂಡ ಸಾವಳನು ಮಾಡಿದ ವಿಕಟವಾದ ಹಾವಭಾವಗಳ ಮೂಲಕ, ಅವನು ಹಾದಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೂಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ ಸುರಂಗಿಯು ಮೂರ್ಛಿತಳಾಗಿ ಬಿದ್ದಳು. ಮುಂಬಯಿಯಂಥ ಪಟ್ಟಣ ದಲ್ಲಿ ವ್ಯಸನೀ ಮನುಷ್ಯನ ನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳು ಚೂರು ಚೂರು ಆಗಲಿಕ್ಕೇನು ವರ್ಷಗಳು ಬೇಕೆ? ರೊಕ್ಕ ತೀರಿದಕೂಡಲೇ ಅವನು ಮತ್ತೆ ಕಂಪನಿಯ ಬಿಡಾರಕ್ಕೆ ಹೋದ. ಆದರೆ ಅವಳು ಹವೆಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವದರ ಸಲುವಾಗಿ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಹೋದ ಸಂಗತಿಯು ಅವನಿಗೆ ಒಬ್ಬ ನೌಕರನಿಂದ ತಿಳಿಯಿತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಬಂದು, ಅವಳ ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸೇವಕನ ಗುರುತು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕಿಡಿಕಿಯ ಹತ್ತಿರ ಅವಳಿಗೆ ಗಂಟುಬಿದ್ದನು.

ಎರಡನೇ ದಿವಸ ಸಂಜೆಗೆ ಸಾವಳನು ಸುರಂಗಿಯ ಬಂಗಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟ. - ಆತನ ಕಿಸೆಯಲ್ಲಿ ರೊಕ್ಕವಿದ್ದರೂ ಮನವು ಶೂನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಕಳೆದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಸುರಂಗಿಯ ಮಾತುಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ವಿಚಾರಗಳೇ ಬರತೊಡಗಿದವು. ಯಾವನಾದ ರೊಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತನು ತುಳಸಿಗೆ ಮೋಸಮಾಡಿ ಮನೆಯ ಹೊರಗೆ ಕರೆ ದೊಯ್ದಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ತನ್ನೊಡನೆ ಸಂಸಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಅವಳು ಎಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಿರಿವಂತರ ಮೇಲೆ ಆತನದು ಎಷ್ಟೊಂದು ಸಿಟ್ಟು! ಬಡವರಿಗೆ ಬಕ್ಕರಿ ಕೊಡುವದಂತೂ ದೂರವೇ! ತಿರುಗಿ ಅವರ ಸುಖವನ್ನು ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸುವರು! ತುಳಸಿಯನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆಳೆದ ಆ ಶ್ರೀಮಂತನ ಮೇಲೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸಲೇ

ಬೇಕೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಅನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಅವನು ಯಾರೆಂಬುವುದು ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು? ತಾನು ತನ್ನ ಊರಿಗೆ ಹೋದರೆ? ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ತುಳಸಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂಜಿಸಿದರಾಯಿತು. ಅವನ ಮೇಲೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿ ಕೊಂಡರೆ, ಅವಳಿಗಾದರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಸಂದವಾಗಬಹುದು. ಸುರಂಗಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿರಾಶೆ ಮತ್ತು ಸೆರೆ ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣ ಇವೇ ಆತನ ಸೇಡಿನ ಕಲ್ಪನೆಯ ಮೂಲಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಬಂಗಲೆಯ ಕಿಡಿಕಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮುಚ್ಚಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯ ವೆನಿಸಿತು. ನೌಕರರು ಇರುವ ಸ್ಥಳಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಮೊದಲನೇ ದಿವಸದ ಮಿತ್ರನನ್ನು ಕುರಿತು 'ಬಾಯಿಯವರು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗ್ತಾರ?' ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದ.

'ಅಬೋಲಿಗೆ!'

'ಯಾತಕ್ಕೆ?'

'ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ!'

'ಒಬ್ಬರ?'

'ರಾಧಾನ ಕೂಡ ಕೃಷ್ಣ ಇರಾವನು ಅಲ್ಲವಾ!'

'ಎರಡನೇ ಗವಳಿಗೇರಾಕೀನೂ ಹೋಗ್ತಾಳೇನ?' ಸಾವಳನು ನಿರ್ನೀಕಾರ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದ.

'ಹೌದು. ಕೊಂಕಣದಾಗ ಐತಿ ಅಂತ ಆಕೆ ಮನಿ. ಕಾಮಾವೂರೋ ಘಾಮಾವೂರೋ ಅಂತಾರ ಅದಕ. ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಚಾತ್ರಿ ಆಗತ್ತೆತಿ. ನಮಗೂ ಐತಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಔತನ.'

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಬಂಗಲೆಯ ಮುಂದಿನ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಆಡುವ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನ ಕಡೆಗೆ ಸಾವಳನ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಹೋಯಿತು. ಆ ಹುಡುಗನ ಹತ್ತಿರವೇ ಒಬ್ಬ ಮುದುಕಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಸಾವಳನು ಕೇಳಿದ—

'ಈ ಹುಡುಗ ಯಾರದು ಇದೂ?'

'ದೇವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು!'

ಸಾವಳನು ಸಂಶಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ.

ಅವನು ತನ್ನಿಂದ ಏನಾದರೂ ಬಚ್ಚಿಡಹತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಅನಿಸಿತು.

‘ಯಾರ ಕಡೆ ಬಂದೈತಿ ಅದು?’

‘ಬಾಯಿಯವರ ಕಡೆ’

‘ಎಲ್ಲಿಂದ?’

‘ಕೊಂಕಣದಿಂದ’

‘ಮತ್ತೆ ಅವರರ ಅಂಬೋಲಿಗೆ ಹೋಗಿದಾರ!’

‘ಯಾವದರ ಮುದುಕಿ ಒಂದು ಹುಡುಗನ ಕರಕೊಂಡು ಒಂದರ ಎಡ್ಡ ದಿವಸ ಇಟಗೊಳ್ಳಾಕ ಹೇಳಿದಾರ ಅವರು!’

‘ಬಾಯವರಿಗೆ ಆ ಹುಡುಗನ ಕೂಡ ಏನ ಮಾಡೂದೈತಿ?’

‘ಒಳೇ ಹೇಳತೀ ನೀನೂ? ಮದಿವೆ ಆಗಲ್ಲಾ ಅಂದರ ಹುಡುಗೂರು ಬ್ಯಾಡ ಆಗತಾವ ಏನ ಯಾರಿಗಾರ?’

ಕೈಯೊಳಗಿನ ಚಿಲುಮಿಯ ಮೇಲೆ ಕೆಂಡ ಇಡುತ್ತ ಅವನು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದ. ಕೂಡಲೆ ಒಂದು ಝುರಕಿ ಎಳೆದು ಮೂಗಿನೊಳಗಿಂದ ಹೊಗೆ ಹೊರೆಗೆ ಬಿಟ್ಟ. ಸಾವಳನ ಕೈಯೊಳಗೆ ಚಿಲುವೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕೈ ಮುಂದೆ ಮಾಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಶಬ್ದ ಕೂಡ ಮಾತಾಡದೆ ಅವನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟ. ಕೈಯ ಹೆಬ್ಬಿರಳೂ ಅದರ ಹತ್ತಿರದ ಬೆರಳೂ ಕೂಡಿಸಿ ತನ್ನ ಮುಂಗೈ ಆಲ್ಲಾಡಿಸಿ, ಆ ನೌಕರನು ಅವನ ಏಷಯದ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದ.

ಸಾವಳನು ಒಂಗಳೆಯ ಹತ್ತರ ಒಂದಾಗ ಆ ಹುಡುಗನು ಮುದುಕಿಯ ಮೊಳಕಾಲಿಗೆ ತಬ್ಬುತ್ತ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ ‘ಅಜ್ಜೀ, ಅವ್ವ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗತ್ಯಾ?’

‘ಅಂಬೋಲಿಗೆ’

‘ಎಲ್ಲದ ಆ ಅಂಬೋಲಿಗೆ?’

‘ಸುಮ್ಮನಿರೊ ಬೋಡ’ ಕಾಶಿಯು ಅವನನ್ನು ಬೆದರಿಸಿದಳು. ಸೋಲನಾಸು ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಸಾವಳನ ಕಡೆಗೆ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಸಾವಳನು ಕಾಶಿಗೆ ಕೇಳಿದ- ‘ತುಳಸೀದೇನ ಈ ಹುಡುಗ?’

ಕಾಶಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಸುರಂಗಿಯನ್ನು ಏಳು ಪರ್ವದ ಪೂರ್ವದ ತುಳಸಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಗುರುತು ಹಿಡಿಯಬಲ್ಲವನು ಇವನು ಯಾರೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಳು ಅವಳು. ಸಾವಳನು ಕೊಂಕಣಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದ. ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸೋನನ್ಯಾ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟ 'ತುಳಸಿಯ ಮಗ ಅಲ್ಲ ನಾ! ನನ್ನ ಅವನ ಹೆಸರು ಮಿಸ್ ಸುರಂಗಾ!'

ಅವನನ್ನು ಸುಮ್ಮನಿರಿಸುತ್ತ ಕಾಶಿಯು 'ಗವ್ ಕೂಡೂ ದಿಲ್ಲೇನೋ ಸೋನನ್ಯಾ? ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗು ಅತ್ತ ನೋಡೋಣ ಅಂ. ಆದು ನೋಡು ವೋಟಾರು ಬಂತು' ಅಂದಳು.

ವೋಟಾರ ನೋಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಸೋನನ್ಯಾ ಗೇಟಿನ ಕಡೆ ಓಡಿದ. ಸಾವಟಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡುತ್ತ ಕೂಡುತ್ತ ಸಾವಳನು ಅಂದ— 'ತುಳಸಿ ಹೋಗ್ತಾಳ ಅಂಬೋಲಿಗೆ'

'ಹುಡುಗನ ಕರಕೊಂಡ ಬಾ ಅಂತ ಪತ್ರ ಬರದಿದ್ದು'

'ಹಗಲೆಲ್ಲಾ ನಿನ್ನ ಹತ್ಯಾಕ ಇರತಾನ ಏನ ಇವ?'

'ಹೌದು. ಊರ ಊರ ತಿರಗಬೇಕ ಆಗತೈತಿ ಆಕಿಗೆ ಮತ್ತ—'

'ಇವನ ಸಲುವಾಗಿ ನಾಚಿಕೆ ಬರತೈತಿ! ಹೌದಲ್ಲ?'

'ಅಂತ ದೂರ ಇಟ್ಟಾಳ ಹುಡುಗನ್ನ'

'ದೊಡವೊಡ ಮಂದ್ಯಾಗ ಹೋಗಬೇಕಾಗತತಿ ಆಕಿಗೆ—ಮತ್ತ ಹಡದಾಳ ಅಂತ ಅಂದರ—ಮತ್ತ ಇಷ್ಟಾಗಿ, ಆ ಕಂಪಣಿ ವ್ಯಾಜರ ಹಟಾನ ಹಿಡಿದ ಹುಡಗನ್ನ ದೂರ ಇಡಲಾಕ ಬೇಕ ಅಂತ!'

'ಆದರ ಇದು ಎಲ್ಲಾ ಎಲ್ಲೀದು ಸುರೂ ಆತು?'

ಕಾಶಿಯು ಅವನ ಕಡೆಗೆ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಹತ್ತಿದಳು. ಸಾವಳನು ಕಿಸೆಯೊಳಗೆ ಕೈ ಹಾಕಿ ಒಂದು ಖ ರೂಪಾಯಿ ನೋಟು ತೆಗೆದು ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟ. ನೋಟು ಎಂಥಾದು ಅದು? ಮುದುಕಿಯ ಬಾಯಿಬೀಗಕ್ಕೆ ನಡೆಯುವ ಕೀಲಿ ಕೈಯೆ ಆಗಿತ್ತು! ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ಕಾಶಿಯು ಹೇಳಿದಳು. 'ತುಳಸಿ ನನಗ ಕೊರಳ ಆಣೀ ಹಾಕ್ಯಾಳ! ಮತ್ತ ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ ಈ ಸುದ್ದಿ!'

ಹಾಕಿದ ಆಣಿಗೆ 'ಬಳಿತು' ಅನ್ನುವಂತೆಯೇ ಎನೋ ಮತ್ತೊಂದು ನೋಟು ತೆಗೆದು ಸಾವಳನು ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟ. ಮುದುಕಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮಾತಿಗಾರಂಭಿಸಿದಳು. ಭಯಭೀತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ೨-೮ ವರ್ಷದ ಪೂರ್ವದ ಎಲ್ಲ ಸುದ್ದಿ ಹೇಳಿದಳು. ತಾನು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಫರಾಕದ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಗಿತ್ತಿಯಾಗಿ ಇದ್ದಳು. ಒಂದು ದಿವಸ ತುಳಸಿಯು ಎನನ್ನೋ ಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಳು. ಅವಳ ಮಾತು ಕೇಳಿ ತಾನು ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು. ಮೊದಲೇ ನಕ್ಷತ್ರದಂಥ ರೂಪ, ಅದರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಬಿಸಿರು! ಮೈಮೇಲಿನ ಬಟ್ಟೆ ಹರಿದಿದ್ದರೂ ಸಹ ಆಕೃತಿ ಕಣ್ಣುತುಂಬುವಂತೆ ಇತ್ತು. ಅವಳು ತನ್ನ ಕರ್ಮಕಥೆಯ ಪುರಾಣವನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿದಳು. ತನಗೆ ಕರುಣೆ ಬಂದಿತು. (ಸಾವಳನಿಗೆ ಅನಿಸಿತು: ಅವಳ ಸಲುವಾಗಿ ಅಂದರೆ ಅವಳ ಹತ್ತಿರದ ಹಣದ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಕರುಣೆ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು). ಮುಂದೆ ಹಡೆಯುವದಾದನಂತರ ತನ್ನ ಕೂಡ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬರಹತ್ತಿದಳು. ತನ್ನ ಅಂಗಡಿಯ ಮಾಲಕನಿಗೆ ನಾಟಕದ ಹುಚ್ಚು ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಅಷ್ಟು ರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಂಪನಿ ಬಂದಿತು. ಅದರ ಮಾಲಕನು ಒಕ್ಕಲಗಿತ್ತಿಯನ್ನು ಬೇಡಿದನು. ತನ್ನೊಡನೆ ಸುರಂಗಿಯಾದರೂ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಒರತೊಡಗಿದಳು. ಆ ಮ್ಯಾನೇಜರನು ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲಿನ ಅವಳ ಹಾಡು ಕೇಳಿದ; ಅವಳ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡ--

ಸಾವಳನಿಗೆ ಮುದುಕಿಯ ರಗಳೆ ಪುರಾಣವು ಅತ್ಯಂತ ಅಸಹ್ಯವಾಯಿತು. ಅವನು ಕೇಳಿದ: 'ಅವಳನ್ನು ಮೊದಲು ಮನ್ಯಾಗಿಂದ ಹೊರಗೆ ಯಾರ ಹಾಕಿದರು?'

'ದಾದಾ ಅವರು'

'ದಾದಾ ಯಾವ?' ಸಾವಳನ ಧ್ವನಿಯು ಕಠೋರವಾಗಿತ್ತು.

'ಕಾಮಾವುರದ ದಾದಾ'

'ಗ್ಯಾಡಂಬಿ ಕಾರಖಾನೆದವನ?'

'ಹೌದು. ತಲೆಯಿಂದ ತಲೆಗೆ ಒಂದ ಭಾರಿ ನೀಚತನ ಅದು. ಅವರ ಅಪ್ಪ ನನ್ನ ಗಂಡನ್ನ--'

ಆದರೆ ಸಾವಳನಿಗೆ ಮುದುಕಿಯ ಆತ್ಮಚರಿತ್ರವನ್ನು ಕೇಳುವ
 ಖಚ್ಚೆಯಿರಲಿಲ್ಲ.

‘ನೀ ಎಲ್ಲಿ ಇರತೀ?’

‘ಕಾಮಾವುರದಾಗ. ಮನ್ಯಾಗ ದೀಪಗಿ ಹಚ್ಚತೇನಿ. ಅಂತೂ
 ಕೋದ ಐದು ವರ್ಸ’

‘ನಿನ್ನ ಮನಿ ಎಲ್ಲಿ ಐತಿ?’

‘ಕೇರಿ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ’

ಸಾವಳನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ನೋಡಿದ. ಪ್ರಕಾಶದ ರಾಜ್ಯವು ಮುಗಿದು
 ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಕತ್ತಲೆಯು ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಮುಸುಕುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನ
 ಸಂತಪ್ತಮನಸಿನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೇ ಇತ್ತೋ ಎನೋ ಅದು!

೧೨

ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿ-ಮಧ್ಯಾಹ್ನ

ಮುಂಜಾನೆ ಮೋಟಾರಿನಿಂದ ಅಂಬೋಲಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಸುರಂ
 ಗಿಯು ಸುಮ್ಮನೇ ಇದ್ದಳು. ಆದರೆ ಸೂರ್ಯನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರಿತೆ
 ಅಂಬೋಲಿಯು ಮಂಜಿನ ಮುಸುಕಿನೊಳಗಿಂದಲೂ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು
 ಗುದಾಸೀನತೆಯೊಳಗಿಂದಲೂ ಹೊರಬಿದ್ದವು.

‘ಸಂಜೆಗೆ ನಾವು ಬಹಳ ದೂರ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗೋಣ’
 ಎಂದು ಸುರಂಗೆಯು ಅಂದಾಗ ರವಾಕಾಂತನಿಗೆ ನಗು ಬಂದದ್ದು ಈ
 ಕಾರಣದ ಮೂಲಕವೇ.

‘ನಗಲಿಕ್ಕೆ ಏನಾಯಿತು?’ ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು.

‘ಮಂಚು ಕರಗಿತು’

‘ಮತ್ತೆ ಸಂಜೆಯ ಕಡೆಗೆ ಮುಸುಕುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ’ ಎಂದು
 ಸುಲೋಚನೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು.

‘ಅದನ್ನು ಈ ಸಜೀವ ಅಂಬೋಲಿಗೆ ಕೇಳು’ ಎಂದು ಸುರಂಗಿಯ ಕಡೆಗೆ ಕೈ ಮಾಡುತ್ತ ರಮಾಕಾಂತನು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದ.

ಸುಲೋಚನೆಯು ಸುರಂಗಿಯಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ನಗುತ್ತ ‘ನಿರ್ಜೀವ ಅಂಬೋಲಿಯು ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ತಣ್ಣಗಿರುತ್ತದೆ’

‘ಆದರೆ ಇದು ಮಾತ್ರ ಚಳಿಯ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬೆಚ್ಚಗೆ ಇರುತ್ತದೆ’

ಮಧ್ಯಾಸ್ಥದ ಊಟ ಮುಗಿಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾಧರರು ದುತ್ತೆಂದು ಹಾಜರ ಆಗಿದ್ದರು. ಸುಲೋಚನೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಆ ಮೇಲೆ ಆನಂದದ ತೆರೆಗಳು ಎದ್ದವು.

‘ಹೀಗೆ ಹೇಗೆ ತಪ್ಪದೆ ಬಂದಿರಿ ನೀವು ಬಾಪ್ಪಾ?’

‘ಬಳ್ಳೀ ಗುಪ್ತವೋಲೀಸನಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತಲ್ಲವೇ ನಾನು?’

‘ಹಾಗಾಗಿದ್ದರೆ ನೀವುಟ್ಟ ಪಂಚೆಗೆ ಒಡೆಯರು ಯಾರು ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದರು?’

‘ಮಾಡು ಜೇಷ್ಟಿ! ಆದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಮಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಯ್ಯುವದರ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ನಾನು ಈಗ ಬಂದೀನಿ!’

‘ದಾದಾ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಮೊನ್ನೆ ಬರೆದ ಆವರ ಪತ್ರದಲ್ಲಿಯಂತೂ ಎಣಿಸಿ ಎರಡೇ ಸಾಲುಗಳಿದ್ದವು’

‘ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ವರ ನೋಡುವ ಗಡಿಬಿಡಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆ ದಾದಾ ಈಗ!’

ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ನೋಡತೊಡಗಿದರು. ಸುಲೋಚನೆಯು ಸಿಟ್ಟಿನ ಸೋಗಿನಿಂದ ಕೇಳಿದಳು:

‘ಯಾರದು ಲಗ್ನು? ನನ್ನದೇ?’

‘ಹೌದು ನಿನ್ನದೇ. ಈಗ ಆವರ ಲಗ್ನು ಎನು ಆಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ! ಮತ್ತೆ ನನ್ನದೂ ಆಗಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ! ನಿನ್ನ ಲಗ್ನುದ ಸಲುವಾಗಿ ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನು ಬಂದುಮಾಡಿರುವರು ಈಗ’

‘ಅಂದರೆ?’

‘ಈಗೇನೂ ವಿಶೇಷ ಲಾಭ ಇಲ್ಲ ಕಾರಖಾನೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ. ಹಾನಿಯಿಂದ ಹಾಗೇ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದರೆ ನಿನ್ನ ಲಗ್ನದ ಸಲುವಾಗಿ ಕಾದಿಟ್ಟ ಹಣ ಖರ್ಚು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.’

ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಸುಲೋಚನೆಯು ಕೇಳಿದಳು:

‘ವಿದ್ಯಾಧರ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸತ್ಯ, ಆಸ್ತೇಯ ಮುಂತಾದ ತತ್ವಗಳು ಇವೆಯಲ್ಲವೆ?’

‘ಹೌದು’

‘ಆದರಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕೂಡಿಸಬೇಕಾಯಿತು.’

‘ಯಾವದು?’

‘ಚೇಷ್ಟೆ.’

ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಚಹಾದನಂತರ ಎಲ್ಲರೂ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಬಿದ್ದರು. ಸುಲೋಚನೆಯು ಈ ವೊದಲೆ ಬಿಸಿಲು ದಿನದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಸಾರೆ ಅಂಜೋಲಿಗೆ ಬಂದು ಹೋದವಳಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅವಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಹಾದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದವು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮುಂದೆ ಸುಲೋಚನೆ ವಿದ್ಯಾಧರರು, ಆ ಮೇಲೆ ಸುರಂಗಿ-ರಮಾಕಾಂತರು, ಕಟ್ಟಕಡೆಗೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಇವರು.—ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ನಡೆದಿದ್ದರು. ಅದೇ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಹವೆಯಲ್ಲಿಯ ಬಿಸಿಲು ಚಳಿಗಳ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಣವು ಆಲ್ಪಾದಕರವಾಗಿತ್ತು. ಗಾಳಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಾಡುವ ಗಿಡಗಳು ಆನಂದದಿಂದ ಕುಣಿಯುವವೆಂದು ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಜನರ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮೇಯುತ್ತಿರುವ ಆಡುಗಳು ದೂರದಲ್ಲಿ ಜಿಗಿದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಮೊಂಡ ಬಾಲಗಳೂ, ಸಣ್ಣ ಮೋರೆಗಳೂ, ಓಟದ ಚಪಲತೆಯೂ ಮನೋಹರವಾಗಿದ್ದವು. ಪಕ್ಷಿಗಳ ಮಧುರವಾದ ಕಿಲಕಿಲಾಟವು ಒಂದೇ ಸವನೆ ಕೇಳಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಗುಜುಗುಜುವಾಡುವ ಶಾಲೆಯ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕಿಡಿಗೇಡಿ ಹುಡುಗನು ನಡುವೇ ಕೂಗುವಂತೆ ಆ ಕಿಲಕಿಲಾಟದ ನಡುವೆ ಕೋಳಿಯ ಕೂಗು

ಜೋರಿನಿಂದ ಕೇಳಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮ್ಯವನ್ನು ಎಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಳಿಯ ಝುಳು ಕಿನ ಕೂಡ ಉದುರಿ ಬೀಳುವ ಎಲೆಗಳು ಗಿರಕಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು, ಮರಣವು ಸಹ ಅವುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆನಂದಕೊಡುವ ಕಲೆಯೇನೋ ಆನ್ನುವಂತೆ.

ಸುಲೋಚನೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಸುಂದರ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಕರೆದು ತಂದಳು. ಕೆಳಗಡೆಗೆ ಸಿಂಹದಂತೆ ಬಾಯಿ ತೆರೆದ ಕೊಳ್ಳ ಮತ್ತು ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಆಯಾಲಿನಂತೆ ಕುಣಿಯುವ ಬಳ್ಳಿಗಳು. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಆ ದಿಬ್ಬದ ಮೇಲೆ ಎರಿ ತುಟ್ಟತುದಿಯ ಮೇಲೆಹೋಗಿ ಕುಳಿತನು. ಸುಲೋಚನೆಯು ಹೇಳಿದಳು—

‘ಅಷ್ಟು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕೂಡಬೇಡಿರಿ, ತೂಕ ತಪ್ಪೀತು’

‘ಆದರೇನಾಯಿತು ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ವರ್ತಮಾನಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಬರುವದು!’

ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಅವನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಧೈರ್ಯದ ಕೌತುಕವೆನಿಸಿತು. ಅವಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಇತ್ತಕ್ಕಡೆಗೇ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಬಾವ್ವಾ ಅವರಂತೂ ಎಲ್ಲಿ ಇದ ರೋ ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಕೇಳಿದ.—

‘ಬಾವ್ವಾ ಅವರು ಎಲ್ಲಿ?’

‘ಅವರೇನು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಹುಲಿಯಂತೂ ಅವರನ್ನು ಮುರಿದು ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲ’

‘ಆದೇಕೆ?’

‘ಅಹಿಂಸಾವಾದಿಗಳಲ್ಲವೇ ಅವರು?’

‘ಆದರೆ ಹುಲಿಗಳು ಎಲ್ಲಿ ಅಗಿವೆ ಅಹಿಂಸಾವಾದಿಗಳು?’

ವಿದ್ಯಾಧರನು ಇಷ್ಟೊಂದು ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತಾಡಬಲ್ಲ ನೆಂದು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬುಹುಕ್ಕೆ ಹೋದ ದಿವಸ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ತಂಭದಂತೆ ಕುಳಿತ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಇವನೇ ಎನೆಯಬುದು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು! ಅವಳು ಚೇಷ್ಟೆಯಿಂದ ಅಂದಳು ‘ಕಾನಾಪುರದ ಹವೆ ನಿಮಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾನಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.’

‘ನನಗೋ ನನ್ನ ಬಾಯಿಗೋ?’ ಅವಳ ಪ್ರಶ್ನದ ಅರ್ಥ ತಿಳಿದು ಕೊಂಡು ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನು ವುನಃ ಪ್ರಶ್ನಮಾಡಿದನು.

‘ನಿಮ್ಮ ಯಂತ್ರ ಎಲ್ಲಿಯ ಪರೆಗೆ ಬಂದಿದೆ?’

‘ಎಲ್ಲವೂ ಸರಿಯಾಗಿದೆ, ಆದರೆ ನಡುವಿನ ಜೋಡಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಉಳಿದಿದೆ’

‘ನನ್ನ ಚಿತ್ರದಂತೆಯೇ ಅನ್ನಬಾರದೇ? ಸುರಂಗಾಬಾಯಿಯಂಥ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸಿಕ್ಕರೂ ಚಿತ್ರಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲವೇ ಹೊಳೆಯಲೊಲ್ಲದು. ಅಂಬೋಲಿಗೆ ಹೋದರೆ ಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯ. ಮತ್ತೆ—’

ಸುರಂಗಿಯು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಅಂಬೋಲಿಯ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿಂದ ಹೋರೆಗೆ ಬಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯಂತೆಯೇ ಕಂಡಳು. ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪಡದೆಯ ಮೇಲೆ ಸಮುದ್ರದ ತೆರೆಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಿದಂತೆ ನೀಲವರ್ಣದ ಗುಡ್ಡಗಳ ಹಿಂದಿನ ಗುಡ್ಡಗಳೂ, ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಕೆರೆಯಂತೆ ಕಾಣುವ ಆ ಆಳವಾದ ಕೊಳ್ಳವೂ, ಅಖಂಡವಾಗಿ ನರ್ತಿಸುವ ಆ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳೂ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯ ಸೌಮ್ಯವಾದ ತಿಳು ಹಳದಿ ಬಣ್ಣದ ಛಾಯೆಯೂ ಅವರಿಗೆ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೆ ಪ್ರವೇಶ ಸಿಕ್ಕಂತಾಗಿತ್ತು. ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕಿಂತಲೂ ಜೀವನವನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಣಿಸುವ ಮಾನವರು ಮೂರ್ಖರೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಅನಿಸಿರಬಹುದು. ಜೀವನ! ಎಲ್ಲಿ ಇದೆ ಇಲ್ಲಿ ಜೀವನ! ಎತ್ತ ನೋಡಿದತ್ತ ಸೌಂದರ್ಯದ ಸಾವ್ರಾಚ್ಯ—

ಬುಳು ಬುಳು ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೆ ರಮಾಕಾಂತನು ಹಿಂದಿರುಗಿ ನೋಡಿದ. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಒಬ್ಬ ಕುರುಬನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಕೋಲಿನ ತುದಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಗಂಟಿಯು ಸಪ್ಪಳ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಸುಲೋಚನಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಅನ್ನುವಂತೆ ಅವನು ಮೆಲ್ಲನೆ ‘ಸಮಾನಸ್ಕಂದರ ಸಂಯೋಗವೇ ಆಗಿದೆ’ ಎಂದನು.

‘ಆ ಕುರುಬನು ದೂರದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಅವನನ್ನು ತಮ್ಮ ಒಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವನ

ಕರ್ತೃಗಿನ ಮೈಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ಅವನ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಉಡದಾರವು ಒಳ್ಳೇ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಒಂದು ತುಂಡು ವಲ್ಲಿಯ ಹೊರತು ಅವನ ಮೈಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಎನೂ ಅರಿವೆಗಳಿರದಿದ್ದರೂ, ಶರೀರವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪುಷ್ಟವಾಗಿದ್ದ ಮೂಲಕ ಸೆಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅರಿವೆಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅಸೂಯೆಯುಂಟಾಗುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿದ್ದನು. ಮುಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಕೋಲನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದರಿಂದ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಮುಂಗೈಯೂ, ಆತನ ಕಾಲೊಳಗಿನ ಹಳ್ಳಿಗಾಡ ಜೋಡುಗಳೂ ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದವು. ದೊಡ್ಡ ಸುಧಾರಿಸಿದ ಜನರಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕುಳಿತು ಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ, ಕ್ಷಣನಾತ್ರ ಹೇಗೋ ಎನಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನು ತನ್ನ ಎಡಬಲಕ್ಕೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಮರುಕ್ಷಣವೇ ಆತನ ಪ್ರಸನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಅವರೆಲ್ಲರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಹೆಗಲ ಮೇಲಿನ ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಮೈಮೇಲೆ ಹೊದ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ—

‘ಇವರೆಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕರು ನಿಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತರು?’ ರಮಾಕಾಂತನು ಉಪಹಾಸದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ.

‘ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು. ನೀವು ಆಂಬೋಲಿಯನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವರೆಂದ ಮೇಲೆ—’

‘ನೋಡತಕ್ಕದ್ದೆಲ್ಲವೂ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಹಬ್ಬಿದೆ’

‘ಮುಂದೆ ಕುಳಿತೂ ಇದೆ’

ರಮಾಕಾಂತನು ತುಚ್ಛದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆ ಕುರುಬನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ್ದು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು. ಅವರು ಅಂದರು:

‘ಈ ಕುರುಬನು ನಿಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿನೋ ಕೇಳಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿರುವನು’

‘ನಾನೇನೂ ಪಶುಗಳ ವೈದ್ಯನಲ್ಲ! ಸುರಂಗಿಯಾದರೂ ಕಂಬಳಿಗಳ ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನೇನು ತೆರೆದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಸುಲೋಚನಿಯು—’

‘ಅವನೇನು ಅನ್ನುವನು ಅದನ್ನಾದರೂ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಿರೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಕೇಳೋ ಇವರನ್ನು—’

‘ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಬೇಡವ್ವಾ. ಈ ಬಾಯಿಯವರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊ

ಬೇಕಾದರೆ' ಎಂದು ಅನ್ನುತ್ತ ರಮಾಕಾಂತನು ಸುರಂಗಿಯ ಕಡೆಗೆ ಬೆರಳುಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದ.

'ಹಂತಾಬ ಎನ ದ್ವಾಡದ ಇಲ್ಲ ಬಿಡಿ, ದ್ಯಾವರೂ ಕೇಳೂದೂ'

'ಎಲೇ ಈ ಬಾಯಿಯವರಿಗೆ ದ್ಯಾವರೂ ಎನ ಅಂತೀಯೋ?'

'ಬಾಯಾವ್ರೊ... ಗಾಂದೆಪ್ಪನವರ್ಮ ಬಿಟ್ಟೀನರಿ?'

ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ, ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಹೊರತಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ಚಕಿತರಾಗಿ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡತೊಡಗಿದರು. ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವದೋ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಂತಿರುವ ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇದ್ದುಕೊಂಡು ತನ್ನ ಕುರಿಗಳನ್ನು ಕಾಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಜಂಗಲೀ ಪ್ರಾಣಿಯು—ಈತನದು ಗಾಂಧಿಯವರ ಕೂಡ ಎನು ಸಂಬಂಧ? ರಮಾಕಾಂತ-ಸುರಂಗಿಯರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತಿಂಗಳದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಗಾಂಧಿಯು ಹೆಸರು ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದರೂ ಎನು? ಮಹಾತ್ಮಾ ಅವರೇನು ಕಥಾಲೇಖಕ, ನಾಟಕಕಾರ, ಚಿತ್ರಕಾರ ಅಥವಾ ಗಾಯಕ ರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸುರಂಗಿಗೆ ಗಾಂಧಿಯನ್ನು ವವರು ಇದ್ದದ್ದು ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ಕುರುಬನ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮೂಲಕ ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಏನೋ ಕಡಿಮೆ ಇದ್ದಂತೆ ಅನಿಸಿತು. ಮೈಮೇಲೆ ಪೂರ್ಣ ಅರಿವೆಗಳು ಕೂಡ ಇರದಂಥವನು, ಗಾಂಧಿಯ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಕೂತೂಹಲದಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿರಬೇಕು, ಮತ್ತು ತನಗೆ ಮಾತ್ರ, ಅವರು ತುರಂಗದಲ್ಲಿದ್ದರೇನು, ಹೊರಗೆ ಇದ್ದರೇನು ಒಂದೇ ಅನಿಸಬೇಕು. ಅವನಿಗೆ ಹೊದ್ದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಅರಿವೆಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವನ ಹೃದಯ—

ಸುರಂಗಿಯು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ರಮಾಕಾಂತನು ಕೇಳಿದ:

'ಗಾಂಧಿಯವರನ್ನು ನೋಡಿರುವಿ ಎನು ನೀನು?'

'ನೋಡೀನಿ ದ್ಯಾವರೂ. ಈ ಬ್ಯಾಸಿಗ್ಗೆ ಯೋಳ ವರನ ಆದೂ ನೋಡ್ತಿ. ಇಲ್ಲೇ ಆ ಬಂಗಲೇದಾಗ ಬಂದ ಇದ್ದು. ಒಂದ ದಿನಾ ಫಿಂಜೀಕಡೆ, ದೂರದಾಗ ನಿಂತ ನೋಡೀನಿ ಕಣ್ತುಂಬ ಅವರನ್ನು'

ಸುರಂಗಿಯು ಗಾಂಧಿಯವರನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವಳು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ತಾನೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಟ್ಟಾದಳು.

‘ಯಾರಂತೆ ಕಾಣಿಸತಾರೋ ಗಾಂಧಿಯವರು?’ ರಮಾಕಾಂತನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು.

‘ಆಗದೇ ಸಾಟಂಬುವಾ ಅವರ ಹಾಂಗೆ ಕಾಣಿಸತಾರ ಯವಾ!’

‘ಈ ಸಾಟಂಬುವಾ ಅಂದರ ಯಾರು ಇವ?’ ರಮಾಕಾಂತನು ನಸುನಗುತ್ತ ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಕೇಳಿದಳು.

‘ಈ ಘಟ್ಟದ ಕೆಳಗಡೆಗೆ ಇರತಾರೆ ಒಬ್ಬರು’

‘ಎನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅವರು?’

‘ಬುವಾ ಅವರು ಏನಾರ ಮಾಡುಬೇಕಾಗತದೇನು?’

ರಮಾಕಾಂತನೇ ಇನ್ನೂ ಏನೋ ಮಾತಾಡತಕ್ಕವನಿದ್ದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದೂರದಿಂದ ಕೂಗು ಕೇಳಬಂದಿತು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಕುರುಬನು ಎದ್ದು ‘ಬರತೀನರಿ ಯವ್ವಾ’ ಅಂದ.

ಎಲ್ಲರೂ ಅವನು ಹೋಗುವದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನು ಹೋದಮೇಲೆ, ರಮಾಕಾಂತ ಹಾಗೂ ಬಾಸ್ವಾ ಅವರ ನಡುವೆ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಕಲೆ ಈ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಘೋರ ವಾಗ್ವಾದವಾಯಿತು. ಆ ಕುರುಬನ ಜೀವನವು ಅಂಜೋಲಿಯ ಸೌಂದರ್ಯದಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವದ್ದು ಎಂದು ಬಾಸ್ವಾ ಅವರ ಮತ. ‘ಇಂಥ ಸುಂದರ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಕುರುಬರಿಗೆ ಇರಗೋಡುವದೇ ಮೂಲ ತಪ್ಪು. ಏನು ಕರಿಯ ಹೆಡ್ಡೆ ಅವ! ಇಂಥ ಸೃಷ್ಟಿಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಬಾರದೆಂದೇ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೊಗವ ಮೇಲಿಟ್ಟ ಕರಿಯ ಬೊಟ್ಟೇ!’ ಇದು ರಮಾಕಾಂತನ ಉತ್ತರ. ಸುರಂಗಿಯು ಸುಮ್ಮನೆ ವಾದವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಸುಲೋಚನೆಯಾದರೂ ರಮಾಕಾಂತನ ಮತವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವಳು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ: ‘ಈ ಕುರುಬನ ಸರಳವಾದ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರದ ಸೌಂದರ್ಯವಿದೆ. ಇದೇನೋ ಸಿಬ. ಆದರೆ, ಈ ಸೃಷ್ಟಿಸೌಂದರ್ಯದ ಉಪಯೋಗ ಆತನಿಗೆ ಏನು?’

ವಿದ್ಯಾಧರನು ಅರ್ಧಮರ್ಧ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಕಡೆಗಿದ್ದನು. ಅವನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆಂದರೆ: 'ಗಾಂಧಿಯವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ನನಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅತನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಗಾಂಧಿಯವರೂ ಒಬ್ಬ ಬ್ರವಾಸೂ ಒಂದೇ ಅಲ್ಲವೇ? ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ದೃಷ್ಟಿ ಇದ್ದರೆ ಜೀವನಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಲೆಯೇ ನನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ!'

ರಾತ್ರಿ ಊಟದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದರು. ಊಟವಾದನಂತರ ಅವರು 'ಸಿದ್ರೆ ಬಂದಿರುವದೋ ಎಲ್ಲರಿಗೂ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದರು.

'ಇಲ್ಲ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರೇ. ಕಛಿ-ಗಿಧಿ ಹೇಳುವಿರಾ ಒಂದನ್ನು?' ಹೀಗೆ ಸ್ವತ್ತ ಸುಲೋಚನೆಯು ಅವರ ಹತ್ತಿರವೇ ಬಂದು ಕುಳಿತು ಕೊಂಡಳು.

'ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೆ ಹಟವಾಡುತ್ತಿದ್ದಿ ನೀನು ಸುಲು' ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಅಂದರು.

'ಆ ರಾಜಾ ರಾಣಿಗಳ ಕಛಿ ಬೇಡ ನನಗೆ ಈಗ. ಯಾವಾಗಲೂ ಕಛಿ ಅಂದಕೂಡಲೇ, 'ಹಿಂಗ ಒಬ್ಬ ಆರಸಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ಇದ್ದರು ಇಬ್ಬರು ರಾಣಿಯರು. ಒಬ್ಬಳ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಪ್ರೇಮ. ಮತ್ತೊಬ್ಬಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯಿರಲಿಲ್ಲವಂತೆ.' ಅಲ್ಲರಿ ಪ್ರೇಮ ಇಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನಾದರೂ ಹೇಗೆ ಲಗ್ನವನ್ನು ಅವನು? ಅಹುದಲ್ಲವೇ ರವಾಕಾಂತ?'

ರವಾಕಾಂತನೂ ಸುಮ್ಮನೆ ನಕ್ಕುಬಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ವತ್ಸಲೆಯ ನೆನಪಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಹೇಗೆಗೋ ಆಯಿತು.

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಕಛಿ ಹೇಳುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಧೋತರವನ್ನು ಮೊಳ-ಕಾಲಿಗೆ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತರು. ಚಳಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಅವರು ಒಂದು ಖಾದಿಯ ಬಗಲಬಂಡಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದರು. ಉದವರಲ್ಲರೂ ಸ್ವೆಟರ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ರಗ್ಗು ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ಮಾತಾಡುವದನ್ನು ಕಂಡು ಸುರಗೆಗೆ ಹೇಗೆಗೋ ಅಸಿಸಿತು.

‘ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಾದವಿವಾದ ನಡೆದಿತ್ತಲ್ಲ’
 ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಆರಂಭ ಮಾಡಿದರು.

‘ನಮಗೆ ಆ ವಾದ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರಿ
 ನಮಗೆ’

‘ಅವನ್ನೇ ಹೇಳುವವನಿದ್ದೇನೆ ನಿಮಗೆ. ಚಿತ್ರಕಾರ ಅಥವಾ
 ಹಾಡುಗಾರ ಜನರ ಗುರುತು ನನಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಮೊದಲಿ
 ನಿದ ನನಗೆ ಓದುವ ಹುಚ್ಚು ಬಹಳ ಆದೆ! ಸ್ವಲ್ಪ ಬಿಡುವು ಸಿಕ್ಕಕೂಡಲೆ
 ಯಾವದಾದರೊಂದು ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದುತ್ತ ಕುಳಿತುಬಿಡುತ್ತೇನೆ! ಇದ
 ಲ್ಲದೆ ಒಮ್ಮೆ ಆರು ತಿಂಗಳು ಮೈಫೆಸರನೂ ಇದ್ದೆ! ತಿಳಿಯಿತೇ ರನೂ
 ಕಾಂತ? ನನಗೆ ಕೇವಲ ಬಾಪ್ಪಾ ಅನ್ನಕೂಡದು. ಪ್ರೊ. ಬಾಪ್ಪಾ
 ನಾನು!’

ಶ್ರೋತೃವರ್ಗದ ಮೇಲೆ ನಗೆಯ ತೆರೆ ಬಂದು ಹೋದವು.

‘ಮೂರು ದೊಡ್ಡ ಲೇಖಕರ ಅನುಭವ ಆದೆ ನನಗೆ. ಹೆಸರು
 ನಿಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರಬಹುದು. ಮೊದಲನೆಯವನು ಸ್ತ್ರೀಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ
 ಸಲುವಾಗಿ ಇಷ್ಟು ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವನಲ್ಲ, ಅದೇನು ಹೇಳುವುದು
 ಸುಲಭವಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಗಂಡನು ಕೆಟ್ಟ, ಸ್ತ್ರೀಯು
 ಉತ್ತಮ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಗೂ ಉಪದೇಶವೆಂದರೆ, ‘ಲಗ್ನ ಮಾಡಿ
 ಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ, ಗುಲಾಮರಾಗಿರಬೇಡಿರಿ. ‘ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿ’ ಶಬ್ದವನ್ನು
 ‘ವೇಶ್ಯೆ’ ಶಬ್ದದಂತೆ ಮನ್ನಿಸಿರಿ.’ ಎಲ್ಲ ಬರೆಹಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಮಂತ್ರ—
 ಪುರುಷಜಾತಿಯೆಂದರೆ, ವಿಶ್ವಾಸಘಾತಕವಾದದ್ದು.’

‘ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರೇ, ಅಂಬೋಲಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮದೇನೂ ವಾಚ್ಛಿಯದ
 ಮೇಲೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿಲ್ಲ.’ ಸುಲೋಚನೆಯು ನಡುವೆಯೇ ಅಂದಳು.

‘ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬ್ರೆಕ್ ಹಾಕಿದೆ, ಹೀಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಕಡೆಯಿಂದ ಪುಕ್ಕಟೆ
 ವಕೀಲ ಪತ್ರ ತಕ್ಕೊಂಡ ಈ ಮಹಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನೇ ಹೇಗೆ
 ನಡೆಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು? ನೀವು ಅನ್ನಬಹುದು ಹೂವುಗಳಿಂದ ಪೂಜೆ
 ಮಾಡಿರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು!’ ಪೂಜೆಯನ್ನೇನೋ ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ! ಆದರೆ

ಅದರಲ್ಲಿ ಚಮತ್ಕಾರವಿಷ್ಟೇ, ಅವನು ಕೈಹಚ್ಚಿದ ಕೂಡಲೆ ಆತನ ಹೂವು ಗಳ್ಳಿವು ಬಡಿಗಿಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಡೀ ರತ್ನಾಗಿರೀ ಜನರನ್ನೇ ಕೇಳಿ ಬೇಕಾದರೆ. ಅದೊಂದು ಮೋಜಿನ ಪ್ರಸಂಗವೇ ಆಗಿತ್ತು. 'ಆ ಹರಾಮು ಖೋರ' ಪುರುಷನು ತನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ, ಹೊರಗಿನಿಂದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡದಾದ ಕೀಲಿ ಹಾಕಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ. ಇನ್ನು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಕಲಾವಂತನ ಕಥೆ, ಹೇಳುವೆ! ಸೆರೆಯ ಮೇಲಿನ ಆತನ ಕಾದಂಬರಿಯಂತೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವೇ ಆದೆ. ತನ್ನ ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ಬಾಟಲೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡೇ ಅವನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ನನ್ನಂಥ ಮಿತ್ರರು ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ 'ಕಾದಂಬರಿಯು ಮುಗಿದನಂತರ ಸೆರೆ ಬಿಡುವೆನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ! ಕಾದಂಬರಿಯ ಆವೃತ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಆವೃತ್ತಿಗಳಾದವು. ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸೆರೆಯ ಬಾಟಲಿಯ ಮೇಲೆ ಬಾಟಲಿಗಳು ಉರುಳಾಡಿದವು. ಕಡೆಗೆ ಸೆರೆಯು ತೀರಿತು. ಆದರೆ ಅದು ಅವನೊಡನೆಯೇ!'

ರಾತ್ರಿಯ ಆ ಪ್ರಶಾಂತವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಆ ಶಬ್ದಗಳು ವಿಲಕ್ಷಣ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅನಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. 'ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಮೂರನೇ ಗೃಹಸ್ಥ—ಪ್ರೇಮದ ದೊಡ್ಡ ಕವಿ. ನಡುವೆಯೇ ಆತನ ಹೆಂಡತಿ ಬೇಸಿಬಿಟ್ಟಳು. ಡಾಕ್ಟರನು ಏನೋ ಹೇಳಿದ ಆತನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ. ಕೂಡಲೆ ಹೊರಟಿತು ಆ ಸವಾರಿ ಒಬ್ಬ ವೇಶ್ಯೆಯ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ. ಆ ವೇಶ್ಯೆಯು ನಮ್ಮ ಊರವಳೇ ಎಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು ಈ ಸಮಾಚಾರ. ಅವಳು ನನಗೆ ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಕೇಳುವಳು 'ನೋಡಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ನಿಮಗೆ ನನ್ನ ಸರ್ಕಸ ಹೇಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು?'

'ಅವಳ ಮನೆಯ ಹೊಸ್ತಿಲವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಜನ ಲೇಖಕರು, ಗಾಯಕರು, ನಟರು ದಾಟಿದ್ದರೆಂಬುದನ್ನು—'

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ತನ್ನ ನುದ್ದೇಶಿಸಿ ಮಾತಾಡುತ್ತಾರೆಯೆಂದು ರಮಾ ಕಾಂತನ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಾಯಿತು. ಅವನು ಸಿಕ್ಕು ಹಾಕುತ್ತ ಹೊರಗಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ನಿಂತುಕೊಂಡ. ಇದು ಸುಲೋಚನೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು.

ಸುರಂಗಿಯು ಮಾತ್ರ ಒಂದು ಮಂತ್ರಮುಂಘವಾದ ನಾಗರ ಹಾವಿನಂತೆ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಅಸಿಸುತ್ತಿತ್ತು 'ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ತನ್ನಿಂದ ನಾಲ್ಕು ವೇಳದ ಅಂತರದಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಸಿಜವಾಗಿ ಅವರಿಗೂ ತನಗೂ ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶದಷ್ಟು ಅಂತರವಿರಲಿಲ್ಲವೆ? ಪ್ರೌಢಸರನ ನವಕರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು, ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಪಂಜಿಯನ್ನು ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇರುವ ಈ ಬುದ್ಧಿಪಂತ ಮನುಷ್ಯನೆತ್ತ! ರಮಾಕಾಂತನಂಥ ರಸಿಕ ತರುಣ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಕಳೆಯ ಲೆಳಸುವ ತಾನೆತ್ತ! ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಮತ್ತು ತನ್ನ ವೇಷ-ಭಾಷೆಗಳ ತುಲನೆ ಮಾಡಿದಕೂಡಲೇ ಅವಳಿಗೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಗಿ ಅವಳು ಎರಡನೆ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ರಮಾಕಾಂತನು ಹೊರಗೆ ಹೋದ ಕಾರಣವು ಸುರಂಗಿಗೂ ತಿಳಿದಿರಬಹುದೆಂದು ಸುಲೋಚನೆಯೂ ಕಡೆಗೆ ಅಂದಳು 'ಈ ಕಥೆಯ ಸಾರಾಂಶವೇನು ಬಾಪ್ಪಾ? ಕಲೆಯನ್ನು ಗಲ್ಲಿಗೇರಿಸಬೇಕೆಂದಲ್ಲವೆ?'

'ಅಲ್ಲ—'

'ಹಾಗಾದರೆ?'

'ಬೀವನವೆಂದರೆ ಒಂದು ತೆಗ್ಗು ತೆವರಿನ ಹುರುಕಬರಕಾದ ಕರ್ತೃಗಿನ ಎರೆ ಭೂಮಿ. ಆದರೆ ಅದರೊಳಗಿಂದಲೆ ಧಾನ್ಯ ಬೆಳೆಯುವದು. ಕಲೆಯು ಆಕಾಶದಂತೆ! ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಮಿಡುಗಿದರೆ, ಫಲಗಳು ಬೆಳೆಯುವದು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿಯೇ!'

'ಆದರೆ ಬೆಳೆಯಿಸುವವರು ಯಾರು? ಆಕಾಶದೊಳಗಿಂದ ಮಳೆಯು ಬಿದ್ದರೆನಿ ಅಲ್ಲವೆ ಬೆಳೆಯುವದು?' ಸುಲೋಚನೆ ಕೇಳಿದಳು.

'ಆಕಾಶದೊಳಗಾದರೂ ಮಳೆಯು ಹೋಗುವದೆಲ್ಲೆಂದ, ಭೂಮಿಯಿಂದಲ್ಲವೆ?'

ಬಾಗಿಲ ಹೊರಗೆ ನಿಂತಿದ್ದರೂ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಅನಿಸಿತು—ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ದಿಕ್ಕು ತಪ್ಪಿದರು. ಅವರು ದೊಡ್ಡ ಕನಿಗಳಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು!

ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನು ನಡುವೆಯೇ ಕೇಳಿದ 'ಪ್ರೇಮವಾದರೂ ಕಲೆಯಂತೆಯೇ ಅಸಿಸುವದೇನು ನಿಮಗೆ?'

ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿಯೇ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಒಂದೇ ತಿಂಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಇಷ್ಟು ಹೇಗೆ ಮಾತನಾಡಲಾರಂಭಿಸಿದನೆಂಬುದು ಅವಳಿಗೆ ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯಾಗುತ್ತ. ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಅವಳಿಗೆ ಅದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತಿಳಿಸಿಕೊಟ್ಟಂತೆ ಮಾಡಿತು.

ಇವನು ಯಾರ ಕೂಡವಾದರೂ ಪ್ರೇಮದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಕೂಡಲೇ ವಿಚಾರ ಹೊಳೆಯಿತು—ಕಾಮಾಪುರದಲ್ಲಿ ಇವನು ಪ್ರೀತಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಇರುವರಾದರೂ ಯಾರು? ಸುಧಾರಿಸಿದ ಹುಡುಗಿಯರ ಒಂದು ಮುಖವು ಕೂಡ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗುವದು ಶಕ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕೂಡಿ ಮಾತಾಡುವದಂತೂ ದೂರವೇ ಉಳಿಯಿತು. ದಾದಾ ಅವರು 'ಸುಲೂ, ಕಾಮಾಪುರದಲ್ಲಿ ನಿನಗೆ ಎಲ್ಲರೂ 'ಗಂಡು' ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ ನೋಡು' ಎಂದು ಅಂದದ್ದು ಅವಳ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಅವರಿಗೆ ಅದರಂತೆಯೇ ತಾನು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. 'ಹೀಗೆ ಅನ್ನುವವರು ಹೆಣ್ಣು ಗಂಡಸಿರಬೇಕು!' ಎಂದು

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು.

'ಒಳ್ಳೇ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದಿರಿ. ಕಲೆ ಮತ್ತು ಪ್ರೇಮ! ಈಗಿನ ತರುಣರಿಗೆ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರಿಯವಾಗಿವೆ ಈ ಎರಡು ವಿಷಯಗಳು! ನನಗೆ ಕೇಳಿದರೆ ಪ್ರೇಮವು ಮೂರು ತರದ್ದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕ, ಉಪಭೋಗಾತ್ಮಕ ಹಾಗೂ ಉದಾತ್ತ ಎಂದು.'

ಸುರಂಗಿಗೆ ತಾನು ಒಂದು ಪ್ರವಚನವನ್ನೇ ಕೇಳುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅನಿಸಿತು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಹೇಳುವ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರಗಳ ಅರ್ಥವೂ ಅವಳಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವರ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ನಲಿದಾಡುವ ಪವಿತ್ರಹಾಸ್ಯದಬಗ್ಗೆ ಅವಳಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಒಂದು ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅರಸನು ತನ್ನ ರಾಣಿಯ

ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸುಳ್ಳೇ ಸಂಶಯವನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಅವಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧೀಕರಿಸಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವಾಗ ರಾಣಿಯು ಹಾಸ್ಯ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಳಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವನ ಸಶಯವು ದೂರವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ರಸಂಗಕ್ಕೆ ಅನುರೂಪವಾದ ಹಾಸ್ಯವನ್ನು ಸುರಂಗಿಯು ಅನುಕರಣ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರಿ ಕನ್ನಡಿಯ ಮುಂದೆ ಕುಳಿತು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಸಹ, ನಾಟಕ ನಡೆದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಅವಳ ಹಾಸ್ಯವು ಒಯ್ಯಾರದ್ದೂ, ಅರ್ಧ ಶೃಂಗಾರಿಕವೂ ಆದಂತೆ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಿಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ತನಗೆ ಇಷ್ಟು ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದಲೂ ಸಾಧಿಸದ ಈ ಉದಾತ್ತ ಪಾಪಿತ್ರೆಯ ಬಾಪ್ಯ ಅವರ ಮುಖದಮೇಲೆ ವಿಲಸಿತವಾದ ದೃಷ್ಟಿ ನೋಡಿ ಸುರಂಗಿಯು ಅಧಿಕವಾದ ಆದರದಿಂದ ಅವರ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಲಿಸಹತ್ತಿದಳು.

‘ತಾಯಿಯ ಪ್ರೇಮವು ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ?’ ಸುಲೋಚನೆಯು ಕೇಳಿದಳು.

‘ಆದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕ’

‘ಆದು ಉದಾತ್ತವಲ್ಲವೇ?’

‘ತ್ಯಾಗವಿಲ್ಲವೆ ಪ್ರೇಮವು ಉದಾತ್ತವಾಗಲಾರದು. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ತಾಯಿಯ ಪ್ರೇಮವು ತನ್ನ ಮಗನ ಮೇಲೆ ಉದಾತ್ತವೇ ಇದ್ದರೆ, ‘ಅತ್ತಿಯ ಕಾಟ’ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ!’

‘ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ದಾದಾ ಅವರ ಪ್ರೇಮವಾದರೂ ಉದಾತ್ತವಿದೆಯೇ ಇಲ್ಲವೋ?’

ಬಾಪ್ಯ ಅವರು ಕ್ಷಣಕೂಡುತ್ತ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದರು.

‘ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿಯಂತಲೇ ಅವರು ಎರಡನೇ ಲಗ್ನವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ವರ್ತನವಾದರೂ ಎಷ್ಟು ಪವಿತ್ರವಾಗಿದೆ—’

ಸುರಂಗಿ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಬೆಚ್ಚಿದಂತೆ ನಡುಗಿದಳು.

‘ಎನಾಯಿತು?’ ಸುಲೋಚನೆಯು ಕೇಳಿದಳು.

‘ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿರಲಿ ಹೋಯಿತು!’

‘ಎಲ್ಲಿ? ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತೆಂದರೆ, ತಲೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಪೊಕ್ಕು ಮಾಡಿ ಬಿಡುತ್ತದಂತೆ! ನನಗೆ ಸಣ್ಣವಳಿರುವಾಗಿನಿಂದ ಅದರದು ಒಳ್ಳೇ ಅಂಜಿಕೆ ಕೂತುಬಿಟ್ಟಿದೆ—’

ಸುಲೋಚನೆಯು ದೀಪ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಳು. ಆದರೆ ಜಿರಲಿಯು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಅಂದರು.

‘ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ದಾದಾ ಅವರ ಪ್ರೇಮ ಉದಾತ್ತವೆದೆಯೋ ಅಲ್ಲವೋ ಇದನ್ನು ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಂದೇ ನಾನು ಈಗ ಬಂದಿರುವೆ’

‘ಪರೀಕ್ಷಾ?’

‘ಹೌದು. ಕಾರಖಾನೆಯಿಂದ ಹಾಸಿಯಾದರೂ ಅದನ್ನು ಸಡಿಸಲೇ ಬೇಕೆಂದು ನೀನು ಹಟಹಿಡಿ. ಅಲ್ಲಿಂದ ನೋಡೋಣ ಅವರ ಪ್ರೇಮ ಎಂಥಾದ್ದಿರುವದೆಂಬುದನ್ನು!’

ಸುಲೋಚನೆಯು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು—‘ಒಳ್ಳೇದು. ಏನೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ—ನಮ್ಮದು ನಿಮ್ಮದು ಏನು ಜಿದ್ದು?’

‘ನನ್ನದು ಏನು ಜಿದ್ದು? ಈ ಬಗಲಬಂಡಿ ಇಲ್ಲವೆ ಈ ಪಂಜಿ!’

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಉತ್ತರದಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಹಾಸ್ಯವು ಶಾಂತವಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನು ಬಾಗಿಲದ ಹೊರಗಿಸಿಂದಲೇ ಅಂದನು—‘ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರೇ, ಈ ನಿಮ್ಮ ತತ್ವಜ್ಞಾನನೆಲ್ಲ ಬಹಳ ಹಳೆಯದಾಗಿ ಹೋಗಿದೆ. ಯುರೋಪ ಅಮೇರಿಕದಲ್ಲಿಯ ಹೊಸಹೊಸ ವುಸ್ತುಗಳನ್ನು ಓದಿರಿ ಸ್ವಲ್ಪ, ಈ ನಿಮ್ಮ ಉದಾತ್ತ-ಗಿದಾತ್ತಗಳೆಲ್ಲವು ಸುಳ್ಳು ಎಂದು ಅವರ ಮತ. ಮಾನವಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕೋಲಾಹಲ-ಮಾಡುವ ಶಕ್ತಿ ಕೇವಲ ಒಂದೇ ಅದೆ ಎಂದು ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಹೇಳುವರು!’

‘ಆದು ಯಾವದು?’

‘ಪ್ರಣಯ ಇದೇ. -ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರ ಆಕರ್ಷಣ!’

‘ಆ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರು ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಸಾಗಬಹುದು!’

‘ಕೇವಲ ಪಾಸಾಗುವದೆ! ಅವರಿಗೆ ಸುವರ್ಣಪದಕ ಕೊಡಬೇಕು!’

ಉ.ಹುಂ. ಅವರ ಉತ್ತರ ಬಂದುಮೂರಾಂಶದಷ್ಟೇ ಸುಖವಾಗಿದೆ’

‘ಆದು ಹೇಗೆ?’

‘ಪ್ರಣಯದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಇಬ್ಬರ ಹಕ್ಕು ಇದೆ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ!’

‘ಯಾರು ಯಾರದು?’

‘Hunger and Soul ‘ಹೊಟ್ಟೆ ಮತ್ತು ಆತ್ಮಾ!’”

ಹೊಟ್ಟೆ ಏನು? ಸರಿನಾಯಿಗಳು ಸಹ ಹೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಮತ್ತು ಆತ್ಮವೋ-ಪಾಶ್ಚಿ ಮಾತೃರು, Sole ಕೈ (ಮೆಟ್ಟುಗಳ ತಳಕ್ಕೆ) ಕೊಟ್ಟಷ್ಟು ಮಹತ್ವವನ್ನು Soul (ಆತ್ಮ) ಕೈ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ! ಅಂತಹ ಮೆಟ್ಟಿನ ತಳ ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಇರದಿದ್ದರೆ ಚಾರಿಕೊಂಡು ಬಿದ್ದು ಅರಿವೆ ಹೊಲಸಾಗುವ ಸಂಭವವಿದೆ. ಈ ಆತ್ಮವಿರದಿದ್ದರೆ ಏನು ಕೆಡಬೇಕಾಗಿದೆ?’

‘ಏನೂ ವಿಶೇಷ ಕೆಡುವದಿಲ್ಲ. ಪಶುಗಳಿಂದ ಮಾನುಷ್ಯನನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಮಾಡುವ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಶ್ರಮವು ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವದಿಷ್ಟೆ.’ ಬಾಪ್ಪಾ ಅನರ ದನಿಯೊಳಗಿನ ತೀವ್ರತೆಯು ರಮಾಕಾಂತನ ಹೊರತಾಗಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

‘ಈ ಆತ್ಮಾ, ಇದು ಎಲ್ಲಿ ಬಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಬಾಪ್ಪಾ’

‘ಹೃದಯದಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಹೃದಯವು ಕಲ್ಲಿನಂತೆ ಇದ್ದು ಉಪಯೋಗವಿಲ್ಲ’

‘ಹೃದಯವು ಈ ಬೆಳೆಗೆ ಭೂಮಿಯಾಗಿರಬೇಕು! ಅಲ್ಲಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ನೀರುಗೀರು ಬೇಕಾಗುತ್ತಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ?’

‘ಅದಕ್ಕೆ ನೀರೋ? ಎರಡನೆಯವರ ದುಃಖವನ್ನು ಕಂಡು ಬರುವ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೀರೇ ಅದಕ್ಕೆ ನೀರು!’

‘ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೆ ಬಿಸಿಲು?’

‘ಆ ದುಃಖದ ತಾಪದಿಂದ ಕಾಯ್ದು ಹಣೆಯೆ!’

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರನ್ನು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಸೋಲಿಸಬಹುದೆಂದು ರಮಾಕಾಂತನು ಒಗೆದಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಹಾರಿಸಿದ ಬಂದೂಕಿನ ಸಪ್ಪಳಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಬರುವಂತೆ, ಅವನು

ಚುಚ್ಚಿ ಚುಚ್ಚಿ ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಉತ್ತರಗಳು ದೊರೆತವು. ಅನನು ಹೊರಗಿನ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಗುವ ತಾಂತ್ರಿಕ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಸುಮ್ಮನಾದರೂ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಅಂದರು: 'ಹಸಿವೆಯೂ ಪ್ರಣಯವೂ ಪಶುಗಳಲ್ಲೆಯೂ ಕಂಡುಬರುವವು. ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಆತ್ಮವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆಂದರೆ, ಪಶುಗಳಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಬೇಕೆಂತಲೆ! ಆದರೆ ಅಂನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಆದು ಮರಣದ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಹಿಡಿದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ!'

'ಈ ಶತಮಾನವೆಂದರೆ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಉತ್ಕರ್ಷದ ಯುಗವೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ—'

'ಉತ್ಕರ್ಷ? ಇಡೀ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಭಿಜನರು ಅರೆ ಹೊಟ್ಟೆ ಜೀವಿಸುತ್ತಿರುವರು, ಬೇಸೆಯಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿರುವರು, ಪಶುಗಳ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ಆಸಾಯಿಯಿಂದ ಬಯಸುವರು. ಇದೇನು ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಉತ್ಕರ್ಷವಾಯಿತೆ? ನಾಲ್ಕೈಂಟು ಜನ ಬಿಳಿಯಾಗಿಯವರು ಮಾತ್ರ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸುತ್ತಿರಬಹುದು; ಆದರೆ ಇತರರಿಗೆ—'

'ಅದಿರಲಿ ಬಿಡಿರಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರೇ. ತುರಂಗದಲ್ಲೆಯ ವೋಚಿಸಿ ನಾಲ್ಕು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರಿ ನಮಗೆ ಸಾಕು. ಆಮೇಲೆ ಸುಮ್ಮನಾಗಿ ಮಲಗೋಣವಂತೆ. ಕಲೆಗಿಂತಲೂ ಬೇಸವವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನಾನು ಒಪ್ಪುತ್ತೇನೆ. ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಯುವ ಇಚ್ಛೆಯಾದರೆ ಅದನ್ನು ಬದಿಗಿರಿಸಬಹುದು, ಆದರೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸಿದ್ಧ ಬಂದರೆ—'

'ಹಾ ಹಾ' ಹಾ ಅನ್ಯತ್ತ ಸುಲೋಚನೆಯು ಆಕಳಿಸಿದಳು.

ಬಿಸಿಸೇರಿನ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ತನ್ನೇರಿವಲ್ಲರಿಂದರೆ ಆರುವ ಪಾತ್ರೆಯಂತೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಶಾಂತವಾದರು.

'ಬೇಲನ್ನು ಸೇರುವ ಎಲ್ಲ ಜನರೂ ಕೆಟ್ಟವರೇ ಇರುವರೇನರಿ, ಬಾಪ್ಪಾ?' ಸುಲೋಚನೆಯು ಕೇಳಿದಳು.

'ಜೀವನ ಹೊರಗಿರುವ ಏಕೈಕ ಜನರಿಗಿಂತಲೂ ಬಿಟ್ಟಿರುವವರಿರುತ್ತಾರೆ.'

‘ಹಾಗಾದರೆ ಅವರು ಜೇಲಿನಾಗ ಯಾಕೆ ಬೀಳತಾರ?’

‘ಬಹನರೆಂದು!’

‘ಅಂದರೆ ಅವರೇನು ಅಪರಾಧ ಮಾಡಿರುವುದೇ ಇಲ್ಲವೆ?’

‘ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಅವರು ದಕ್ಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರರು. ಸಿರಿವಂತಿಕೆಯು ಜಗತ್ತಿನೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಆರಗಿಸುವ ಔಷಧವಾಗಿದೆ’

‘ಆದೂ ಹೇಗೆ?’

‘ಬಹನನಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿದಾರರು ಸಿಗುವದಿಲ್ಲ, ಒಳ್ಳೇ ವಕೀಲರೂ ದೊರಕುವದಿಲ್ಲ, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನ ಬಾಯಿಗೆ ಒರುವಂಥ ತಕ್ಕ ಬೀಗವನ್ನೂ ಅವರು ಶೋಧಿಸಲಾರರು—’

‘ಕೆಲವು ವೇಳೆ ಮಾತ್ರ ಹೀಗೆ ಆಗುತ್ತಿರಬೇಕು! ಆದರೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೂ—’

‘ಒಂದೇ ಪ್ರಸಂಗ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ ಹಾಗಾದರೆ! ಕೇಳಿರಿ. ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷಿ ಶಾಲೆಯ ಶಿಷಾಯಿ ಯೊಬ್ಬನಿದ್ದ.’

‘ಅವನೇನು ಮಾಡಿದ್ದ?’

‘ಸೆರೆ ಕುಟಿಯುವ ವ್ಯಸನವು ಸೇರಿಕೊಂಡಿತ್ತು ಅವನಲ್ಲಿ. ಶಾಲೆಯೊಳಗಿನ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅವ ತುಡುಗು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ’

‘ಅದಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೇಡೇನಾಯ್ತು?’

‘ಅವನ ಕೂಡ, ಆ ಶಾಲೆಯ ಹೆಡಮಾಸ್ತರನಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ ಇದೇ ಅದರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪು’

‘ಆದೇಕೆ? ಹೆಡಮಾಸ್ತರನೂ ಶಾಲೆಯೊಳಗಿನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕದಿಯುತ್ತಿದ್ದನೋ ಹೇಗೆ?’

‘ಉಹಂ. ಹಾಗಲ್ಲ ಆದೂ! ಡ್ರಾಯಿಂಗ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳು ಆಗುತ್ತಿದ್ದವು ಆಗ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ.’

‘ಇದೇನು ಹೆಡ್‌ಮಾಸ್ಟರನ ಅಪರಾಧ!’

‘ನಾನು ಹೇಳುವದನ್ನಾದರೂ ಕೇಳುವೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ? ತನ್ನ ಶಾಲೆಯೊಳಗಿನ ಹುಡುಗರು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಾಸಾಗಬೇಕೆಂದು ಹೆಡ್‌ಮಾಸ್ಟರನು ಪೇಪರು ಮೊದಲೇ ಒಡೆದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಮತ್ತು—’

‘ಅಬ್ಬಾ—’

‘ಯಾರಾದರೂ ಅವನ ವಿರುದ್ಧ ತಕರಾರು ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ?’
ಎದ್ದಾಧರ ಕೇಳಿದ.

‘ತಕ್ಕಾರೂ ಆಯಿತು. ದೊಡ್ಡ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರರೂ ಚವಕಶಿಗೆ ಬಂದರು. ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರಿಗೆ ಸ್ವತಃ ತಾನು ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರನೋ, ಆರಸನೋ ಎಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಾಗುವಂತೆ ಆತನ ಸರಬರಾಯಿ ಆಯಿತು. ಆತನಿಗೆ ಮಲಗಲಿಕ್ಕೆ ಪಲ್ಲಂಗವೇನು ಆತನಿಗೆ ದಿನಾಲು ಹೊಸ ಹೊಸ ಮೀಸಗಳೇನು; ಒಂದೇ, ಎರಡೇ—’

‘ಕಡೆಗೆ ಆಯಿತಾದರೂ ಏನು ಆ ಪ್ರಕರಣ?’

‘ಆಗುವದೇನು? ಹೆಡ್‌ಮಾಸ್ಟರನು ನಿರ್ಮೋಷಿ!’

ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಒಳಹೊರಗಿನ ಶಾಂತತೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಭಯಂಕರವಾಗಿ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದರು—
‘ಮನುಷ್ಯತ್ವವು ಕೇವಲ ಬಿಳಿಯುಂಗಿಯನರಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸುಲೋಚನಾ, ಏನಾದರೊಂದು ನೆನಪಿಗೈದು, ನೊದಲನೇ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿದ ಎಷ್ಟೋ ಪದವೀಧರರನ್ನು ನಾನು ತೋರಿಸಬಲ್ಲೆ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಹತ್ತಿರವೇ ಜೀವಿಸಿಲ್ಲ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಕೈದಿ ಇದ್ದ. ಆತನಿಗೆ ೭ ವರ್ಷದ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಅವನು ತಳಮುಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ‘ಯಾಕೋ ಏನಾಗುತ್ತದೆ’ ಎಂದು ಅಪ್ಪನಿಗೆ ಕೇಳಿದೆ.

‘ಏನೂ ಇಲ್ಲವೇ’ ಅವನು ಹೇಳಿದ ‘ಹೆಂಡತಿಯ ನೆನಪಾಗಿತ್ತು.’
ಆತನ ಪ್ರೇಮವು ಉಪಭೋಗಾತ್ಮಕವೇ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅದು ನನಗೆ ಉದಾತ್ತವೆಸಿಸಿತು.’

‘ಅವನ ಹೆಸರೇನು?’ ಸುರಂಗಿಯು ಕೇಳಿದಳು. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತಿನ ವರೆಗೆ ಅವನು ಸ್ವಲ್ಪಬಿಟ್ಟು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು.

‘ಅವನ ಹೆಸರು, ಸಾವಳ! ಅವನೂ ಈಗ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬೇಕು. ಕಾನೂನುಬಾಹಿರ ಕಡೆಯವನೇ ಅವನೂ!’

ಸಿದ್ಧಿ ಬಂದ ಮೂಲಕ ಸುರಂಗಿಯು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿಕ್ಕುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಅನಿಸಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಮಲಗಲು ಎದ್ದರು. ಆದರೆ ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾರಿಗೂ ಸಿದ್ಧಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ದೀಪದ ಮೂಲಕ ಸಿದ್ಧಿ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಸುಲೋಚನೆಯು ಅವನ್ನು ಅರಿತಳು. ಆದರೆ ಹೊರಗಿನ ದೀಪದಂತೆ ಅಂತರಾಳದಲ್ಲಿಯೂ ದೀಪವನ್ನು ಅರಿಸುವುದು ಯಾರಿಗಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವೇ?

* * * *

ಮರುದಿನವೂ ಮುಂಜಾನೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹಿರಣ್ಯಕೇಶಿ ನದಿಯ ಉಗಮವನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟರು. ಪ್ರಾತಿಕಾಲದ ತಣ್ಣಗಿನ ಸುಳಿಗಳಿಗೂ ಸಿದ್ಧಿ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಮೂಲಕ ಬಂದ ಅಸ್ವಸ್ಥತೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿತು. ರಾತ್ರಿಯ ಕಿರೈನ್ನುವ ಕತ್ತಲೆಯ ಬಡಲಾಗಿ ಪ್ರಾತಿಕಾಲದ ಪ್ರಕಾಶವು ಮೊದಲೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಬ್ಬಿದಂತೆ, ವಿಚಾರವಿಂದ ಚಡವಾಂಗವು ಎಲ್ಲರ ಮನಗಳೂ ಹಗುರಾದವು. ಮುಂಜಾನೆ ದೃಶ್ಯವಾದರೂ ರಮಣೀಯವಾಗಿತ್ತು. ವೃದ್ಧನದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆ ಕಲೆಗಾರಿಕೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ನೋಡಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಸುಂದರವಾದ ಕುಸುಮಗಳ ಮತ್ತೊಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ನೋಡುವವರುತಿಗೆ ಅವರಿಗೆ ವಿವಿಧದೃಶ್ಯಗಳು ಕಂಡವು. ಮೀನಗಾರನ ಅತ್ಯಂತ ಚಿನ್ನಗುಜಾಳಿಗೆಯನ್ನೂ ನಾಚಿಸುವಂಥ ಆ ಇಬ್ಬನಿಯ ಜಾಳಿಗೆಯು, ಅವರೊಳಗೇ ಸುವರ್ಣದ ಮೀನಗಳಂತೆ ಹೊಳೆಯುವ ಚಲವಿಂದುಗಳು— ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ತಾರಗಳ ಪೃಥ್ವಿಯ ಮೇಲೆ ರಸುಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅದಿ ದಣೆದು ಈ ರೇಖೆಯು ಡೇರೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸಿರುವವೋ ಏನೋ! ಮತ್ತು ಆ ಡೇರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಟದ ಕನ್ನಡಿಗಳು ಅವುಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳನ್ನು

ತಮ್ಮ ಹೃದಯದ ಹತ್ತಿರವೇ ಹಿಡಿದಿಟ್ಟುಕೊಂಡಂತೆಯೇ ಆಗಿತ್ತು. ಬಾಳೆಗೆಯ ಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಯು ಹೋದರೆ ಮಂಜಿನಲ್ಲಿ ಮುಸುಕಿಕೊಂಡ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳು ಕಾಣುವವು. ಒಂದು ಗಿಡಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡ ಒಂದು ಬಳ್ಳಿಯು ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಡೆಗೆ ಬೋಟ್ಟು ಮಾಡಿ ರಮಾಕಾಂತನು ಸುರಂಗಗೆ ಕೇಳಿದನು.

‘ನೋಡಿದಿಯಾ?’

‘ಏನು?’

‘ಮಂಜಿನ ಮಲ್ಲೆ ರದಾಸಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡ ಆ ಬಳ್ಳಿಯು ಆ ಗಿಡದಿಂದ ದೂರವಾಗಲು ನೋಡುತ್ತಿರುವುದು!’

‘ಯಾಕೆ?’

‘ವಾತರಗಿತ್ತಿಗಳು ಕರೆದರೂ, ಗಾಳಿಯು ಸಿಳ್ಳು ಹಾಕಿದರೂ ಈ ಬೋಡಿಗೆ ಎಷ್ಟು ರವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮೇಲೆ ನೂಯನು ತನ್ನ ಕಿರಣಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟ. ಕಿರಣಗಳು ಒಂದು ಮಲ್ಲೆ ರದಾಸಿಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ದಾಗ-ಆದು ನೋಡು ಎಷ್ಟೊಂದು ನಾಚಿಕೊಂಡಂತೆ—!’

ಸುರಂಗಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಮಾತಿನ ಮಂಜು ತುಂಬುತ್ತ. ಆದು ಈಗ ರಮಾಕಾಂತನ ಈ ಬಾದುಂಸಿಂದ ಆಡಗಹತ್ತಿತು. ನಡುನಡುನೆ, ಎಲೆಗಳ ಮತ್ತು ಆಡು ಹೂವುಗಳ ಸ್ಮೃತಿ-ಸುಗಂಧವು ಗಾಳಿಯ ಲಹರಿಯೊಡನೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು-ಆದು ಎನೋ ಅವರಿಬ್ಬರ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿಯ ನಾಚುನ ಎಲ್ಲೆಗಳೇ ಹೊರಗೆ ಆಡುತ್ತ ಆಡಗಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಬಂದಂತೆಯೇ. ಇಬ್ಬನ್ನಿಯಿಂದ ತುಂಬಿದ ಹುಲ್ಲು ಮೇಲೆ ನಡೆಯುವಾಗ, ಮಂಜಿನಿಂದ ಅಭ್ಯಾಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಗುಡ್ಡಗಳನ್ನು ನೋಡುವಾಗ, ಹೊಸದಾಗಿ ಚಿಗುರಿದ ಗಿಡಗಳ ಟೊಂಗೆಗಳಿಗೆ ಕೈಹಚ್ಚಿ ದಾಗ, ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಆನಂದವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಆತನ ಆನಂದದ ಉಗಮವು ಸುತ್ತಲಿನ ಸುಂದರ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿತ್ತೋ ಅಥವಾ ಅವನ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸುಂದರ ಸುರಂಗಿಯಲ್ಲಿತ್ತೋ ಎಂಬುದು ಆತನಿಗೆಯೇ ತಿಳಿಯದಂತಾಗತು. ತನ್ನ ಕಿವಿಗಳ

ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಕಿಲಕಿಲಾಟವು, ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೆ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಮಧುರಭಾವಗಳ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯೇ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಕ್ಷಣವಾತ್ರ ಭಾಸವಾಯಿತು. ರವಾಕಾಂತನೂ ಸುರಂಗಿಯೂ ಹಿಂದೆ ಉಳಿಸು ಹತ್ತಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಸುಲೋಚನೆಯು 'ಯಾಕೆ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಓಡಿ ಹೋಗುವ ವಿಚಾರವಿದೆಯೋ ಏನು?' ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು.

'ನಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಾಳೆ, ಸುರಂಗಿ!'

ಸುರಂಗಿಯು 'ಇದು ನಿಸ್ಸ್ಮ ಕೈಗಂಟು' ಅನ್ನುವಂತೆ ಅಭಿನಯ ದಿಂದಲೇ ತೋರಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ರವಾಕಾಂತನು ಅವಳಿಗೆ ಕಣ್ಣನ್ನೆ ಮಾಡಿದ. ಕಡೆಗೆ ಸುರಂಗಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ರವಾಕಾಂತನು ಬರತಕ್ಕ ದ್ವಂದ್ವು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಉಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದರು.

ಕಾಲುದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿ ರವಾಕಾಂತನೂ ಸುರಂಗಿಯೂ ಹೋಗಿ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ಉದುರಿಬಿದ್ದ ಒಂದು ಎಲೆಯ ಕೂಡ ಆಟವಾಡುತ್ತ ಸುರಂಗಿಯು ಕೇಳಿದಳು— 'ಕಾಮಾಪುರದಿಂದ ಯಾವಾಗ ಬರುವವರು ನೀವು?'

'ನನ್ನದೇನು? ಊರು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿ ಕಂಡರೆ, ಇರುವೆನು ನಾಲ್ಕು ದಿವಸ ಹೆಚ್ಚು'

'ನಾಲ್ಕು ದಿವಸವೇ. ಅಂದರೆ ಬೆಳಗಂವಿಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಒಬ್ಬಳೇ ಇರಬೇಕೇ?'

'ನೀನೂ ನಡೆ, ವಾಗಾದರೆ ಕಾಮಾಪುರಕ್ಕೆ.'

'ಇದೊಳ್ಳಿಯ ನ್ಯಾಯ! ಲಗ್ನ ಮಾಡು ಎಂದರೆ ಹೆಂಡತಿಯ ತಾ ಪೊದಲು ಅಂದಂತೆ!'

ಸುರಂಗಿ ನಗುನಗುತ್ತ ಅಂದಳು—'ನೀನಿಲ್ಲದೆ ನನಗೆ ಬೆಳಗಂವಿ ಯಲ್ಲಿ ಪೇಳಿಯು ಹೋಗುವಂತಿಲ್ಲ.'

'ಹಾಗಾದರೇ ನಾನೊಬ್ಬ ಒಳ್ಳೇ ವಿದೂಷಕನು ಅನ್ನಬೇಕು!'

'ಅದೇಕೆ?'

'ವೊದಲಿನ ಕಾಲದ ಅರಸರು ಮನರಂಜನೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ವಿದೂ ಷಕರನ್ನು ಸಾಕಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಈಗಿನ ರಾಣಿಯರು—'

‘ಆದರೆ ರಾಣಿಗೆ ವಿದೂಷಕನಿಗಿಂತಲೂ ಒಬ್ಬರು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಸೇರುತ್ತಾರೆ.’

‘ಯಾರವರು?’

ಕೆಳಗೆ ನೋಡುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ಸುರಂಗಿ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು—
‘ರಾ..ಬ..ನು’

ರವನಾಕಾಂತನ ಮುಗ್ಧದೃಷ್ಟಿಯು ಅವಳ ಕೇಶಕಲಾಪದ ಮೇಲೆ ನಟ್ಟಿತ್ತು. ಕಿವಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊರಳಿ, ಗಾಳಿಯಿಂದ ಕಿಂಚಿತ್ ಸ್ವೈರವಾಗಿದ್ದ ಅವಳ ಕೇಶಕಲಾಪದ ಶೋಭೆಯು ಆತನಿಗೆ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಭರತಿಯ ತೆರೆಯ ಶೋಭೆಯನ್ನು ನೆನಪುಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಮತ್ತು ದಂಡೆಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಫಟಫಟನೆ ಹಾರಾಡುವ ಮೀನುಗಳನ್ನು ಕಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ, ಅವಳ ಸೆರಗು ಅವಳ ಹೆಗಲಿನಿಂದ, ಕರ್ಣಾಗ್ರದವರೆಗೂ ಹಾರಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳು ತನ್ನ ಮುಖವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಲಾರಳೆಂದು ಮನಗಂಡು ರವನಾಕಾಂತನು ಅಂದನು: ‘ಈ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಡಗವು ಬಂದರವನ್ನು ಕಾಣುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ?’

‘ಕಪ್ತಾನನ ಹತ್ತರ ಯಂತ್ರವಿರುತ್ತದಲ್ಲಾ!’

‘ಹೋಕಾಯಂತ್ರವೇ? ಅದರದೇನು ಉಪಯೋಗ? ಧ್ರುವನಕ್ಕೆ ತ್ರವು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ. ಯಂತ್ರವು ದಿಕ್ಕು ತೋರಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ದಂಡೆಯು—’

‘ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ದೀಪಗಳಿರುತ್ತವಲ್ಲ’

‘ದೀಪಗಳೇ ಕಾಣಿಸಲೊಲ್ಲವು ಅಂತೇ—’

‘ದೀಪಗಳನ್ನು ಎತ್ತರದ ಮೇಲೆ ಹಚ್ಚುತ್ತಾರೆ.’

‘ಇಲ್ಲವೆಂದು ಯಾರು ಅನ್ನುವರು?’

‘ಅಷ್ಟು ಎತ್ತರದ ಮೇಲೆ ನನ್ನನ್ನು ಒಯ್ಯುವಿರಲ್ಲವೇ?’

ಸುರಂಗಿಯು ಮೇಲಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೆತ್ತುತ್ತ ಕೇಳಿದಳು.

ಗಿಡಗಂಟಿಯೊಳಗಿನಿಂದ ಅಷ್ಟಮಿಯ ಸುಂದರ ಚಂದ್ರನನ್ನು

ಕಂಡಂತೆ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಅವಳ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಅವಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವ ಎಚ್ಚರವೂ ಅವನಿಗೆ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಅವಳನ್ನು ಚುಂಬಿಸಿದನು.

* * * *

ತಿರುಗಿ ಬರುವ ಮುಂದೆ ಸುಲೋಚನನಿಗೆ ದಣುವಾಗತ್ತು. ಆದರೂ ನದಿಯ ಮೂಲದವರೆಗೂ ಹೋಗಿ ಬಂದ ಆನಂದವು ಅವಳ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ನಡುನಡುವೆ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮೋಚಿನ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅವಳ ಅರ್ಥಶ್ರಮವು ಸುಖಕಾರವಾಗಿತ್ತು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಮಾತ್ರ ಯಾವದೋ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದು ಅವರಿಬ್ಬರ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಮಾಕಾಂತ ಸುರಂಗಿಯರ ಆನಂದದ ಮುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಸುಲೋಚನನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು ಮುಂದೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ ವೆಂದು ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಹಳಹಳಿಸುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ಅವಳ ಭಾವನೆ.

‘ಅದು ಎಷ್ಟು ಎಷ್ಟು ಮೋಚು ಅದೆ ಅಂದಿರಿ, ರಮಾಕಾಂತ, ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗುವುದರಲ್ಲಿ!’

‘ಹೀಗೋ? ನಾನೊಂದು ಬೇರೆ ಉದಾತ್ತ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ಮಾಡಿ ಬಿಟ್ಟೆ. ನದಿಯ ಮೂಲವನ್ನೂ ಋಷಿಯ ಕುಲವನ್ನೂ ಶೋಭಿಸಬಾರ ದೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಋಷಿಗಳಂತೂ ಸಿಮ್ಮ ಕೂಡ ಇದ್ದೇ ಇದ್ದರಲ್ಲ!’ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬರುವ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ನಸುನಗುತ್ತ ಹೇಳಿ ದರು ‘ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಪಳೆಯ ಮಾತುಗಳು ರಮಾಕಾಂತ’

‘ಹಾಗಾದರೆ ಹೊಸದೊಂದು ಹೇಳಿರಿ! ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಂದು ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಬಿಡೋಣ’

‘ಕಲೆಯ ಮೂಲವನ್ನೂ ತ್ರೀಮಂತರ ಕುಲವನ್ನೂ ವಿಚಾರಿಸ ಬಾರದು’

ರಮಾಕಾಂತನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಸುಮ್ಮನಾದನು. ಸುರಂಗಿಯೂ ಎರ ಡನೇ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ದಾರಿ ನಡೆಸುವೆಲೆ ಅವನು ಸುಲೋಚನನಿಗೆ ಅಂದನು.

‘ನಾನು ತಿರುಗಿ ಬಿಳಿಗಾವಿಗೆ ಹೋಗಿಬಿಡಬೇಕೆನ್ನುವೆ’

‘ದಾದಾ ಅವರು ನೋಡಲೇ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದಿರುವರು. ಆದ ರಲ್ಲಿ ನೀವೂ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರದಿದ್ದರೆ—’

‘ನಾಲ್ಕು ದಿವಸದ ನಂತರ ಬರುವೆ ಆದೆ—’

‘ದಾದಾ ಅವರು ನೀವು ಬರುವ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತಿರುವರು. ಅವರ ಆ ವುಸ್ತುಕ-ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನ ಫೋಟೋಗಳು ತಯಾರ ಇರಬಹುದು ಸಹಿತ. ಅಪುದಲ್ಲವೇ?’

ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಗೋಣು ಹಾಕಿದ. ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ವುಸ್ತುಕದ ಸಲುವಾಗಿ ಬೇಕಾಗುವ ಫೋಟೋಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನು ತೆಗೆಯುತ್ತಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ದಾದಾ ಅವರು ತನಗೆ ನೋಡಲೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಅವಳು ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ಕೇಳಿದಳು ‘ಫೋಟೋಗಳನ್ನು ತೆಗೆದಿದ್ದಿರಲ್ಲವೇನು?’

‘ಹೌದು’

‘ಹಾಗಾದರೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಹೊರಡಲಿಲ್ಲವೇನು ಅವು?’

ತನಗೆ ಫೋಟೋಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನಿಗೆ ಬೇವದ ಸುತ್ತಲೂ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಕೂಡಲೆ ಕೃಷ್ಣೆಯ ಮೂರ್ತಿಯು ಅತನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ನಿಂತಿತು. ಆ ಫೋಟೋಗಳನ್ನು ವುಸ್ತುಕದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರೆ ಅವಳ ದುಷ್ಟ ಗಂಡನಿಗೆ ಅವಳ ಗುರುತು ಸಿಕ್ಕೀತು— ಛೇ ಅದೇನೂ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲ.

‘ಅಪ್ಪೆ ಕಾಚುಗಳು ಬಡೆದುಹೋದವಲ್ಲ’ ಅವನು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟ.

‘ಯಾತಂದೆ?’

‘ಅಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ತೊಳೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣಾ ಅಂಬುವ ಬಕ್ಕಲಗಿತ್ತಿ ಬರುತ್ತಾಳೆ’

‘ಕೃಷ್ಣಾ? ಅವಳು ನನ್ನ ಗುರುತಿನವಳೇನು?’

‘ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬಂದಿರುವಳು ಅವಳು ಕಾವಾಪುರದಲ್ಲಿ. ಅವಳ ಕೈಯೊಳಿಂದ ಆ ಕಾಚುಗಳೆಲ್ಲವೂ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದವು—’

‘ಆ ವುಸ್ತುಕಕ್ಕೇನು ಮೂಹೂರ್ತ ಒಳ್ಳೆಯದಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ’
ರಮಾಕಾಂತನು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಅಂದ ‘ನಾನು ಬರುವದಿಲ್ಲವೆನ್ನು
ವದು ಇಷ್ಟರ ಸಲುವಾಗಿಯೇ!’

‘ನಿಮಗೇನು ಭವಿಷ್ಯ ವೊದಲೇ ಗೊತ್ತಾಗ್ತಿತ್ತು?’

‘ಭವಿಷ್ಯವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು?’

‘ನಾನು ಹೇಳಲೋ?’

‘ಹುಂ’

‘ದೃಷ್ಟಿಲಾಭ’

‘ದೃಷ್ಟಿಲಾಭ’ ಇದು ರಮಾಕಾಂತನು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಬಂದನಂತರ
ಬರೆದ ಕಥೆ. ಎರಡು ದಿವಸ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅದು ‘ಬಕುಲ’ ದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧ
ವಾಗತಕ್ಕದ್ದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕಥಾನಕವೆಂದರೆ-ನಾಯಕನದು ಇಬ್ಬರು
ಸುಂದರ ಹುಡುಗಿಯರವೇಲೆ ಪ್ರೇಮ ಕೂಡುತ್ತದೆ. ಆಷ್ಟೇ ತೂಕದ,
ಬಂದೇ ಆಕಾರದ ಎರಡು ಮಾಣಿಕಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು
ಕಷ್ಟ ಸಾಧ್ಯ ಕೆಲಸವಷ್ಟೆ! ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬಳು ಚಂದವಾಗಿ ತೋರಿದರೆ-
ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಸುಂದರಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಾಳೆ. ಚೀಟಿ
ಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಆರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕುರುಡತನದ
ಸೋಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಬ್ಬ ಭಿಕ್ಷುಕನನ್ನು
ಕಂಡು ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಯೋಚನೆಯು ಹೊಳೆಯುತ್ತದೆ. ಅವನು ಒಬ್ಬ
ಡಾಕ್ಟರನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಒಂದು ಕಪಟವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ.
ಡಾಕ್ಟರನಾದರೂ ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಹೋದವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿ, ಅವನ
ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಬಿಡುತ್ತಾನೆ. ಆ ಇಬ್ಬರೂ ತರುಣಿಯರಲ್ಲಿ, ಒಬ್ಬಳು
ಡಾಕ್ಟರನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದ ಅವನ ಕುರುಡತನದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾಳೆ.
ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿಯೇ ಹೋದವೆಂದು ತಿಳಿದಕೂಡಲೆ
ಅವಳು ಅವನಿಗೆ ವುನಃ ಚಿಟ್ಟಿ ಕೂಡ ಆಗದೆ ಹೋಗಿ ಬಿಡುತ್ತಾಳೆ. ಆದರೆ
ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಅವನ ಹಾಸಿಗೆಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು, ಸಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟು
ಮೆಲ್ಲನೆ ಅವನನ್ನು ಚುಂಬಿಸುವಳು. ಅವನು ಕೇಳಿದ: ‘ಯಾರು

ಅವರು?' ಅವಳು ಮಾತಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಅವನು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಿಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ, ಅವಳನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತಾನೆ.

‘ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಗುರುತಿಸಿದಿರದು?’

‘ಸಿಚ್ಚಳವಾಗಿ ನೀನು ನನಗೆ ಕಾಣಿಸುವಿಯಲ್ಲ!’

‘ಆವ್ವಯ್ಯಾ, ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳು—’

‘ಆಂದರೆ?’

‘ಔಷಧವೇ ರಾಮಬಾಣ ಸಿಕ್ಕುವೇಲೆ’

‘ಯಾರು, ಡಾಕ್ಟರರು ಕೊಟ್ಟರೆ?’

‘ಛೇ! ಡಾಕ್ಟರರು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಕೊಟ್ಟವಳು ನೀನು!’

‘ಹೋಗಿರಿ ಇದೇನು?’

‘ಹೋಗಿರಿ ಏನು? ರೋಗವು ಕಣ್ಣಲ್ಲಿಯಾದರೆ ಔಷಧವು ತುಟಿಗಳವೇಲೆ!’ ಈ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ಕಥೆಯು ಮುಗಿದಿತ್ತು.

ಸುಲೋಚನೆಯು ಆ ಕಥೆಯನ್ನು ಎರಡುಮೂರ ಸಾರೆ ಓದಿದ್ದಳು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಅದು ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳೆದುರಿಗೆ ನಿಂತಿತು. ಸುರಂಗಿ ರಮಾಕಾಂತರು ಬೇಕೆಂತಲೇ ಹಿಂದೆ ಉಳಿದರೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಅನಿಸಿತು. ದುಃಖಿತ ಮನದಿಂದ ಅವಳು ಸುತ್ತಕಡೆ ನೋಡಿದಳು. ಹವೆಯಲ್ಲಿ ಸೆಕೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಸತ್ಯವಾದ ಅನುಭವವು ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಹೊರದೂಡುವಂತೆ ಮೇಲಕ್ಕೇರಿದ ಸೂರ್ಯನು ದಶದಿಶೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಬ್ಬಿದ ಮಂಜನ್ನು ಓಡಿಸಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ರಮಾಕಾಂತ-ಸುರಂಗಿಯರ ಕಲಾಗುಣಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಆಗ ಬಹಳೇ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು. ತನ್ನ ನೆರಳಿನ ಕಡೆಗೆ ಸಹಜವೇ ಅವಳ ಲಕ್ಷ್ಯ ಹೋಯಿತು. ಮುಂಜಾನಿನಲ್ಲಿ ಆಷ್ವೊಂದು ದೀರ್ಘವಾದದ್ದು, ಈಗ ಎಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾಗಿತ್ತೋ? ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಮಾತಿನ ಮೂಲಕವೇ ಏನೋ ಅವಳಿಗೆ, **ಕಲೆಯು ಜೀವನದ ನೆರಳು** ಎಂದೆನಿಸಿತು.

ದೃಷ್ಟಿಲಾಭ

ಕಾಶಿಯು ಸೋನ್ಯಾಸನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದನಂತರ ವತ್ಸಲಿಗೆ ಎರಡು ದಿವಸ ಕೂಡ ಕಳೆಯುವದು ಕಠಿಣವಾಯಿತು. ಕಾರಖಾನೆಯು ನಿಂತುಹೋಗಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥನು ಅಂಬೋಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೋನ್ಯಾ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ! ಕಾಶಿಯು ಹೇಳಿದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು-ಹೂಗಳನ್ನು ಬಯ್ಯು ಬಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಮಾಡುವದು, ತುಳಸಿಯ ಮುಂದೆ ದೀವಿಗೆಯನ್ನು ಹಚ್ಚುವದು-ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನೂ ಹಾಹಾ ಅನ್ನುವದರಲ್ಲಿ ಮುಗಿಸಿಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮೊದಲನೇ ದಿವಸ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಮುಂದೆ ಬಂದ ಅನುಭವವು ಮಾತ್ರ ಅವಳ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದೇ ಸವನೆ ಓಡಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಗುಲಾಬಿ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಬಂದು ಸಣ್ಣ ಬುಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವಳು ಪೇಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೋದಳು. ರಸ್ತೆಯ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಧೂಳಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೂಡಬೇಕಾಯಿತು ಅವಳಿಗೆ. ನಾಲ್ಕೈಂಟು ಮೈಲುಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಹುಲ್ಲು ಅಥವಾ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಹೊರೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಬಂದ ಹೆಂಗಸರನ್ನು ಅವಳು ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಳು. ಮೊಳಕಾಳಿನವರೆಗೂ ಧೂಳಿಯಿಂದ ತುಂಬಿದ ಅವರ ಕಾಲುಗಳನ್ನೂ, ಬೆನರು ಪ್ರವಾಹವಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವ ಅವರ ಮುಖಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿ ಅವಳಿಗೆ ಹೇಗೋ ಆಸಿಸಿತು. ಆದರೆ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಅಥವಾ ಹುಲ್ಲು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದವನಿಗೆ ಆ ಧೂಳಿಯೂ ಆ ಬೆನರೂ ಎಲ್ಲ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು? ಹೊರೆಯೊಂದಕ್ಕೆ ಮೂರಾಣೆಯ ಬದಲು ಮೂರಾಣೆಯ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಬಿಲ್ಲಿಯನ್ನಾದರೂ ಕೊಡಲು ಯಾರೂ ಸಿದ್ಧರಿಲ್ಲ! 'ಸತ್ತಿಗೆ ಬಡಿಯಲಿ ಬಿಸಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಹನ್ನೆರಡು ಹೊಡೆಯುವ ತನಕ, ಅಲ್ಲಿಂದ ತಾವೇ ಕೊಡುವರು ಹತ್ತು ಜಿಲ್ಲಿಗೆ!' ಇಂಥವೇ ಅವರ ಉದ್ಗಾರ! ಜೀಯಂಗಿಯವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ರೊಕ್ಕದ ಬೆಲೆ ತಿಳಿಯುವದು,

ಆದರೆ ಬಡವರ ಶ್ರಮದ ಬೆಲೆ ತಿಳಿಯುವದೆ? ಎನಿಸಿತು. ಬೆವರಿದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ರೋಕ್ಕುಬೇಡವೇ?

ಅನಳು ಹೂವುಗಳನ್ನು ಮಾರುವ ಸಲುವಾಗಿ ಹಿಂದೆಗೆ ಕೂಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಗಟ್ಟಿಮುಟ್ಟು ತರುಣನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದನು. ಆತನಿಗೆ ರಸ್ತೆಯ ಹಿಂದಿನ ಬದಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ನಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಆತ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಹಾದಿಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟೊಂದು ಶ್ರಮವನ್ನು ಈ ಡಬಲ್ ಬ್ರೆಸ್ಟು ಕೋಟು ಧರಿಸಿ, ನಾಟಕೀ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಕೂದಲು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವವನೇ? ವತ್ಸಲಿಯ ಮುಂದೆ ನಿಂತು ಒದರಿದ 'ಎಳವೈದ್ಯ.'

ಅವನ ಆ ಹುಕುಮಿನ ಸ್ವರ-ವತ್ಸಲಿಗೆ, ಸರಿದು ನಿಂತು ಅವನ ಕಪಾಳಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಡೆಯಬೇಕೆನಿಸಿತು! ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅವಳಿಗೆ ನೆನಪಾಯಿತು. ತಾನು ಕೂಲಿಯವಳು! ಅವನು ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವ! ಹಾಪಾ ಅನ್ನುವದರಲ್ಲಿ ಜನರು ಕೂಡಬಹುದು. ದಾದಾ ಅವರು ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಈತನಿಗೆ 'ಲಫಂಗ'ನೆಂದರೂ ಕೂಡ ಜನರೆಲ್ಲರೂ ಅವನ ಪಕ್ಷವನ್ನೇ ಹಿಡಿಯತಕ್ಕವರು. ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ತನ್ನ ಬುಟ್ಟಿಯನ್ನೆತ್ತಿ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ಸರಿದಳು. ಆ ಸಭ್ಯಗೃಹಸ್ಥನು ಒಳ್ಳೇ ಡಾಲಿಸಿಂದ ದಾಟಿ ಹೋದನು.

ಈ ಗೃಹಸ್ಥನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಅವಳು ದಾದಾ ಅವರ ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ್ದಳು. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಇಂಗ್ಲೀಷೀ ನಾಲ್ಕು ಇಯತ್ತೆಗಳವರೆಗೇ ಆದರೂ, ಆತನ ಪೋಷಾಕಿನ ಮೇಲಿಂದ ಇದೇ ಇಂಗ್ಲಂಡದ ಹಡಗದಿಂದ ಇಳಿದಂತೆ ಶಿಸ್ತು ಇಟ್ಟಿದ್ದ. ಮನೆಯನ್ನೇನೋ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಉತ್ಪನ್ನವಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಸುಖದಿಂದ, ಸಂಸಾರ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವಂತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಊಟ ಮಾಡಿ ಎದ್ದ ನಂತರ ಸಹ ಕೈ ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಬಾನು ಬೇಕಾಗುವ ಈ ಸಾಹೇಬನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊಲ ಸಾಗಿಸುವವನೇ? ಮೂರು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಚಳವಳಿಯೆದ್ದಿತು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು

ಸಿಂದಿಗೆ ಗಿಡಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂತಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಇವನೇನು ಅವರ ಕೊರಳಲ್ಲಿಯ ಕೇವಲ ತಾಯಿತವಾಗಿದ್ದು. ಆದರೆ ಮರುವರ್ಷವೇ ಸಿಂದಿ ಗಿಡಗಳ ಸವಾಲುನಲ್ಲಿ ಇವನದೇ ಮತ್ತೆ ಮೊದಲನೇ ನಂಬರ! ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಬಂಡವಾಳ ಕೂಡಿ ಹಾಕಿ ಒಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯು ಒಂದು 'ಖಾದೀ ಭಂಡಾರ'ವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಟ್ಟರು. ಒಂದೆರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಚಕ್ರಾಚಾರು ಮಾಡಿ, ಅಂಗಡಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ಸಾರ್ಥಗೊಳಿಸಿದ. ಖಾದೀ ಖರೀದಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಹೊಸ ಹೊಸ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿ, ಚಿತ್ರಪಟಗಳಲ್ಲಿಯ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಇರಾಣೀ ಚಹದಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮನನೋಕ್ತ ತಿಂದು, ಹೊಸ ಹೊಸ ಫ್ಯಾಷನ್ನು ನ ಅವಿಗಳನ್ನು ಹೊಲಿಸಿಕೊಂಡು ತಿರುಗಿ ಬರುವುದು ಈ ಸವಾಲಿ! ಊರಲ್ಲಿ ಯಂತೂ ಏನೂ ಕೇಳುವಂತಿಲ್ಲ! ಬಾಕಿ ತೀರಿಸುವದಂತೂ ಗೊತ್ತೇ ಇಲ್ಲ! ತಿಂಪಿಯನ್ನು ಮೊದಲುಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಾವಲಿಗನ ತನಕ ಉದ್ಧರಿ!

ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಆತನ ದಿನದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೇನು? ಬಂದೀ ಚನರಂತೆ ಸ್ವೋಂದಿಸ ಗಾಸವು ಅರಂಭವಾದ ಸಂತರ ಹಾಸಿಗಿಯಿಂದೇಳುವದು; ಚಹ ಕುಡಿದು, ಜೀಜಿನಲ್ಲಿ ಸಿಗರೇಟು ಇದ್ದರೆ ಅವನ್ನಷ್ಟು ಸೇದಿಕೊಂಡು ಆ ಮೇಲೆ ಪ್ರಾತರ್ನಿಧಿ ಮುಗಿಸಿದೊಡನೆ, ಬಾಜಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸೇರುವದು! ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿಲ್ಲೊಂದು ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಎರಡು ಮೂರು ತಾಸು ಹಾಳು ಹರಟೆ ಕುಚೇಷ್ಟೆಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಕೊಂಡು, ಒಂದೆರಡು ಡೋಜು ಪುಕ್ಕಟೆ ಸಿಕ್ಕಲ್ಲಿ ಚಹವನ್ನು ಸೆಡ್ಡಿ ಆ ಮೇಲೆ ಮೀನದ ಖರೀದಿ ಮಾಡಿ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಡುವದು. ಊಟ, ವಾಮು ಕುಕ್ಕಿ, ಮಧ್ಯಾಸ್ತದ ಚಹವಾದ ಸಂತರ ಬರುವದು ಮತ್ತೆ ಬಾಜಾರಕ್ಕೆ! ಅಲ್ಲಂದ ಎಂಟೊಂಬತ್ತು ಗಂಟಿಯವರಿಗೆ ಇಸ್ಪೇಟು!

ಈ ಚಿತ್ರ ಮತ್ತು ವತ್ಸಲೆಯು ಹೂವು ಮಾರುವ ಮುಂದೆ ಕಾಣುವ ಸುತ್ತಲಿನ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಭೂಮ್ಯಾಕಾಶದಷ್ಟು ಅಂತರವಿತ್ತು.

ಹೂವು, ಪಲ್ಲೆ, ಬಿಂಗಿನಕಾಯಿ, ಎಸಿದ್ದುದನ್ನು ಮಾರುವದರ ಸಲುವಾಗಿ ಎಂಟುಗಂಟಿಗೆ ಪೇಟಿಗೆ ಬರುವದು, ಮಧ್ಯಾಸ್ತದ ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಟಿಯವರೆಗೂ ತಳಮಳಿಸುತ್ತ ಕೂಡುವದು, ಸಿಕ್ಕ ದರಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಸಾಮಾನು ಸಾರಿ ಕೊಂಡು ಒಂದಾಣೆಯ ಆಕ್ಕಿ, ಒಂದು ಬಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಷ್ಟು ಬಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಅದ್ದೇಲಿಯ ಉಳ್ಳೇಗಡ್ಡಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವದು. ಮಾರಾಟದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನ್ಯಾಯವಿಲ್ಲ. ಎನೂ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದೆ ಡೋಳ್ಕು ಹೊಟ್ಟೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದು, ಭರಭರನೆ ಸಾಮಾನು ಬಯ್ಯು ಆಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದು, ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಂದ ರೊಕ್ಕ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಹುಕುಮು ಆಗುವದು. ಈ ಲಬ್ಧಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಜನರು ಮಾಡಿದರೆ ಧಾರಣೆ!

ವತ್ಸಲೆಯ ಹತ್ತಿರವೇ ಒಂದು ಒಂಬತ್ತು ವರುಷದ ಹುಡುಗಿಯು, ಮೂಲಂಗಿಯ ಪೆಂಡಿಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೂತಿದ್ದಳು. ಒಂದು ತಾಸಾದರೂ ಒಂದು ಪೆಂಡಿಯಾದರೂ ಮಾರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಮುಳು ಮುಳು ಆಳಹತ್ತಿದಳು.

ವತ್ಸಲೆಯು ಕೇಳಿದಳು 'ಯಾಕವ್ವ ಆಳುವೆ?'

ಎನು ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕು ಆ ಪ್ರಾಣಿ? ವತ್ಸಲೆಯು ಪ್ರೇಮದ ಸ್ವರದಿಂದ ಅದೇ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದಳು. ಆಗ ಅವಳು: 'ನನ್ನದು ಒಂದು ಪೆಂಡಿ ಸುದ್ರಾ ಮಾರವಲ್ಲದು' ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು.

'ಸಿನ್ನ ತಾಯಿ ಯಾಕ ಬರಲಿಲ್ಲ?'

'ಅವಳಿಗೆ ಸೀಕು ಆಗೇತಿ'

'ಪಲ್ಲೆ ಕಿತ್ತಿ ತಂದವರು ಯಾರು?'

'ನಾನು.' ಅವಳ ಆಳುವೋರಯ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಮಾನವು ವತ್ಸಲೆಗೆ ಬಹಳ ವೋಹಕವಾಗಿ ತೋರಿತು.

ಅವಳು ಆಳುವ ನಿಜವಾದ ಕಾರಣವು ವತ್ಸಲೆಗೆ ಈಗ ತಿಳಿಯಿತು. ಬಿಳಿಯಂಗಿಯ ಜನರ ಲ-೯ ವರ್ಷದ ಹುಡುಗಿಯರ ಚಿತ್ರಗಳು ಅವಳ ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ನಿಂತವು. ದಾಯಿಗಳಾಗಲಿ, ಸೇವಕರಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದ

ಹೊರತು ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಾದರೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಇಡುವದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋದರೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇವಕನು ಬೇಕೇ. ಈ ಹುಡುಗಿಯನ್ನು ಕೆಲಸ ಅವರಿಂದ ಮಾಡಲಾದೀತೆ? ಅವರೊಳಗಿನ ನಿಬುಡ್ಧ ಹುಡುಗಿಯರು ಕೂಡ ಉತ್ತಮ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಇಡೀ ದಿವಸವನ್ನೇ ಆಟದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುವರು. ಆದರೆ ಹರಕು ಪರಕಾರವನ್ನುಟ್ಟು ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ತಾನು ತಂದ ಪಲ್ಯ ಮಾರಲೊಲ್ಲದೆಂದು ಆಳುವ ಪ್ರಸಂಗ ಇಂಥವರಿಗೆ. ತಾನು ಮಾರಿದ ಹೂವುಗಳ ಪೈಕಿ ಅವಳಿಗೆ ಒಂದು ಆಣೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದೆನಿಸಿತು ವತ್ಸಲೆಗೆ. ಆದರೆ ಲೆಬ್ಬುವನ್ನು ಕೇಳುವ ಕಾಶಿಯ ಮೂರ್ತಿಯು ಅವಳ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ನಿಂತಿತು. ಮೊದಲನೇ ದಿವಸದಲ್ಲಿ ತೋರಿದ ಕಾಶಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೆ ಕೃತಜ್ಞತೆಯು ಅವಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಕಟನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕಾಶಿಯು ಅವಳಿಗೆ ಊಟಕ್ಕೆ ವಾಕುವದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಅವಳ ಕಡೆಯಿಂದ ಕೂಲಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪೈಯನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಾಶಿಯ ಈ ಲೋಭಿ ಸ್ವಭಾವವು ಅವಳಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಬೇಸರವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಕಾಶಿಯ ಈ ಲೋಭದ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬಡತನವೇ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ಕೈಕಾಲು ಸದೃಢವಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಅನ್ನ ಸಿಗುವದು ಕಠಿಣವಾಗಿರುವಾಗ ಅವಳ ಶಕ್ತಿ ಕ್ಷೀಣವಾದ ಮೇಲೆ ಅವಳನ್ನು ಯಾರು ಕೇಳುವರು? ಹುಡುಗರಿಲ್ಲ, ಹುಪ್ಪಡಿಯಿಲ್ಲ ಸಮೀಪದ ಆಪ್ತರೂ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ಮುದುಕಿ ಧೂರ್ತನದಿಂದ ಆದಷ್ಟು ಹಣವನ್ನು ಕೂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲಿ ತಪ್ಪೇನು? ನಿರಿವಂತರೂ ಕಲಿತವರಾದರೂ ಇಡೀ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಇದರ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಏನು ತಾನೆ ಮಾಡುವರು?

ಗುಲಾಬಿ ಹೂವುಗಳನ್ನು ಮಾರಿಕೊಂಡು ವತ್ಸಲೆಯು ಮನೆಗೆ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದಳು. ಜೀದಿಯ ಮೇಲೆ, ಅದೇ ಆವಾರದೊಳಗಿನ ಒಬ್ಬಳು ಅವಳಿಗೆ ಭಿಟ್ಟಿಯಾದಳು. ಅವಳ ಹುಡುಗ ಜ್ವರದಿಂದ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನನ್ನು ನೋಡುವುದರ ಸಲುವಾಗಿ ವತ್ಸಲೆಯು ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋದಳು. ಹುಡುಗನ ಮೈ ಕಾಯ್ತು ಕೆಂಡವಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು

ನೋಡಿ ವತ್ಸಲೆಗೆ ಬಹಳ ಸಂಕಟವಾಯಿತು. 'ಡಾಕ್ಟರರಿಗಾದರೂ ತೋರಿಸಬಾರದೆ' ಎಂದಳು.

'ಇಂಥಾ ಜರವಾಗ ಒಬ್ಬುದಾರೆ ಹ್ಯಾಂಗವ್ವಾ ದಾಗದಾರ ಕಡಿ?'

'ಡಾಕ್ಟರರನ್ನೆ ಮನೆಗೆ ಕರಸಬೇಕು?'

'ಮೂರ ರೂಪಾಯಿ ಬೇಡತಾನವ್ವಾ ಅವಾ. ಆದರೆ ಮೂರತ್ತು ಏಕೂದಿಲ್ಲಾ.'

ಕಾರಖಾನೆಯು ಬಂದಾಗಿದ್ದು ನಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ! ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಜಿಯ ಪೂರ್ತಿಯಾದರೂ ಅಕ್ಕೆ ಸಿಗುವದು ಕಲಣ. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಡಾಕ್ಟರನಿಗೆ ಮೂರು ರೂಪಾಯಿ ಎಲ್ಲಿಂದ ಕೊಡಬೇಕು? ಈ ವಿಚಾರವು ತನಗೆ ಮೊದಲೇ ವೇಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಪತ್ನಲೆಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕಳೆದ ಬಂದೆ ರಡು ತಿಂಗಳು ಅವಳು ಕೆಳಗಿನ ತರಗತಿಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವಳು ಮೂಲತಃ ಮೇಲಿನ ವರ್ಗದವಳೇ. ಅವಳಲ್ಲಿ ಹರಿದಾಡುವ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರ ರಕ್ತಕ್ಕೆ ಮೂರು ರೂಪಾಯಿ ಎಂದರೆ ಯಾವ ಗಿಡವ ತೊಪ್ಪಲೋ ಅನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಆ ಚ್ಚರದಿಂದ ಬಳಲುವ ಹುಡುಗನ ತಾಯಿಗೆ ಅವುಗಳ ಅಭಾವದಿಂದ ಇಡೀ ತ್ರಿಭುವನವೇ ನೆನ ಪಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ವತ್ಸಲೆಯು ಹುಡುಗನ ಮುಖಚರ್ಚೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನೋಡಿಸಳು. ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಜೊಕ್ಕೆ ಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವಳ ಹೃದಯವು ಚರ್ರೆಂದಿತು. ಮುಂಬೈಯಲ್ಲಿ ಮೈಲಿಬೇನೆಯು ಸುರುವಾದದ್ದನ್ನು ಅವಳು ಕೇಳಿದ್ದಳು. ಹೊಟ್ಟೆ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಜನರು ಕಾಮಾವುರದಿಂದ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ಯಾರಾದರೂ ಈ ಬೀಜವನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಂದು ಜಿಟ್ಟಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೇ ಅನಿಸಿತು. ಅನುಮಾನಿಸುತ್ತಲೇ ಅವಳು ಕಡೆಗೆ ಕೇಳಿದಳು 'ಮುಂಬಯಿ ಯಿಂದಯಾರಾದರೂ ಬಂದಿರುವರೇ ಇಲ್ಲಿ?'

‘ ఆ-ఆచి మనిగి రాసు ’

‘ అవనిగినావరూ జశ్చ-గిడ్చు అగిత్తొ? ’

‘ ముంబయిదాగ అవగ మ్మొలి ఎద్దిద్దు అవ్వా. ఆదరి ఎను? కనుళిశ్చరె యేసరు తగిండు హాంగ లూరిగి యోరటి. దేని తిథానూ కుడదా. ఆ దివసదాగ గుణా ఆత అవగ ’

వత్సలీయు యుడుగన కడిగి నోడొత్త అంజంజుత్తలీ కేళిదళు.

‘ యుడుగనిగి మ్మొలి తగసిదిరూ ఇల్లొ? ’

ఆండిద ముద్దేయింద అవళు ఆందళు— ‘ ఆంథాద్దేనూ మాతాడబ్బాద్రి తాయె. అదేలొ నిమ్మ శారద లూరాగ మాడత బ్బు! ఇల్ల— దేని. అదాళ ఎల్లారొ కాయాకి. ’

‘ మ్మొలి తగసిదర ఎను ఆగతదే? ’

‘ దేనిగి సిట్టు బరత్తే మత్త— ’

వత్సలీయు యుడుగన ముఖద కడిగి దిట్టిసి నోడొడ కత్తిద్దు అవళిగి తిళిదకొడలి అవళు అవన ముఖవన్ను యోదికే యింద ముజ్జిబిట్టళు.

విషణ్ణ మనస్థితియల్ల వత్సలీయు మనెయ కడిగి యోర టళు. సూర్యను తలీయ మేలిద్ద. కాయ్దు నేలద మేలి కాలు యురుపళనుపంతాగుత్తిత్తు. ఎత్త నోడిదరూ రుక్ష్, భయా నకవాగి తోరుత్తిత్తు. అవళిగి, నడునడువే గాళియోడనే ధోళియు మేలకేద్దు కణ్ణల్లి నేరువదు. కాగిగళ శబ్దద యోరతు యావ పక్షియ శబ్దవూ కేళుచరుత్తిద్దిల్ల. ఈగ నోడిద కిళిగన వగద బివనవన్నీ సుత్తలిన సృష్టియల్లి నోడిదంతే అవళిగి అసితు. ఎనోలె సప్పళ కేళి మిందిరుగి నోడిదళు. అవళిగి తన్న నేరళి కాణలిల్ల, మధ్యాస్థద లూరి బిసిలు మత్తు బివన! ఇదరల్లి నేరళి-కలీయ-సుళివు సళ కాణలిల్ల.

ತನಗೆ ಕೇಳಿಸಿದ ಸಪ್ತಳವು ಯಾತರದು ಅವಳಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಕವಲೇಶ್ವರಿಗೆ ಬಲಿ ಕೊಡತಕ್ಕ ಕೋಣವು ಹಿಂದಿಸಿಂಸ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಒಳ್ಳೇ ದಷ್ಟ ಪುಷ್ಟವಾಗತು ಕೋಣ. ಬೆಳೆದಿರುವ ಹೂಲಿ ಸಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ನಿಂತಿರುವ ಬೆಳೆಗಳನ್ನು ತಿಂದರೂ ಒಕ್ಕಲಿಗರು ಅದನ್ನು ಹೊಡೆದೋಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಬಾಯಿ ಹತ್ತಿದರೆ ಎರಡಷ್ಟು ಸಾಸ್ಯ ಬೆಳೆಯುವದೆಂದು ಅವರ ತಿಳುವಳಿಕೆ. ಎಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ವೇಕಾದ್ದರಲ್ಲಿ ಬಾಯಿ ಹಾಕುವ ಸ್ತುತಂತ್ರತೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕು ಬಿಟ್ಟು ನೋಲೆ, ಅಷ್ಟು ಸೊಕ್ಕದೇನು ಮಾಡಿತು? ಅದರದೇನು ಆ ಕರ್ರಗೆ ಮಿರಿ ಮಿರಿ ಮಿಂಚುವ ಸ್ಥೂಲ ದೇಹ, ಅದರ ಡೊಂಕು ಕೋಡುಗಳು, ಒಳ್ಳೇ ದುರದರನೆ ನೋಡುವ ಕಂಠುಗಳು-- ಸವಾಜವೊಳಗಿನ ಅಚ್ಚಾಸದ ಸಜೀವ ಮೂರ್ತಿಯೇ ತೋರಿತು ಅವಳಿಗೆ. ಅವಳು ಏಚಾರ ನೂಡಹತ್ತಿದಳು. ಜನರು ಈ ಕೋಣವನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುವರು. ಆದರೆ ಇಡೀ ಸವಾಜವನ್ನೇ ಸುಂಗಿಬಿಸುವ ಅಚ್ಚಾಸ! ಅದನ್ನೆಂದು ಜನರು ಬಲಿ ಕೊಡತಕ್ಕವರು? ಕೋಣವು ತಲೆ ಹಾಕುತ್ತ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಸಂದಿತು. ವತ್ಸಲೆಯು ಅಂಚಿಕೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ಒದಿಗೆ ಸರಿಸು ನಿಂತಳು. ಕೋಣವು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಸಮಂಜಸ ಜನರು ಸವಾಜ ಸಲ್ಲಿಯ ಅಚ್ಚಾಸಕ್ಕೆ ಅಂಜಿ ಹೀಗೆ ದೂರ ದೂರ ಸರಿದು ನಿಂತರೆ, ಆ ಅಚ್ಚಾಸವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವದೆಂತು? ವತ್ಸಲೆಯು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಕಾನೇ ಏಚಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಆದರೆ ಮರುಕ್ಷಣವೇ ಅವಳಿಗೆ ಆ ಪ್ರಾಣಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಕನಕರನೆನಿಸಿತು. ದೇವಿಯನ್ನು ಸಂತೈಸುವದಕ್ಕಾಗಿ, ಜನರು ಆ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡಬೇಕೆ! ಇದ ಸಲ್ಲಿ ಪೆಚ್ಚಿನ ದುರ್ದೈವಿಗಳು ಯಾರು? ಮನುಷ್ಯನೋ ಅಥವಾ ಆ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಣಿಯೋ?

ಆ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ವತ್ಸಲೆಗೆ ನಿದ್ರೆ ಸಹ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯ ರಾತ್ರಿಯ ಸರೆಗೂ ಅವಳು ತಳಮಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಎದ್ದು ಹೊರಗಡೆ ಬಂದಳು. ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಬಂಟಿಗತನದ ಇರುವು ಒಳ್ಳೇ ತೀವ್ರತೆಯಿಂದ ಅನಿಸಿತು.

ಧ್ವಂಸವನ್ನು ಲೋಕಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ದೇವಾಲಯದ ಸಭಾ ಮಂಡಪದಂತೆ ಕಂಡಿತು ಅವಳಿಗೆ ಆಕಾಶ. ಆದರೆ ಅವಳ ವಿಚಾರವು ಮತ್ತೆ ಸಾಗಿತು. ಈ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಚಾಗ್ರತ ದೇವನೆಲ್ಲಿ ದ್ದಾನೆ? ಪ್ರತಿ ನಿತ್ಯವೂ ಸಾವಿರಾರು ಒಡಬಗ್ಗರ ಬಲಿದಾನವಾಗುತ್ತದೆ ಇದೇ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ. ಇದು ಎಲ್ಲವೂ ದೇವನಿಗೆ ಸೇರುವದೇ? ಇಷ್ಟ ರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಂದು ತಾರೆಯೊಂದು ಭೂಮಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಅವಳು ಮತ್ತೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ ನೋಡಿದಳು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ತಾರೆಗಳು ಮೊದಲಿನಂತೆಯೇ ಹೋಳಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ತಾರೆಯಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯವಿದೆ; ಕಲೆಯಿದೆ. ಆದರೆ ಜೀವನ? ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿಯು ಮತ್ತೆ ಪೃಥ್ವಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿತು. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಫಲಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು, ಟಿಂಗಿನ ಗಿಡವು ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ತೋಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಟಿಂಗಿನ ಮರವು ಅವಳಿಗೆ ಕಾರಂಜಿಯಂತೆ ಕಂಡಿತು ಅವಳು ಅಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಕಲೆಯ ಸುಗಮವನ್ನು ಕಂಡಮೂಲಕ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಕ್ಷಣವಾತ್ಯ ಶಾಂತವಾಯಿತು.

ಸ್ವಸ್ಥ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಬುಸು ಬುಸು ಕಾಡಿಗೆ ಬಿಡುವ ಚಿಮಣಿಯ ಬೀಜಿನಲ್ಲಿ ವತ್ಸಲೆಯು ಬರೆಯತೊಡಗಿದಳು. ಬರೆಯುತ್ತಲೇ, ಅವಳಿಗೆ ಆ ಪೂರ್ವದ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ನೆನಪು ಬಂದಿತು. ಆ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಅವಳು ಇದೇ ವಹಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಂದ ತಾನು ಹೊರಬಿದ್ದವಳು. ಅದೇ ವಹಿಯಲ್ಲಿ ಈಗ ತಾನು ತನ್ನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಟಿಪ್ಪಣಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಳು. ರಮಾಕಾಂತನು ಆ ವಹಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಗದದ ಒಂದು ಮೈಮೇಲೆ ತನ್ನ ಕಲಾತ್ಮಕ ಜೀವನದ ಸಮರ್ಥನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ಮೈಮೇಲೆ ವತ್ಸಲೆಯು ತನ್ನ ಜೀವನ ಕಲೆಯನ್ನು ಅರಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ಬರೆದ ನಂತರ ಅವಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಗುರಾಗಿ ಗಾಢವಾಗಿ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿತು. ಮುಂಜಾವಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಬಂದು ಹೊರಗಿನಿಂದ ಬಂದಿ ಎಬ್ಬಿಸುವವರೆಗೂ ಅವಳಿಗೆ ಎಚ್ಚರವೇ ಇಲ್ಲ! ಆಗ

ಅವಳು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎಚ್ಚತ್ತು, ಬಾಗಿಲವನ್ನು ತೆರೆದು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವಳಿಗೆ ಸ್ವತಃಕ್ಕೇ ಬಹಳ ನಾಚಿಕೆಯಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ಮಲಗಲಿಕ್ಕೆ ನಾಳಿನಿಂದ ಸಿಗಲಾರದು ಎಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನು ನಗುನಗುತ್ತ ಅಂದದ್ದಕ್ಕೆ ಅವಳು “ಅದು ಯಾಕೆ? ಕೆಲಸವೂ ಇಲ್ಲ. ಏನೂ ಇಲ್ಲ! ನಿದ್ರೆ ಮಾಡದಹೊರತು ಬೇರೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕು ಬಡವರು?” ಅಂದಳು.

‘ ಆದರೆ ನಾಳಿನಿಂದ ಕೆಲಸವು ಆದೆಯಲ್ಲಾ ’

‘ ಎಂಥದು ಅದು? ’

‘ ಕಾರಖಾನೆಯದು ! ’

‘ ಅಂದರೆ? ’

‘ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಸುಲೋಚನಾಬಾಯಿವರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಮತ್ತು ಅವಳ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಷಯವಾಗಿ ದಾದಾ ಅವರು ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸುರುವು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರೇಮ ವೆಂದರೆ ಹೀಗೆ ! ’

‘ ಹೀಗೆ ಅಂದರೆ ಹೇಗೆ ಅದು? ’

‘ ತೀರ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯದನ್ನಾದರೂ ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ ತಯಾರ ಆಗುವುದು ’

‘ ಒಮ್ಮೆ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಬೇಕು ಆ ಸುಲೋಚನಾಬಾಯಿಯವರಿಗೆ ! ’

‘ ಈಗಲೇ ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು ! ನನ್ನ ಕೂಡ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರತಕ್ಕವಳಿದ್ದಾಳೆ ! ’

‘ ಅಲ್ಲಿಂದ ? ’

‘ ನಾನೇ ಬೇಡವೆಂದೆ ! ’

‘ ಯಾಕೆ ? ’ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುವ ಮುಂದೆ ವತ್ಸಲಿಯ ಹೃದಯವು ಧಡಧಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

‘ ಯಂತ್ರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಕೂಡತಕ್ಕವನಿದ್ದೇನೆ ! ’

‘ಹೀಗೋ? ಹಾಗಾದರೆ ಈವೊತ್ತಿನ ದಿವಸ ದಿನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ನಮಗೂ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವೇ?’

‘ನೀನು ಇಂದು ದಿನ್ನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಬರುವದೇ ಇಲ್ಲ!’

‘ಯಾಕೆ?’

‘ಇದು ನೋಡು’ ಅನ್ನುತ್ತ ವಿದ್ಯಾಧರನು ‘ಬಕುಲ’ದ ಸಂಚಿಕೆ ಸುನ್ನು ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು.

ಅದನ್ನು ಅವಳು ತೆರೆದು ನೋಡಿದಳು. ಅದರಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನ ಕಥೆ—‘ದೃಷ್ಟಿಲಾಭ’

‘ಈ ರಮಾಕಾಂತನು ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದ ನಮಗೆ’

‘ಎಲ್ಲಿ?’

‘ಆಂಬೋಲಿಯಲ್ಲಿ. ಬಹಳ ರಸಿಕ ಪ್ರಾಣಿ!’ ವತ್ಸಲೆಯು ಸ್ತಬ್ಧರಾಗಿದ್ದಳು.

‘ಸುಲೋಚನೆಯ ಕೂಡ ಮೊದಲು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರತಕ್ಕವನಿದ್ದ. ನಾದಾ ಅವರ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯುವದದೆಯಲ್ಲ! ಅದರೇನು. ಜೊತೆ ರುಲ್ಲಿದ್ದ ಆ ಹೆಂಗಸಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕವನು—’

‘ಅವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸಿದ್ದಳೇ’

‘ಹೌದು. ಸುರಂಗಿಯಿದ್ದಳು. ಅವಳೊಬ್ಬಳು ಕುಸರಾದ ನಟಿಯಂತೆ!’

‘ರಮಾಕಾಂತರು ತಿರುಗಿ ಯಾಕೆ ಹೋದರು?’

‘ಅದು ಸುರಂಗಿಗೆ ಗೊತ್ತು!’ ವಿದ್ಯಾಧರನು ನಗುನಗುತ್ತ ಹೇಳಿದ. ‘ದರೆ ಆ ನಗುನಿಂದ ವತ್ಸಲೆಯ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ವೇದನೆಯಾಗದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾಧರನ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಆತ್ತಕಡೆಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಮುಂದೆ ಅಂದ: ‘ಬಡ ಪ್ರಾಣಿ ಆತನ ಹೆಂಡತಿ, ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಆತನನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಳು—’

ವತ್ಸಲೆಯು ಮೋರೆ ತಿರುವಿದಳು. ವಿಷಯ ಬದಲಾಯಿಸುವದರ ಲುವಾಗಿ ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು: ‘ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ?’

‘ಇದೇ ಹೋದರು. ರತ್ನಾಗಿರಿಗೆ!’

‘ಯಾತಕ್ಕೆ?’

‘ಕೋಣವನ್ನು ಬದುಕಿಸಲಿಕ್ಕೆ?’

‘ಯಾವ ಕೋಣವು ಅದು ಅವರು ಬದುಕಿಸುವದು?’

‘ಇಲ್ಲಿಯದೇ. ಎಂಟು ದಿವಸದ ನಂತರ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುವವರಿದ್ದಾರೆ. ದೇವಸ್ಥಾನವಂತೂ ಸರಕಾರದ ವಶದಲ್ಲಿದೆ. ಮತ್ತು ಮೂರುವರ್ಷದ ಕೆಳಗೆ ಊರವರು ಬಲಿಕೊಡುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಒಪ್ಪಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರಂತೆ!’

‘ಕೋಣವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡದಿದ್ದರೆ ದೇವಿಯು ಸಿಟ್ಟಿಗೆಳುವಳೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ ಊರವರೆಲ್ಲರು!’

‘ನೀನೂ ಹಾಗೆಯೇ ತಿಳಿದಿರುವೆಯಾ?’

‘ಇಲ್ಲ.’

‘ಅದು ಏಕೆ?’

‘ಯಾಕೆ ಯಾರು ಬಲ್ಲರು. ಹಾಗೆ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ ಮಾತ್ರ ನಿಜ!’

‘ಏನೂ ಕೋಣದ ಭಾಗ್ಯತೆರೆದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಂಥ ವಕೀಲ ಸಿಕ್ಕಿರುವರು ಅದಕ್ಕೆ’ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಹೋಗುಹೋಗುವ ಮುಂದೆ ಅಂದನು.

*

*

*

*

ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ವತ್ಸಲೆಯು ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೂ ಕಾಶಿಯ ದಾರಿ ನೋಡಿದಳು. ಮೋಟಾರಿನ ವೇಳೆಯಾಗಿ ಹೋದರೂ ಅವಳು ಹಾಗೆಯೇ ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಕಾಶಿಯು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಗೊತ್ತಾದ ಮೇಲೆ ಅವಳು ಎದ್ದು ಒಳಗಡೆಗೆ ಹೋದಳು. ಆ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ನಿರಾಶೆಯಿರದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಆನಂದವೂ ಇತ್ತು. ಕಾಶಿಯ ಕೂಡ ‘ಸೋನ್ಯಾ’ ಬರುವನು—‘ಅಬಚೇ, ಅಬಚೇ’ ಎಂದು ಮೈಮೇಲೆ ಅಡರುವನು. ಆಗ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಅನ್ನುವದು: ‘ಏನು ಹುಚ್ಚೇ. ಯಾರ ಹುಡುಗನನ್ನು ಮುದ್ದಿಡುವಿ? ನಿನ್ನ ಸವತಿಯ-ನಿನ್ನ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವಿಷಕಲಿಸಿದ-ಆ ಸುರಂಗಿಯ—’

ಮುಂಬಾಸಿನಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಕೊಟ್ಟ ರಮಾಕಾಂತನು ಕಥೆಯನ್ನು ಓದಿದಳು. ಮತ್ತು ಅದೇ ಹೆಸರಿನ ಎರಡನೇ ಕಥೆಯೊಂದನ್ನು ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಳು. ಎರಡು ಮೂರು ಹೊಡೆಯುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕಥೆಯು ಮುಗಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಕಡೆಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವು ಬರೆಯತಕ್ಕದ್ದು ಉಳಿದಿತ್ತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪೋಷ್ಠಮನ್ನನು ಕಾಶಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಬಂದ. ಅವಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮನಿಆರ್ಡರು ಬಂದಿತ್ತು. ವತ್ಸಲೆಯು ಅದನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ, ಅದನ್ನು ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಯ ಮ್ಯಾನೇಜರನು ಕಳಿಸಿದ್ದೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು! ಕೂಪನ್ನಿನಲ್ಲಿ 'ಸುರಂಗಿಯು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳು ಪತ್ರ ಬರೆದರೂ ಕೂಡ ಹುಡುಗನನ್ನು ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಬಯ್ಯಬಾರದು. ಅವಳ ಪ್ರಕೃತಿ ನೆಟ್ಟಗೆ ಇಲ್ಲ. ಹುಡುಗನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕಾಳಜಿ ಮಾಡುತ್ತ ಕೂಡುವ ಅಭ್ಯಾಸವಿದೆ ಆಕೆಗೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಗನನ್ನು ದೂರ ಇಡಬೇಕು' ಎಂದು ಬರೆದಿತ್ತು.

ಪೋಷ್ಠಮನ್ನನು ಬಂದಂತೆಯೇ ತಿರುಗಿ ಹೋದ. ಆಗಿಂದ ಸಂಜೆಯವರೆಗೆ ವತ್ಸಲೆಯು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಳು. ಕಥೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರೆ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದಳು. ಆದರೆ ದುಃಖದಿಂದ ಹೃದಯವು ತುಂಬಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯನು ಬಡಿಸಿಟ್ಟ ಎಲೆಯ ಮೇಲಿಂದಲೂ ಏಳುವನು. ದೈವದ ಗತಿಯು ಹಾವಿನಂತೆ ನಕ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆಂದು ಅವಳು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಓದಿದ್ದು ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಅದು ಹಾವಿನಂತೆಯೇ ಸಿಟ್ಟು ಹಿಡಿದು ಮನುಷ್ಯನ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಬಹುದೆಂಬುದು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರೆ ಅನುಭವವು ಕಲ್ಪನೆಗಿಂತಲೂ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅವಳು ಮತ್ತೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡ ಹತ್ತಿದಳು:

ಸುರಂಗಿಯ ನಾದಿಗೆ ಬಿದ್ದ ರಮಾಕಾಂತನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರಬಾರದೆಂದೇ ತಾನು ದೇಶಬಿಟ್ಟು, ಜಾತಿಬಿಟ್ಟು, ಸುಖದ ಎಲ್ಲ ಆಸೆಗಳನ್ನೂ ಬದಿಗಿರಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದದ್ದು. ಆದರೆ ಹರಿಣಿಯು ಎಷ್ಟು ವೇಗವಾಗಿ

ಓಡಿದರೂ ವಾಯುವೇಗದಿಂದ ಬೆನ್ನಟ್ಟುವ ವ್ಯಾಧನ ಬಾಣಕ್ಕೆ ಬಲಿಬಿದ್ದೇ ಬೀಳುವದು! ಇತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಸುರಂಗಿಯ ಹುಡುಗನನ್ನು ತಾನು ನೋಡಿ ಕೋಬೇಕು ಮತ್ತು ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ಅವಳು ರನೂಕಾಂತನ ಕೂಡ ಐಷ ಆರಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಳಾಗಿರಬೇಕು! ನಾಳೆ ಸೋನ್ಯಾ ಬಂದು 'ಆಬಚೇ, ಆಬಚೇ! ಎಂದು ಮೈಗೆ ಅಡರಹತ್ತಿದರೆ, ಆತನಿಗೆ ದೂರ ಸರಿಸುವದು ನಿಶ್ಚಯ. ಆದರೆ ಈಗ ಬಂದೂವರೆ ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಹೊಟ್ಟಿಯ ಹುಡುಗನಂತೆ ಅವನನ್ನು ಸಾಕಿ, ಈಗ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬೆನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವದು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಈ ಮನೆಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಹೋದರೆ? ಆದರೆ ಹೋಗುವದೆಲ್ಲಿ? ಎಲ್ಲಿ?

ಅವಳಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ವಿದ್ಯಾಧರನ ನೆನಪಾಯಿತು. ಅವಳಿಗೆ ರೋವಾಂಚವೆದ್ದಿತು. ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ತಾನು ಈಗ ಒಬ್ಬ ಬುದ್ಧಿವಂತ ಒಕ್ಕಲಗಿತ್ತಿಯೆಂದು ಬೇಕಾದವಳು. ಇದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವನಿಂದ ಪ್ರೀತಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ-ವತ್ಸಲೆಯು ಹೊರಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಸಾಯಂಕಾಲದ ಕೃಷ್ಣ ಛಾಯೆಗಳು ಗಿಡದಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಅದೇ ಬದಲಾವಣೆ ನಡೆದಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. 'ನಾನು ನನ್ನ ಕೈಗಳಿಂದಲೇ ನನ್ನ ಹೃದಯದ ದ್ವಾರವನ್ನು ಮುಚ್ಚುತ್ತ ಲಿವ್ವೇನೆ. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಒಳಗೆ ಸೇರುವಿರಿ ನೋಡೋಣ' ಎನ್ನುವಂತೆ ಅವಳು ತನ್ನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ಹೃದಯವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಳು. ನೀರೊಳಗಿಂದ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದ ಮೀನವು ಮತ್ತೆ ನೀರೊಳಗೆ ಸೇರಲಿಕ್ಕೆ ಚಡಪಡಿಸುವಂತೆ, ಅವಳ ಮನವು ಮತ್ತೆ ಅದೇ ವಿಚಾರದ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮೀನಗಾರನ ಕ್ರೂರತನದಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಾರೆ ಅದನ್ನು ಅವಳು ಬಿಟ್ಟು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು.

ದೀಪವನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಸಿಕೊಂಡು ದೃಢನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಬರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಳು. ಚಾದುವಿನ ಆ ಹೊಸ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೊಡನೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಸ್ವಲ್ಪ ಶಾಂತವಾಯಿತು. ಸರಸರ ಬರೆದು ಕಥೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ನೋಡಿದಳು. ದೀಪಜ್ಯೋತಿಯ ತಲೆಯಮೇಲೆ

ಕಾಡಿಗೇಯು ಧೈರ್ಯ ಕುಣಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ತನ್ನ ಪೂರ್ಣಮನಃಸ್ಥಿತಿಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೇ ಎಂದೆನಿಸಿತು ಅವಳಿಗೆ! ಅವಳು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಸಮಾಧಾನಹೇಳಿಕೊಂಡಳು—ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಯೆಂದರೇನೇ ಹೀಗೆ! ಈ ದೀಪವು ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಿ ಬೆಳಕು ಕೊಟ್ಟಷ್ಟೇ ಕಾಡಿಗೇಯನ್ನು ತುಂಬುತ್ತಲಿದೆ. ಕೆಲವು ನಿಮಿಷ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮೂರ್ತಿ....

ಅಂಗಳದೊಳಗಿಂದ ಯಾರೋ ಕರೆದರು 'ಕೃಷ್ಣಾ'

ವಿದ್ಯಾಧರನ ಧ್ವನಿಯೇ ಆದು. ತಾನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳೇ ಇದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಈ ಕಾತರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಬೇಕೆಂತಲೇ ಬಂದಿರಬಹುದೇ, ಎಂದು ಅನಿಸಿತು ಅವಳಿಗೆ. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏಪರಿತ ಸಂಶಯವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಖೇದವಾಯಿತು. ಹೊರಗೆ ಬರಬರುತ್ತ ಅವಳು ಅಂದಳು 'ಇದೇ ಈಗ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೆನಿಸಿದೆ! ತುಂಬ ನೂರು ವರ್ಷವಿದೆ ನಿಮಗೆ ಆಯುಷ್ಯ!'

'ನೂರುವರ್ಷವಿದೆಯೋ ಐದು ನಿಮಿಷವಿದೆಯೋ—' ಕಿಂಚಿತ್ ಸಹುಗುವ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟನು.

ವತ್ಸಲೆಯ ಮೈಯೆಲ್ಲ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಝಲ್ಲೆಂದಿತು. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಪಾವಟೆಗೆಗಳನ್ನೇರಿ ಬಂದವನು ನೆಟ್ಟಗೆ ದೀಪದ ಹತ್ತಿರ ಹೋದನು. ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತು ತನ್ನ ಬಲಗಾಲಿನ ಪಾದವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಹಿಡಿದ.

'ಎನು? ಏನಾಯಿತು?'

'ಕಡಿಯಿತು ಏನೋ—'

'ಎಲ್ಲಿ?'

'ಇದೋ ಇಲ್ಲಿ'

ಎತಗಡೆಯ ಬದಿಗೆ ಬೊಟ್ಟು ಇಟ್ಟು ವಿದ್ಯಾಧರನು ತೋರಿಸಿದ. ವತ್ಸಲೆಯು ನೋಡಿದಳು. ಒಂದು ದುಡ್ಡಿನಷ್ಟು ಸ್ಥಳ ನೀಲವರ್ಣದ್ದಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ವತ್ಸಲೆಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ 'ಅನ್ವಯ್ಯಾ' ಎಂದಳು. ಮರುಕ್ಷಣವೇ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿ, ಒಮ್ಮೆಲೆ ಒಳಗಡೆಗೆ

ಹೋಗಿ ತನ್ನ ಸೀರೆಯನ್ನೇ ಹರಿದು, ಪಟ್ಟಿಗಳಿಂದ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಾಲನ್ನು ಪಾದದಿಂದ ತೊಡೆಯವರೆಗೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಜಿಗಿದಳು.

‘ಕಾಲು ಜಡವೆಸುತ್ತದೆಯೇ?’ ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು.

‘ಹೌದು’

ಅವಳು ಮುಖವನ್ನು ತಿರುವಿದಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ನಿಂತದ್ದನ್ನು ವಿದ್ಯಾಧರನು ಗುರುತಿಸಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಅವಳು:

‘ನಾನು ಇದೇ ಈಗ ಬಂದೆ!’

‘ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವಿ?’

‘ಇಲ್ಲಿಯೇ ನೆರೆಯ ಮನೆಯ ಆವಾರದಲ್ಲಿ! ಆ ನಾಗರ ಪಾವನ ಮನೆಯನ್ನು ತರತೇನಿ’

‘ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳೇ ಹೋಗುವಿ?’

ಆದರೆ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಇರಲೇ ಇಲ್ಲ. ನವಿಯ ಪೂರದಂತೆ ಯಾವಾಗಲೋ ಓಡುತ್ತ ಹೋಗಿದ್ದಳು.

ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣೆಯ ಆ ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಕೌತುಕವೆನಿಸಿತು. ಒಂದೇ ವಿಷಯದ ನೇಲಿನ ಎರಡು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಟೀಕಾಕಾರವು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡುವಂತೆ, ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಸುಲೋಚನಾ ಕೃಷ್ಣೆಯ ರನ್ನು ಹೋಲಿಸಿತು. ರಮಾಕಾಂತನನೇಲೆ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದ ಮೂಲಕವಾಗಿರಲಿ, ಅಥವಾ ಇನ್ಯಾವ ಕಾರಣದ ಮೂಲಕನೇ ಆಗಿರಲಿ, ಸುಲೋಚನೆಯು ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆದರ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದು, ಅಂಬೋಲಿ ಬಿಟ್ಟುಂದಿನಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸುಲೋಚನೆಯಿದ್ದರೆ, ಮುಳುಮುಳು ಅಳುತ್ತ ಕೂಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸುಲೋಚನೆಯು ಕೃಷ್ಣೆಗಿಂತಲೂ ಸುಂದರಳಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಸೌಂದರ್ಯ — ಕೇವಲ ನಿರ್ಜೀವಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಮನುಷ್ಯರು ಬದುಕುವದು ಶಕ್ಯವಿದೆಯೇ?

ಈ ವಿಚಾರದೊಡನೆ ಮೊಳಕಾಲಿನ ವರೆಗೂ ಬಧಿರವಾದ ತನ್ನ ಕಾಲ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಕಾಡಿಗೆಯನ್ನು ಕಾರುತ್ತಿರುವ ಆ ದೀನಿಗೆ ಯ ಕಡೆಗೆ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿ ಹೋಯಿತು. ಅವನಿಗೊಂದು ವಿಚಾರ ಹೊಳೆಯಿತು. ಒಂದು ಗಾಳಿಯ ಝಳುಕು ಬಂದರೆ ದೀಪವು ಆರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮನುಷ್ಯನಾದರೂ ಈ ದೀಪಕ್ಕಿಂತ ಏನು ಹೆಚ್ಚಿನವನು? ಯಂತ್ರದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕಲ್ಪನೆಯು ತಲೆದೋರಿದ ಐದು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ದಿನೈಯಿಂದ ಇಳಿದು ಬರುವ ತನಗೆ 'ಜೀವಾಣು' ವು ಕಡಿಯಬೇಕೆಂದರೆ? ಅದೇ ಐದು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು ಕೃಷ್ಣೆ ಸುಲೋಚನೆಯರ ಸಾಮ್ಯವೈಷಮ್ಯ ನೋಡಿದ್ದು. ಪ್ರೇಮವೆಂದರೆ ಜೀವನಸಾಗರದ ಭರತಿಯ ಸೀಮೆ! ಆದರೆ ಆ ಸೀಮೆಯ ಮೇಲಿರುವಾಗಲೇ ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವು ಕಳೆಗುಂದಹತ್ತಿತು..ಮರಣ....

ಆ ದೀಪದ ಮಂದಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಎಷ್ಟೋ ವಸ್ತುಗಳು ಭಯಾಸಕವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ನೆರಳುಗಳು ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಯನುದೂತರ ತುಡವೇ ನಿಂತಂತೆ ಭಾಸವಾಯಿತು ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ. ಆತನ ತಲೆಯೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಚಾರ, ಶರೀರದೊಳಗಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಕ್ತದ ಬಿಂದುವು 'ನನಗೆ ಬದುಕಬೇಕಾಗಿದೆ! ನನಗೆ ಬದುಕಬೇಕೆನ್ನಿಸುತ್ತದೆ!' ಎಂದು ಆಕ್ರೋಶಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಬೆಕ್ಕಿನ ಮರಣವು ಲಕ್ಷ್ಯಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಅದನ್ನು ತೆಗ್ಗಿನಲ್ಲಿಟ್ಟು ಯಾರೋ ಅದರ ಮೇಲೆ ಮಣ್ಣನ್ನು ಉಗ್ಗಿದಾಗ ಅವನ ಮನವು ವಿಚಾರಿಸಿತ್ತು—ಬೆಕ್ಕು ನಿಜವಾಗಿ ಯೂ ಸತ್ತಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಇಲ್ಲವೆ....

ಆ ಬೆಕ್ಕಿನ ಸಲುವಾಗಿ ಅವನು ಎಷ್ಟೋ ದೇವರಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಅದು ಸತ್ತುಹೋದನಂತರ ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ, 'ಮ್ಯಾಂವ ಮ್ಯಾಂವ' ಎಂದು ಕೇಳಬಂದರೆ ತನ್ನದೆ ಬೆಕ್ಕು ಒದರುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಆತನಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಾರೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದು ಎಚ್ಚರದಪ್ಪಿ ಬಾಲವನ್ನು ಸೆಲಕ್ಕೆ ಆಪ್ಪಳಿಸುವಾಗ, ಅದನ್ನು ತನಗೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಾಡಬರುವ

ದಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ಎಂದು ಆತ್ಮಿದ್ದ. ಇಂಥ ಎಲ್ಲ ನೆನವು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಿರುವು ಮುರುವು ಕುಣಿಯತೊಡಗಿದವು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ವ್ಯಾಕುಲವಾದ ಅವನ ಹೃದಯವು ಒಳಗಿಂದ 'ನನಗೆ ಬದುಕಬೇಕಾಗಿದೆ; ನನಗೆ ಬದುಕಬೇಕೆನಿಸುತ್ತದೆ' ಅನ್ನುವಂತೆ ಧಡಧಡ ಹಾರುತ್ತಿತ್ತು.

ಮೃತ್ಯುವಿನ ದ್ವಾರವನ್ನು ಕಾಣದವರೆಗೆ ಅದರೊಳಗಿಂದ ದಾಟಿ ಹೋಗುವೆನೆಂದು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಅನಿಸುವದು. ಆದರೆ ಅದು ಕಾಣಹತ್ತಿದ ಕೂಡಲೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅದರ ಕಡೆಗೆ ಮನುಷ್ಯನು ಬಿನ್ನು ತಿರುವುವನು. ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನವು ಗಿಡದ ಮೇಲಿನ ಎಲೆಯಂತೆ ಎಂದಿಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ಉದುರಿ ಹೋಗುವದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಏಶೇಷವೇನೂ ಅನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರೊಬ್ಬರು ಮರಣಹೊಂದಿದರೆ, ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಲಕ್ಷ್ಯ ಜನರು ಸಾಯುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆಂಬ ವಿಚಾರದಿಂದ, ಅವನಿಗೆ ಏಶೇಷವೆನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಂದು ಸ್ವತಃಹದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಜೀವನದ ಬೆಲೆ ಎಷ್ಟೆಂಬುದರ ಕಲ್ಪನೆಯು ಅವನಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಂದಿತು.

ಅವನು ಹೊರಗೆ ನೋಡಿದ. ಯಾರದೂ ಸುಳಿವು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಮರಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಚಾರದಿಂದ ತನ್ನ ತಲೆಯು ಒಡೆಯುವಂತೆ ಅನಿಸಿತು. ಮತ್ತೇನಾದರೂ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಆತ್ಮಿತ್ತ ನೋಡಿದ. ದೀಪದ ಹತ್ತಿರವೇ ಒಂದು ಕಾಗದ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಅದರ ಮೇಲೆ 'ಶ್ರೀಮಂತರ ಜೈನಿ ಅಂದರೆ ಬಡವರ ಮರಣ' ಎಂದು ಬರೆದಿತ್ತು.

ಬಡವರ ಮರಣ! ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮುಂದಿನಿಂದ ಬಡಬಗ್ಗ ರಿಂದ ತುಂಬಿದ ಹೊಲಗಳು, ಕಾರಖಾನೆಗಳು, ಗಿರಣಿಗಳು ಸರಸರನೆ ಹಾಯ್ದು ಹೋದವು! ಜೀವನದ ಸಲುವಾಗಿ ಮರಣ! ಏನು ವಿಚಿತ್ರವಾದ ಸಂಗತಿ!

ಅವನು ಮತ್ತೊಂದು ಕಾಗದವನ್ನೆತ್ತಿ ನೋಡಿದ. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಸ್ವತಃಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚರವೆಂದೆಯೋ ಬಲ್ಲವೋ ಅವನಿಗೆ ಸಂಶಯವಾಯ್ತು. ಮೊದಲನೆಯ ಕಾಗದದ ಮೇಲೆಯೇ ಬರೆದಿತ್ತು—

ದೃಷ್ಟಿಲಾಭ

ಲೇಖಕಾ— ಕೃಷ್ಣ

‘ದೇವನಂತೆ ಭಾವ’ ಮತ್ತು ‘ಸುಂದರ ಚಿತ್ರ’ ಈ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆದ ‘ಕೃಷ್ಣಾ’ ಮತ್ತು ಈ ಕೃಷ್ಣೆ ಬಬ್ಬಳೇ! ಬಬ್ಬಳೇ ಅಲ್ಲವಾದರೆ ಈ ಹಸ್ತಲಿಖಿತವು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬರಬೇಕು?

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಂಕಣದಲ್ಲಿ ಯಾರದೋ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಸಪ್ಪಳವು ಕೇಳಿ ಬಂದಿತು. ಕೃಷ್ಣೆಯು ಬಬ್ಬ ಮುಂದುಕನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದಳು. ಅವನು ಬಂದು ಕೂದಲೆಳೆಯನ್ನು ಕಾಲಿನ ಮೇಲಿನ ಸೀಲಿಯಾದ ಸ್ಥಳದ ಸುತ್ತಲು ತಿರುಗಿಸಿದ. ಆ ಮೇಲೆ ಬಂದು ಕೊಯ್ದ ಉರುಳಿಗಡ್ಡಿಯಿಂದ ಆ ಭಾಗವನ್ನು ಬರಸಿ ತೆಗೆದು, ಬಂದು ಕಲ್ಲಸಕ್ಕರೆಯಷ್ಟು ಕಾಜಿನ ತುಣುಕನ್ನೊಂದನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಹಚ್ಚಿದನು. ಅದು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಿಂತಿತು.

ಸುವಾರು ಎರಡು ತಾಸಿನ ನಂತರ ಸುಲೋಚನೆಯು ಸೇವಕನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ವಿದ್ಯಾಧರನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತ ಬಂದಳು. ಆ ಕಾಜಿನ ತುಣುಕು ಇನ್ನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇತ್ತು. ಅವಳು ಗದ್ಗದಿತ ಕಂಠದಿಂದ ‘ಇದೆಷ್ಟು ಕಠಿಣ? ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಣಿಯು ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ಬಿಟ್ಟೇದಾಯಿತು!’

‘ಆದರೆ ಆ ಮಣಿಯೇನೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಿಗುವದಿಲ್ಲ!’

‘ಹಾಗಾದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಸಿಗುವುದು?’

‘ರತ್ನದ ಕಡೆಗೆಯೆ ಹೋಗುವುದು, ರತ್ನ’ ಕೃಷ್ಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ವಿದ್ಯಾಧರನು ನಸುನಗುತ್ತ ಅಂದನು.

—————

ಅಮೃತವೆನಿಸಿದ ವಿಷ

ಕಾನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ ಮುಂಚಾನೆ ಎದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಕೆರೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಅಪ್ಪಾಡಿ ಬರುವದು ಸುಲೋಚನೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾಗಿತ್ತು. ಮೊದಮೊದಲು ಊರಲ್ಲಿಯ ಚನರು ಚೇಷ್ಟೆಮಾಡಿದರು. ದಾದಾ ಅವರ ಕಾರಕೂನನು ಒಮ್ಮೆ ಇದು ಚನರಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವ ದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಸೂಚಿಸಿದ್ದನು. 'ಹೆಂಗಸರು ಅಪ್ಪಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದು ವುಣೆ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ. ಇಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ—' ಎಂದು ಅವನೇನೋ ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ.

'ಅಲ್ಲಿ ಹೆಂಗಸರು ಒರೇ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಇತ್ತ ಕಡೆಯವರು ಓಡಿಯೋಗುತ್ತಾರೆ' ಸುಲೋಚನೆಯು ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಳು.

ಆನಂತರ ಕಾರಕೂನನು ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವ ಗೊಡವೆಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಇಂದು ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮುಂದೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಸುತ್ತಲಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯಂತೆಯೇ ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಅವಳ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ದಾದಾ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಕಾರಕೂನನನ್ನು ಸುರುವು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಸುರಂಗೆಯ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಗಳ ಆದರವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದವೆಂದು ದಾದಾ ಅವರಿಗೆ ಆದ ಆನಂದವು ಫಲವೇ ಆದು. ಆದರೆ ಇದು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತು? ಸಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಏದ್ಯಾಧರನನ್ನು ಒಯ್ಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮೃತ್ಯುಂಜಯನಿಗೆ ಕೈ ಅಪ್ಪಾಡಿ ಸುತ್ತ ಸಿರಾಶೆಯಿಂದ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು! ಆನಂದ—ಎತ್ತ ನೋಡಿದರೂ ಆನಂದ. ಗಿಡದ ಮೇಲೆ ನಡೆದ ಪಾತರಗಿತ್ತಿಗಳ ಕಿಲಕಿಲಾಟ, ಮಲಗಿದ ಕೂಸಿನ ಮೈಮೇಲೆ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಕೈಯಾಡಿಸುವ ತಾಯಿಯ ಮೃದುಸ್ಪರ್ಶದಂತಿರುವ ವಾಯುಲಹರಿ, ಪೃಥ್ವಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೂವುಗಳು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ಅರಳುತ್ತಿವೆ ಎಂದು

ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತ ಹೆಚ್ಚುವ ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶ, ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಗುಲಾಬೀ ಬಣ್ಣದ ಮೋಡಗಳೂ, ತಾಯಿಯ ಮೈಯನ್ನು ನೆಕ್ಕಲಿಕ್ಕೆ ಓಡುವ ಚಿಕ್ಕ ಕರುಗಳು, ಬಹಳ ಹೇಳುವದೇನು ಬೀದಿಯ ಒದಿಯಲ್ಲಿಯ ಚಹದಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಅಂಗಡಿಯವನ ಗಡಿಬಡಿ,—ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಬುಗ್ಗೆಯಂತೆ ಎದ್ದು ಆನಂದದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೇ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಮೂಲೆಯೊಳಗಿಂದ ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲಿನ ಘರಘರ ಸಪ್ಪಳದ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಡಿಸ ಮಧುರ ಸಂಗೀತವು ಕೇಳಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕೇಳತೊಡಗಿದಳು. ಶಬ್ದಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕೇಳಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಘರಘರ ಸಪ್ಪಳ ಮತ್ತು ಸಂಗೀತ—ಅವಳಿಗೆ ಅದು ಬೀವನ ಮತ್ತು ಕಲೆಗಳ ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಸಂಗಮವೇ ಅನಿಸಿತು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣೆಯು ಬಂದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಸನಿಾಪಕ್ಕೆ ಬಂದಹಾಗೆ ಒಬ್ಬ ರೊಬ್ಬರನ್ನು ನೋಡಿ ಇಬ್ಬರೂ ಮುಗುಳು ನಗೆ ನಕ್ಕರು. ಕೃಷ್ಣೆಯು ಸರಸರನೆ ನಡೆದು ಹೋದಳು. ಸುಲೋ ಚನೆಯು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಅವಳ ಹಿಂಭಾಗದ ಆಕೃತಿಯನ್ನು ಕಂಡಳು. ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿಯ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಶಬ್ದಗಳು ಅವಳಿಗೆ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದವು. 'ರತ್ನವು ರತ್ನದ ಕಡೆಗೆಯೆ ಹೋಗುವದು!' ವಿದ್ಯಾಧರನು ಇದನ್ನು ಚೇಷ್ಟೆಯಿಂದ ಅಂದಿದ್ದನೋ? ಅಥವಾ.—ಇವಳು ಅವನ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡ ಹತ್ತಿ ತಿಂಗಳ ಮೇಲಾಯಿತು. ರಮಾಕಾಂತ ಸುರಂಗಿಯರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಾನು ಮೋಸಹೋಗಿಲ್ಲವೆ? ಕಲೆಯ ಕಡೆಗೇ ಇರುವ ಕಲೆಯ ಓಘವುಳ್ಳ ಪ್ರವಾಹ! ಆದರೆ ಈ ಪ್ರವಾಹವು ಯಾವ ನದಿಯನ್ನು ಸೇರೀತು? ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಉಗಮಹೊಂದಿ, ಪ್ರಳಯಕಾಲದ ಸಾಗರಕ್ಕೆ ಕೂಡುವ ನದಿಗೆ! ಕಳೆದ ೧-೨ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯ ತನ್ನ ಅನುಭವಗಳು ಅವಳಿಗೆ ನೆನಪಿಗೆ ಬರಹತ್ತಿದವು.

ಕೆರೆಯ ಹತ್ತಿರದ ಒಂದು ದಿನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಳು ನೆರಳಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಕಮಲಗಳು ಇನ್ನೂ ಅರಳಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದ ಮೂಲಕ

ದೂರಿಸಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಬರೇ ಹಾವಸೆಯೇ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಎದುರಿಸ ಬಿಂಗಿನ ಗಿಡವು ಶಾಂತವಾಗಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಕೆರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನೀರು ಶಾಂತವಾಗಿತ್ತು. ಪೂರ್ವದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೂ ಎಲಕ್ಷಣ ಶಾಂತತೆಯಿತ್ತು. ಅವಳು ಶಾಂತಚಿತ್ತದಿಂದ ತನ್ನ ಮನಃಚಕ್ಷುಷನ ಮುಂದೆ ಹಾಯ್ದು ಹೋಗುವ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ಮಗ್ನಳಾದಳು.

ಮೊನ್ನೆ ರಾತ್ರಿಯ ಮಾತುಗಳು. ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ದಾದಾ ಅವರ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೇಮ, ಅವರು ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಎರಡನೇ ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ, ವಯಸ್ಸಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಸಂಸಾರ ಸುಖದ ಮೇಲೆ ನೀರು ಬಿಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಅವರ ಪ್ರೇಮವು ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ತನ್ನನ್ನು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡುವುದು ಶಕ್ಯವಿದೆಯೇ? ಹಳೆಯ ಪೀಳಿಗೆಯ ಚಾಳೀಸು ಹೊಸ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರೂ ಹಳೆಯ ಪೀಳಿಗೆಯೊಳಗಿನವರಾದರೂ ತಮ್ಮೊಡನೆ ಸಮರಸವಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಕೂಡ ತನುಗೂ ಸಮರಸವಾಗುವುದು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಆದರೆ ದಾದಾ ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಹೇಳಿದ 'ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಉಪಭೋಗಾತ್ಯಕ ಮತ್ತು ಉದಾತ್ತ' ಇವುಗಳ ಭೇದದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೇನಾದರೂ ಉತ್ತರ ಸಿಗಬಹುದೇ?

ಬಾಪ್ಪಾ ದಾದಾ ಅವರನ್ನು ಕೇಳಿದರು: 'ನೀವು ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನು ಬಂದು ಮಾಡಿದರೆ ಬಡಬಗ್ಗರು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು?'

ದಾದಾ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು: 'ಸಾಯಬೇಕು. ಆದಕ್ಕೆ ನಾನೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ನಾಳೆ ಸುಲೋಚನೆಯ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ೧೦-೨೦ ಸಾವಿರ ರೂ. ಗಳು ಬೇಕು. ಆ ಪೇಳಿಗೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಬಡಬಗ್ಗರು ಬಂದು ಘಂಡು ಕೂಡಿಸಿ, ನನಗೇನು ವಣವನ್ನು ಕೊಡುವರೆ?'

ಮೊದಲಿನಂತೆ 'ನನಗೆ ಲಗ್ನವನ್ನೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ'ವೆಂಬ ಶಬ್ದಗಳೂ ತನ್ನ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ

ದಾದಾ ಅವರ ಕೂಡ ಇರಬೇಕು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರದ ಸಲುವಾಗಿ ಬೆಳಗಾಂವೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದೇ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇನ್ನುಮುಂದೆ ತನ್ನದೂ ಅವರದೂ ಹೇಗೆ ಕೂಡಬೇಕು? ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ದಿವಸಗಳವರೆಗೆ ತನ್ನನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಬೆಳೆಸಿದ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ—

ಎದುರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಕಮಲದ ಬಳ್ಳಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಆಸಿತಿ: ಈ ಕಮಲವು ಬೆಳೆಯುವದು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಅರಳಿಸುವವರಾರು? ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯ! ಕಮಲವನ್ನು ಕೆಸರು ಬೆಳೆಸಿತೆಂದು ಯಾರೂ ಅದನ್ನು ಕೊಯ್ದು ತಿರುಗಿ ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ! ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ದಾದಾ ಅವರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಕೆಸರಿನ ಕೂಡ ತುಲನೆ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಅವಳು ಮತ್ತೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಹತ್ತಿದಳು. ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸೂರ್ಯನಾರು? ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಧೈಯ ದೇವತೆಯಾಯಿತು. ಕಮಲವು ಬೇಕಾದರೆ ಅದು ದೇವರ ಪೂಜೆಯ ಸಲುವಾಗಿ. ಆದರೆ ಅದು ನೊದಲು ಅರಳಬೇಕಲ್ಲವೆ? ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನು ಉದಯಿಸದಿದ್ದರೆ ಮೊಗ್ಗಿಯು ಅರಳಲಿಕ್ಕೇ ಇಲ್ಲ. ತನ್ನ ಜೀವನ ಕಲಿಕೆಯು—

ರಮಾಕಾಂತನದೂ ತನ್ನದೂ ನೊದಲು ಭಟ್ಟಿಯಾದದ್ದು ಈ (ಸಪ್ತಾಹಿಕದ) 'ಬಕುಲ' ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ. ಆತನು ಆ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದ. ತಾನಾದರೂ ಬೆಳೆಸಗೊಟ್ಟಳು. ಕೇವಲ ಕಥಾ ಲೇಖಕನೆಂದು ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಎನಿಸಿ ಅವನ ಹತ್ತಿರ ತಾನು ಹೋಗಿ ಬರುವದು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೋ? ಮೊನ್ನೆ ರಾತ್ರಿಯ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಶಬ್ದಗಳು: 'ಬಡಬಗ್ಗಿಗೆ ಹಸಿವೆಯಾಗುವದು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರೇನು ಮಾಡಬೇಕು? ಕೆಲಸ ಸಿಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹಸಿವೆಯಾಗುವದು ನಿಲ್ಲುವದೇ!' ಪ್ರತಿದಿವಸ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ಹಸಿವೆಯಾಗುವಂತೆ-ತನಗೆ ಆಯುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ನೀರಡಿಕೆಯಾದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? 'ನನಗೇನೂ ಲಗ್ನ ಬೇಡ'ವೆಂದು ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದದ್ದೇನೋ ಸಿಬ. ಆದರೆ ರಮಾಕಾಂತನು ತಾರುಣ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ತೃಷೆಯನ್ನು

ಶಾಂತನೂಡುವ ಅಮೃತವೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ತಾನು ನೋಡಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ?—ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಾಗಲಿ—ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಾಗಲಿ—ಆಂತರ್ಮನಸಿನಿಂದಾದರೂ ಆಗಲಿ?

ಆದರೆ ಆ ಅಮೃತವು ವಿಷವಾಯ್ತು. ಸುರಂಗಿಯಲ್ಲಿಯ ಆತನ ಪ್ರೇಮವು ಕೇವಲ ಕಲಾಸಕ್ತಿಯದಿರಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಂಬೋಲಿಯ ಆ ಅನುಭವ! ನೀರಡಿಸಿದ್ದೇ ಆದರೆ ಸೆರೆಯನ್ನು ಕುಡಿಯಬೇಕೆ? ರಮಾಕಾಂತನ ಲೇಖನ ಕಲೆಯೆಂದರೆ ಮದಿರೆಯ ಮನೋಹರವಾದ ರಂಗು, ಅವನ ಸಹವಾಸವೆಂದರೆ, ಮದಿರೆಯ ಉತ್ತೇಜಕತನವು—ಆದರೆ ಮದಿರೆಯು, ಅಮೃತದಂತೆ ಇರಲಿ—ನೀರಿನಂತೆ ಯಾದರೂ ಉಪಯೋಗವಾದೀತೆ?

ರಮಾಕಾಂತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತಾನು ಮೋಸಹೋದ ಮೂಲಕವೇ ಈಗ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆಯಹತ್ತಿತು. ಅಂಬೋಲಿಯ ಆ ಮಧುರ ಸಹವಾಸ, ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರವಾಸ, ಮತ್ತು ಸಿನ್ನಿ ರಾತ್ರಿಯ ಪ್ರಶೋತ್ತರಗಳು—

‘ಕತ್ತಲೆಯಾದರೂ ಇನ್ನೂ ಕೂತಿರುವಿರಿ ದಿನ್ನೆಯ ಮೇಲೆ?’

‘ಕತ್ತಲೆ ಅದದ್ದನ್ನೇ ನಾನು ನೋಡಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ!’

‘ತೀರ ಕವಿಗಳಂತೆ ಮಾತಾಡುತ್ತೀರಲ್ಲಾ.’

ಕವಿಯೇ ನಾನು. ಈ ಗೋಡಂಬಿಯ ಯಂತ್ರವೆಂದರೆ ನನ್ನ ದೊಂದು ಮಹಾಕಾಷ್ಟವೇ. ‘ಉಳಿದ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಮೊಟ್ಟಿ ತುಂಬುವ ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನನ್ನ ಕಾವ್ಯದಿಂದ—’

ವಿದ್ಯಾಧರನ ಈ ಶೋಧಕ ಬುದ್ಧಿಯು, ರಮಾಕಾಂತನ ಲೇಖನ ಕಲೆಯಷ್ಟು, ಕಿಂಬಹುನಾ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿಲ್ಲವೇ? ಯಂತ್ರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡನೂಡುತ್ತ ತನ್ನನ್ನೇ ಮರೆಯುವದು ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆಯ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲವೆ? ರಮಾಕಾಂತನಿಗಿಂತಲೂ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಹೆಸರು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ತನ್ನ ಯಂತ್ರದಿಂದ ಇಡೀ ಕಾರಖಾನೆಗೆ ಹೊಸ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೆ ತಂದುಕೊಡುವಂಥವನಿಗೆ ತನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ—

ಈ ಕಲ್ಪನಾಚಿತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಗ್ಗುಳಾಗಿದ್ದವಳು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಗುತ್ತಲೇ ಅಲ್ಲಿಂದ ಎದ್ದಳು. ವೊದಲು ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕೋಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನ ಪ್ರಕೃತಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ, ಕಾರ ಖಾಸೆಯಲ್ಲಿಯ ಕೆಲಸ ನೋಡುವ ಸಲುವಾಗಿ ಆತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಳು. ಇನ್ನೂ ಬಿಸಿಲು ಬಹಳ ಕಾಯುತ್ತಿರ ಲಿಲ್ಲ. ಪಲ್ಲೆಯಿಂದ ತುಂಬಿದ ಬುಟ್ಟಿಯೊಂದರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಒಬ್ಬ ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ ಹೆಂಗಸು ಆತ್ತಿತ್ತ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಕೂರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರಾದರೂ ಅವಳಿಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ತೋರಿತು; ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗಿದ್ದ ಮೂಲಕವೇ ಏನೋ, ಸುಲೋಚನೆಯು ಅವಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ತಾನಾಗಿಯೆ ಮುಂದುವರಿದಳು. ಅದನ್ನು ಎತ್ತುವ ಮುಂದೆ, ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ—'ಅನ್ವಯ್ಯಾ; ಏನು ಜಡವಾಗಿದೆ ತಾಯೀ, ಈ ಬುಟ್ಟಿ!' ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಹೊರಬಿದ್ದವು.

'ಮೀನದ ಬುಟ್ಟೀ ನೋಡಿಲ್ಲ ತಾಯೀ ನೀವು!' ಆ ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ ಹೆಂಗಸು ನಗುನಗುತ್ತ ಪೇಳಿದಳು.

ನಾಲ್ಕು ಆರು ಮೈಲುಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಇಷ್ಟು ಭಾರವನ್ನು ಜನರು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ತಂದರೆನೇ ನಮಗೆ ಪಲ್ಲೆಯಾಗಲಿ, ಮೀನವಾಗಲಿ ಸಿಗುವದು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಹೇಳುವದು ಅವಳಿಗೆ ನಿಜವೆನಿಸಿತು. 'ಕಲೆಯು ಸುಖದ ಸಲುವಾಗಿ. ಆದರೆ ನೊದಲು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ, ಆ ಮೇಲೆ ಸುಖದ ಪ್ರಶ್ನೆ'

ಅವಳು ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕೋಣೆಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದಳು. ಒಳಗೆ ಯಾರೋ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಅವಳು ಅಲ್ಲಿಯೇ ತಟ್ಟನೆ ನಿಂತು ಕೇಳ ತೊಡಗಿದಳು.

'ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ನನ್ನದೊಂದು ವಡವೆ ಹೋಗಿದೆ'

'ನನ್ನದು ಒಂದು ಕೋಗಿದೆ.'

'ಚೇಷ್ಟೆಯಲ್ಲ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹೋಗಿದೆ'

‘ನಾಸಲ್ಲ ಚೀಷ್ಟೆ ಮಾಡಿದೆ. ಕಳೆದ ನನ್ನ ವಸ್ತುವನ್ನು ನೀನು ಕೊಟ್ಟರೆ ನಾನು ನಿನ್ನದು ಕೊಡುತ್ತೇನೆ!’

ಮುಂದೆ ಏನೂ ಕೇಳಬರಲಿಲ್ಲ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ನಿಂತು, ಸುಲೋ ಚನೆಯು ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಕೃಷ್ಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಅವಳು ತನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ನಾಚಿದಳೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಅವಳು ಸ್ವತಃಕ್ಕೆ ‘ಇದು ಮಧ್ಯವೇ ಅಥವಾ ಶುದ್ಧವಾದ ನೀರೋ? ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ, ಅವಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನ ಕಡೆಗೆ ವಿಚಿತ್ರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದಳು.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಕಾಲು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿದ. ಸುಲೋ ಚನೆಯು ಕೇಳಿದಳು. ‘ಬಾತಿದೆಯೋ ಕಾಲು?’

‘ಎಲ್ಲಿಯೋ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೋಗುಹೋಗುತ್ತ ಮಾಸಲೆ ತೋರಿಸಿತು ಸ್ವಲ್ಪ’

‘ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ.’

‘ಕೃಷ್ಣೆಯು ಇದೇ ಈಗ ಬೇರನ್ನು ತಂದಿರುವಳು! ಅದನ್ನು ತೆಯ್ದು ಹಚ್ಚಿರುವಳು ಕೂಡ. ಅವಳೆದ್ದಳೆಂದೇ ಬದುಕಿದೆ ನಾನು ನಿನ್ನನ ದಿವಸ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ-ಇಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ದಿನೆಯ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಬುಟ್ಟಿಯಷ್ಟು ಬೂದಿಯಾಗಿ ಬಿದ್ದಿರುತ್ತಿದೆ!’

‘ದಾದಾ ಅವರು ಬಂದಿದ್ದರೆ ಮುಂಜಾನಿನಲ್ಲಿ?’

‘ಇಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಬಂದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.’

‘ಆದು ಯಾಕೆ?’

‘ಆ ಫೋಟೋಗಳ ಕಾಜುಗಳೆಲ್ಲ ಒಡೆದಿವೆಯೆಂದು!’

‘ಒಡೆದವಳು ಈ ಕೃಷ್ಣೆಯೇ ಅಲ್ಲವೆ?’

‘ಹೌದು’

‘ಹಾಗಾದರೇ ಇವಳದೇ ಮತ್ತೆ ಫೋಟೋಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಿಡಿರಿ!’

‘ಕಾಲು ನೆಟ್ಟಗಾದ ಮೇಲೆ ನೋಡೋಣವಂತೆ. ರಮಾಕಾಂತ ನಾದರೂ ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಬರುವ?’

‘ಅವರು ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ದಾದಾ ಅವರು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಸಿಟ್ಟಿಗಿದ್ದಿದ್ದರು.’

‘ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾನು ಕೂಡಲೆ ಇಳಿಸಿಬಿಡುವೆ.’

‘ಅದು ಹೇಗೆ?’

‘ಯಂತ್ರವನ್ನು ತಯಾರ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿ!’

‘ಯಂತ್ರವು ಈಗಾಗಲೇ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತೇ?’

‘ಹೌದು. ಕಾಗದವನ್ನೇ ತೋರಿಸುವೆ. ಆ ನನ್ನ ಕೋಟಿನ ಜೇಬಿನಲ್ಲಿ ಇವೆ ನೋಡು. ಸುಲೋಚನೆಯು ಎದ್ದು ಅವನ ಹಿಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಜೇಬಿನಲ್ಲಿ ಕೈ ಹಾಕಿ, ಅದರೊಳಗಿಂದ ಕಾಗದವನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆರೆದು ನೋಡಿದಳು. ಆದರೆ, ಎಲ್ಲಿಯ ಯಂತ್ರ, ಏನು ಸುದ್ದಿ?’

ದೃಷ್ಟಿಲಾಭ

ಲೇಖಕಿ—ಕೃಷ್ಣಾ

ಆಶ್ಚರ್ಯ ಅನಂದ ಇವೆರಡರಿಂದಲೂ ಅವಳ ಮನವು ತುಂಬಿ ಹೋಯಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನ ಜೇಷ್ಟಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವನ್ನು ಮಡಿಚಿ, ತನ್ನ ಪೋಲಕದ ಕಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಳು.

‘ಸಿಕ್ಕಿತೋ ಇಲ್ಲವೋ? ಆ ಬಲದ ಜೇಬಿನಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದು ನೋಡು.’ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನು ಹಿಂದೆ ನೋಡುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ಹೇಳಿದ.

ಸುಲೋಚನೆಯು ಆತನ ಬಲದ ಜೇಬಿನೊಳಗಿನ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಕೆಲವು ಕಾಗದದ ಚೀಟಿಗಳ ಮೇಲೆ ಪೇಸ ಸೀಲಿನಿಂದ ತೆಗೆದ ಆಕೃತಿಗಳು ಇದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು: ‘ಈ ಡೊಂಕು ಡೊಂಕು ಗೆರೆಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೇನು ತಿಳಿಯಬೇಕು?’

‘ನೀವಾದರೂ ಬೇರೆ ಏನು ಮಾಡುವಿರಿ? ಡೊಂಕು ಡೊಂಕು ಗೆರೆಗಳನ್ನೇ ತೆಗೆಯುವಿರಿ!’

‘ಆದರೆ ಅದರೊಳಗಿಂದ ಆನಂದವು ಬರುವದು’

‘ಇವುಗಳೊಳಗಿಂದ ಬರುವದಿಲ್ಲವೇನೋ?’ ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಸೇವನದಿಂದ ಮತ್ತವಾದ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಸುಲೋಚನೆಯು ಕಾಗದದ ಮೇಲಿನ ಯಂತ್ರದ ಆ ಕೃತಿಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದಳು. ಒಬ್ಬ ಸುಂದರ ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ, ಒಂದು ಭಯಂಕರ ಭೂತಕ್ಕೂ ಇರುವ ಅಂತರವು ಅವಳಿಗೆ ಚಿತ್ರಯಂತ್ರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೆ ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನು ಕೇಳಿದ:

‘ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಹತ್ತು ಮೈಲು ನಡೆಯುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗುವದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲವೇ’

‘ಹೌದು’

‘ಆ ಆನಂದವು ಇಂಥ ಡೊಂಕು ಡೊಂಕು ಗೆರೆಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆ?’

ಸುಲೋಚನೆಯು ಆತನ ಕಡೆಗೆ ಕೌತುಕದಿಂದ ನೋಡಿದಳು. ಅವನಾದರೂ ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ಮುಂದೆ ಚಹದ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ತಂದು ಇಡುವಾಗ ವತ್ಸಲೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬೇರೆ ವಿಚಾರಗಳು ಬಂದುವು. ಸುಲೋಚನೆಯ ಚಿತ್ರದ್ದಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನ ಯಂತ್ರದ್ದಾಗಲಿ, ಆನಂದವು ಯಾರಿಗೆ? ಅವರಂಥ ಜನರಿಗೇ ಅಲ್ಲವೆ? ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ ಏನು ಅವುಗಳ ಉಪಯೋಗ? ಕಲೆಯೂ ಬುದ್ಧಿಯೂ, ನಕ್ಷತ್ರಗಳಂತೆ ಇದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವುಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆನಂದ. ಆದರೆ ಅವು ಇಂದು ಅರಮನೆಯೊಳಗಿನ ಬಹಳ ಬೆಲೆ ಬಾಳುವ ರತ್ನಗಳಂತಿವೆ.

ಮನೆಗೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ಸುಲೋಚನೆಯು ಜೀವನೋಳಗಿನ ಕಾಗದವನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ಕಥೆಯನ್ನೋದಲಾರಂಭಿಸಿದಳು.

ದಪ್ಪಿಲಾಭ

ಲೇಖಕಾ. - ಕೃಷ್ಣಾ

ಕಥಾನಕವು ಹೀಗಿತ್ತು. ಒಬ್ಬ ಸುಂದರವಾದ ಗಂಡನು ತನ್ನ

ಕುರೂಪಿಯಾದ ಹೆಂಡತಿಯ ಕೂಡ ಕಠೋರತನದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮುಂದೆ ಮೈಲಿಯ ಬೇನೆಯಿಂದ ಅವನ ಕಣ್ಣು ಹೋಗುವವು. ಕಣ್ಣು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿಯ ಪ್ರೇಮ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದರ ಬದಲು ಹೆಚ್ಚೇ ಆಗುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅವಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅವ ಅನ್ನುವ: ನನ್ನ ಚರ್ಮಚಕ್ಷುಗಳು ಹೋದರೂ, ನನಗೆ ಪ್ರೇಮಚಕ್ಷುಗಳು ಸಿಕ್ಕವು!’

ಕಥೆಯನ್ನೋದುವುದಾದ ಕೂಡಲೆ ಸುಲೋಚನೆಯೆಂದಳು: ‘ಹೀಗೇನು? ಒಳ್ಳೇ ಒಳಗಂಟಿನದು ಕಾಣುವದು ಈ ಸವಾರಿ! ಈ ಸವಾರಿ! ಈ ಗಂಟನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದರೇನೇ ನನ್ನ ಹೆಸರು ಸುಲೋಚನಾ!’

ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಗುತ್ತ ಅವಳು ಕಿಡಕಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋದಳು. ಗೋಡಂಬಿಯ ಭಟ್ಟಿಯೊಳಗಿಂದ ಕರ್ತೃನ ಹೊಗೆಯ ಮೋಡಗಳು ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಕಾಶದೊಳಗಿನ ಮೇಘಗಳಂತೆ ಅವು ಕೆಲಹೊತ್ತು ಕಂಡು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹವೆಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ರಮಾಕಾಂತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತನಗನಿಸಿದ ಆಕರ್ಷಣವು ಆ ಹೊಗೆ ಮೋಡಗಳಂತೆಯೇ ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಒಂದು ಹೋಯಿತು. ಅವಳು ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಳು. ಒಂದು ನೀಲಮೇಘವು ಕಂಡಿತು ಅವಳಿಗೆ. ಅವಳು ಅವನ್ನೇ ನೆಟ್ಟದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಸಿಂತಳು. ಆ ಮೋಡದ ಹಿಂದಿನಿಂದ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಇಣಕಿ ನೋಡಿದಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ಭಾಸವಾಯಿತು.

ಬಿಸಿಲು-ಬೆಳೆದಿಂಗಳು

ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸುಲೋಚನೆಯು ಬಂದಾಗ್ಗೆ ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕ್ಯಾಲೆಂಡರದಂತೆ ಏನೋ ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ವಿದ್ಯಾಧರನು ನೋಡಿದನು. ಅವನು ನಗುನಗುತ್ತ ಕೇಳಿದ—

‘ಆದು ಎಂಥ ಕ್ಯಾಲೆಂಡರು?’

‘ಹೊಸ ವರ್ಷದ್ದು!’

‘ಎಂದು ಆರಂಭವಾಗುವದು ಈ ಹೊಸವರ್ಷ! ನಾಳೆ ಫಾಲ್ಗುಣ ಹುಣ್ಣಿವೆಗೊ?’

‘ಉ..ಹುಂ! ಇಂದೆಯೇ!’

‘ಹಾಗಾದರೆ ಇಂದಿನ ದಿವಸ ಸುಲೋಚನಾ ನಾನು ಶಕೆ, ಚಿತ್ರ-ನಾಮ ಸಂವತ್ಸರೇ—’

‘ಉ..ಹುಂ, ಹಾಗಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾಧರಶಕೆ—’

‘ಶಕಕರ್ತನಾಗುವಂಥಾದ್ದು ನಾನೇನಪ್ಪಾ ಮಾಡಿದ್ದು?’

‘ಆರ್ಜುನನ ಹೊರತಾಗಿ ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದ್ದು. ಂಥ ದೊಡ್ಡ ಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು! ಅವರಿಗೂ ಕೂಡ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ ಆ ಕೆಲಸ’

ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮನಸ್ಸು ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಅವನು ಕೇಳಿದ:

‘ಈಗ ನೀನು ಹೇಳುವ ಪರಾಕ್ರಮ ಈ ಜನ್ಮದ್ದೋ ಅಥವಾ ಹೋದ ಜನ್ಮದ್ದೋ?’

‘ಇದೇ ಜನ್ಮದ್ದು! ಇಲ್ಲಿ ಕಾಮಾಪುರದಲ್ಲಿ ಒಂನಂತರ ಮಾಡಿದ್ದು!’

‘ಗೋಡಂಬಿಯ ಯಂತ್ರವೇ?’

‘ಛೇ! ಯಂತ್ರವೇನು? ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆಯುವರು. ಏಡಿನಾ, ಮಾರ್ಕೋನಿ—’

‘ನನಗಂತೂ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ!’

‘ಚಿಕ್ಕವರಿರುವಾಗ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಪಾಟಮಾಡಿದ್ದೀರೇನು?’

‘ಇಲ್ಲ. ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಮನಸ್ಸಿದ್ದರೂ ಧೈರ್ಯವಿರಲಿಲ್ಲ!’

‘ಅಂತೆಯೇ ಅದನ್ನು ಈಗ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಿರಾ? ಸೋಗನ್ನೇ ತಗೊಳ್ಳುವದಾದರೆ ಪುರುಷರದಾದರೂ ತಗೊಳ್ಳಬಾರದೇ? ಅಥವಾ ನಿಮಗೆ ವೊದಲಿಸಿದಲೂ ಸ್ತ್ರೀಪಾಟು ಮಾಡುವ ಮನಸ್ಸಿದ್ದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು?’

ವಿದ್ಯಾಧರನು ಏನೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದವನಂತೆ ಹಾರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂದು ಬಗೆದು ಸುಲೋಚನೆಯು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಂದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಳು. ನೆಲ್ಲುಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರವದು! ಒಂದು ಕಡೆ ಒಬ್ಬ ಒಕ್ಕಲಿಗನು ಬತ್ತದ ಹೊಲದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದ. ಅವನ ಹತ್ತಿರವೇ ಒಬ್ಬ ಸುಧಾರಿಸಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಹಾರುತ್ತಿರುವ ಪಾಟವಾಳಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಂತೆ ತೆಗೆದಿದ್ದಿತ್ತು.

‘ಸುಂದರ ಚಿತ್ರ!’ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಉದ್ಗರಿಸಿದ.

‘ಯಾರದು? ನನ್ನದೋ ನಿಮ್ಮದೋ?’

‘ನಿನ್ನದು!’

‘ಕಳ್ಳನ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಕಳ್ಳನೇ ಬಲ್ಲ!’

‘ಹಾಗಾದರೆ ನಾವಿಬ್ಬರು ಕಳ್ಳರಾದೆವಲ್ಲ!’

‘ನಾನಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇರುವೆ!’

‘ಅದು ಹೇಗೆ?’

ಸುಲೋಚನೆಯು ‘ದೃಷ್ಟಿಲಾಭ’ದ ಕಾಗದವನ್ನು ತೆಗೆದು ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು: ‘ಈ ಕಾಗದವನ್ನು ನಾನು ಮುಂಜಾವಿ ನಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಜೀವಿನೋಳಗಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದೆ!’

‘ಮತ್ತು ನಾನು ಹೇಗೆ ಕಳ್ಳ?’

‘ತಮ್ಮ ಹೆಸರು ‘ಕೃಷ್ಣಾ’ ಎಂಬುದನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದಿರಿ!’

‘ಆ ಕಥೆಯನ್ನು ಬರೆದವನು ನಾನಲ್ಲ!’

‘ಹಾಗಾದರೆ ಯಾರು? ಆ ನಿಮ್ಮ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಕೃಷ್ಣೆಯೋ?’
ಎಂದು ಸುಲೋಚನೆಯು ಬೋ ಬೋ ಎಂದು ನಗುತ್ತ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿ
ದಳು.

ಬರೆದವಳು ಅವಳೇ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ಶಬ್ದಗಳು ವಿದ್ಯಾ-
ಧರನ ನಾಲಿಗೆಯ ತುದಿಯ ಮೇಲೆ ಬಂದಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಸುಲೋಚನೆಗೆ
ಅದು ಸುಳ್ಳು ಅನಿಸಬಹುದೆಂದು ಅವನು ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿಯೇ ನಿಂತು
ಬಿಟ್ಟನು.

‘ಹೇಗೆ ಸಿಕ್ಕಿರಿ ಕಡೆಗೆ!’

‘ನೀವು ಹಿಡಿದದ್ದು ಕಳ್ಳಸನ್ನಲ್ಲ, ಸನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು!’

‘ಸನ್ಯಾಸಿಗಳೇನು ಕದಿಯುವದೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತೀರಾ?’

ವಿದ್ಯಾಧರನು ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕೆನ್ನುವ ಸ್ವರಲ್ಲಿ ಕಾರಣಾನೆಯೊಳ
ಗಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬರುವ ಕೃಷ್ಣೆಯು ಕಾಣಿಸಿದಳು. ಅವಳು ಕೋಣೆಯೊ
ಳಗೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಕೇಳಿದ: ‘ಕೃಷ್ಣಾ, ನೋಡಿದೆಯೋ ಈ ಚಿತ್ರವನ್ನು?’

ಬಕ್ಕಲಗಿತ್ತಿಗೆ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೋರಿಸಿ ಅವಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು
ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ವಿಚಿತ್ರವೆಂದೇ ಕಾಣಿಸಿದನು.
ಆದರೆ ಕೃಷ್ಣೆಯು ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನಳಾದದ್ದನ್ನು
ನೋಡಿಯಂತೂ ಅವಳ ಆಶ್ಚರ್ಯಕ್ಕೆ ಸೀಮೆಯೇ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

‘ಕತ್ತಲೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ಸುಲೋಚನೆಯೆಂದಳು:

‘ನಾನನ್ನು ಹೋಗುವೆ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ದಾದಾ ಅವರು ಯಾರನ್ನಾ
ದರು ಹುಡುಕಲಿಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುವರು. ನಾವು ಆ ದೀಪಮಾಲೆಯ ಮೇಲೆ
ಹೋಗಿ ಕೂಡುವದು ಅವರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಚಿಂತೆ! ಇದಲ್ಲದೆ ನಿನ್ನಿಂದ
ಕತ್ತಲೆಯಾದರೆ ಎಷ್ಟು ಅಂಜಿಕೆಯಾಗಲಿ!’ ಋಚಿಯಿಂದ ಎಳುವ

ಮುಂದೆ ಅವಳು ಮತ್ತೆ ಕೇಳಿದಳು: 'ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿಕೊಡಲಿ ನಿಮ್ಮ ಜೊತೆಗೆ?'

'ಬೇಡ ಏನೂ. ಕೃಷ್ಣೆಯು ಇರುವೆಲ್ಲ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವಳೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳೇ ಇರುವವಳು!'

ಸುಲೋಚನೆಯು ಹೋದನಂತರ, ದೃಷ್ಟಿಲಾಭದ ಕಾಗದವನ್ನು ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಅಂದನು: 'ಇದು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕಾಗದವನ್ನು. ಮುಂಚಾವಿನಿಂದ ನಿನಗೆ ಸವಾಧಾಸವೆನಿಸಿರಲಿ ಕೈಲ್ಲ!'

'ಸುಲೋಚನಾಬಾಯಿಯವರಿಗೆ ಹೇಳಿದೀನು ಮತ್ತೆ?'

'ನಾನು ಹೇಳಿದರೂ ಅವಳು ಕೇಳುವಳಿಲ್ಲ? ಅವಳು ನನ್ನನ್ನೇ 'ಕೃಷ್ಣೆ'ಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆ!'

ವತ್ಸಲಿಗೆ ನಕ್ಕು ನಕ್ಕು ಸಾಕಾಯಿತು. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದ: 'ನಾನಾದರೂ ಅನುದದಿಂದ 'ಕೃಷ್ಣೆ'ಯಾದೆ. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನನಗೆ ನಿನ್ನಿಂದ ಯಾಕೋ ಅನಿಸತೊಡಗಿದೆ—ನನ್ನದೂ ನಿನ್ನದೂ ಏನಾದರೂ ಸಮಾಪದ ಸಂಬಂಧವಿರಬೇಕೆಂದು!'

ವತ್ಸಲೆಯು ದೀಪ ಹಚ್ಚುವ ಸಲುವಾಗಿ ಕಡ್ಡಿ ಕೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಡ್ಡಿಯು ಸುಡುತ್ತ ಒಂದು ಬೆರಳಿಗೆ ಚರ್ರನೆ ಜಿಸಿಹತ್ತಿದರೂ ಅವಳ ಕೈಯು ಒತ್ತಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರತವಲ್ಲದು. ಅವಳು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡ್ಡಿಯನ್ನು ಕೊರೆದು ದೀಪಹಚ್ಚಿ ಕಂದಿಲನ್ನು ಟೀಬಲ್ಲಿನ ಮೇಲಿಟ್ಟು ಕಿಡಿಕಿಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಳು. ಮಕಮಕ ಮೂರುಸಂಜೆಯಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಮನೆಸೇರುವಳೆಂದು ಅವಳು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ್ದಳು. ಅವಳು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನವ್ಯಾರಗಳನ್ನಾದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಬರುವ ಸಲುವಾಗಿ, ತೆರೆದಿಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

'ಕೃಷ್ಣಾ, ನಿನ್ನಂಥ ಚುರುಕು ಹುಡುಗಿಯು ಸುಧಾರಿಸಿದವರಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಸಿಗುವದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ!'

ಜುರುಕುತನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಏನು ಮಾಡುವುದೆ? ನನಗೆ ರೂಪವಿಲ್ಲವಲ್ಲ !'

'ರೂಪ!' ವಿದ್ಯಾಧರನು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದ- 'ಬಣ್ಣವನ್ನು ನೋಡುವುದು ಹಣ್ಣಿನದು, ಹೂವಿನದಲ್ಲ !'

ಕೆಲವು ವೇಳೆ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿದ್ದು ಅಂದನು : 'ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ, ನೀನು ನಾಚಿಕೊಳ್ಳದೆ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಕೊಡುವೆಯಾ?'

ವತ್ಸಲಿಯು ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ತೋರುವ ಗೋಣು ಹಾಕಿದಳು :

'ನಿನ್ನ ಗಂಡನಿಗೆ ನೀನು ಸೇರುತ್ತಿದ್ದೆಯಾ?'

'ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಯಾತಕ್ಕೇ ಬರುತ್ತಿದ್ದೆ?'

'ಸುಖದಿಂದ ಸಂಸಾರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿನಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿದ್ದೆಯಲ್ಲವೇ?'

'ನಾನೂ ಮನುಷ್ಯಪ್ರಾಣಿಯೇ ಇದ್ದ ಮೇಲೆ—'

'ಹಾಗಾದರೆ'

ವಿದ್ಯಾಧರನು ಮುಂದೆ ಮಾತು ಆಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆತನ ಸ್ವರದ ಮೇಲಿಂದ ಮತ್ತು ದೃಷ್ಟಿಯ ಮೇಲಿಂದ ಅವನ ಭಾವಾರ್ಥವು ವತ್ಸಲೆಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅವಳು ಎದುರಿಸಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಳು. ಆಕಾಶದ ಸ್ವಲ್ಪ ಭಾಗವು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೆ ಎರಡು ಚಿಕ್ಕೆಗಳು ಕಣ್ಣು ಪಿಳುಕಿಸಿ ಅವಳಿಗೆ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದವು: 'ಆವೃತದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ವಿದ್ಯಾಧರನು ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಹತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅದನ್ನು ನೀನು ಎಸೆದು ಬಗೆಯಬೇಡ'

ಆ ಬೆಳದಿಂಗಳಂತೆ ಅವಳ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಆಶೆಗಳು ಕುಣಿಯ ತೊಡಗಿದವು. ವಿದ್ಯಾಧರನ ಪ್ರೇಮಸ್ಪರ್ಶ, ಅವನ ಬಾಹುಪಾಶದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅನಂದಮಯ ನಿದ್ರೆ—ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುವ ಧೈರ್ಯವೇ ಆಗಲಿಲ್ಲದ್ದು ಅವಳಿಗೆ. ಕಿಡಿಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಕಾಣುವ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಗಿಡದ ಕಡೆಗೆ ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿ ಹೋಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿಯ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಕಿಲ ಕಿಲಾಟವು ಈಗ ನಿಂತಿತ್ತು. ಚುಂಚಿನಲ್ಲಿ ಚುಂಚು ಇಟ್ಟು ತಮ್ಮ

ಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಜೋಡು ಅವಳ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ನಿಂತಿತು. ಹೆಣ್ಣು ಹಕ್ಕಿಯ ಮಗ್ಗುಲದ ಕಾವಿನಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ ಎರಡು ಗುಬ್ಬಿಯ ಚಿಕ್ಕ ಮರಿಗಳು—ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಅವಳು ಈ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ಮರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಂದಲೋ ದೂರಿನಿಂದ 'ಅಂಬಾ' ಎಂದು ಒಂದು ಕರುವು ಒದರಿದು ಕೇಳಿಸಿತು. ಅವಳು ಮುಚ್ಚಿದ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮುಂದೆ, ತಾಯಿಯ ಮೈ ನೆಕ್ಕಲಿಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸುವ ಸಣ್ಣ ಕರುವಿನ ಮೂರ್ತಿಯು ನಿಂತಿತು. ಅವಳಿಗೆ ಅನಿಸಿತು-ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಆಧಾರಬೇಕು. ಆಕಾಶದ ಶೂನ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುವ ಈ ಗ್ರಹಗಳು. ಅವುಗಳಿಗಾದರೂ ಒಂದಕ್ಕೊಂದರ ಆಕರ್ಷಣವಿದೆ! ಎದುರಿನ ಭವ್ಯವೃಕ್ಷ, ಭೂಮಿಯು ಅದರ ಒಡ್ಡಿಬೀರುಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಅದು ಇಷ್ಟೊಂದು ಸಡಗರದಿಂದ ನಿಲ್ಲುವದು. ಭೂಮಿಯ ಹೃದಯದ ಆಧಾರವಿರದಿದ್ದರೆ—ಈಗಲೇ ಅಂಬಾ ಎಂದು ಕೂಗುವ ಕರುವಿನ ತಾಯಿ! ಕರುವಿನ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಅದು ತೊರೆಬಿಡುವದು. ಕರುವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೇ ಅದು ತೊರೆಬಿಡುವದೇ? ಗ್ರಹಗಳ ತೇಜ, ಗಿಡಗಳ ನೆಳಲು, ಆಕಳುಗಳ ಹಾಲು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವನ. ಆದರೆ ವಿಶ್ವವು ಈ ಜೀವನದ ಆಧಾರವಾಗಿದೆಯೇ? ಛೇ!

ಅವಳು ಹಿಂತಿರುಗಿ ನೋಡಿದಳು. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅವಳಿಗೆ ಒಂದು ಕ್ಷಣಸೂತ್ರವೇ ಅನಿಸಿತು—ಸರನೆ ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಅವನ ಹೃದಯದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಮಸ್ತಕವನ್ನಿಟ್ಟು, ತನ್ನ ಅಶ್ರುಗಳನ್ನು ಸುರಿಸಿ—ಹೃದಯವನ್ನು ಹಗುರಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅವಳಿಗೆ ವಿಚಾರ ಬಂದಿತು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಾನೂ ವಿದ್ಯಾಧರನೂ ಇವ್ವವರು ಇಬ್ಬರೇ ಏನು? ವಿದ್ಯಾಧರ ಮತ್ತು ತನ್ನ ನಡುವೆ ರಮಾಕಾಂತನು ಇದ್ದು. ಆದರೆ ರಮಾಕಾಂತ ಮತ್ತು ಸುರಂಗಿಯರ ನಡುವೆ ತಾನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆ? ತನ್ನನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸಿಯೇ ರಮಾಕಾಂತನು ಸುರಂಗಿಯ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸಲಿಲ್ಲವೆ? ಹಾಗಾದ ಮೇಲೆ ತಾನು ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮ ಮಾಡಿದರೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಪಾಪವೇನು?

ಪಾಪವು ಇರಬಹುದು, ಇರಲಿಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ—ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ನೆನಪಾಯಿತು. ದಿವ್ಯೆಯ ಮೇಲಿನ, ಅವರ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮಾತುಗಳು ಅವಳ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದಂತಾದವು. ಕಾವನಾ ಪುರದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ, ಕೇಳಿದ ಮತ್ತು ಅನುಭವಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳು ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮುಂದೆ ಕುಣಿಯತೊಡಗಿದವು. ಮತ್ತೆ ಹೋಗಿ ಆ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರ ವರ್ಗದವರಲ್ಲಿ ಬೀಳುವದೇ? ಗಂಡನ ಜೀವದ ಮೇಲೆ ಇಡೀ ಆಯುಷ್ಯ ಸುಖಬಡುವದೇ? 'ಕೃಷ್ಣಾ' ಎಂಬುವದು ತನ್ನದು ಒಂದು ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಭೂಮಿಕೆಯೇ ಏನು? ಹೊರಗೆ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಎತ್ತ ನೋಡಿದತ್ತ ಕತ್ತಲೆಯೇ ಕಾಣಹತ್ತಿತು.

'ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಎಂದು ಬರುವವರು?' ಹೊರಗೆ ನೋಡುತ್ತಲೇ ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದಳು.

'ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಯಾವುದೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಕೋಣವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವದನ್ನು ತಡೆಯುವ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರಬಹುದು!'

'ಈ ಕೋಣವು ಕಾರಖಾನೆಯವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಉಪಯೋಗವಾಯಿತು!'

'ಅದು ಹೇಗೆ?'

'ಅದರ ನಿಮಿತ್ತವೇ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರನ್ನು ದಾದಾಸಾಹೇಬರು ಹೊರಗೆ ಕಳಿಸಿದರು.'

'ಅದೇಕೆ?'

'ಕೂಲಿಯ ದರವನ್ನು ಇಳಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು! ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಸುಲೋಚನಾಬಾಯಿಯವರನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಮಾಡಿದರೆ, ದಾದಾ ಅವರು ಕೋಣವನ್ನು—'

'ಸುಲೋಚನೆಯು ಈ ತುಲಸಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ—'

‘ತುಲಸಿ ಎಂಥಹದು ಇದರಲ್ಲಿ? ಹುಡುಗಿಯ ಹಟದ ಮುಂದೆ ದಾದಾ ಅವರು ತಮ್ಮದೇ ಸಡೆಸಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರದು ನಂಬಿಗೆಯಿತ್ತು. ಮತ್ತು ಕೋಣವನ್ನು ಉಳಿಸುವ ಗಡಿಬಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತು ಕೋಗುವರೆಂಬುದು ದಾದಾ ಅವರಿಗೆ—’

‘ನಾಲ್ಕು ದಿವಸ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ದೂರ ಹೋದರೇನಾಯಿತು? ಅವರು ಮತ್ತೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ—’

‘ಕೂಲಿಕಾರರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎನಾದರೂ ತುಂಬಿಬಿಡಬೇಕೆಂದೇ ಈ ಯುಕ್ತಿ!’

‘ಆದರೆ?’

‘ಕೋಣವನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡದಿದ್ದರೆ ದೇವಿಯು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಕೋಪಿಸುವಳೆಂದು ಈ ಜನರು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ತಡೆಯುವ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದ ಕೂಡಲೆ, ಇವರೆಲ್ಲರು ಅವರ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿ ಬೀಳುವವರೆ!’

‘ಆದರೆ ದೇವಿಯು ಕೋಪವು ಯಾತರಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಕಾಣಬೇಕಲ್ಲವೆ?’

‘ಆದಂತೂ ಈಗಲೇ ಕಾಣಪತ್ತಿದೆ’

‘ಆದು ಷೇಗೆ?’

‘ನಮ್ಮ ಆವಾರದಲ್ಲಿ ಈಗಲೇ ಎರಡು ಮೂರು ಹುಡುಗರು ಮೈಲಿಬೇಸೆಯಿಂದ ಹೋದವು!’

‘ದಾದಾ ಅವರು ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಅಕ್ಷರವನ್ನಾದರೂ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ’

‘ಅವರು ಯಾತಕ್ಕೆ ಮಾತಾಡುವರು? ಕಾರಣನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಲಿಯನ್ನು ಷೇಗೆ ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದೀತು ಇದನ್ನೇ ಅವರು ವಿಚಾರ ಮಾಡತಕ್ಕವರು. ಊರಲ್ಲಿಯೂ ಜನರು ಸಾಯವಲ್ಲರೇಕೆ ಮೈಲಿಯಿಂದ.’

ಅವರಿಗೇನು ಆದರದು? ವೆಂಗುರ್ಲೆಯಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸಿಲ್ಲುವ ಡಾಕ್ಟರನು ಅವರ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ !'

'ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿರಿಗೂ ಮೈಲೀ ಚುಚ್ಚಿ ಸಿಬಿಟ್ಟರೆ?'

'ನೀವೆಲ್ಲ ಚುಚ್ಚಿ ಸೀರಿ. ಆದರೆ ಚುಚ್ಚಿ ಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಾರು?'

'ಆದು ಯಾಕೆ?'

'ಚುಚ್ಚಿ ಸಿಕೊಂಡರೆ ದೇವಿಯು ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಳೆಂದು—'

'ಇದು ಒಳ್ಳೇದು. ನನಗೆ ಇದರ ಕಲ್ಪನೆ ಕೂಡ ಇರಲಿಲ್ಲ'

'ನಿಮಗೆ ಹೇಗೆ ಇರಬೇಕು ಕಲ್ಪನೆ?'

'ಅದೇಕೆ? ನಾನು ಇದೇ ಊರಲ್ಲಿರುವವನಲ್ಲ!'

'ಊರಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೇನು ಇಂಥ ಸಂಗತಿಗಳು ತಿಳಿಯುವವೇ? ಈ ಜನರಲ್ಲಿ ಅವರಂತೆಯೇ ಆಗಿ ಇದ್ದರೆ—'

'ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಅವರಂತೆಯೇ ಆಗಿರುವರಲ್ಲ. ಅವರಿಗಾದರೂ ಎಲ್ಲಿದೆ ಈ ಕಲ್ಪನೆ?'

'ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಾದರೇನು? ಗಾಂಧಿಯ ಭಕ್ತರು! ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಆವಾರದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ದೇವತೆಗಳ ದಟ್ಟಣೆಯಾಗಿದೆ'

'ದೇವತೆಗಳ ದಟ್ಟಣೆಯೇ?'

'ಹೌದು, ದರಿದ್ರನಾರಾಯಣರ ಮುತ್ತು ಅವರ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ದಟ್ಟಣೆ!'

'ಇದು ಸುಳ್ಳೇನೋ?'

'ಅರ್ಥವೇ ನಿಜವಾಗಿದೆ. ಬಡತನವೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ನಾರಾಯಣನಲ್ಲಿ?'

ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನು ವತ್ಸಲಿಯ ಕಡೆಗೆ ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ನೋಡಹತ್ತಿದನು. ದಾದಾ ಅವರ ಬಾಯಿಂದ ಆನನು ಈ ಕೂಲಿಕಾರ ವರ್ಗವರ ಸಿಂದೆ ಯನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದ. ತನ್ನೆದುರಿಗೇ ಅವರನ್ನು, ಆಲಸಿಗಳು, ಕೆಲಸ ತಪ್ಪಿಸುವವರು, ಕೂತು ತಿನ್ನುವವರು, ತುಡುಗರು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕರಿಸಿದ್ದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಕೂಡ ಮಾತಾಡುವ ಮುಂದೆ, ತೀರ ಏರುದ್ದ ಸಂಗತಿಗಳು ಅವನ ಕಿವಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದವು.

ದಾದಾ ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ರಾಕ್ಷಸರಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಜನರು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ದೇವತೆಗಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಕೂಲಿಕಾರರನ್ನು, ಉದ್ಯೋಗಿಗಳು, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರು, ದಯಾಳುಗಳು ಎಂದು ಮುನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಾಪ್ಪಾ ಮತ್ತು ದಾದಾ ಇವರಿಬ್ಬರ ಮತ ಭೇದವೆಂದರೆ ಡಾಕ್ಟರ ಮತ್ತು ವೈದ್ಯ ಇವರಿಬ್ಬರ ಜಗಳದಂತೆ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನು ಅವರ ಭಾಷಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲ.

ವತ್ಸಲೆಯ ಮಾತಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುವಾಗಲೇ ಅವರಿಗೆ ವಿಚಾರ ಹೊಳೆಯಿತು. ಅವಳಾದರೂ ಬೇನೆ ಹಬ್ಬಿದ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವರಿಗೆ ಕೆಡಕೆನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕೇಳಿದ: 'ನೀನು ಯಾಕೆ ಚುಚ್ಚಿ ಸಿಕ್ಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ?'

'ನೀರಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಮೀನಗಳ ಕೂಡ ಮೈರಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗುವದೆ?'

'ಹಾಗಾದರೆ ನೀರ ಹೊರಗೆ ಬರಬೇಕು!'

'ಆದು ಯಾತಕ್ಕೆ? ಚಡಪಡಿಸಿ ಸಾಯಲಿಕ್ಕೆ?'

ಅವಳ ಮಾತುಗಳ ಉತ್ತರದಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನಿಗೆ ಕೌತುಕವೆನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಗಂಭೀರಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಅವನು ಕೇಳಿದ: 'ನವಳು ನೀರಿನಲ್ಲಿಯ ಮೀನಗಳು ನೀನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬದುಕುವದಿಲ್ಲವೆ?'

ವತ್ಸಲೆಯು ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತಳು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಅವಳಿಗೆ, ಏನೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾದದ್ದು ಕ್ಷಣಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದಂತೆ ಅನಿಸಿತು. ಅವಳು ಕಿಡಿಕಿಯ ಹೊರಗೆ ನೋಡಿದಾಗ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಬಿಳುಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳಿಗೆ ಅನಿಸಿತು: ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಒಂಟಿಗತನವೂ ಈ ಕತ್ತಲೆಯಂತೆಯೇ ಅಲ್ಲವೆ? ದೂರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಯೋ ಗ್ರಾಮಘೋಸು ಹಾಡು ಅರ್ಧಮರ್ಧ ಕೇಳಬರುತ್ತಿತ್ತು—

'ಪ್ರೇಮಭಾವೆ ಬೀವ ಜಗಿಯಾ

ಏಕಚಿ ರಸ ವ್ಯಾಲಾ....'

ಆ ಏಕರಸದ ಲಹರಿಗಳು ವತ್ಸಲೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ದುಡುಕಹತ್ತಿ ದವು. ತನ್ನ ಸೋದರ ಮಾವ, ಸೋದರತ್ತೆ, ಅವರ ಮಕ್ಕಳು, ರಮಾ ಕಾಂತ, ಕಾಶಿ, ತನ್ನ ಕೂಡ ನಿಕಟಸಂಬಂಧ ಬಂದ ಎಲ್ಲರೂ ಜನರು ತನ್ನ ಹೃದಯದಿಂದ ದೂರ-ಅತಿ ದೂರವಿದ್ದಂತೆ ಅವಳ ಹೃದಯವು ಅತ್ಯಂತ ತೀವ್ರತೆಯಿಂದ ಕಂಡಿತು. ಹೃದಯ ಪತಂಗವು ಏಶ್ವದ ಅಪಾರ ಅಂತ ರಾಲದಲ್ಲಿ ಕುಣಿಯುವದಾದರೆ, ಅದನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಜಗ್ಗಿ ಹಿಡಿಯುವವರು ಯಾರೂ ಬೇಡವೆ? ಅವಳು ಸ್ನೇಹಪೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿದ್ಯಾಧರನನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯ ಸ್ವಗತ್ತೆಯು, ವಾಯು ಲಹರಿಯ ಮೇಲಿಂದ ಸಂಪಿಗೆಯ ಸುವಾಸನೆಯಂತೆ ಅವನ ಮನಮುಟ್ಟಿತು. ಅವನು ಮೃದುವಾದ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟು, 'ನಾಳೆಯೆ ನಿನಗೆ ಚುಚ್ಚಿಸಲಿಕ್ಕೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ಕೃಷ್ಣಾ!'

'ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ—'

'ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ—' ವಿದ್ಯಾಧರನ ಸ್ವರವೊಳಗಿನ ಕಂಪದಿಂದ ಅವಳ ಹೃದಯ ತಂತುಗಳು ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟವು,

'ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಏನು? ನನಗೆ ಮೈಲಿ ಐಳುವವು!'

'ಹೀಗೆ ಅಶುಭ ನುಡಿಯಬಾರದು!'

'ಬಹಳವಾದರೆ ನಾನು ಸಾಯಬಹುದು. ಅದರಲ್ಲೇನು? ಒಳ್ಳೇದೆ ಆಯಿತಲ್ಲ'

'ಕೃಷ್ಣಾ, ಕೃಷ್ಣಾ—'

'ನಾನು ಸತ್ತರೇನು, ಜಗತ್ತು ಮುಳುಗುವದೆ?'

'ನನ್ನ ಜಗತ್ತಾದರೂ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ಮುಳುಗುವದು!'

'ನಾನು ಸತ್ತು ಹೋದರೆ, ನಿನಗೆ ನನ್ನ ನೆನಪಾಗುವದೇ?'

ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ನಿಂತಿತು. ಹಾವು ಕಡಿವರೂ ತನ್ನ ಮುಖಮುದ್ರೆಯ ಮೇಲೆ ಭೀತಿಯ ಅನಲೇಶವಾದರೂ ಕಾಣಗೊಡದ ಪುರುಷಸಂಘ ಪುರುಷ! ಆದರೆ ಸ್ವತಃ ಮರಣಾಕ್ರಂತಲೂ ಅವಳ ಮರಣದ ದುಃಖವು ಅವನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಿತು. ಇದು ಹೀಗೆ ಏಕೆ?

ವತ್ಸಲೆಯು ರಮಾಕಾಂತನ ಹತ್ತಿರ ಬೇಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರೇಮವು ಅವಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದ್ದು ವಿಶ್ವಾಸವಾಯಿತು. ವಿದ್ಯಾಧರನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ, ತನ್ನ ಸೆರಗಿನಿಂದ ಅವನ ಕಣ್ಣೀರುಗಳನ್ನು ಒರಸಬೇಕೆಂದು ಅವಳ ಕಾಲುಗಳು ಸರಿದವು, ಕೂಡ. ಸುಲೋಚನೆಯು ಆಗಲೆ ತಂದ ಚಿತ್ರವು ಅವಳಿಗೆ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕಂಡಿತು.

ಒಕ್ಕಲಿಗ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಕಾರ!

ಬಿತ್ತಿದ ಧಾನ್ಯವನ್ನು ತಿನ್ನವ ಪಾರಿವಾಳಗಳು, ಮತ್ತು ಹಾರಿ ಹೋಗುವ ಪಾರಿವಾಳಗಳು!

ಅವನ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿಯ ನೀರು ಅವಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯ ದಾಹವನ್ನು ಶಾಂತಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಪ್ರೇಮದ ಋಣವನ್ನು ಹೇಗೆ ತೀರಿಸುವದು.

ಯಾರೋ ಬಾಗಲವನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ತಟ್ಟಿದರು. ವತ್ಸಲೆಯು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಬಾಗಲವನ್ನು ತೆರೆದು ನೋಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಶಿಯು ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಕರ್ಕಶಸ್ವರದಲ್ಲಿ 'ತೀರ ತಾಳಗಟ್ಟೀ ಯವ್ವಾ ನೀನೂ! ಕತ್ತಲಿ ಆದರೂ ನಿನನ್ನೆದೇನ ದಾದ ಇಲ್ಲಾ ಫಿಯಾದಿ ಇಲ್ಲಾ. ನಾ ಸುಮ್ಮನ ಬಾಗಲದಾಗ ಕೂತ ಕೂತ ಹಾಬೀ ನೋಡೇ ನೋಡಿದ್ದಿ. ಬ್ಯಾಸತ್ತ ಹೋತು ಕೂಸು ಸೋನಾ. ಅದನ್ನ ನೆರೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸಿ ಬಂದೀನಿ—'

'ನೆರೆಮನೆಯಲ್ಲೇ?'

'ಹೌದು. ಎಂಟಾಣೆ ಕೀಲಿ ಮುರಿ ಅಂದ್ಯಾ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರ?'

'ಇಷ್ಟೊತ್ತಾರ ಯಾಕ ನಿಂತಿದೀ ನೀ ಇಲ್ಲಿ?'

'ಇವರ ಕಾಲು ಬಾತದ ಸ್ವಲ್ಪ' ವತ್ಸಲೆಯು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಳು.

'ಕಾರಖಾನೆದಾಗಿನ ಆಳುಮನಸ್ಕಾರೇನು ಎಲ್ಲಾರೂ ಸತ್ತರೇನು?'

ಕಾಶಿಯು ಬಾಯ-ತೋಫಿನ ಮುಂದೆ ಸಕಾರಣ ಸಮರ್ಥನೆಯು ಕೋಟಿಯು ಬಹಳಹೂತ್ತು ನಿಲ್ಲುವದಿಲ್ಲೆಂದು ವತ್ಸಲೆಯು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡಳು. ದಾದಾ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಜೊತೆಯಲ್ಲರ ಲುಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಕಾಶಿಯು ಕೂಡ ಮನೆಗೆ

ಹೋರಟಳು. ಹಿಟ್ಟುಚಲ್ಲಿದ ಹಾಗೆ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ಹಗಲು ಹಾಳು ಸುರಿಯುವಮುನ್ನಿನ ಮನೆಗಳು ಕೂಡ ಬೆಳದಿಂಗಳ ಮಾಯೆಯಲ್ಲಿ ಮೋಹಕವಾಗಿ ತೋರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದೀಗಾದ ತನ್ನ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾಧರನ ನಡುವಿನ ಭಾಷಣವು ಅವಳಿಗೆ ಆ ಬೆಳದಿಂಗಳಿನಂತೆಯೇ ತೋರಿತು. ಕಾಶಿಯು— ಅವಳ ಆ ಮನೆ—ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮೈಲಿಬೇನೆ ಬಂದು ಚಡ ಪಡಿಸಿ ಮರಣಕ್ಕೆ ಗುರಿಮಾಡುವ ಕೂಲಿಕಾರ ಒಕ್ಕಲಿಗರ ಹೆಂಗಸರು— ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವಳಿಗೆ ಬಿಸಿಲಿನಂತೆ ಅನಿಸಿದವು. ಸೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ಮಾನವ ಜೀವನಕ್ಕಾದರೂ ಬಿಸಿಲು ಬೆಳದಿಂಗಳೂ ಬೇಕಾದುವೇ. ಅವಳಿಗೆ ರಮಾ ಕಾಂತನ ನೆನಪಾಯಿತು. ಈ ಬೆಳದಿಂಗಳಿನ ಮಾಯೆಯಲ್ಲೆಯೇ ಅವನು ಸುರಂಗಿಯ ಮೇಲೆ ಲುಬ್ಧನಾಗಲಿಲ್ಲವೆ? ತಾನು ಬಿಸಿಲಿನಂಥವಳು. ಜನ್ಮತಃ ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಬಿಸಿಲು ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂದಮೇಲೆ ಅವನು ಬಿಸಿಲು ಕಂಡಕೂಡಲೆ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡರೆ ಅಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಬಿಸಿಲು ಬೆಳದಿಂಗಳುಗಳ ಸಂಗಮ—ಆದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇದು ಇದೆಯೆ? ಅವಳು ಅಕಾಶದಲ್ಲಿಯ ಚಂದ್ರನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು— ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಹೇಳತಕ್ಕ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಅವಳು ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಳೋ ಎನ್ನುವಂತೆ.

‡ ‡ ‡ ‡ ‡

ಏದೇ ವೇಳೆಗೆ ರಮಾಕಾಂತನು ವತ್ಸಲೆಯ ನೆನಪಾಗಿ ಬುಧಗಾಂವ ಸ್ವೇತಸ್ವಿನ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರನ ಕಡೆಗೆಯೇ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದ. ಸುರಂಗಿಯೂ ಅವನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬೆಳಗಾಂವಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದಾಗ, ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಿರುಗಿಬಂದ ಒಂದು ಸಾಂಗ್ಲಿಯ ಪತ್ರವು ಅವನ ದಾರಿ ನೋಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನು ಪತ್ರ ತೆರೆದು ನೋಡಿದ. ವತ್ಸಲೆಯ ನೋಡದರಮಾವನದು! ಯಾವದೋ ಒಂದು ವರ್ತಮಾನ ಪತ್ರ ದಲ್ಲಿ ಆತನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬಂದ ವತ್ಸಲೆಯ 'ಗೃಹ್ಯಸಂಸ್ಕಾರ'ವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಯಾರೋ ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡು ಅವರು ಚಕಿತರಾದರು. ವತ್ಸಲೆಯು ತಮ್ಮ ತಡೆಗೆ ಬಂದೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅವರು

ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ತಿಳಿಸಿದ್ದರು. ಸಂಗತಿಗಳ ನಿಜ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆಂದು ರಮಾಕಾಂತನು ಸಾಂಗ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಈಗ ಮೇಲೆ ನಿಂದ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೊರಟಿದ್ದ. ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ವತ್ಸಲೆಯಂತೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಮೇಲೆ ಅವರಾದರೂ ಅವಳ ಮರಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಏನು ಹೇಳಬೇಕು? ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಪೇಳಿ ಅವರು ರಮಾಕಾಂತನನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕಳಿಸಿಬಿಟ್ಟರು.

ಸುರಂಗಿಯು ಬೆಳಗಾಂವಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಮುಂಬಯಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ಮೇಲುಗಾಡಿಯು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ—ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ—ಶತ್ರುನಿನಂತೆ ಅನಿಸಬೇಕು! ಆದರೆ ಇಂದು ಬುಧಗಾಂವ ಸ್ವೇಶನದಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನು ದಾರಿಕಾಯುತ್ತ್ಯ ಸಿನಂತದ್ದು ಆ ಮೇಲುಗಾಡಿಯದೇ. ಆತನಿಗೆ ಸುರಂಗಿಯು ಬೇಕಾಗಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಯಾವುದೆಂದೇ ಅವಳಿಗೆ ಆದ ಆ ಹುಡುಗ ಬೇಡವಾಗಿದೆ ! ಆತನಿಗೆ ಕೋಪಿಯ ಬೇವನ ಬೇಕಾಗುತ್ತಾ; ಆದರೆ ಆದರ ಮೂರ್ಖತನದ ಹೊರತು ! ಕೋಗಿಯು ಮಧುರವಾಗಿ ಹಾಡುತ್ತ ಕಾಗಿಯ ತತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. ಸುರಂಗಿಯಾದರೂ ಅದರಂತೆಯೇ ಆ ಹುಡುಗನನ್ನು ತನ್ನ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅನಿಸಿತು.

ವ್ಲಾಟಫಾರ್ಮಿನ ಮೇಲೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಬೆಳಗಾಂವಿಯ ಸಾಯಂಕಾಲದ ಆ ಪ್ರಸಂಗವು ಆತನ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಸುರಂಗಿಯು ಕೇಳಿದಳು:

‘ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನಿಮ್ಮದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಪ್ರೇಮವಿದೆಯೇ?’

‘ಪ್ರೇಮದ ಕಾಗದ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರೀ ಮುದ್ರೆ ಬಿದ್ದಮೇಲೂ ಸಹ—’

ಸುರಂಗಿಯು ಕಣ್ಣುತೆರೆದಳು. ಅರಳಿದ ಚಂಡುಮಲ್ಲಗೆಯಂತೆ ಅವಳ ಬಹಳ ಅಂದವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು!

‘ಪ್ರೇಮದ ಸಲುವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಏನು ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು

ಮಾತೃತ್ವಾನಲ್ಲವೆ?' ತಾನು ಗಡಕರಿಯವರ ಕೆಲವು ಕವಿತೆಯೊಳಗಿನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳ್ಳೆ ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅಂದು ತೋರಿಸಿದನು.

ಸುರಂಗಿಯು ನಗುನಗುತ್ತ ಅಂದಳು: 'ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ಪರ್ವತವನ್ನು ಕುಣಿಸುವಷ್ಟೇನೂ ಕಠಿಣವಲ್ಲ ನನ್ನ ಕೆಲಸ!'

'ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಕಠಿಣ ಇದೆಯಲ್ಲ'

ಅವಳು ಹೌದೆಂದು ಗೋಣುಹಾಕಿದಳು.

'ಆದರೆ ಮುತ್ತಿಸ ವಸ್ತುಗಳು ಬೇಡ! ವಜ್ರದವು ಬೇಕು!'

'ಹಾಗಲ್ಲ! ನಾನು ಕೊಡುವ ವಜ್ರನ್ನೇ. ನೀವು ಬೋಪಾನ ಮಾಡಬೇಕು!'

ಅವಳು ಒಂದು ಫೋಟೋವನ್ನು ತೆಗೆದು ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಳು. ಕೂಡಲೆ ಅವಳು ಆ ಹುಡುಗನನ್ನು ಒಳಗೆ ಕರೆತಂದಳು. ಒಳ್ಳೆ ಸುಂದರ ರೂಪ ಆದರೆ ಅವನನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೇ ಮತ್ತೆರಡು ಬಾಣವು ಅವನ ಹೃದಯದವನ್ನು ಸೇರಿತು. ಸುರಂಗಿಯ ಪೂರ್ವದ ಪ್ರಿಯಕರನ ಈ ಸಣ್ಣ ಪ್ರತಿಮೆಯ ಪೂಜೆಯನ್ನು ತಾನು ಮಾಡುವುದೆ? ಅದೇಕೆ ಅವಳು ತನಗೆ ವಶಕಾದುದು, ತನ್ನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರೇಮದಿಂದಂತೂ ಅಲ್ಲ— ಆ ಹುಡುಗನ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಯಾವ ನೊಬ್ಬನ್ನನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದರ ಸಲುವಾಗಿಯೇ. ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬೇಕಾದವರಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತ ಮಾಡಬಹುದೆ?

ಹಾಗೆ ಮಾಡಲಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ?

ಹಾಗಾದರೆ ವತ್ಸಲೆಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವದಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆ?

ವತ್ಸಲೆ. ಅವಳೆಲ್ಲ ಇರಬಹುದು ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ?

ಅವನು ಚಂದ್ರನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ.

ವತ್ಸಲೆಯಾದರೂ ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ಚಂದ್ರನಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು

ಬೆಸಿಗೆಯ ನೆರೆ

ಎರಡು-ಮೂರು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಾಲಿನ ಬಾವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ನಡೆಯಲುಕ್ಕೆ ಬರಹತ್ತಿತು. ಕಳೆದ ಎರಡು-ಮೂರು ದಿವಸಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣೆಯು ಅವನ ಕೋಣೆಯಕಡೆಗೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಇದರದೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ತಾನು ಅವಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹಭಾವವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವಾಗ ಮೇರೆವಿಾರಿ ಹೋದೆನೆಂದು ಅವಳು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದಿರಬಹುದೆ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಸಂಶಯವೂ ಬಂದಿತು. ಅವನು ಕಾರಣವೆಂದು ವರೆಗೆ ನೆಲ್ಲನೆ ಹೋದನು. ಆಲ್ಲಿಯೂ ಕೃಷ್ಣೆಯು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಂದುದು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ದಾದಾ ಅವರು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಸನ್ನ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಅಂದರು: 'ಒಂದೆರಡು ದಿವಸ ಆ ಕಾಲಮೇಲೆ ಭಾರ ಹಾಕಬೇಡಿರಿ. ಸುಮ್ಮನೆ ಜಡವಾಗಬಹುದುಮತ್ತೆ!'

ಆ ಘೋಷೋ ಪ್ರಕರಣದ ಸಲುವಾಗಿ ದಾದಾ ಅವರು ಅವನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅವರ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಒದಲಾವಣೆಯು ಆತನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವೆನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಮುಂಜಾನೆಸಂಜೆ ಕೂಡಿಯೇ ತನ್ನ ಒಳಿಯಲ್ಲಿ ನಗುತ್ತ ನಲಿಯುತ್ತ ಕೂಡುವ ಸುಲೋಚನೆಯೇ ಈ ಒದಲಾವಣೆಗೆ ಮೂಲ ಕಾರಣವೆಂದು ಅವನ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ, ಬಹುತರವಾಗಿ ದಾದಾ ಅವರ ಕಾರಣವೆಂದೂ ಗಿಂದ ಹಾಸ್ಯ ತುಷಾರಗಳು ಹೊರಜೀಳುವದು ಶಕ್ಯವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ದಾದಾ ಅವರಿಗೆ ಕೂಡ ತೋರಿಸದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಅವಳು ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ತನ್ನ ಚಿತ್ರದ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಳು. ಅದು ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮುಂದಿನ ಕಥೆಯೊಳಗಿನ ಸನ್ನಿವೇಶನನ್ನಾದರೂ ಚಿತ್ರಿಸುವ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಅವಳು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಏನು ಮಾಡಬರೂ

ನಗು ತಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು: 'ಸಿಗುವುದು ಯಾತಕ್ಕೆ? ಅಷ್ಟೊಂದು ಕೆಟ್ಟ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ನಾನು ತೆಗೆಯುವೆನೇ?'

'ಚಿತ್ರಗಳು ಚಂದವಾಗಿರುವವು ಸಿಮ್ಮವು. ಆದರೆ ಕಥೆವಾತ್ಯ—'

'ಕಥೆಗೇನು? ಹಾಹಾ ಅನ್ನುವದರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಬಹುದು ನೀವು. ಇನ್ನೂ ಎರಡು ಮೂರು ದಿವಸ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ಇರಬೇಕಾಗುವುದು ನಿಮಗೆ. ಒಂದು ಉತ್ತಮವಾದ ಕಥೆಯನ್ನಾದರೂ ಬರೆಯಬಾರದೇ?'

'ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ನನಗೆ ಬರೆಯಲಿಕ್ಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ!' ಅವನು ನಸುನಕ್ಕು ಹೇಳಿದ.

'ಎಲ್ಲಿ ಇದೆ ಈ ಸ್ಫೂರ್ತಿ?'

'ಈಗ ಎರಡು ಮೂರು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ನನಗೆ ದರ್ಶನಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಸ್ಫೂರ್ತಿ!'

'ತಿರುಗಿ ಬರುವುದಾದರೂ ಎಂದು?'

'ಆದನ್ನು ಯಾರು ಹೇಳಬೇಕು? ಒಂದು ವೇಳೆ ಎಂದೂ ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಇಲ್ಲ.'

ಸುಲೋಚನೆಯು 'ಎನ್ನಾದರೊಂದು ಮಾಡತಾಡುವಿರಿ ಆಯಿತು' ಅನ್ನುವಂತೆ ಗೋಣು ಅಲ್ಲಾಡಿಸಿಯೇ ಹೇಳಿದಳು.

ಆ ಎರಡು ಮೂರು ದಿವಸ ಊರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಮೋಚಿನ ಘಟನೆಗಳ ಸವಿಸ್ತಾರ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಸುಲೋಚನೆಯು ಅವನಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು. ಕೋಣವನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಹಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಹುಕುಮನ್ನು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು. ಊರವರು ದೇನಿಯು ಮೈ ತುಂಬಿದವರನ್ನು ಕೇಳಿ ನೋಡಿದರು. 'ಕೋಣವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡದಿದ್ದರೆ ಇಡೀ ಊರನ್ನು ಸುಟ್ಟು ನಿಡುವೆ' ಎಂಬದಾಗಿ ಉತ್ತರ ಬಂದಿತು. ಭಯಭೀತವಾದ ಭಕ್ತಗಣವು ಎನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಿ ಕೋಣವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ನಡಿಸಿತು. ಕಡೆಗೆ ದಾದಾ ಅವರಿಗೆ, ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಆಡ್ಡಿಯಾಗಿ, ಮರುದಿವಸ ಮುಂಚಾನೆ ಪೋಲೀಸ ಪಾರ್ಟಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇಂದು ಹುಣ್ಣಿವೆ! ನಾಳೆ ಕೋಣವನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಡುವುದು!

ಆದರೆ ಪೋಲೀಸರು ಒಂದರೆ, ದೇವಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದ್ದೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದು '

ಇವೆಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ ನಡುನಡುವೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥನಿಗೆ ಅಂಜಿಕೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೃಷ್ಣೆಗೆ ಮೈಲಿಬೇಸೆಯಾದರೂ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಎಂದು. ಒಮ್ಮೆಯಂತೂ ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಅವಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದ. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳುವುದು ಅವಳಿಗೂ ತನಗೂ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲವೆಂದು ಬಗೆದು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು.

ರಾತ್ರಿ ಅವನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮನುಷ್ಯನಾದರೂ ಪಲ್ಲಕ್ಕಿಯ ಮೊರವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ಮದ್ದು ಸುಡುವದನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನ ಮನಸ್ಸು ಬಹಳೇ ಅಸ್ವಸ್ತವಾಯಿತು. ಕೃಷ್ಣೆಯು ದಿವಸದ ತನ್ನ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಏನಾದರೂ ಅವಳನ್ನು ಕಾಣಲೇಬೇಕು. ಇನ್ನೂ ಅವನಿಗೆ ಸರಸರ ನಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಡಿಗೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೊರಬಿದ್ದ. ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ಆ ಪ್ರಶಾಂತ ಬೆಳದಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಹೋಗುವದರಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ವಿಲಕ್ಷಣ ಆನಂದವೆನಿಸಿತು. ಅರ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ದಾರಿ ಹೋದಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ಅನಿಸಿತು— ಕೃಷ್ಣೆಯು ಬಹು ತರವಾಗಿ ಇಂದು ಚಾತ್ರೆ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಬೇಕು. ಆ ಹುಡುಗನೋನಯ್ಯ ಊರಿಂದ ಬಂದಿದ್ದ. ಅಂದಮೇಲೆ ಚಾತ್ರೆಯಿದ್ದಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡುವುದುಂಟೆ?

ಸಿರಾಶೆಯಿಂದಲೇ ಅವನು ಕಾಶಿಯ ಮನೆಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದದ್ದೇ ಇತ್ತು. 'ಕೃಷ್ಣಾ—' ಅವನು ಕರೆದ.

ಪತ್ನಿಯು ಬಾಗಿಲದೊಳಗಿಂದ ಇಣಕಿ ನೋಡಿದಳು. ಕೂಡಲೇ ಅವಳು ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಹಿಯನ್ನೂ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನೂ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದಳು.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನು ಕೇಳಿದ 'ಕಾಶಿಯೆಲ್ಲಿರುವಳು?

'ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ ಚಾತ್ರೆಗೆ'

‘ಸೋನ್ಯಾನನ್ನು ಕರಕೊಂಡೇ ಹೋಗಿರುವಳೇ?’

‘ಸೋನ್ಯಾ ಏನು ಹೋಗತಾನ ಜಾತ್ರೆಗೆ?’

‘ಅದೇಕೆ?’

‘ಜ್ವರದಿಂದ ಬಿದ್ದಿರುವ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತ!’

‘ಜ್ವರವೇ?’

‘ಹೌದು, ಮೈಲೆಯದೇ ಬೇನೆ. ವೋರೆಯ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕಾರು
ಪಕ್ಕೆಗಳು ಕೂಡ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ’

‘ನನಗಂತೂ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು ಮರೆತಿಯಂತೇ ಅನಿಸಿತು!’

‘ಮರೆಯುವವರು ಯಾರು?’

‘ಪ್ರೇಮವಿಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯ!’

‘ನಾನಂತೂ ಅಂಥವಳಲ್ಲವಲ್ಲ!’

‘ಇದು ನಿಜವೇ?’

‘ನಿಜ. ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಪ್ರೇಮವಿದೆ!’

‘ಕೃಷ್ಣಾ—’ ಎದ್ದಾಧರನು ಅವಳ ಹತ್ತಿರವೇ ಹೋಗಿ ಅವಳನ್ನು
‘ರೆಡ.

‘ಮರೆಯುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ ನೀನು ನನ್ನನ್ನು?’

‘ಹತ್ತಿರವೇ ಇದ್ದ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಮರೆಯ
ಹುದೇ?’

‘ಆದರೆ ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಇರುವುದು ಹೇಗೆ?’

‘ಆಂದರೆ?’

‘ನೀವು ಉತ್ತರ ಧ್ರುವದ ಮೇಲೆ! ನಾನು ದಕ್ಷಿಣ ಧ್ರುವದ
ಮೇಲೆ! ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ದೂರ ಇದ್ದರೂ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿವಸವಾ-
ರೂ ನಿಮ್ಮ ನೆನಪು ನನಗೆ ಆಗಿಯೇ ಆಗುವದು’

‘ಅದು ಯಾವ ದಿವಸವು ಅದು?’

‘ಭಾವಬಿಡಿಗೆಯ ದಿವಸ!’

‘ಕೃಷ್ಣಾ—ಕೃಷ್ಣಾ—’

ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಆ ಪತ್ರವನ್ನೂ ಆ ವಹಿಯನ್ನೂ ಕೊಡುತ್ತ
ವತ್ಸಲೆಯು ಹೇಳಿದಳು:

‘ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಓದಿಕೊಳ್ಳಿರಿ. ಬಾಯಿಂದ ಹೇಳ
ಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲಾರದ್ದು ಇದರಲ್ಲಿದೆ!’ ಕೂಡಲೆ ಅವನ ಕಾಲಿನ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿ
ಹೋಗಿ ಅಂದಳು: ‘ಏನು ನಿರ್ದಯ ತಂಗಿಯು ನಾನು! ನಿಮ್ಮ ಕಾಲಿನ
ವಿಷಯ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ ಕೂಡ!’

ಒಳಗಿನಿಂದ ಸೋನಾ ನೆರಳುತ್ತ ನೆರಳುತ್ತ ಕರೆದು: ‘ಅ-ಬ-ಚಿ!’
ವತ್ಸಲೆಯು ಒಳಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ತಿರುಗಿದಳು.

‘ಸೋನಾಸಿಗೆ ಔಷಧ ಯಾರು ಕೊಡುವರು?’

‘ಔಷಧ ಕೊಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕಾಶಿಯು ತಯಾರ ಇಲ್ಲ!’

‘ಯಾಕೆ?’

‘ದೇವಿಯ ಕೋಪವಾಗಬಹುದೆಂದು!’

‘ಅವನ ಶುಶ್ರೂಷೆಯನ್ನಾದರೂ ಮಾಡುವವರು ಯಾರು?’

‘ನಾನಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ ಯಾರು ಮಾಡುವವರು?’ ತಾಯಿಯನ್ನು
ನೆನಿಸೇ ನೆನಿಸುವುದು ಹುಡುಗ. ಆದರೆ—

‘ಅವನ ಸಂಸರ್ಗದಿಂದ ನಿನಗೆ ಮೈಲಿ ಎದ್ದರೆ?’

‘ನೀವು ಮಾಡುವಿರಲ್ಲಾ ನನ್ನ ಸೇವೆಯನ್ನು?’

‘ಕೃಷ್ಣಾ! ಇದು ಚೇಷ್ಟೆಯ ವಿಷಯವಲ್ಲ! ಭಯಂಕರವಾದ
ಸಾಂಸರ್ಗಿಕ ರೋಗ! ನಿನ್ನಂಥ ಪ್ರೀತಿಯ ತಂಗಿಯನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿ
ನೋಡಿಯೂ ಬಲಿಕೊಡಲಿಲ್ಲ?’

‘ನಾನೇ ಒಲಿಬಿದ್ದು ಹೋದರೂ ಭಾವಬದಿಯ ಆರತಿಯು
ತಪ್ಪಲಾರದು! ಮೃತ್ಯುಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಬರೆದು ಇಡುವೆ!’

ಮತ್ತೆ ‘ಅಬಚೀ’ ಎಂದು ಒಳಗಿನಿಂದ ಕ್ಷೀಣವಾಗಿ ಕರೆದದ್ದು
ಕೇಳಬಂದಿತು.

ವತ್ಸಲೆಯು ಒಳಗೆ ಹೋದಳು.

ವಿದ್ಯಾಧರನು ಪಾವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಇಳಿಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು

ಬಬ್ಬನು ಎರಹತ್ತಿದನು. ಸಿಂದಿಯ ಹೊಲನು ನಾತ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ
ವಿದ್ಯಾಧರನು ವೋರೆ ತಿರುವಿದನು.

‘ಯಾರಲೇ ನೀನು?’ ಆ ಕುಡುಕನು ಕೇಳಿದ.

ವಿದ್ಯಾಧರನು ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ನಿಂತನು. ಕಾಶಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಪ
ಸರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದ್ದು ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಇವನು ಯಾವನಾದ
ರೊಬ್ಬ ಹಾದಿಯಿಂದ ಹೋಗುವ ಕುಡುಕನಿರಬಹುದೆಂದು ಅವನಿಗೆ
ಅನಿಸಿತು.

‘ನೀ..ನೀ..ತುಳನೀ ಕಡೆ ಬಂದಿದೀ ಹೌಂದ?! ಸಿಂದರ ನೀ.
ನಿನ್ನ ತಲೀನ ಬಡಿತೀನಿ—’

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವತ್ಸಲಿಯು ಹೊರಗೆ ಬಂದು, ಬೆದರಿಸುವ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ
ಅವನನ್ನು ಕರೆದಳು:

‘ಸಾವಳೂ—’

ಕುಡುಕನು ನಿಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೆ ತಣ್ಣಗಾದನು. ವಿದ್ಯಾಧರನ
ಕಡೆಗೆ ಬೊಟ್ಟು ತೋರಿಸಿ ಅವನು ಕೇಳಿದ:

‘ಯಾ..ವ..ಇ..ವ..?’

‘ನನ್ನ ಆಣ್ಣ ಆವರು!’

‘ಆಣ್ಣ..ಆಣ್ಣಂತ..ಆಣ್ಣ! ಹಾ..ಹಾ..ಹಾ! ಆಣ್ಣ ತಂಗಿಗೆ
ಛಿಟ್ಟಿಯಾಗಲಾಕ ರಾತ್ರಿ ಯಾಳೆದಾಗ ತುಡಗಿಲೇ ಬರತಾನ ಹೌಂದ?
ಹಾ..ಹಾ..ಹಾ..!’

ವತ್ಸಲಿಯು ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟಳು: ‘ಹೋಗಿರಿ
ನೀವು—’

ವಿದ್ಯಾಧರನು ಸಾವಳನ ಕಡೆಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ
ಹೊರಟುಹೋದನು.

ತನ್ನ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುವದರೊಳಗಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಾಲು
ನೋಯಹತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವನಿಗೆ ಅದರ ಎಚ್ಚರವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಒಳಗೆ
ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಸಣ್ಣದಾಗಿ ಮಾಡಿಟ್ಟ ದೀಪವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೇರಿಸಿ
ವೊದಲಿಗೆ ಪತ್ರವನ್ನು ಓದಿದ:

“ ಪ್ರಿಯ ಬಂಧು ವಿದ್ಯಾಧರ,

ಸಿಮ್ಮಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ ಮಾಡುವ ಮನುಷ್ಯನು ನನಗೆ ನನ್ನ ಇಡೀ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ನಾನು, ಇಂದು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಿಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಬಿಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಿಮ್ಮಿಂದ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಕ್ಷಮೆಯಿರಲಿ.

ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಕಥಾಲೇಖಕನಾದ ರಮಾಕಾಂತನು ನನ್ನ ಪತಿಯು. ನಾನು ಬಂದದ್ದೇಕೆ, ಮತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಕೂಲಿಕಾರಳಂತೆ ಹೊಟ್ಟಿಹೊರೆಯುವ ದೇಕೆ ಎಂಬುದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಈ ವಹಿಯು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವದು. ಅದರ ಬಂದು ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ರಮಾಕಾಂತನ ಅನುಭವಗಳಿವೆ. ಎರಡನೆಯ ದರಮೇಲೆ ನಾನು ನನ್ನ ಅನುಭವಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವೆ. ಸತ್ಯವು ಯಾವದು, ಸುಳ್ಳು ಯಾವದು! ನಾನೋ, ಅವರೋ, ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಗೊತ್ತು! ಆದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರನಿದ್ದಾನೆಯೇ?

ಆ ದಿವಸ ರಾತ್ರಿ ನಾನು ಕಾಶಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದೆ. ಅದು ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯ! ಇಲ್ಲವಾಗಿದ್ದರೆ—

ಆ ದೋಷವು ನಿಮ್ಮದು ಅಲ್ಲ-ನನ್ನದು ಅಲ್ಲ! ಆದರೆ ಆ ರಾತ್ರಿ ಉನ್ನಾದದ ಪೇಲೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಉದಾತ್ತ ಧೈಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಮರುದಿವಸ ಮುಂಜಾನೆ ಸೋನ್ಯಾ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗಲೇ ಅವನಿಗೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಚಳಿಚಳಿಯಾಗಿತ್ತು. ನನ್ನ ಪತಿಯ ಮೇಲೆ ಮೋಹಿನಿ ಜಾಲವನ್ನು ಎಸೆಯುವ ಸುರಂಗಿಯ ಹುಡುಗ ಅವ! ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಆತನ ಸಂಕಟವನ್ನು ನನಗೆ ನೋಡಲಿಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡುವುದು ನನಗೂ ಬೇನೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬ ಭೀತಿಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ವಿದ್ಯಾಧರ, ಒಮ್ಮೆಲೆ ನನಗೆ ವಿಚಾರ ಹೊಳೆಯಿತು. ಅವನು ನನ್ನ ಮಗನೇ ಆಗಿದ್ದರೆ....

ನಾನೇ ನಿಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯಾಗಿರಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ನನಗೆ ಬಂದೆರಡು ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದರೆ ಸೋನ್ಯಾನ ಶುಶ್ರೂಷೆ ಮಾಡುವ ಧೈರ್ಯವು ನನಗೆ ಒರುತ್ತಿತ್ತೇ? ಧೈರ್ಯವಿರುತ್ತಿತ್ತೇನು ನೀವೇ ಹೇಳಿರಿ!

ಬಬ್ಬು ಸೋನ್ಯಾಸ ತಳಮುಳವನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನ ಮನವು ಇಷ್ಟು ಕಳವಳಗೊಂಡಿತು. ಆದರೆ ಇಡೀ ಕೂಲಿಕಾರ ವರ್ಗವು ಸೋನ್ಯಾಸನಂತೆಯೇ ಇರುವುದು. ಆ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಜನ್ಮತಃ, ತಂದೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಆತನಿಗೆ ಜನ್ಮಕೊಟ್ಟ ನರಪಶುವು ಒಂದು ವೇಳೆ ಇದೇ ಊರಲ್ಲಿ ಜೈನಿಯಿಂದ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿರಬಹುದು. ಕೂಲಿಕಾರವರ್ಗವಾದರೂ ಈ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರ ಬಿಂಕದಿಂದಲೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದ್ದವೇ? ಆದರೆ ಅದು ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಕೂಡ, ಅದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಬಾಯಿನೂತಿನಿಂದ ಕೂಡ ಯಾರೂ ವಿಚಾರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸೋನ್ಯಾಸನ ತಾಯಿಯು ಒಳ್ಳೇ ಸೋಗಸಾಗಿ ಹಾಡುವಳಂತೆ. ಆದರೆ ಆ ಮಧುರ ಕಂಠದೊಳಗಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದ ಒಂದಾದರೂ ಪ್ರೀತಿಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ಆ ದುರ್ದೈವಿಯಾದ ಹುಡುಗ ಒಮ್ಮೆಯಾದರೂ ಕೇಳಿರುವನೇ? ಅನ್ನ, ವಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಉಳಿದ ಯಾವತ್ತೂ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಾಣ ಮಾಡುವುದು ಕೂಲಿಕಾರ ವರ್ಗವೇ. ಆದರೆ ಅದರ ಉಪಭೋಗ ಮಾಡುವವರು ಯಾರು? ಕಲೆಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಜೈನಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಳೆಯುವ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರು.

ಜ್ವರದಿಂದ ತಳಮುಳಿಸುವ ಸೋನ್ಯಾಸನ್ನು ನೋಡಿ ನನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಧ ವಿಚಾರಗಳು ಕಲ್ಲೋಲವೆಬ್ಬಿಸಿದವು. ಇರುವುದಾದರೆ ಈ ಕೂಲಿಕಾರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು, ಅವರ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಸಾಯುವದೆಂದು ನಾನು ಸಿಕ್ಕಿಯೆನಿಸಿದೆ, ಅಂತೆಯೇ ನಾನು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಎನೂ ಬರೆಯುವುದಿಲ್ಲ. ಸುಲೋಚನೆಯಂಥ ಸುಂದರಳಾದ ಹೆಂಡತಿಯು ನಿನಗೇ ನಾಳೆ ಸಿಗಬಹುದು. ನನ್ನನ್ನು ನೀವು ಮರೆತೂ ಬಿಡಬಹುದು. ಆದರೆ—

ನಿಮ್ಮನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಮರೆಯಲಾರದ ನಿಮ್ಮ ತಂಗಿ,

ವತ್ಸಲೆ (ಕೃಷ್ಣಾ)

ಪತ್ರ ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೆ ವಿದ್ಯಾಧರನು ವಹಿಯನ್ನೇದಲಾರಂಭಿಸಿದ. ವತ್ಸಲೆಯ ಬರಹವು ಅವನಿಗೆ ಪರಿಚಯವಿದ್ದ ಮೂಲಕ ಸರಸರನೆ ಪಾಸುಗಳನ್ನು ತಿರುವುತ್ತಿದ್ದ. ಆಕಾಶದೊಳಗಿನ ತಾರೆಗಳು ಪಟಪಟನೆ

ಉದುರಿ ಬಿದ್ದರೆ ಉಂಟಾಗುವ ಶೋಭೆಯು ಅವನಿಗೆ ಅವಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸಿದಂತೆ ಅನಿಸಿತು.

‘ಕಲೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಕಲೆ! ಇದು ಧರ್ಮದ ಸಲುವಾಗಿ ಧರ್ಮ’ ದಂಥ ತತ್ವದ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ತಂಗಿಯೇ. ಆದರೆ. ಕಲೆ, ಧರ್ಮ, ನೀತಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಜೀವನದ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಇವೆ.’

ಜೀವನ-ಬದುಕುವದು-ಕೇವಲ ಬದುಕಿರುವುದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಆನಂದವಿದೆ! ಹಜ್ಜನೆ ಹಸಿರುಮುರಿಯುವ ಹುಲ್ಲಿನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುವುದರಲ್ಲಿ, ಪಕ್ಷಿಗಳ ಕಿಲಕಿಲಾಟವನ್ನು ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿ, ವಸಂತದಲ್ಲಿ ಹೂಬಿಟ್ಟ ವಾಸರದ ಸುಗಂಧವನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಆದಂದವಿದೆ. ಮನುಷ್ಯನೇ ಜೀವನದ ಸಾರ! ಜೀವನದ ಧ್ಯೇಯ, ಆನಂದ! ಅಖಂಡವಾದ, ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಆನಂದ! ಇಂಥ ಆನಂದವನ್ನು ಕಲೆಯೂ ಧರ್ಮವೂ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕು.

ನದಿಯು ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೇಳಿತು: ‘ಮಂಜುಳಗಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಮೃದುವಾದ ಹೆಜ್ಜೆಗಳಿಂದ ಕುಣಿಯುತ್ತ, ಕುಣಿಯುತ್ತ, ಚಿನ್ನ ಕಳೆಯುವ ನಾನು. ಭೋರೊಂದು ಗರ್ಜಿಸುವ ಆ ಸಮುದ್ರದ ಕಡೆಗೆ ನಾನು ಹೋಗಲಾರೆ. ನನ್ನ ನೀರು ಸಿಹಿ. ಆದರೆ ನೀರು ಉಪ್ಪು. ನನ್ನ ನೀರನ್ನೊಯ್ದು ಆದರೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸುರುವುದು ಹುಚ್ಚು ತನವಲ್ಲವೆ?’

ಪರ್ವತವು ಏನೂ ಉತ್ತರವನ್ನೇ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

ನದಿಯು ತಿರುಗೇ ತಿರುಗಿತು. ಡೊಂಕು ಡೊಂಕಾಗಿ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಸಾಗಿಸಿ, ಇನ್ನು ತಾನು ಸಮುದ್ರವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿದನೆಂದು ಅಂದು ಕೊಂಡಿತು. ಆದರೆ ಕಡೆಗೆ ಆದಕ್ಕೆ ಅನುಭವವು ಬಂದೇ ಬಂದಿತು. ಎಲ್ಲಿ ಯಾದರೂ ಹೋಗಿ ನದಿಯು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಕೂಡಲೇ ಬೇಕಲ್ಲವೆ?

ಕಲೆ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಇವುಗಳ ಸಂಬಂಧವಾದರೂ ಓಗಿಯೆ. ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರ ವರ್ಗ, ಮತ್ತು ಕೂಲಿಕಾರರ ಋಣಾನುಬಂಧವಾದರೂ ಇದರಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗುವೆಯೆ? ನದಿಯು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಕೂಡದಿದ್ದರೂ ಅದು ಆಟ್ಟಿಸಿ ಬತ್ತಿ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಮುದ್ರವು

ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ನೀರನ್ನು ಉಗಿಯಾಗಗೊಡದಿದ್ದರೆ ಒಂದು ವರ್ಷಾರ್ಥ ದಲ್ಲಿ, ಚಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ನದಿಗಳೂ ಬತ್ತಿ ಉಸುಕಿನ ಒಯಲುಗಳಾಗ ಬಹುದು!

‘ಒಂದು ದಿವಸ ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಮೊಳೆಗಳನ್ನು ತಂದಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬ ಕೂಲಿಕಾರ ಹೆಂಗಸು ಅದರೊಳಗಿಂದ ಎರಡು ಮೂರು ಮೊಳೆ ಗಳನ್ನು ಕದ್ದು ತನ್ನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಚ್ಚಿಟ್ಟುಕೊಂಡಳು. ಅವಳು ಹೀಗೆ ಕದ್ದದ್ದನ್ನು ನಾನಂದಿಗೂ ಮರೆಯಲಾರೆ. ಒಡವರು ಕದಿಯುವದು ಈ ರೀತಿಯೇ. ಅವರಿಗೆ ಆ ವಸ್ತುಗಳು ಬೇಕಾಗಿರುತ್ತವೆಂತಲ್ಲ. ಆದರೆ ಜನ್ಮದಾರಭ್ಯ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವರ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ‘ಇಲ್ಲ ವೆಂಬ ಘಂಟಾಘೋಷವು ಧುಮುಕುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಅವರು ಹೀಗೆ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದ್ದನ್ನು ಕದಿಯುವರು. ಶ್ರೀಮಂತರು ಕೂಡ ಕದಿಯುತ್ತಿರ ಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರ ತುಡುಗುಗಳು ಬೇರೆ! ತಮ್ಮಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಶ್ರಮಬಡುವ ಜನರು ಅರಿಹೊಟ್ಟಿಯಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಿರಲಾಗಿ, ಐಷ ಆರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವೇಳೆ ಕಳೆಯುವವರು ಕೂಡ, ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕಳ್ಳರೇ ಅಲ್ಲವೆ?’

‘ತಾಯಿಯ ಹೊಟ್ಟಿಯೊಳಗಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಮಗುವು ಅಳುವದು. ಅದನ್ನು ಅಳಲಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವದು ಯಾವದು? ಹಸಿವೆ!’

ತರುಣ ತರುಣಿಯರ ಹೃದಯಗಳು ಮೂಕರೋದಸ ಮಾಡುವವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಅಳಿಸುವದು ಯಾವದು? ಹಸಿವೆ!

ವೃದ್ಧರ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಕೂಡ ಅಶ್ರುಧಾರೆ ಹರಿಯುವದು. ಅವರನ್ನು ಅಳಿಸುವದು ಯಾವದು? ಹಸಿವೆಯೇ!

ಜೀವನವೆಂದರೇನು? ಈ ಮೂರು ಹಸಿವೆಗಳ ಸುಖವಾಗಿ ನಡೆದ ಗೊಂದಲ! ಈ ಹಸಿವೆಗಳ ತೃಪ್ತಿಯೇ ಸುಖ! ‘ಈ ಮೂರು ಹಸಿವೆಗಳ ತ್ರಿವೇಣೀಸಂಗಮವೆಂದರೇನೇ ಆನಂದಮಯಜೀವನ! ಆದರೆ ಈ ಮೂರೂ ಹಸಿವೆಗಳ ಪ್ರಮಾಣ ಬೊಡ್ಡ ಬೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ

ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಂಥ ಗಾಂಧಿಯ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಎರಡನೇ ಹಸಿವೆಯ ಹುಟ್ಟು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲವಾದರೆ, ಇಂದಿನ ರಶಿಯದಂಥ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೂರನೇ ಹಸಿವೆಗೆ ಅವಸರವಿಲ್ಲ. ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರ ಶಕ್ತಿಯೆಲ್ಲವೂ ಎರಡನೇ ಹಸಿವೆಯನ್ನು ತೃಪ್ತಗೊಳಿಸುವದರಲ್ಲಿಯೇ ವೆಚ್ಚವಾಗುತ್ತಲಿದ್ದರೆ, ಮೊದಲನೇ ಹಸಿವೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಕೂಲಿಕಾರರಿಗೆ ಸಾಕುಬೇಕಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನೈಕ್ಯಿಗೂ ಈ ಮೂರು ಹಸಿವೆಗಳನ್ನು ಸಮಾಧಾನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಡದ ಹೊರತು ಯಾವ ಸಮಾಜವೂ ಸುಖಿಯಾಗಲಾರದು. '

'ರಮಾಕಾಂತನ ಕಲೆ, ಕಲೆಗೆ ಎರಡನೇ ಹಸಿವೆಯಷ್ಟೇ-ಹೃದಯದ ಹಾರೈಕೆಯಷ್ಟೇ ಗೊತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ಮೂರೂ ಹಸಿವೆಗಳ ಒಂದೊಂದರ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಪರಿಣಾಮವಾಗುವದು ಇದರ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಾಸ್ಥದ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲದವರ ಕಲೆಯು ಸುಂದರ ತರುಣ ತರುಣಿಯರ ಸುತ್ತಲೂ ಸುಳಿದಾಡುವುದೆಂಬದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಆದರೆ ಶರೀರಸೌಂದರ್ಯವಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಪ್ರಣಯವಾಗಲಿ, ಯಾವದಾದರೂ ಕಲೆಯೇ ಜೀವಾಳವಾಗುವದು ಶಕ್ಯವಿದೆಯೇ? ಪ್ರಣಯದ ಉಪಭೋಗದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುವ ವಾತಾವರಣವು ಯಾವಾಗಲೂ ಉಳಿಯುವದುಂಟೇ? ಪ್ರಣಯದ ಪರ್ಯವಸಾನವನ್ನು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿ ನಿಸರ್ಗವು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಂತೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪಾಠವನ್ನೇ ಕಲಿಸುತ್ತದೆ. ಉಪಭೋಗದ ಹೊರತಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನು ಬದುಕಲಾರನು. ಆದರೆ ಉಪಭೋಗವೇ ಮಾತ್ರ ಮಾನವ ಜೀವನದ ಧೈಯವಾಗಲಾರದು! ಈ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಜೀವನದೊಡನೆ ಸಮರಸವಾಗುವದೇ ಕಲೆ! '

'ಸಾಯದ ಹೊರತು ಸ್ವರ್ಗ ಕಾಣುವದಿಲ್ಲವೆನ್ನುವದು ನಿಜ! ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರ ವಿಶ್ವವನ್ನು ನಾನು (ಅವರ ಪಾಲಿಗೆ ಸತ್ತಂತೆಯೇ) ಬಿಟ್ಟುಬಂದುದರಿಂದಲೇ ಕೂಲಿಕಾರರ ಈ ಸ್ವರ್ಗ (ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಗಳಲ್ಲಿ ಏನೂ ಅಂತರವಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ನಿಜ!) ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಂಡಿತು. ಈ

ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯ ದೇವತೆಗಳು ಸೆರೆ-ಸಿಂಧಿ ಕುಡಿಯುವರು ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಬೈದಾಡುವರು, ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ದೇವತೆಗಳು ಮೈಮೇಲೆ ನಸ್ತ್ರ ಗಳಿಲ್ಲದೆ ಧೂಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಳಾಡುವವು. ಮೆತ್ತಗೆ ಕಂಡಲ್ಲಿ ನೋಳ ಕೈಯಿಂದ ಅಗಿಯುವದೊಂದೇ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಬಡನರಿಗೆ ಸರಳ, ಕೃತಜ್ಞ, ಪ್ರಾನ್ಯಾಣಿಕ ಮುಂತಾದ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ನಿಶಂಕವಾಗಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಆದರೆ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುವದೇನು? ನನ್ನ ಆಸು ಭಸವಂತೂ ವಿಪರೀತವಾಗಿದೆ. ದೂರದ ಉದಾಹರಣವೇತಕ್ಕೇ? ಇಲ್ಲಿಯ ಈ ಕಾಶಿಯು! ದುಡ್ಡಿನ ಸಲುವಾಗಿ ಏನು ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಮಾಡುವ ವಳು! ಬಡನರೂ ಶ್ರೀಮಂತರೂ ಇಬ್ಬರೂ ಪಾಪ ಮಾಡುವವರೆ! ಒಬ್ಬರು ದುಡ್ಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಮಾಡಿದರೆ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ದುಡ್ಡು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದ್ವಿಮೂಲಕ ಮಾಡುವವರು! ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ತತ್ವಜ್ಞಾನದ ಉಪ ಯೋಗ ಇಲ್ಲಿ ಏನೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ! ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯ ಧನದ ಹಂಚು ವಿಕೆಯೇ ಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಿಂದಾಗಬೇಕು!

‘ಕೂಲಿಕಾರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯ ದೇವತೆಗಳು ಸೆರೆಸಿಂಧಿಗಳನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತನೆಂದು ನಾನು ಆ ದಿವಸ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇಜಾರಾಗಿಯೇ ಬರೆದೆ. ಆದರೆ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರಾದರೇನು? ಒಂದು ಕರಿಯ ಕಲ್ಲಾದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಬಿಳಿಯದು! ಕರಿಯ ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲಿನ ಗಿರೆಯು ಎದ್ದು ಕಾಣಿಸುವದು ಮಾತ್ರ. ಈ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯ ವರ್ಗದ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲದ ಹೆಂಗಸರು ಏನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ನೋಡುತ್ತಿರಬೇಕು: ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ಊಟ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡು ಎರಡನೆಯವರ ನಿಂದೆ ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಅಧವಾ ಜಗಳಾಡುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಇವರ ಕಾಲವ್ಯಯ. ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಜಗಳವನ್ನು ಹೂಡುವರು, ಸುಳ್ಳು ಮಾತಾಡುವರು, ಸಿರ್ಲಜ್ಞತನದಿಂದ ಬಾಯಿಗೆ ಬಂದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಬೊಗಳುವರು. ಮೊನ್ನಿನ ದಿವಸನೇ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹೆಂಗಸು, ತನ್ನ ನೆರೆಮನೆಯವಳ ಕೂತ ಜಗಳವಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ್ಗೆ ಕೇಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳುತ್ತಿರುವ ಮುಕ್ತಾಫಲಗಳನ್ನು! ‘ಬಾ, ಇತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಬಾ, ಕತ್ತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಮಾಡುವೆ ನಿಸ್ಸ ಹಚ್ಚಾಮತಿಯನ್ನು’ ಹಿಂದೂ

ಧರ್ಮ, ಉಚ್ಚ ಜಾತಿ, ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ವಿಜಯ ಪತಾಕೆಯೇ ಅಲ್ಲವೆ ಇದು? ಭಾಷೆ ಬದಲಾಯಿಸಿದರೆ ಅರ್ಥವೆಲ್ಲಿ ಹೋಗಬೇಕು? ಧನಸಂಚಯವಿದ್ದ ಮೂಲಕ ಉಡಿಗೆತೊಡಿಗೆಗಳೂ ತಿಂಡಿತಿನಸುಗಳೂ ಬದಲಾಯಿಸಿದರೂ ಕೂಡ ಬಹುತರವಾಗಿ ಇಡೀ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು, ಒಳಗಿನಿಂದ, ಒಕ್ಕಲಿಗರಗಿಂತ ಒಕ್ಕಲಿಗರಿರುವರು. ಯಥೇ ಛವಾಗಿ ಸುಗ್ರಾಸಭೋಜನಗಳ್ನು ತಿಂದು, ಹೆಂಡರುಮಕ್ಕಳುಗಳೊಡನೆ ವೋಜಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಳೆಯುವದು! ಮೊದಲನೇ ಎರಡು ಹಸಿವೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತು! ಮೂರನೆಯದು ಕನಸುಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ !'

'ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಬೇಕಾದ್ದು ಹೇಳಿದರೂ, ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡು ಹಸಿವೆಗಳ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಜನರು ಧಡಪಡಿಸುವರು. ಆ ದಿವಸ ರಾತ್ರಿ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ, ಮನೆಬಿಟ್ಟು ಹೊರಬೀಳುವವರೆಗೆ ನನಗಾದರೂ ಎಲ್ಲಿಯಿತ್ತು ಮೂರನೆಯ ಹಸಿವೆ? ರವಾಕಾಂತನು ಇಷ್ಟೊಂದು ಬುದ್ಧಿ ವಂತ. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಸುಖದ ಸಾಧನಗಳು ಅನುಕೂಲ ಇದ್ದವು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಎರಡನೆಯ ಹಸಿವೆಯ ಅಚೆಗೆ ಆತನಿಗೆ ಎನೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಕಾರಣನೆಯ ಮಾಲಕನಾದ ದಾದಾ ಅವರು ಎರಡನೆಯ ಹಸಿವೆಯನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದನೆಂದು ಹೇಳುವರು. ಆದರೆ ಅವರು ತಿರುಗಿದ್ದು ಮತ್ತೆ ಮೊದಲನೆಯದರ ಕಡೆಗೆ! ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವವೇ ಇದು! ಮೂರನೆಯ ಹಸಿವೆಯ ಜ್ಞಾನ ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಾದವರಿಗೆ ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಲ್ಲಿ ಅದು ಸೃಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ವಿದ್ಯಾಧರನಲ್ಲಿ ಅದು ಅಸೃಷ್ಟವಿದೆ.'

ವಿದ್ಯಾಧರನು ಮುಖವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಹೊರಗೆ ನೋಡಿದ. ಹೊರಗಿನ, ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಅವನಿಗೆ ಮಸಕಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಅವನು ಕೊನೆಯ ಪುಟವನ್ನು ತೆರೆದು ಓದಲಾರಂಭಿಸಿದ.

'ಮೂರೂ ಹಸಿವೆಗಳು ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಬೇಕೆನ್ನುವದು ಅವನದೇ ಹಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಆದ ಯಾವದೇ ಹಸಿವೆಯನ್ನು ಎರಡನೆಯವನ ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳಿಂದ ಶಾಂತಪಡಿಸುವದರಲ್ಲಿ

ಮನುಷ್ಯತೆಯಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಮನುಷ್ಯರು ತೀರ ಸ್ವಲ್ಪ. ನಾಲ್ಕೈಂಟು ಜನ, ಮಾನವ ದೇಹಧಾರಿಗಳಾದ ರಾಕ್ಷಸರು, ಮತ್ತು ಇವರ ಸಲುವಾಗಿ ಶ್ರಮಬಡುವ ಕೋಟ್ಯಾಂಶ ಮನುಷ್ಯ ದೇಹವನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವ ಪಶುಗಳು, ಇವರಿಂದಲೇ ಜಗತ್ತು ತುಂಬ ಹೋಗಿದೆ. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಂಥವರು ಈ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ದೇವತೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ತಿಳಿಸುವರು. ರಾಕ್ಷಸರು ದೇವತೆಗಳಾಗುವದು ಶಕ್ಯವಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಲ್ಮಾದನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹನಿಗೆ ಅವತಾರವನ್ನು ಏತಕ್ಕೆ ಧರಿಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು ?

ಈ ಪಶುಕೋಟಿಯನ್ನು ತಳಮಳಿಸುತ್ತ ಹಾಗೆಯೇ ಇಟ್ಟು ರಾಕ್ಷಸರು ಅವರ ಜೀವನ ಮೇಲೆ ಚೈನಿಯನ್ನು ಸಾಗಿಸಿರುವರು !

ಮೊದಲನೆಯ ಹಸಿವೆ—ಮಧ್ಯಾನ್ಹ ಕಾಲದ್ದು ! ಭೂಮಿಯೊಳ ಗಿರುವ ಅನ್ನವನ್ನು ಜೀವಿಸುವವರಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗುವ ದಿಲ್ಲವಾದರೆ, ಮತ್ತೆಗಿನ ಗಾಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊರಳಾಡುವವರಿಗೆ, ಸುಗ್ರಾಸ ಭೋಜನವನ್ನು ಸೇವಿಸಿದ್ದನ್ನು ಪಚನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಔಷಧ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಎರಡನೆಯ ಹಸಿವೆ—ಸಂಪತ್ತಿನ ಬಲದ ಮೇಲಿಂದ ಸುಂದರ ವಾದ ಗಂಡಹೆಂಡಿರನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವದು ಶಕ್ಯವಿದೆ. ಬೇಕಾದಂಥ ವ್ಯಭಿಚಾರದ ಮೇಲೂ ಹೂವಿಕೆಯನ್ನು ಹಾಕಲಿಕ್ಕೂ ಬರುವದು.

ಮೂರನೆಯ ಹಸಿವೆ—ಹಸಿವೆ ಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ ಸಿಗುವದುಂಟು ? ದೇವಿಯನ್ನು ಸಂತೈಸುವದರ ಸಲುವಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಕೋಣ ವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವದು ! ಧರ್ಮವೆಂದರೇನು ? ಹೃದಯದ ಏಕಾಸವಲ್ಲ, ಹಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ಪುಣ್ಯ !

ಕೋಟ್ಯಾಂಶದ ಜನರು ಇಂದಿಗೆ, ಮೊದಲನೆಯ ಹಸಿವೆಯಿಂದಲೇ ವ್ಯಾಕೂಲರಾಗಿ, ಮೂಕರಾಗಿ ತಳಮಳಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ, ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕು ರಮಾಕಾಂತನ ಎರಡನೇ ಹಸಿವೆ ? ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಮೂರನೆಯ ಹಸಿವೆ ಯಾದರೂ ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ ?

‘ದೇವರೇ, ಬಡಬಗ್ಗರ ವೊದಲನೆಯ ಹಸಿವೆಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿ ಪಡಿ ಸುವದರಲ್ಲಿಯೇ ನನಗೆ ಮರಣ ಬಂದರೂ ನಾನು ಅದನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ಎದುರಿಸುವೆ! ಜೀವನ! ಕೋಟ್ಯಾಂಶದ ಜೀವನಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಒಬ್ಬರ ಮರಣ! ಮರಣವೆಂತಹದು? ಚಿರಂಜೀವನವೇ ಅದು!’

ಬೆಳಗುಮುಂಜಾನೆಯವರೆಗೂ ವಿದ್ಯಾರಣಿಗೆ ನಿದ್ರೆಬರಲಿಲ್ಲ. ವತ್ಸಲಿಯ ಅನುಭವಾಗ್ನಿಯ ಆ ಕಿಡಿಗಳು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಚರನೆ ಹತ್ತುತ್ತಿದ್ದವು. ಕೇವಲ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷದ ಬಾಲೆ! ಇಂಥ ತೇಜಸ್ವಿಯಾದ ಬಾಲೆಯು ಪತ್ತಿಯಾಗಿರುವುದಕ್ಕಿಂತ ತಂಗಿಯಾಗಿರುವದೇ ಒಳಿತೆಂಬ ವಿಚಾರವು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾರದೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

‘ವಿದ್ಯಾರಣ, ವಿದ್ಯಾರಣ’ ಎಂದು ಯಾರೋ ಕರೆದದ್ದಕ್ಕೆ ಅವನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಎಚ್ಚತ್ತನು. ಕಿಡಿಯೊಳಗಿಂದ ಒಳಗೆ ಬಿಸಿಲು ಬಿದ್ದದ್ದು ಆತನಿಗೆ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯುವದಕ್ಕಿಂತ ವೊದಲೇ ಗೊತ್ತಾಯಿತು.

‘ಯಾರವರು-ಕೃಷ್ಣಾ?’ ಅವನು ಕೇಳಿದ.

‘ಕೃಷ್ಣೆಯ ಹೊರತಾಗಿ ಎರಡನೆಯದೇನೂ ವಿಚಾರವೇ ಇಲ್ಲವೆ?’ ಶಬ್ದಗಳ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಕಿಡಿಗೇಡಿ ನಗೆಯೂ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು.

ವಿದ್ಯಾರಣನು ಬಾಗಿಲ ತೆರೆದು ನೋಡಿದ. ಸುಲೋಚನೆ! ಇಷ್ಟೊಂದು ಮುಂಜಾನಿನಲ್ಲಿ ಇವಳು ಬಂದದ್ದಾದರೂ ಏಕೆ? ಆತನಿಗೆ ರಾತ್ರಿಯ ವಿಚಾರ ಮತ್ತೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು: ಕೃಷ್ಣೆಯು ತಂಗಿಯಾಗಿರುವದೇ ಒಳ್ಳೆಯದು. ಹಾಗಾದರೆ—?

‘ಪೋದಳೋ ಒಮ್ಮೆ ಕೃಷ್ಣೆಯು ತಲೆಯೊಳಗಿನಿಂದ?’ ಸುಲೋಚನೆ ಕೇಳಿದನು.

‘ಉ. ಹುಂ.’

‘ಹಾಗಾದರೆ ನಾನು ಬಂದಂತೆಯೇ ತಿರುಗಿ ಹೊರಟೆ!’

‘ನಿನಗೆ ನನ್ನ ತಲೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮಾಡುವದೇನು?’

‘ನನಗೆ ಕೂಡಲಿಕ್ಕೆ ಸ್ಥಳ ಬೇಡವೆ?’

‘ಕೂಡುವದೇನು ತಲೆಯ ಮೇಲೆಯೇ?’

‘ಇದೊಳ್ಳಿಯದು. ತಲೆಯ ಒಳಕ್ಕೆ ಕೃಷ್ಣೆ ಮತ್ತೆ ನಾನು ಅದರ ಮೇಲೆ—!’

‘ಹಾಗಾದ ಮೇಲೆ ತಲೆಯೇನೂ ತನ್ನ ಜಾಗಾದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ!’

‘ಅಂದರೆ ನನಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಕೊಡುವಿರಿ ಸ್ಥಳವನ್ನು?’

‘ಎರಡನೇ ಸ್ಥಳವಿದೆ. ಕೇಳಿಸ ಮಜಲು!’

‘ಆದಾದರೂ ತೆರವು ಇದೆಯೋ ಅಥವಾ ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ಯಾರಾದರೂ?’

‘ಛೇ. ತುಂಬ ತೆರವಿದೆ! ಅದರ ಮೇಲೆ ಪಾಟಿ ಕೂಡ ಬರೆದಿದೆ: ‘ಬಾಡಿಗೆಯಿಂದ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು’ ಎಂದು.

‘ಬಾಡಿಗೆಯಿಂದೋ!—’

‘ಆಲ್ಲ ಆಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ತಪ್ಪಿದೆ! ಕರಾರಿಲ್ಲದೆ, ‘ಹಾಸತ’ ಚಂದ್ರ ದಿವಾಕರಿ ಪುಕ್ಕಟೆಯಾಗಿ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು.’

೧೭

ಇಬ್ಬರು ಮಾಂತ್ರಿಕರು

ಚಾತ್ರೈಗೆ ಹೋಗಿ ಜಾಗರಣೆಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸುಲೋಚನೆಯು ಮುಂಜಾನೆ ಬೇಗನೆ ಎದ್ದು ಬಂದದ್ದು ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಾಲಿನ ಸಲುವಾಗಿ. ಚಾತ್ರೈಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ ಹೆಂಗಸರ ಹರಟೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಸನ ಕಡಿತದ ವಿಷಯವೂ ಬಂದುಕೋಯಿತು. ಹಾವು ಕಡಿದವರು ಕಾರವನ್ನು ತಿನ್ನು ಕೂಡದು, ದೀಪವನ್ನು ನೋಡಕೂಡದು. ಇಂಥ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು—ಇಂಥಿಂಥ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದ ವಿಷವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗುವದು.,

ಇತ್ಯಾದಿ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ವರೆಗೂ ಹೋಯಿತು. ಹಾವು ಕಡಿದು ನೆಟ್ಟ ಗಾಳಿ, ತಿಂಗಳಂತರ, ರಕ್ತವನ್ನು ಕಾರಿ ಸತ್ತ ಬಬ್ಬ ನುಸುಷ್ಯನ ಕಥೆಯನ್ನು ಬಬ್ಬಳು ಹೇಳಿದಳು. ಭಯಾನಕ ರಸದ ಕಥೆಗಳೆಂದರೆ ಸಾಂಸರ್ಗಿಕ ರೋಗಗಳಿದ್ದಂತೆ. ಕೂಡಲೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು: ಹಾವು ಕಡಿದು ಕೂದಲುಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿಲ್ಲ ರಕ್ತ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ಸತ್ತದ್ದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದಳು. ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ವಿಷವು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯದ ಹೊರತು ಕಾಲು ಬಾಯಲಾರದೆಂದು ಬಬ್ಬ ಮುದುಕಿ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಳು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ಸುಲೋಚನೆಯು ಬಹಳವಾಗಿ ಅಂಚಿಕೊಂಡಳು. ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮೈಯೊಳಗಿನ ವಿಷವು ಹೀಗೆಯೇ ತಿರುಗಿ ಬಂದರೆ? ಇಂಥ ತೀವ್ರ ಬುದ್ಧಿಯ ತರುಣನು ಇಲ್ಲವಾಗುವದೆಂದರೆ ದೇಶದ ಎಂಥ ಹಾಸಿ! ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಅವಳ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಗುಣುಗುಟ್ಟಿದರು: 'ದೇಶದ ಕಾಳಜಿಯ ಸೋಗು ಯಾತಕ್ಕೆ? ಅದು ನಿನ್ನ ಸ್ವತಃದ ಹಾಸಿಯೆಂದೇ ನೀನು ಆಸ್ವಸ್ಥಳಾಗಿರುವೆಯಲ್ಲವೆ?'

ಸಂಭಾಷಣದ ಸಮುದ್ರಮಂಥನದೊಳಗಿನಿಂದ ಇಷ್ಟೊತ್ತಿನವರೆಗೆ ಹಾಲಾಪುಲ ಮತ್ತು ಬಾರಕೋಲಿನಂಥ ರತ್ನಗಳೇ ಹೊರಬಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಯೋಗಾಯೋಗದಿಂದ ಅವ್ಯುತವು ಹೊರಬಿದ್ದು ಸುಲೋಚನೆಯ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಯಿತು. ಕಾನಾಪುರದಿಂದ ೧೫ ಮೈಲುಗಳಮೇಲೆ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ ನಾಗರಹಾವುಗಳ ಮೇಲೆಯೂ ಮಂತ್ರ ಸಾಗಿಸುವ ಮಾಂತ್ರಿಕನಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿತ್ತು. ಕೂಡಲೆ ಅವನ ಮಂತ್ರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ವಿಷವಿಳಿದಿದ್ದ ಜನರ ಕಥೆಗಳು ಸುರುವಾದವು. ಸುಲೋಚನೆಯು ವಿದ್ಯಾಧರನ್ನು ಆತ್ತಕಡೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದಳು. ದಾದಾ ಅವರು ಅನುಮತಿಯನ್ನಿತ್ತರು. ಆ ಮಾಂತ್ರಿಕನ ಊರಿನ ವರೆಗೆ ಮೋಟಾರು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ಊರಿನಿಂದ ೨-೩ ಮೈಲುಗಳ ಮೇಲಿರುವ ಒಂದು ಸವ್ಯಳುನೀರಿನ ನದಿಯ ಹತ್ತರ ಮೋಟಾರು ನಿಲ್ಲವದು. ಆದರೆ ನಾನಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ನದಿಯೊಳಗಿನಿಂದಲೇ ಆ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವದು ಶಕ್ಯವಿದ್ದುದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾಧರನ ನೋವಾದ ಕಾಲಿಗೆ ಯಾವ ತೊಂದರೆ ಆಗುವ ಸಂಭವವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮಂತ್ರದ ಮೇಲೆ ವಿದ್ಯಾಧರನದು ಎಷ್ಟೊ ವಿಶ್ವಾಸವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಂತ್ರದಕಿಂತಲೂ ಸುಲೋಚನೆಯ ಮಧುರ ಶಬ್ದಗಳೇ ಅವನ ಮನವೊಲಿಸಿದವು. ಆ ಮಾಂತ್ರಿಕನ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡುವ ಉತ್ಸುಕತೆಯು ಅವನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸುಲೋಚನೆಯ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ನಾವಿ ನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡುವದೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಮಾತ್ರ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಮೋಹಿನೀಮಂತ್ರವನ್ನು ಹಾಕಿತು. ಬಹಳವಾಗಿ ಬೇಕು, ಬೇಡವೆನ್ನದೆ, ವಿದ್ಯಾಧರನು ಸುಲೋಚನೆಯ ಕೂಡ ಸಾಯಂಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವದಕ್ಕೆ ಒಡಂಬಟ್ಟನು.

ವಿದ್ಯಾಧರನೂ ಸುಲೋಚನೆಯೂ ನಾವಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಾಗ ಸುಮಾರು ಆರು ಗಂಟೆಯಾಗಿರಬಹುದು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ತಂದೆಯಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವ ಹಗಲು, ಸಂಜೆಯ ಸೌಮ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಮುತ್ತಜ್ಜನಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಾವು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗಿತು. ಅದರ ಮುಂದೋಟವು ಒಬ್ಬ ನರ್ತಕಿಯಂತೆ ಸುಂದರವಾಗಿತ್ತು. ಹುಟ್ಟು ಗಳ ತಾಳದಲ್ಲಿ, ಖಳಖಳಿಸುವ ಜಲತರಂಗಗಳ ಗೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಕಾಲಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ನರ್ತನ ಮಾಡುವಂತಿತ್ತು. ಎಡಕ್ಕಾಗಲಿ ಬಲಕ್ಕಾಗಲಿ ಸರಕ್ಕನೆ ಹೊರಳಿದಾಗ, ನರ್ತಕಿಯ ಮೋಹಕವಾದ ಗಿರಕಿಗಿಂತಲೂ ಆಕರ್ಷಕವಾಗಿ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕನ್ನಡಿಯೊಳಿಗಿನ ತನ್ನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ದೊಡನೆಯೆ ಆಟವಾಡುವ ಬೆಕ್ಕಿನ ಮರಿಯಂತೆ, ನವಿಯ ಎರಡೂ ದಡ ದಲ್ಲಿಯ ಗಿಡಗಂಟಿಯ ಗುಂಪುಗಳು, ನೀರಿನಲ್ಲಿಯ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಗಳೊಡನೆ ಆಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಮಾನಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ಕಾಯ್ದು ಕೂತಿದ್ದ ಬಕಪಕ್ಷಿಗಳು, ಮತ್ತು ಎಷ್ಟೋ ತರದ ಪಕ್ಷಿಗಳು ನಾವಿನ ಹುಟ್ಟುಗಳ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೆ ದೂರ ದೂರ ಹಾರಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಹಾರುತ್ತಿರುವಾಗಾಗಲಿ, ಅಥವಾ ಸುಮ್ಮನೆ ಧ್ಯಾನಸ್ಥರಂತೆ ಕೂತಾಗ್ಗಿಯಾಗಲಿ ನೋಡುವದರಲ್ಲಿ ಏನೋ ಒಂದು ಆನಂದವಿತ್ತು. ತಾಯಿಯ ಸೆರಗನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹುಡು ಗಾಟೆಕೆಯಿಂದ ಚಿಕ್ಕನುಕ್ಕುಳು ಚಿನ್ನಾಟವಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ, ತೆರೆಗಳು

ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಆಗಲೇ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣವೇರು ತ್ತಿದ್ದ ಮೇಘಗಳಲ್ಲಿಯ ಯಾವುದರದೊಂದಾದರೂ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಮಸಕು ಮಸಕಾದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ನೀರಲ್ಲಿ ಕಾಣುವದು. ಹೋಗುವ ಮುಂದೆ ನಾನೆಯು ಸದಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮರವನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಯಿತು. ಆ ಗಿಡದ ಕಡೆಗೆ ವಿದ್ಯಾಧರ ಸುಲೋ ಚನೆಯರ ದೃಷ್ಟಿಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಆ ಗಿಡದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ನೀರಿ ನಲ್ಲಿ, ನಿಜವಾದ ಗಿಡವು ಯಾವದು, ಮೇಲಿನದೋ ಕೆಳಗಿನದೋ, ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವಷ್ಟು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಎದ್ದುಕಾಣು ತ್ತಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾಧರ ಸುಲೋಚನೆಯರಿಬ್ಬರೂ ಆ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಮಂದಸ್ಥಿತರಾದರು.

ಮಾಂತ್ರಿಕಸು ಮಾಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಯಥಾಸಾಂಗವಾಗಿ ಸಾಗಿ ಸಿದ. ಯಾವದೋ ಒಂದು ತೊಪ್ಪಲು ತಂದು, ಮಾಂತ್ರವನ್ನು ವುಟು ವುಟಿಸುತ್ತಾ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮೈಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಮೇಲೆ ಎರಡು ಮೂರು ಸಾರೆ ಹಾಯಿಸಿದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಬೇರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅದನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ. ಹೀಗೆ ಏಳು ದಿವಸ ಮಾಡಿ ದರೆ ಯಾವ ವಿಷವೂ ಏರುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಆ ದಿವಸ ರಾತ್ರಿ ವಿದ್ಯಾಧರ ಮತ್ತು ಸುಲೋಚನೆ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ದಾದಾ ಅವರ ಗುರುತಿನ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕೊಂಡರು. ೧೨ ಹೊಡೆದು ಹೋದರೂ ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ನಿದ್ರೆಹತ್ತಲೊಲ್ಲದು! ನಿನ್ನಿನ ರಾತ್ರಿ ಮತ್ತು ಇವತ್ತಿನ ರಾತ್ರಿ! ಇವೆರಡರೊಳಗಿನ ವಿಲಕ್ಷಣ ವಿರೋ ಧವು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನೆದುರಿಸಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಿಂತು ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಸುಲೋಚನೆ—ವೊದಲನೇ ಹಸಿವೆಗೂ ಅವಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧ ವೇನು? ಆ ಎರಡನೆಯ ಹಸಿವೆ! ಮತ್ತು ಮತ್ತು—ಮತ್ತು—ಮೂರ ನೆಯದು? ಮೂರನೆ ಹಸಿವೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಲಾರದಷ್ಟು ತಾನು ಕಲ್ಲುಹೃದಯದವನೇ? ತಾನು ಅಂಥವನಾಗಿದ್ದರೆ ೩೦೦ ರೂಪಾಯಿಯ

ನೌಕರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬರುತ್ತಿದ್ದನೆಲ್ಲಿ? ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೇ ಹಸಿವೆ ಯಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿರುವವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವದೇ ತನ್ನ ಮೂರನೆಯ ಹಸಿವೆ. ಸುಲೋಚನೆಯಂಥ ಹೆಂಡತಿ ಸಿಕ್ಕರೆ-ಸಿಕ್ಕರೆ ಮಾತ್ರ-ವತ್ಸಲಿಯು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆಗಲಾರದೆನ್ನುವ ಸಂಗಮವು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಆಗುವದು.

ಆತನು ಹೊರಗೆ ಬೆಳದಿಂಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ. ಜಾಚಿಮಲ್ಲಿಗೆಗಳ ಮಧುರಸುವಾಸವೇ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಮಂತವಾಗಿ ನಿಂತಂತೆ ಕಂಡಿತು ಅವನಿಗೆ.

ಮರುದಿನವ ಮುಂಚಾನೆ ಎದ್ದಾಗ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಅತ್ಯಂತ ಉಲ್ಕಾಸಿತ ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದನು. ಮೊದಲನೆಯ ದಿನಸದಕಿಂತಲೂ ಆತನಿಗೆ ಕಾಲು ಹಗುರಾಗಿದ್ದಂತೆ ಅನಿಸಿತು. ನಾವು ನಡಿಸುವವನಿಗೂ ಕೂಡ ಆದು ತಿಳಿಯಿತೋ ಏನೋ? ಅವನು ಅಂದ : 'ನೋಡಿದಿರಲ್ಲ ರಾಯರೇ? ಮಂತ್ರದ ಗುಣಾ ಅಂದರ ಹೀಗ ಇರತೈತಿ !'

ಸುಲೋಚನೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ವಿದ್ಯಾಧರನು 'ಹೌದಪ್ಪಾ! ನನ್ನೆದುರಿನಲ್ಲಿ ಕೂತ ಈ ಮಾಂತ್ರಿಕನ ಗುಣವಿದೆ ಇದೆಲ್ಲ!' ಅನ್ನುವಂತೆ ನಕ್ಕ.

ಹುಟ್ಟುಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕುತ್ತ ಹಾಕುತ್ತ ನಾವಿಗನು ಒಂದು ನಿಶ್ವಾಸಬಿಟ್ಟು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದ. 'ಏನ ಕಲಿಯುಗಾ ಬಂತರ ಆಪ್ತಾ—'

ಎಲ್ಲ ಸನಾತನಿಗಳ ಆತ್ಮಗಳು ಆ ನಾವಿಗನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಂತೆ ಅವನು ಮಾತನಾಡುವದನ್ನು ಕಂಡು ವಿದ್ಯಾಧರನು ಕೇಳಿದ : 'ಏನಾಯಿತಪ್ಪಾ ನಿನಗೆ?'

'ಮಂತ್ರದ್ದೂ ಮತ್ತ ದೇವರದೂ ಹೀಗ ಅನುಭವ ಒರತೈತಿ ನೋಡಿರಿ! ಆದರೂ ಮಂದಿ—'

'ಮಂದಿ ಏನು ಮಾಡಿದರಪ್ಪಾ?'

'ನಿನ್ನಿನ ದಿವಸ ಕಾಸೂವುರದಾಗ ನೋಡಲಿಲ್ಲ? ಆ ಕ್ವಾಣಾಸು ಕಡಿಲಿಲ್ಲಾ!'

‘ದೇವರು ಹುಟ್ಟಿಸಿದ ಒಂದು ಜೀವ ಉಳೀತು ಬಿಡವ್ವಾ!’

‘ಆದರೆ ಏನ ರಾಯರಾ! ಜನಾ ಪಟಾಪಟಾ ಸಾಯತಾರರಿ. ದೇವಿ ಸಿಟ್ಟಾ—’

‘ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು ಏನು ಮಾಡತಾಳೆ ದೇವಿ?’

‘ಏನ ಮಾಡತಾಳಂತೀರಾ? ಕಾಮಾವುರದಾಗ, ರಾಯರಾ, ಆ ಕೆರೀ ದಂಡ್ಲಾಗಿನ ಮನಿ ಒಳಾಕ, ಅಳ್ಳ ಹುರದ್ದಾಂಗ ಎಳ್ಳಿಕ್ಕ ಹತ್ತಾವರಿ ಮೈಲಿ, ದೇವೀ ಸಿಟ್ಟಂತಂದ್ರ—’

ಆತನ ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆಯ ಉದ್ಗಾರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮನಸ್ಸು ಕ್ಷಣವಾತ್ರ ವಿಷಣ್ಣವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಆ ನೋಟದ ರಮ್ಯತೆಯು, ಮೂರ್ತಿಮಂತ ಉದಾಸೀನತೆಯನ್ನೇ ಉಲ್ಲಾಸದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೈಪಾಕಿಸಿ ಕುಣಿಸುವಂತಹದಾಗಿತ್ತು. ಬಂಗಾರ ಬಣ್ಣದ ಭತ್ತದ ಗದ್ದೆಗಳ ಮೇಲೆ ವಾಯುಲಹರಿಯು ಹಾಯ್ದು ಹೋದರೆ ಉಂಟಾಗುವ ಶೋಭೆಯಿಂದ ನೀರಿನ ಮೇಲೆ ತೆರೆಗಳು ಎದ್ದು ಮತ್ತೆ ವಿಲೀನವಾಗುವವು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯ ವಿವಿಧ ಬಣ್ಣಗಳ ಪ್ರತಿಬಿಂಬದಿಂದ ನದಿಯ ಪಾತ್ರವು ಒಂದು ರತ್ನಗಂಬಳಿಯಂತೆ ತೋರುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ೭-೮ ವರ್ಷದ ದನಕಾಯುವ ಹುಡುಗ ‘ಚಾಕೆ ಮಥುರಾ’ ಹಾಡನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ, ಸರ್ಕಸಿನಲ್ಲಿಯ ನಿಪುಣ ಆಟಗಾರನಂತೆ ಒಬ್ಬ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯಾನು ತೆಂಗಿನ ಗಿಡವನ್ನು ಎಳೆ ನೀರಿನ ಸಲುವಾಗಿ ಎರುತ್ತಿದ್ದ. ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣು ಹೆಂಟೆಗಳನ್ನು ಒಡೆಯುತ್ತ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನಾವಿನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಒಕ್ಕಲಿಗ ಹೆಂಗಸು ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಇಂಥ ದೃಶ್ಯಗಳೇ ನದಿಯ ದಡದ ಮೇಲೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಸುಲೋಚನೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಾಗ, ಅವಳು ಸುತ್ತಲಿನ ಸೃಷ್ಟಿಸೌಂದರ್ಯದ ಇನ್ನೊಂದು ಮೂರ್ತಿಯಂತೆಯೆ ಕಾಣುವಳೆಂಬ ವಿಚಾರವು ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾರದಿರಲಿಲ್ಲ. ನೀರಿನಲ್ಲಿಯ ತೆರೆಗಳು—ಅವಳ ಕೂದಲುಗಳು—ಅವುಗಳ ಕುಣಿದಾಟವು ಅವರ್ಣನೀಯವೇ ಇತ್ತು. ಎರಡೂ ಮಗ್ಗಲಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳ ಚಲನವಲನಗಳು ನಾವಿನ

ಗತಿಯಂತೆಯೇ ಆಶ್ವಾಸಕರವಾಗಿದ್ದವು. ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಬಂದಿತು—ಈ ಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ನಾವಿಗನು ಇಲ್ಲಿ ಇರಬಹುದೇ?—

‘ನಿನಗೆ ಹುಟ್ಟು ಕಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಕಲಿಸಲೇ?’ ಎಂದು ತಾನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ.

ಆವಳು ತನ್ನ ಮೌನದಿಂದಲೇ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಆದರೆ ಅವಳ ಕೈಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನಂತರ, ಆ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಹುಟ್ಟುಗಳ ಸ್ಪರ್ಶ ಇಷ್ಟೊಂದು ಕಠಿಣವಾಗಿ ಆಸಿಸುತ್ತಿತ್ತಲ್ಲ—’

ಆವಳು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು: ‘ನಾವನ್ನು ಮುಳುಗಿಸುವ ವಿಚಾರ ವಿನೆಯೋ?’

ನಾವು ದಂಡೆಗೆ ಮುಟ್ಟಿತು. ಅದು ದಡದಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ಮುಂದೆ ಅದಕ್ಕೆ ತಾಕಿದ ಧಕ್ಕೆಯಿಂದಲೇ ವಿದ್ಯಾಧರನು ತನ್ನ ಹಗಲು ಕನಸಿನೊಳಗಿಂದ ಎಚ್ಚ ತ್ತನು. ಮೋಟಾರು ಮೊದಲೇ ದಾರೀಕಾಯುತ್ತ ಸಿಂತಿತ್ತು. ಪ್ರಾಯವ್ವರನು ಹೊರಗೆ ಸಿಂತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಮುಂದಿನ ಸೀಟಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಂತೆ ಕಾಣಿಸಿತು. ತಮ್ಮನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ದಾದಾ ಅವರೇ ಮುದ್ದಾಳು ಬಂದಿರಬಹುದೆಂದು ಸುಲೋಚನೆಯು ಮೋಟಾರಿನ ಕಡೆಗೆ ಧಾವಿಸಿ ಹೋದಳು.

‘ಒಳ್ಳೇ ಚನ್ನಾಗಿದ್ದೀರಲ್ಲಾ—’

ಮುಂದಿನ ಶಬ್ದಗಳು ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ ಹೊರಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಹುಬ್ಬುಗಳು ಮಾತ್ರ ಗಂಟಿಕ್ಕಿದವು. ಮೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ರವಾಕಾಂತನು ಧೂಮ್ರಪಾನ ನಡೆಸುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದನು.

‡ ‡ ‡ ‡ ‡

ವಿದ್ಯಾಧರ ಸುಲೋಚನೆಯರು ಮೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಮಗ್ಗಲು ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ರವಾಕಾಂತನು ಜುಹುದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಮೋಟಾರುಗಳ ಅದಲುಬದಲು, ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ನೆನಪಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ನಗೆ ಬಂದಿತು.

ಸುಲೋಚನೆಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಕೂಡಬೇಕೆಂದು ನಡೆದಿದ್ದ ಅವನ ಧಡ ಪಡಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿಯಂತೂ ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ನಗು ತಡೆಯಲೋಲ್ಲದು! 'ಕಾಲಚಕ್ರ ತಿರುಗುವುದೆಂದರೆ ಹೀಗೆ' ಎಂದು ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಬಂದುಹೋಯಿತು. ಪೋಟಾರು ನಡೆಯಿತು. ಸುಲೋಚನೆಯು ರುಕ್ಷ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದಳು:

‘ಯಾವಾಗ್ಗೆ ಒಂದಿರಿ ನೀವು?’

‘ಈ ಹೋತ್ತೇ ಬೆಳಗುಮುಂಜಾನೆ! ಬೋಟಿನಿಂದ ಒಂದೆ’

‘ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ಬೋಟುಗಳು ಎಂದಿನಿಂದ ಹೊರಡಹತ್ತಿದವು ಮತ್ತೆ?’

‘ನಾನು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದೆ!’

‘ಹಾಗಾದರೆ ಸುರಂಗಿಯಲ್ಲಿ?’

‘ಅವಳು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಳು. ಬೋಟಿನ ಪ್ರವಾಸ ಎಷ್ಟೊಂದು ಮೋಚಾಗಿತ್ತು ನೋಡಿರಿ ವಿದ್ಯಾಧರ. ಕೆಳಗಡೆಗೆ ಬುರು ಗಾಗಿ ನರ್ತಿಸುವ ಸಮುದ್ರವಾದರೆ, ಮೇಲೆ ಶಾಂತವಾದ ಬೆಳದಿಂಗಳ ಸಾಗರ, ಮತ್ತು ಇವೆರಡುಗಳ ನಡುವೆ ಸಾಗುವ ಬೋಟು. ಅದು ಯಾತರ ಬೋಟು? ಸೃಷ್ಟಿ ದೇವತೆಯ ಸುಂದರವಾದ ತೋಟ್ಟಿಲನೇ ಅದು. ನನ್ನ ಮುಂದಿನ ಕಥೆಯ ಕಥಾನಕವನ್ನು ನೌಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇಡುವೆ.’ ಈ ವರೆಗೆ ರಮಾಕಾಂತನು ಹೊಸದೊಂದು ಕಥೆಯ ವಿಷಯವನ್ನೆತ್ತಿದ ಕೂಡಲೆ, ಸುಲೋಚನೆಯು ಅದರಲ್ಲಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಳ್ಳೇ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಬಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದಳು. ಈಗ ಮಾತ್ರ ಸುಲೋಚನೆಯು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಹೇಗೆೋ ಅನಿಸಿತು. ಅವನಿಗೆ ‘ಇದು ಬಿರುಗಾಳಿಯ ವೂರ್ವದಲ್ಲಿಯ ಶಾಂತತೆಯಾದರೂ ಇರಲಿ ಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ? ಎಂದು ಸಂಶಯವು ಅವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಣಕಿ ಹೋಯಿತು.

ಕೂಡಲೆ ಅವನು ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿಕೊಂಡ. ‘ಬಿರುಗಾಳಿ ಎದ್ದರೂ ಅದೇನೂ ಅಂಥ ಭಯಂಕರವಾದದ್ದೇಳುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಹೆಂಗಸರೆಂದರೆ ಎಲಕ್ಷಣಮತ್ಸರ ಸ್ವಭಾವದವರು! ಆದರೆ ಮಾಲಕ್ಕಿಯಿಂದ ಆದ ತೀತಕ್ಕಿ

ಲವಂಗವೇ ಔಷಧ. ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಸಂಶಯ ಬರುವದೂ ಬೇಗ; ಅದರ ನಿರಸನವಾಗುವದೂ ಆಷ್ಟೇ ಬೇಗ!

ಹೀಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಅವನು ಹಿಂದೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿದ. ಸುಲೋಚನೆ ಮತ್ತು ವಿದ್ಯಾಧರ ಇವರು ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಶೃಂಗಾರಿಕ ಭಾಷಣಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆ ನೋಟದಲ್ಲಿ ಏನೋ ಅಧಿಕವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಭಾಷಣಗಳೆಂದರೆ ಕೃತ್ರಿಮವಾದ ಮಿಂಚು! ಆದರೆ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿ ಮಿಲನದಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನು ಕಂಡ ಮಿಂಚು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯದಿತ್ತು. ಅದು ಅವನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿತ್ತಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಆದರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ಸಿಡಿಲು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯ ಆಶಾವೃಕ್ಷದ ಮೇಲೆ 'ಕಡಲೆ' ಎಂದು ಬಿದ್ದಿತು. ಸುಲೋಚನೆಯ ಮನಸ್ಸು ಆ ಯಾಂತ್ರಿಕ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಡೆಗೆ ಆಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಡಬಹುದೆಂದು ಅವನಿಗೆ ಕನಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಆಸಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಬೋಲಿಯಿಂದ ತಾನೂ ಸುರಂಗಿಯ ಕೂಡ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಸುಲೋಚನೆಯು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಹುದೆಂದು ಆತ ಭಾವಿಸಿದ್ದ. ಆದರೆ ಸೌಂದರ್ಯಲೋಲುಪರಮಣಿಯ ಕೋಪವೆಂದರೆ ಡಾಂಬರದ ಕಲೆಯಂತೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಆಳಿಸಿ ತೆಗೆಯಬಹುದಾದದ್ದಲ್ಲ. ಆ ಕೋಪವೆಂದರೆ, ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಿಯಾಗಬಾರದೆಂದು ಗಲ್ಲದ ಮೇಲಿಟ್ಟ ಕಾಡಿಗೆಯ ಬೊಟ್ಟು ಎಂದು ಅವನ ಕಲ್ಪನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಸೌಂದರ್ಯ ದೇವಿಯ ಕೋಪವನ್ನು, ಹೋಗಲಾಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಅವನು ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲವೆ?

ವಿದ್ಯಾಧರ ಸುಲೋಚನೆಯರ ಕಣ್ಣನ್ನೆಗಳು ಅವನಿಗೆ ಅಸಹ್ಯವಾದವು. ಅವುಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಅವನಂದ:

' ಪುನರ್ಜನ್ಮವೇ ಆಯಿತೆನ್ನ ಬೇಕು, ಸಿಮ್ಮದು, ವಿದ್ಯಾಧರ!'

' ಹೌದು! ಕೇವಲ ಶರೀರದ್ದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮನಸ್ಸಿನದೂ ಆಯಿತು!'

' ಅಂದರೆ?'

' ಆ ಹಾವು ಕಡಿದು ಮರಣದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿಂತಾಗ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಹೇಗಾಗುತ್ತೆಂಬುದರ ಕಲ್ಪನೆಯು ನನಗೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಆಯಿತು'

‘ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯುವಿರೇನು ಆ ಪ್ರಸಂಗದ ಮೇಲೆ? ಕರಾಳವಾದ ಕಾಲಪುರುಷನ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ...’

‘ಕಾವ್ಯವನ್ನೇನೂ ಬರೆಯುವದಿಲ್ಲ ನಾನು! ಆದರೆ ಮೊದಲಿನ ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾವ್ಯವು ನನಗೆ ಸೇರಹತ್ತಿದೆ!’

‘ಈ ನಿಮ್ಮ ಅಚಾರಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾವ್ಯ ಓದಿದಿರಿ?’

ನಿಮ್ಮ ‘ಖಾಸಗಿ’ ವಹಿ ಎಂದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥರ ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದು. ಆದರೆ ಹಾಗೆ ಹೇಳದೆ ಅವನಂದ: ‘ಒಂದೇ ಒಂದು ಪುಸ್ತಕ ಓದಿದೆ!’

‘ಯಾವದು ಅದು?’

‘ಜೀವನದ ಪುಸ್ತಕ’

ರಮಾಕಾಂತನು ಕ್ಷಣಹೊತ್ತು ನಿಂತು ಕೇಳಿದ, ‘ಆದು ಸೇರಿ ತೇನು ನಿಮಗೆ?’

‘ಎಷ್ಟೊ ಸೇರಿತು! ಆ ಪುಸ್ತಕದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನೇ ಮಾಡುವವ ನಿದ್ದೇನೆ ನಾನು ಇನ್ನು ಇಡೀ ಜನ್ಮ!’

‘ಒಂದು ಸುಂದರವಾದ ವಾಕ್ಯವನ್ನಾ ದರೂ ಪೇಳಿರಿ ನೋಡೋಣ ಆ ಪುಸ್ತಕದೊಳಗಿನದು’

‘ಜೀವನವು ಒಂದು ಮಹಾಸದಿಯಾಗಿದೆ!’

‘ವಾಃ! ಒಳ್ಳೆಯದೆ ಕಾಣುವದಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಕಾವ್ಯ!’

‘ಮತ್ತು ಕಲೆಯು ಆ ನದಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿರುವ ಒಂದು ಭವ್ಯವಾದ ಪುಲಕ!’

ರಮಾಕಾಂತನು ನಗುನಗುತ್ತ ನುಡಿದ: ‘ಕಡೆಗೆ ಯಂತ್ರವು ಸೇರಿ ಕೊಂಡೇ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ!’

ಅವನ ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಸುಲೋಚನೆಗೂ ನಗೆ ಬಂದಿತು. ಅವಳನ್ನು ಹಾಗೆಯೇ ನಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಅಂದ.

‘ನಿಮ್ಮನ್ನು ಅಭಿನಂದನ ಮಾಡುವ ಮೊದಲನೆಯ ಮಾಸವನ್ನು ನಾನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವನಿದ್ದೇನೆ.’

‘ಅಭಿನಂದನವೇ? ಅದು ಯಾತರ ಸಲುವಾಗಿ?’

‘ನಿಮ್ಮ ಯಂತ್ರದ ಕಲ್ಪನೆಯ ಸಲುವಾಗಿ!’

‘ನಿಮಗೆ ಯಾರು ಹೇಳಿದರು ಇದನ್ನು?’

‘ದಾದಾಸಾಹೇಬರು. ಅವರಂದರು ‘ಆ ಫೋಟೋಗಳ ಕಾಚುಗಳೇನು? ಬಡೆದರೆ ಬಡೆಯಲಿ! ನಿಮ್ಮ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಯಂತ್ರದ ಫೋಟೋವನ್ನೇ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳೋಣ!’

‘ನಾನೇನೂ ಅವರಿಗೆ ಹಾಗೆ ವೇಳೆಲ್ಲ’

‘ಅವರಿಗೆ ವೇಳೆದಿದ್ದರೂ ಸ್ವತಃದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಹಾಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ?’

‘ಹೌದು.’

‘ಹಾಗಾದರೆ ಆಗಿಯೇ ಹೋಯಿತಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಅವರ ಸತುವೆ ತಾರಾಯಂತ್ರವಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇದೆ ಅಲ್ಲ’ ಸುಲೋಚನೆಯು ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ರಮಾಕಾಂತನು ನುಡಿದ.

‘ತಂತಿಯಿಲ್ಲದ ತಾರಾಯಂತ್ರ ಇರಬಹುದು ಅದು!’

‘ಉಂ. ಹುಂ! ಎರಡು ತಂತಿಗಳಿದ್ದದ್ದು!’ ಸುಲೋಚನೆಯು ಕಣ್ಣುಗಳ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ರಮಾಕಾಂತ ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದ.

‘ತಾರಾಯಂತ್ರದ ವಿಷಯ ಲೇಖಕನಿಗಿಂತಲೂ ಯಂತ್ರಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗೊತ್ತು.’ ಸುಲೋಚನೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ತೀವ್ರಸ್ವರದಿಂದಲೇ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು.

೧೮

ಕೊನೆಗಳು ಕೂಡಿರೆ—

ರಮಾಕಾಂತನು ಕಾರಖಾನೆಯ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯುವುದರ ಸಲುವಾಗಿ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ದಾದಾ ಅವರು ಅವನ ಇರಾಸುಕೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದೆಲ್ಲವೂ ಅವನಿಗೆ ಬಣ್ಣದ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ ವಿರಸವಾದದ್ದೆನಿಸಿತು. ಸುಲೋಚನೆಯು ಅವನಿಂದ

ದೂರದೂರವಾಗಿಯೇ ಆಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬೇಗನೆ ಮುಗಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಯುವದರ ಸಲುವಾಗಿ ಕಾಬಟ್ಟೆ ತನ್ನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ತಾಸುತಾಸು ಗಳ ವರೆಗೆ ಕೂತುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳಲ್ಲದೆ, ಯಾವಾಗಾದರೂ ವೇಳೆ ದೊರೆತಾಗ ಒಮ್ಮೆಲೆ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ತಾಸೆರಡು ತಾಸುಗಳ ವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹರಟೆಹೊಡೆಯುತ್ತ ಕೂತುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನೂ ಹೊರಟರೆ, ಅವಳು ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ:— 'ನಿಮ್ಮ ಕಾಲು ಈಗೇನೂ ನೋಯುವದಿಲ್ಲವಲ್ಲ!' ಅಥವಾ 'ಯಂತ್ರದ ಎಲ್ಲ ಕಲ್ಪನೆಗಳೂ ಕೂಡಿ ಬಂದವೇನು?' ಇಂಥವೇನಾದರು ಮೇಲೆ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಬೇಗನೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿರುಗಿ ಬಂದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಲೋಚನೆಯ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ನೋಡಲು ಗಡಿಯಾರದಲ್ಲಿನ ಸೇಕೆಂದು—ಮುಳ್ಳಿನಂತೆ ದ್ರುತಗತಿಯಿಂದ ಹೋಗುವ ಕಾಲವು ಈಗ ಮಿನಿಟು—ಮುಳ್ಳಿನಂತೆ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುವದೆಂದು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಅನಿಸಿತು. ವಿದ್ಯಾಧರನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸುಲೋಚನೆಯ ಮನದಲ್ಲಿ ಆದರ ಹುಟ್ಟಿ ತೆಂದು ರಮಾಕಾಂತನು ಎಂದೂ ಬಗೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆರಸಿಕನಾಗಿ 'ಗುಮ್ಮೆ'ಂದು ಕೂಡುವ ಮನುಷ್ಯ ಅವ! ಆದರೆ ಯಂತ್ರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಆದರ ಉಂಟಾಗಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಊಹಿಸಿದ. ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮನವೆಂದರೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಕಸುವುಳ್ಳ ಭೂಮಿ! ಆದರವು ಅದರಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಬೇರು ಬಿಟ್ಟಿತೆಂದರೆ, ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಅದಕ್ಕೆ ಪ್ರೇಮದ ಹಣ್ಣುಗಳು ಆಗಿಬಿಡುವವು!

ಸುರಂಗಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಅವನು ವತ್ಸಲಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದು. ಅವಳ ಹುಡುಗನನ್ನು ನಾಕುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಅವನಿಗೆನಿಸಿತು: 'ಮನೆಯನ್ನು ನಂದನವನ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ ನನಗೆ. ಅದನ್ನು ಅನಾಥ ಹುಡುಗರ ಬೋರ್ಡ್‌ನಿಗೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ವತ್ಸಲಿಯೇನು ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇ ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು?' ಸುರಂಗಿಯ ರೂಪ, ಅವಳ ಹುಡುಗಾಟಿಕೆ, ಅವಳ ಮಧುರ ಕಂಠ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದವು. ಆದರೆ

ಆ ತಂದೆಯಿಲ್ಲದ ಹುಡುಗನನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಆತನ ವಿಲಾಸಿ ಯಾದ ಮನಸ್ಸು ಬೆಚ್ಚಿತ್ತು. ಅವನ ಮತದಂತೆ ಕಲೆಯೆಂದರೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ವಾಗಿ ತಿರುಗಾಡುವ ಹರಿಣಿಯಂತೆ! ಹರಿಣಿಯ ಕುರಳೆಲ್ಲ ಗುಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಅವನ ಮನವು ಒಪ್ಪಲೊಲ್ಲದು. ಮರಂಗಿಂತ ಮಲೋಚ ನೆಯು ತನ್ನನ್ನು ಕೆಚ್ಚಿಗೆ ಸುಖಿಯಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲಳು ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯಂ ದಲೇ ಅವನು ಬೆಳಗಾಂವಿಯಿಂದ ಕೂರಬೆ. ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ೧೦-೧೨ ದಿವಸ ಇದ್ದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಕಾಮಾಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಅವನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದ್ದ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಮೈಲಿ ಬೇನೆ ಇತ್ತು. ಮತ್ತು ಅವನಿಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಮರಂಗಿಯ ಸಹವಾಸದ—ಮರಂಗಿಯ ಸಹವಾಸ ವನ್ನು ವದಕ್ಕಿಂತ ತರುಣಿಯರ ಸಹವಾಸದ—ನೆನಪು ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆತನ ಸೌಂದರ್ಯಾಸಕ್ತ ಮನವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀ-ಸೌಂದರ್ಯದ್ದೇ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ತನ್ನ ಈ ಸೌಂದರ್ಯ ತೃಷೆಯು ಕಾವ್ಯಾತ್ಮಕ ವಿದೆ ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಮರಂಗಿಯ ಕೂಡ ಸಂಬಂಧ ಬರುವವರೆಗೆ ಅನಿ ಸುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಬೆಳಗಾಂವಿಯಲ್ಲಿ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಅವಳ ಸಹವಾಸ ದಲ್ಲಿ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಕಾವ್ಯದ ನಿಜಸ್ವರೂಪವು ಕಂಡಿತು. ಈ ಸತ್ಯದರ್ಶನದಿಂದ ಅವನು ಗಾಬರಿಯಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಹಸಿದ ಮನು ಷ್ಯನು ಮೊದಲನೆಯ ಒಂದೆರಡು ತುತ್ತುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಎಲೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಎಚ್ಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಂತೆ ಆಯಿತು ಅವನ ಸ್ಥಿತಿ. ಹುಡು ಗನನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕೆ ಒಡಂಬಡದ ಹೊರತು ಮರಂಗಿಯ ಕೂಡ ಸ್ನೇಹ ಬೆಳೆಸುವದು ಅವಶ್ಯ! ಮಲೋಚನೆಯಂಥ ದುಂಡುಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮೊಗ್ಗೆ ಸಿಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಈ ಮುಳ್ಳಿನ ಗುಲಾಬಿಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸು ವದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಲ್ಲೆಂದು ಪೋಕ್ತವಾದ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಅವನು ಮುಂಬ ಯಿಗೆ ಹೋದ.

ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಅವನು ಪ್ರೇಮದ ಮದ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆಯ ನೀಸೆ ಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ, ಮಾಸಿಕಗಳ ಪೇಲಿಯೊಳಿಂದ ವಾಚಕರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಕುಡಿಸಿದ್ದ. ಆದರೆ ಸುಂದರವಾದ ಬಣ್ಣವನ್ನು ಅವನು ನೋಡಿದ್ದ.

ಆದರೆ ಉನ್ನತವಾದ ಗಂಧವನ್ನಾದರೂ ಮೂಸಿ ನೋಡಿದ್ದ. ಆದರೆ ಅಂಜೋಲಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಸುರಂಗಿಯನ್ನು ಚುಂಬಿಸುವತನಕ, ಆ ಪೇಲಿಯನ್ನು ಅವನು ತುಟಿಯವರೆಗೆ ಒಯ್ಯಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಆ ಮಧ್ಯದ ನಾಲ್ಕಾರು ಗುಟ್ಟುಕು ಕುಡಿಯದೆ-ಮತ್ತು ಆದನ್ನೇ ಮನನೋಕ್ತವಾಗಿ ಸೇವಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಅವನಿಗೆ ಅನಿಸಹತ್ತಿತು-ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದೈವವು ಆ ಪೇಲಿಯನ್ನು ಅವನ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಕಸಿದುಕೊಂಡಿತು. ಆ ಮಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಮೊರತು ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡುವದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲೆಂದು ಅವನು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದ ನಾಲ್ಕು ಆರು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕಂಡು ಹಿಡಿದ. ಯಾತರ ಮೇಲೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಕೂಡಲೊಲ್ಲದು.

ಮತ್ತೆ ಸುರಂಗಿಗೆ ಶರಣುಹೋಗಬೇಕೆ? ಛೇ! ಅವನಿಗೆ ಚಂದ್ರನು ಬೇಕಾಗಿದ್ದ; ಆದರೆ ಆ ಚಂದ್ರನ ಉಪಗ್ರಹ ಬೇಡವಾಗಿತ್ತು.

ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೇ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಸುಲೋಚನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಅವನು ನಿದ್ರೆ ಹೋಗುವ. ಆದರೆ ಆತನ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಸುರಂಗಿ ಸುಲೋಚನೆಯರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ವತ್ಸಲೆ, ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯೆ ಉಷೆ, ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ಚಿಕ್ಕಂದಿನ ಒಕ್ಕಲಗಿತ್ತಿ ಚಂದ್ರಿ ಇವರು ಕೂಡ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಒಬ್ಬರು ಪೇಲಿಯಲ್ಲಿ ಮದ್ಯವನ್ನು ತುಂಬಿ ಅವನ ಬಾಯಿಯ ಕಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ನಡುವೆಯೇ ಅಲ್ಪ ಸ್ವಲ್ಪ ಎಚ್ಚರಾದರೆ ಅವನು ತನ್ನ ಮೇಲೆಯೇ ಕೋಪಿಸುವ. ಕುರೂಪದ ಮೂಲಕ-ಮೊದಲನೆಯ ಭಟ್ಟಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೂ ತಾನು ಮುಟ್ಟಿದ ವತ್ಸಲೆಯು ಕೂಡ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತನ್ನ ಹೃದಯ ದೇವತೆಯಾಗಿ ಮೆರೆಯಬೇಕೆ? ತನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಇನ್ನೊಂದು ಚಂಚಲ ಹೇಗಾಯಿತು? ಕೂಡಲೆ ಅವನು ಸ್ವತಃಕ್ಕೆ ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. 'ವತ್ಸಲೆಯು ಜೀವಂತ ಇರುವಳೆಂಬುದು ತನಗೆ ಈಗಲೇ ತಿಳಿಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ತಾನು ಅವಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡುವನು ಮತ್ತು ಅವಳಾದರೂ ತನ್ನ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ಬರುವಳು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅವಳನ್ನು ತಾನು ತನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬರಗೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.'

ಆವನು ಕಾಮಾವುರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಸುಲೋಚನೆಯು ತನಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರೇಮದ ಮಧ್ಯವನ್ನು ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ಉನ್ಮಾದ-ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಕುಡಿಯುತ್ತಿರುವೆನೆಂಬ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಮಾಕಾಂತನು ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದ. ಆದರೆ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯು ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಪನೆಯ ಮೋರೆಗೆ ಕರಿಯ ಒಣ್ಣಾ ಎಸೆದು ಬಿಟ್ಟಿತು. ಚಿಕ್ಕದಾರಿಯಿಂದ ದೀಪಮಾಲೆಯ ಮೇಲೆ ಏರುವಾಗ ಅವಳ ಮೈ ತನ್ನ ಮೈಗೆ ಹತ್ತುವದು, ಮತ್ತು ದಿನ್ನೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಇಳಿದು ಒರುವಾಗ ಅವಳು ಕಾಲು ಚಾರಿ ಬಿದ್ದಳೆಂದರೆ ತಾನು ಚಿಟ್ಟನೆ ಅವಳನ್ನೆಬ್ಬಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಧಾಸಿ ಅವಳ ಕೈ ಹಿಡಿಯುವದು-ಆದರೆ, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಮುಂದೆ 'ಆದರೆ' ಎಂಬುದು ಬಂದು ಕೂತಿತು. ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾತನ್ನು ಸುಲೋಚನೆಯು ಒಮ್ಮೆ ಕೂಡ ಎತ್ತಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಪ್ರೀತಿ ಇದ್ದವಳೂ, 'ಬಕುಲ'ದ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಬೇಕೆಂತಲೆ ತನ್ನ ಗುರುತು ಮಾಡಿಕೊಂಡವಳೂ ಆದ ಶ್ರೀಮಂತ, ಸುಂದರಳಾದ ಸುಲೋಚನೆಯು ತನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿನವಳೆಂದು ತಿಳಿದು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಮತ್ತಿಷ್ಟು-ಹುರುಪು ಬಂದಿತು. ಕಸೂರಿಯು ಹರಿಣಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಹುಲಿಯು ಎಷ್ಟು ಶೂರವಿದ್ದರೇನು? ಅದಕ್ಕೆ ಕಸೂರಿ ಸಿಗುವದೇ ಲಿಲ್ಲ. ಕೂಡಲೆ ಅವನು ನಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ: ಈ ವಿದ್ಯಾಧರನೇನು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹುಲಿಯಿರುವನೋ, ಅಥವಾ ಹುಲಿಯ ಚರ್ಮ ಹೊದ್ದವನೋ?-ಬಹುತರವಾದ ಚರ್ಮ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡವನೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು. ದ್ರವ್ಯಲೋಭಿಯಾದ ದಾದಾಸ ಮೇಲೆ ಛಾಪು ಕೂಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಯಂತ್ರದ ಮುಕ್ತಿಯು ಒಳ್ಳೆಯದಾಗದೆ ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯದಷ್ಟೇನೂ ಮೂರ್ಖವಾಗಿಲ್ಲ ಅವ. ಯಂತ್ರಸಾಧಿಸಿತೆಂದು ಹೇಳಿ, ಈ ಹುಡುಗೆಯ ಪ್ರೇಮಸಂಪಾದಿಸುವದೇ ಆತನ ಯುಕ್ತಿಯಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು! ಮುಂದೆ ಯಂತ್ರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆಂದರೆ, ಪ್ರೇಮವನ್ನೇನು ತಿರುಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದೇ? ಅಥವಾ ಆದ ಲಗ್ನವನ್ನು ಮುರಿಯುವದಾದರೂ ಶಕ್ಯವೇ? ಇಂಥ ಕಪಟವೇ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು ವಿದ್ಯಾಧರನಲ್ಲಿ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಗೆ ಬೈಲಿಗಳೆಯಬೇಕು?

ರನೂಕಾಂತನ ಹೃದಯವು, ಸುಲೋಚನೆಯು ಸಿಗುವಳೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಕುಣಿಯಹತ್ತಿತು. ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರದ ಘೋಷೋಗಗಳಂತೆ, ಅವುಗಳ ವರ್ಣನೆಯಾದರೂ ಬೇಕು. ಆ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಒರೆಯಬೇಕಾದರೆ ವಿದ್ಯಾಧರನು ತನಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ದಾದಾ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟರಾಯಿತು. ದಾದಾ ಮತ್ತು ಸುಲೋಚನೆ ಇವರಿಬ್ಬರ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿ, ಇಲ್ಲದ ಸಲ್ಲದ ಶಂಕೆ ಕುಶಂಕೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು, ದಾದಾ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಯಂತ್ರವು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬದರ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದರೆ ಕೆಲಸ ತೀರಿತು. ನಿಜವಾಗಿಯೂ ವಿದ್ಯಾಧರನಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಅರ್ಥವಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಇದಾದರೂ ಸಂಶಯಗ್ರಸ್ತ ವಿಸಯವೇ. ಹೀಗೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಎಲ್ಲವೂ ಹೊರಬೀಳುವದು. ಯುಗಾದಿಯಾದರೂ ಸವಿವಾಪಿಸಿತು. ಆ ದಿನವ ಕೆಲಸ ಆರಂಭವಾಗಲೇಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ದಾದಾ ಅವರು ಅದಕ್ಕೂ ಸಮ್ಮತಿಸುವರು. ಯಂತ್ರವು ತಯಾರಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದ ಕೂಡಲೆ ದಾದಾ ಅವರೇನೂ ಈ ವಿದ್ಯಾಧರನನ್ನು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಂದೇನು? ತಾನು ಮತ್ತು ಸುಲೋಚನೆ! ಕಲೆಯು ನಿಃಸಂಶಯವಾಗಿಯೂ ಬೇವನದ ಮೇಲೆ ವಿಚಯ ಸಂಪಾದಿಸುವದು. ಸಾಯಂಕಾಲದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಹತ್ತಿರವೇ ಇದ್ದು, ಅವನ ಬಣ್ಣಗಳನ್ನು ಹೀರಿಕೊಳ್ಳದ ಮೇಘಮಾಲೆಯು ಎಲ್ಲೆಯಾದರೂ ಸಿಗಬಹುದೆ?

‡ ‡ ‡ ‡ ‡

ವಿದ್ಯಾಧರ ಕರೆದ 'ಕೃಷ್ಣಾ—'

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಅಂಗಣದಲ್ಲಿಯ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಬಳ್ಳಿಯ ಕಡೆಗೆ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿ ಹೋಯಿತು. ಆದೇ ಬಳ್ಳಿಯ ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಮೊಗ್ಗುಗಳನ್ನು ಕೃಷ್ಣೆಯು ತನಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಳು. ಅವನಿಗನಿಸಿತು: ಇಂದು ಈ ಬಳ್ಳಿಯು ಭರದಿಂದ ಹೂ ಬಿಟ್ಟಿದೆ—ಆದರೆ ಇನ್ನು ತಿಂಗಳೆರಡು ತಿಂಗಳು ಹೋದ ನಂತರ ಈ ಹೂಗಳೆಲ್ಲವೂ ಹೋಗುವವು ಮತ್ತೆ—

ಅಂಕಣದಲ್ಲಿಯ ಪಾನಟಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದ ವತ್ಸಲೆಯು ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ. ಚಾಗರಣೆಯಿಂದ ಅವಳ ಮೊಗವೆಲ್ಲ ಬಾಡಿಹೋಗಿತ್ತು. ಕಣ್ಣು ಕೆಳಗಡೆ ರೇಖೆಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. 'ಮೂರನೆಯ ಹಸಿವೆ!' ವಿದ್ಯಾಧರನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಂದುಕೊಂಡನು.

'ಹೇಗಿದೆ ಸೋನ್ಯಾಸ ಚಡ್ಡು?'

'ನೈತುಂಬ ಎದ್ದಿವೆ ಮೈಲಿ'

'ಔಷಧ?'

'ಕಮಳೇಶ್ವರಿಯ ತೀರ್ಥ!'

'ಕಾಶಿ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರುವಳು?'

'ಮೋಟಾರಿನಿಂದ ಹೋದಳು ಎಲ್ಲಿಯೋ. ಸೋನ್ಯಾಸ ತಾಯಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ!'

'ಸೋನ್ಯಾಸ ತಾಯಿಯೆ? ಸುರಂಗಿಯೇನು?'

'ಹೌದು. ಸುರಂಗಿ!'

ವತ್ಸಲೆಯು ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿಯು-
ಲ್ಲಿಯೂ, ಅವಳ ಸ್ಮರದಲ್ಲಿಯೂ ಅವಳ ಅಂತಃಕರಣದ ವೇದನೆಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ತನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಮಣ್ಣುಗೂಡಿಸಿದ ಆ ಸುರಂಗಿಯ ಹುಡುಗನ ಸಲುವಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವ ವನ್ನೆ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿರುವೆ ಎಂದೇ ಹೇಳುವಂತಿತ್ತು ಅವಳ ದೃಷ್ಟಿ.

ಕೆಲವು ವೇಳೆ ನಿಂತು ಅವಳು ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಕೇಳಿದಳು:

'ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಎಲ್ಲಿರುವರು?'

'ಆತ್ಮ ಸಾವಂತವಾಡಿಯ ಕಡೆಗೆ!'

'ಎನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು?'

'ಖಾದೀ ಮಾರುತ್ತಿರುವರು! ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರೇನು ಗಾಳಿ ಇದ್ದಂತೆ ಾರುವರು! ಅಹಿಂಸೆ ಮುಗಿಯಿತು. ಖಾದಿಗೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು!

'ಅಹಿಂಸೆ ಮುಗಿಯಿತು ನಿಜ! ಆದರೆ ಹಿಂಸೆಯೂ ಸುರುವಾಯಿತು! ಆ ಕೋಣವಂತೂ ಬೇಕಾದ ಹಾಗೆ ತಿರುಗುವದು! ಆಗಲೆನೇ ಆಚೆಯ ಆವಾರದಲ್ಲಿಯ ಮುದುಕಿಯನ್ನು ಇರಿದು ಕೆಡವಿತು!'

‘ಜನರೇನು ಎಲ್ಲರೂ ನಿದ್ರೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೇನು?’

‘ಅದನ್ನು ಯಾರು ಹೊಡೆಯುವನರು? ದೇವಿಯದಲ್ಲವೆ ಕೋಣ ಅದು? ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೈಯೆತ್ತಿದರೆ ಕೋಪವಾಗುವದು ದೇವಿಯದು?’

‘ಕೊಡಲಿಯಿಂದ ಕಡಿದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಡಿಗೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ—’

‘ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಬಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಬೇಕು ಸ್ವಲ್ಪ ಜಪ್ಪಿಸಿ ಇರಲಿಕ್ಕೆ!’

‘ಯಾಕೆ?’

‘ಊರೆಲ್ಲವೂ ರೇಗಿಗೆದ್ದಿದೆ ಅವರ ಮೇಲೆ. ದೇವಿಗೆ ಕೋಣವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಊರಲ್ಲಿ ಮೈಲಿಬೇಸೆ ಹಬ್ಬಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ! ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರನ್ನು ಹೊಡೆಯಬೇಕೆಂದು—’

‘ಹೊಡೆಯಬೇಕೆಂದೆ?’

‘ಹೌದು. ಅವರನ್ನು ಹೊಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನಡೆದಿದೆ ಅವರ ವಿಚಾರ’

‘ನಿನಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಯಿತು ಇದು?’

ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿ ವತ್ಸಲಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹೇಳಿ ದಳ:

‘ಆ ಸಾವಳನು ಇರುವನಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ?’

‘ಸಾವಳ..?’

‘ಬಾತ್ರಿಯ ದಿವಸ ರಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಕುಡುಕ ಇದ್ದನಲ್ಲ!’

‘ಕಾಶಿಗೆ ಏನಾಗಬೇಕು ಅವ?’

‘ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಸುರಂಗಿಯ ಗಂಡ ಅವ. ಏಳು ವರ್ಷ ತುರಂಗ-ದಲ್ಲಿದ್ದ. ನಿಸ್ಸೆ ಅವ ಸೆರೆಯ ಗುಂಗಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳತಿದ್ದ ಎಲ್ಲವನ್ನು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಹಿತ ಬಯಸತಕ್ಕವ ಅವ. ಅದರೆ ಉಳಿದವರದು ಏನು ನೇಮ ಹೇಳಬೇಕು?’

‘ಕೃಷ್ಣಾ—’ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಸ್ವರವು ಗದ್ದದಿತ್ತವಾಗಿತ್ತು.

‘ಎನು ವಿದ್ಯಾಧರ—ವಿದ್ಯಾಧರ ಅಣ್ಣಾ?’

‘ನೀನು ಇರಬೇಡ ಇಲ್ಲಿ—ಹೊರಡು ಇಲ್ಲಿಂದ’

‘ಎಲ್ಲಿಂದ?’

‘ಇಲ್ಲಿಂದ—ಈ ರೌರವ ನರಕದೊಳಗಿಂದ. ಅಜ್ಜಾನ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಅಂಧಶ್ರದ್ಧೆ, ವ್ಯಸನ, ದುಷ್ಟತನ—ಕೃಷ್ಣಾ, ನಿನ್ನಂಥ ದೇವಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕೆ?’

‘ದೇವಿಯು ಇರುವಳೆಂದ ಮೇಲೆ ಆದು ಸ್ವರ್ಗವೊ ನರಕವೊ?’

‘ನನ್ನ ಕೊರಳ ಅಣಿಯಾಗಿದೆ ನಿನಗೆ. ನಡೆ ನೀನು ಇಲ್ಲಿಂದ’

‘ಹೋಗುವುದು ಎಲ್ಲಿ?’

‘ನನ್ನ ಮನೆಗೆ—ನಿನ್ನ ಅಣ್ಣನ ಮನೆಗೆ’

‘ಅಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಒಬ್ಬಳಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಸುಖ ಸಿಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಇವರು—’

ಸುತ್ತಲಿನ ಆವಾರಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹೋಡಿ ವತ್ಸಲೆ ಹೇಳಿದಳು.

‘ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಈ ನರಕದಲ್ಲಿ ಕೊಳೆಯುತ್ತ ಬೀಳುವವರೇ! ನೀನು ನಡೆ ನನ್ನ ಕೂಡ. ಕೃಷ್ಣೆ! ನಾನು ನಿನ್ನ ಸಂಸಾರ ಮಂಡಿಸಿಕೊಡುವೆ!’

‘ಸಂಸಾರ?’

‘ರಮಾಕಾಂತ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವರು. ನಾನು ಮತ್ತು ಸುಲೋಚನೆ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಅವರಿಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಅವರೇನು ನಮ್ಮ ಮಾತು ಮಾರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ!’

ವತ್ಸಲೆಯು ವಿಮನಸ್ಕಳಾಗಿ ನಕ್ಕಳು. ಅವಳೇನೋ ಮಾತಾಡಬೇಕೆನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ ಕಾಶಿಯೂ ಅವಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ಸುರಂಗಿಯೂ ಬಂದರು. ವತ್ಸಲೆಯು ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕೂಡ ಮಾತಾಡುತ್ತ ನಿಂತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾಶಿಯು ಕಣ್ಣು ಪಿಳುಕಿಸಿದಳು. ವತ್ಸಲೆ ಮತ್ತು ಸುರಂಗಿಯರದು ಇದು ಮೊದಲನೆಯದೇ ಭೆಟ್ಟಿ. ಪಾವಟಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಹತಾಶಳಾಗಿ ಸುರಂಗಿ ಕೂಡುತ್ತ ಕೇಳಿದಳು:

‘ಹೇಗಿರುವುದು ಸೋನಾನ್ಯಾನಿಗೆ ಕೃಷ್ಣಾತಾಯಿ?’

‘ಸಿಮ್ಮನ್ನು ನೆನಿಸುವ ಯಾವಾಗಲೂ. ಇದೇ ಈಗ ಸಿದ್ಧಿಯ
ಝುಳುಕು ಹತ್ತಿರದೇಕು’

‘ನನ್ನ ಸೋನ್ಯಾಸಿಗೆ ನೆಟ್ಟಗಾಗುವದಲ್ಲವೆ?’

ಸುರಂಗಿಯ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೀರು ಹರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿತು. ಒಂದು
ಚಿಕ್ಕ ಮಗುವನ್ನು ಹಿಡಿದಂತೆ ಅವಳನ್ನು ಎದೆಗವಚಿಕೊಂಡು ವತ್ಸಲೆಯು
ಸಮಾಧಾನ ಹೇಳಿದಳು: ‘ಸಮ್ಮನೆ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಬಾರದು ಹಾಗೆ.
ಸೋನ್ಯಾಸಿಗೆ ಬಳಿತಾಗುವದು’

ವತ್ಸಲೆಯ ಈ ಪ್ರೇಮದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ
ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಸುರಂಗಿಗೆ ವತ್ಸಲೆ ಯಾರೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.
ಆದರೆ ವತ್ಸಲೆಗೆ ಎಲ್ಲವೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವಳು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುವ
ಸುರಂಗಿಯನ್ನು ಎದೆಗವಚಿಕೊಂಡಳು.

‘ಬಬ್ಬರಿಗೆ ಮೈಲಿ ಬಂದರೆ ಅವರ ಹತ್ತಿರದವರಿಗೂ ಅವು ಬರುವ
ದಿಲ್ಲವೆ?’

‘ಹೌದು!’

‘ಹಾಗಾದರೆ ನೀವು ಹೇಗೆ ಕೂಡುವಿರಿ, ಸೋನ್ಯಾಸಿನ ಹತ್ತಿರ!’

‘ಸೋನ್ಯಾಸನ್ನು ನನ್ನವನೆಂದು’

‘ನಿಮಗೆ ಅಂಜಿಕೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲವೆ?’

‘ರೂಪ ಹಾಳಾಗುವ ಅಂಜಿಕೆಯೇ ಇಲ್ಲ ನನಗೆ’

ವತ್ಸಲೆಯು ಚಮತ್ಕಾರಿಕವಾದ ನಗೆಯೊಂದನ್ನು ನಕ್ಕು ಹೇಳಿ
ದಳು. ಪಿರಪಿರನೆ ಮೋರೆಯ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಯ ಸ್ಪರ್ಶವು
ಸುಖಕರವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಂತೆಯೇ ಅವಳ ಎಲಕ್ಷಣವಾದ ಈ ನಗೆಯು
ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಸುರಂಗಿಗಾಗಲಿ ಸುಖಕರವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ.
ವತ್ಸಲೆಯು ಮುಂದೆ ಮತ್ತೆ ಹೇಳಿದಳು: ‘ಎರಡನೇ ಅಂಜಿಕೆಯೆಂದರೆ
ಮರಣದ್ದು! ಆದರೆ ಮರಣದಲ್ಲಿ ಅಂಜುವಂಥಾದ್ದೇನಿದೆ?’

ಸುರಂಗಿಯು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದಳು.

ವತ್ಸಲೆಯು ಮಾತಾಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಆ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮೊಗ್ಗುಗಳಿವೆ ಅಲ್ಲ. ಬೇಕೆಂತಲೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಯಾರಾದರು ಹರಿದು ಒಗೆಯಬಾರದು. ಇಷ್ಟೆ, ಆದರೆ ಅದು ಹೂವಾಗಿ ಒಣಗಿ ಹೋದಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ಹೊರಗೆ ಚಿಲ್ಲಲೇ ಬೇಕಲ್ಲವೆ?

ಸುರಂಗಿಗೆ ಅವಳ ಮಾತು ವಿಲಕ್ಷಣವೆನಿಸಿದವು. ಒಳಗಿನಿಂದ ಕರುಣ ಸ್ವರವು ಕೇಳಬಂದಿತು. 'ಅ..ವ್ವ...ಅವ್ವ..!'

ಧ್ವನಿಯು ಸೋನ್ಯಾನದೇ ಇತ್ತು. ಸುರಂಗಿಯು ಎದ್ದಳು. ಆದರೆ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ನೋಡಿ ತಟ್ಟನೆ ನೆಲಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಬಿಟ್ಟಳು.

'ಯಾಕೆ ಮೋಟಾರಿನಿಂದ ತಲೆ ತಿರುಗುವದೇನು?' ವತ್ಸಲೆ ಕೇಳಿದಳು.

ಸುರಂಗಿಯು ಶೂನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಶೂನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಅಡೀ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವೇ ಕಾಣಿಸಿರಬೇಕೆಂದು—ವತ್ಸಲೆಗೆ ತಟ್ಟನೆ ಹೊಳೆಯಿತು. ಮೈಲಿಯ ಬೇನೆ ಸಾಂಸರ್ಗಿಕ! ಸೋನ್ಯಾನ ಹತ್ತಿರ ಕುಳಿತು ತನಗೆ ಮೈಲಿಬೇನೆ ಬಂದರೆ? ಆ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಸುರಂಗಿಯ ಮನಸ್ಸು ವ್ಯಾಕುಲವಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು.

ವತ್ಸಲೆಗೆ ಅವಳ ಭೀತಿಯು ಚನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಿತು. ಆದರೆ ಆ ಭೀತಿಯು ಬಿಡುತೆಯಲ್ಲಿ ಸುರಂಗಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕುಣಿದಾಡುವ ಆಸೆಗಳು ಅವಳಿಗೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಸುರಂಗಿಯು ತನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ಪ್ರೇಕ್ಷಕರನ್ನು ಸಂತೈಸಿದ್ದಳು. ಚಪ್ಪಾಳೆಯ ಕಡಕಡಾಟದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದಳೆಂದರೆ, ದುಂದಗಾರರಾದ ಶ್ರೀಮಂತರು ನಾಯಿಗಳಂತೆ ತನ್ನ ಪಾದಗಳ ಬುಡದಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರಕಾಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಉಪಭೋಗದ ಉನ್ಮಾದವು ಅವಳಿಗೆ ಎರಡೂ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ಚೀರಿ ಹೇಳುತ್ತಿತ್ತು: 'ನಾಳೆ ನಿನಗೆ ಮೈಲಿಬೇನೆ ಬಂದು ಮುಖವೆಲ್ಲ ಬಂದು ದೋಸೆಯಂತೆ ಆಯಿತೆಂದರೆ, ಕೂಡು ಬಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ, ನಿನ್ನ ಸೋನ್ಯಾನನ್ನು ಕರಕೊಂಡು! ನಿನಗೆ, ಸುಖ, ಆನಂದ, ವಿಲಾಸಗಳು ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ—ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಬಂದ ಪಾದಿಯಿಂದ ಒಮ್ಮೆಲೆ ತಿರುಗು.'

ಒಳಗಿನಿಂದ ಮತ್ತೆ ಕರೆದದ್ದು ಕೇಳಬಂತು 'ಅ..ವ್ವ..ಅ..ವ್ವ!
 ಸುರಂಗಿಯು ಮೈಮೇಲೆ ಮುಳ್ಳುಬಂದವರಂತೆ ಮಾಡಿದಳು.
 ಒಳಗಿನಿಂದ ಮತ್ತೆ ಕರುಣಸ್ವರ ಬಂದಿತು. ಅ..ವ್ವ..ಅಬಚೀ!' ವತ್ಸಲೆಯು ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಳಗೆ ಹೋದಳು.

ಒಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರ ತರುಣಿಯನ್ನೂ ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹುಲಿಯನ್ನೂ ಇರಿಸಿ, ಆ ತರುಣಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವ ತರುಣನಿಗೆ ಬೇಕಾದ್ದೆಂದೂ ಕೋಣೆಯನ್ನು ತೆರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ ಆರಸನದೊಂದು ಕಥೆ ಇದೆ. ಆ ಕಥೆಯೊಳಗಿನ ನಾಯಕನಂತೆ ಸುರಂಗಿಯ ಮನಸ್ಸು ತೀರ ಇಬ್ಭಾಗವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ದೂರ-ಅತಿ ದೂರ-ಸೋನ್ಯಾನ ಸರಳುಕೆ ಕೇಳಬಾರದಷ್ಟು ದೂರ ಹೋಗಿ ಬಿಡಬೇಕೆಸಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಆ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಬಳ್ಳಿಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ನಿಂತಳು. ಬಳ್ಳಿಯ ಮೇಲೆ ಮೊಗ್ಗುಗಳಿದ್ದವು. ಅವಳಿಗೆ ಸೋನ್ಯಾನ ನೆನಪಾಯಿತು. ಛೇ! ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ದೂರ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಆಸೆತು. ಅವಳು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನೆತ್ತಬೇಕೆನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಳಗಿನಿಂದ ಚೀರಿದ್ದು ಕೇಳಬಂತು 'ಅಬಚೀ..ಅ..ವ್ವಾ..ಅ..ವ್ವಾ..' ಸುರಂಗಿಯು ಧಾವಿಸುತ್ತಲೇ ಒಳಗೆ ಹೋದಳು,

ಏದ್ಯಾಧರನು ಸೋನ್ಯಾನನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದ. 'ಸೋನ್ಯಾ..ನನ್ನ ಸೋನ್ಯಾ' ಎಂದು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುವ ಸುರಂಗಿಯು ಅವನಿಗೆ ಸೋನ್ಯಾನ ಹತ್ತಿರ ಕಾಣಿಸಿದಳು.

* * * *

ಕಾಮಾವುರದ ಹೋಳೀಹುಣ್ಣಿವೆಯು ವದ್ಯ ಏಕಾದಶಯಿಂದ ಅವಾವಾಸ್ಯೆಯವರೆಗೆ ಆಗುವದು. ಕೆಳಗಿನ ವರ್ಗದ ಜನರಿಗೆ ಅದೊಂದು ಎರಡನೇ ದೀಪಾವಲಿಯೇ. ಹುಡುಗರು ತಮ್ಮ ಮೋರೆಗೆ ಕರಿ ಇಲ್ಲವೆ ಹಳದೀ ಬಣ್ಣ ಬಳಿದುಕೊಂಡು. 'ಗಿಲ್, ಗಿಲ್' ಎಂದು ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುತ್ತ ತಿರುಗಾಡುವರು. ಅವರಲ್ಲಿಯೇ ದೊಡ್ಡವರು ಒಬ್ಬ ಒಳ್ಳೇ

ರೂಪವುಳ್ಳ ಹುಡುಗನನ್ನು ರಾಧೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ರಾಧಾಕೃಷ್ಣರ ಸೋಗು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸೋಗು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ, ಪೂರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನು ರಾಧೆ ಮತ್ತು ಪೂತನೆ ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಅಂತರವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದ ಎಂಬುದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಮೊದಮೊದಲು ಬೇರೆ ಸೋಗುಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ರೂಪದಿಂದ ಕುರೂಪಿಯಾದ, ಗೊಗ್ಗರದನಿಯ, ನಾಮಧಾರಿ ವೇಶ್ಯೆಯ ನಾಚು ದೇವಿಯ ನಿಶಾಸಿಯ ಕೆಳಗೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ನಿಂತು ಹೋಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬಾಯಲ್ಲಿ ದೀವಟಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ಒಂದೂ ಹಲ್ಲೆಲ್ಲದ ಮೇಲಿನ ವರ್ಗದ ಮುದುಕನೊಬ್ಬನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವೇಶ್ಯೆಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಳನ್ನು ತನ್ನ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವಳ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ. ಈ ಒಂದು 'ಚಿಮಟಿ' ಸಕ್ಕರೆ ಯ ಬೆಲೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಬಹಳವಿತ್ತು. ಒಂದು 'ಚಿಮಟಿ'ಗೆ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿ ಅಂದರೂ ಸಡದೀತು. ಆದರೆ ಈ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿಗಳು ಆ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿಯೂ ಮುದುಕ ಮತ್ತು ಜ್ಜನಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ, ವೃದ್ಧಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯದೆಂದರೆ, ಪ್ರೇಮವು ಅಂಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಈ ಸೋಗುಗಳ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿ ತಿರುಗಾಡುವ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರ ಸನಾಹದಲ್ಲಿಯೂ ಜನರಿಗೂ ಏನೂ ಕಡಿತವೆನಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ರಸಿಕರಾದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯೂ ಜನರು, ಈ ವಾಸರಸೇನೆಯನ್ನು ಬೆನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಆ ಸೋಗಿನ ವೇಶ್ಯೆಯ ಕೂಡ ಮನೆಮನೆಗೆ, ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಹಸಿವೆ ನೀರಡಿಕೆಗಳ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಮದಿರಾಕ್ಷಿಯರ ಕೂಡ, ಮದಿರೆಯಾದರೂ ಈ ಹಬ್ಬದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ನೃತ್ಯ ಗಾಯನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಾಮಾವುರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಂದಿಯ ಅಂಗಡಿಯ ವನ ಮತವನ್ನು ಸರಕಾರದವರು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತಿದ್ದರೆ, ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಇಂಥ ಮೂರು ಹಬ್ಬಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕಾಯಿದೆ ಪಾಸು ಮಾಡುವುದರ ಸಲುವಾಗಿ ಅವನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ. ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಷ್ಟು

ದುಡ್ಡೆ ರಹಿತ ದುಡ್ಡು ತಂದು ಆ ಸಿಂದಿಯಂಗಡಿಯ ಮಹಾತ್ಮನೆಗೆ ಅರ್ಪಣೆ ಮಾಡುವದೇ ಈ ಹಬ್ಬದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಕೂಲಿಕಾರ ವರ್ಗದ ಧೈರಿಯ!

ಈ ಸಾರೆಯಂತೂ ವೇಶ್ಯೆಯರ ಕೂಡ ದೇವಿಯ ಕೋಣವಾದರೂ ಮನೆಮನೆಗೆ ಸ್ವತ್ಯಗಾಯನ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿತು. ದೇವಿಯ ಕೋಣ ವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಧಣ್ಯಪುಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಬೇಕಾದ್ದರಲ್ಲಿ ಬಾಯಿಹಾಕಿ ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ತಿನ್ನುವದು! ಅದರಲ್ಲಿ ವುನರ್ಜನ್ಮ ಬೇರೆಯಾಗಿತ್ತು ಆದಕ್ಕೆ! ದೇವಿಯ ಕೋಣನೆಂದು ಯಾರೂ ಅದರ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಎತ್ತುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಾಗಿ ಅದರ ಮೈಸೊಕ್ಕು ಇಷ್ಟೇ ಎಂದು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಕೋಣವು ಯಾವಾಗಲೂ ಗುಡಿ, ಕೆರೆ, ಮತ್ತು ಅದರ ಸುತ್ತಲಿನ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ, ವಿದ್ಯಾಧರ ಸುಲೋಚನೆಯರಿಗೆ ಇದರ ವಿಷಯವಾಗಿ ವಿಶೇಷವೇನೂ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ವರ್ಷಪ್ರತಿಪದೆಯ ದಿನಸ ಮುಂಜಾನೆ ದಾದಾಸಾಹೇಬರು, ಸುಲೋಚನೆಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನೂ, ರಮಾಕಾಂತನ ವುಸ್ತುಕ, ವಿದ್ಯಾಧರನ ಯಂತ್ರ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನೂ ಆ ಸುಮುಹೂರ್ತದ ಮೇಲೆ ನೋಡತಕ್ಕವರಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮೂವರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಊರಿನ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೈಲಿಜೀನೆಯಿಂದ ಒಸರು ಪಟಪಟ ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ದೇವಿಗೆ ಬಿಟ್ಟ ಕೋಣವು ಬೇಕಾದವರಿಗೆ ತನ್ನ ಕೋಡಿನ ಪ್ರಸಾದ ಕೊಡುತ್ತಿತ್ತು. ಹಬ್ಬದಲ್ಲಿಯೆ ಸೆರೆಯು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಮನೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಣಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ದಾದಾ ಅವರ ಬಂಗಲೆಯ ಸುತ್ತಲೂ ಯಾತರ ಸುಳಿವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ! ಸುಳಿವು ಇರಬೇಕಾದರೂ ಹೇಗೆ? ದಕ್ಷಿಣಧ್ರುವದ ಮೇಲೆ ಚಳಿಯಿಂದ ಸೆಟೆದು ಸಾಯುವ ಜನರ ದುರ್ಗತಿಯು ಉತ್ತರ ಧ್ರುವದ ಮೇಲೆ ಬಿಚ್ಚಿಗೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿರುವವರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾ ಗಬೇಕು?

ಅನಾವಾಸ್ಥೆಯ ದಿವಸ ಭಾವಬಿಡಿಗಿ

ಅನಾವಾಸ್ಥೆಯ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯು ಕಿರ್ರೆನ್ನುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಸಪ್ಪಳವು ಮೃತ್ಯುಶಯ್ಯೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡ ಸಂವತ್ಸರದ ಮಂದವಾದರೂ ಅಬಂಡವಾದ ಜಗ್ಗಾಟದಂತೆಯೇ ಕೇಳುವಂತಿತ್ತು. ಚ್ಚರದಿಂದ ಕಾಯ್ದು ಕಂಡವಾದ ಸುರಂಗಿಯ ಕೈಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತ ವತ್ಸಲಿಗೆ ಕೊರಗಿನ ಆ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯು ಮೃತ್ಯುವಿನ ವಿಶ್ವವೇ ಎಂದೆನಿಸಿತು. ಹೊರಗಿನಿಂದ ತಣ್ಣಗಾಗಿ ಬರುವ ಗಾಳಿ-ಕಾಲವುರುಷನ ಸ್ಪರ್ಶದಂತಿತ್ತು. ಆ ಕಿಡಿಕ್ಯಿಯೊಳಿಗಿಂದ ಕಾಣಿಸುವ ಎರಡು ಚಿಕ್ಕೆಗಳು, ಭಕ್ಷ್ಯ ಸಿಕ್ಕಿತೆಂಬ ಅನಂದದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ತೆರೆದಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಹಗಲು ನಗುವೋರೆಯಂತೆ ಕಾಣುವ ಹಚ್ಚಗಿನ ಬಯಲು ಈಗ ಕರಗಿನ ತೆರೆಯನ್ನು ನೋರೆಯ ಮೇಲೆಳೆದುಕೊಂಡು ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಗಿಡಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ, ಕ್ರಿಶ್ಚನರ ಪ್ರೇತಯಾತ್ರೆಯ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಸಾಗುವ ಕರಿಯ ಮೋಷಾಕಿನ ಜನರಂತೆ ವತ್ಸಲಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿದವು. ನಡುನಡುವೆ ನಾಯಿಗಳು ಕೆಟ್ಟ ಧ್ವನಿಯಿಂದ ಬೊಗಳುವವು ಗಿಡವ ಮೇಲಿನ ಗೂಗೆಯು ಮೈಯಲ್ಲಿ ಅಂಚಿಕೆ ತುಂಬುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಹೂಂ ಹೂಂ ಎಂಬ ಶಬ್ದವೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕೇಳಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಗಾಳಿಯ ಹೊಡತಕ್ಕೆ ದೀಪವು ಅದರೊಡನೆ ವತ್ಸಲೆಯ ಹೃದಯವೂ ಕಂಪಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಸೋನ್ಯಾನಿಗೆ ಜಡ್ಡು ಕಡಿಸಿಯಾಗುತ್ತ. ಆತನ ಮೈಮೇಲಿನ ಮೈಲಿಯ ಸೋವಾದರೂ ಕಡಿಸಿಯಾಗುತ್ತ. ಕಂಪನಿಯ ಮ್ಯಾನೇಜರನಿಗೆ-ನಿಜವಾದ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿದರೆ ತನಗೆ ಸೋನ್ಯಾನ ಹತ್ತಿರ ಇರಗೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಸುರಂಗಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇರದಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಒಬ್ಬಳೇ ಬಂದಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಸೋನ್ಯಾನ ಮೈಲಿಬೇಸೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಸಿರಲ್ಲ.

ಆದರೆ ಸೋನ್ಯಾನು ಹಾಸಿಗೆಬಿಟ್ಟು ಏಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಸುರಂಗಿಗೆ ಜ್ವರ ಬಂದವು. ಇಂಥ ಬೇನೆಯ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಜ್ವರಬರುವದಾದರೂ ಎಂಥ ದುಃಖವು? ವತ್ಸಲೆಯು ದೀಪವನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ಸುರಂಗಿಯ ಮುಖದ ಹತ್ತಿರ ಒಯ್ದು ನೋಡಿದಳು. ನಾಲ್ಕೆಂಟು ಬಕ್ಕೆಗಳು ಸೃಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ಸುರಂಗಿಗೆ ಮೈಲಿ ಏಳುವದು ಅವಳಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಗಲು ಒಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು, ದೀಪವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಇರಿಸಿದಳು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುರಂಗಿಯು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ಅಂದಳು.

‘ಕೃಷ್ಣಾ—’

‘ಏನು?’ ಅವಳ ಹಣೆಯ ಮೇಲಿನ ನೀರಿನ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುತ್ತ ವತ್ಸಲೆಯು ವಿಚಾರಿಸಿದಳು.

‘ಇದರಲ್ಲಿ ನಾನೇನೂ ಬದುಕುವದಿಲ್ಲ!’

‘ಏನಾದರೊಂದು ಮಾತಾಡಬೇಡ ನೀನು!’

ಸೋನ್ಯಾನು ಶುಶ್ರೂಷೆಯ ಎಂಟು ಹತ್ತು ದಿವಸಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಏಕಜೀವವಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ‘ಹೋಗಿರಿ ಒಪ್ಪಿರಿ’ ಅನ್ನುವ ಬಹುವಚನಾತ್ಮಕ ಭಾಷೆಯು ಅವರಿಬ್ಬರ ಬಾಯಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರಲೇ ಇಲ್ಲ.

‘ಏನಾದರೊಂದೇನೂ ಮಾತಾಡುವದಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾದರೆ ನೀನು ಸೋನ್ಯಾನನ್ನು ಸಂಭಾಳಿಸುವೆ ಆದರೆ—’

‘ಆದರೆ ಏನು?’

‘ನನ್ನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವ ಅವ!’

‘ಯಾರು?’

‘ಸಾವಳ—!’

‘ಸುಮ್ಮನೆ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಬಾರದೇ ನೀನು!’

‘ಕಾಶಿ ಎಲ್ಲಿದಾಳೆ?’

‘ಮಲಗಿಕೊಂಡಾಳೆ ಅವಳು’

‘ಸಾವಳ?’

‘ಅವ ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ ಹೊರಗಿನಿಂದ. ಇಂದಂತೂ ಚಾತ್ರಿಯ ಕಡೆಯ ದಿವಸ ಅಲ್ಲವೇ !’

‘ಅವ ಇಂದು ಸೆರೆ ಕುಡಿದು ಬಂದು ದೇವಿಯ ಕೋಣದಂತೆ ನನ್ನನ್ನು—’

ಸುರಂಗಿಯ ಕಂಠದೊಳಗಿಂದ ಬಂದ ಆ ಗದ್ದದಿತ ಸ್ವರವು ವತ್ಸಲೆಯ ಹೃದಯವನ್ನು ನೀರುನೀರಾಗಿ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿತು. ಅವಳ ಕೂದಲು ಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತ ಅವಳು ಹೇಳಿದಳು: ‘ನಾನಿರುವೆನಲ್ಲಾ ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರವೇ?—’

ಮೃತ್ಯುಮುಖದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಣವಾಯುವನ್ನು ಚುಚ್ಚಿ ಹಾಕಿದಂತಾಯಿತು ಸುರಂಗಿಯ ಸ್ಥಿತಿ. ಅವಳೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ಅಂದಳು!

‘ನಾನು ಈ ಬೇಸೆಯಿಂದ ಎದ್ದೆನೆಂದರೆ, ನಾನೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಒಂದೇ ಕಡೆಗೆ ಇರೋಣವಂತೆ. ಏನು ಇರೋಣವಲ್ಲವೆ?’

‘ನಾವು ಎಲ್ಲರೂ ಅಂದರೆ?’

‘ನೀನು, ಸೋನ್ಯಾ, ನಾನು ಮತ್ತೂ—’

‘ಮತ್ತೂ ಯಾರು?’

‘ರವಾಕಾಂತ! ಅವರಿಗೆ ಸೋನ್ಯಾಸ ಮೇಲೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನೀನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಆತನನ್ನು!’

ಸುರಂಗಿಯ ಶಬ್ದಗಳು ವತ್ಸಲೆಯ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಕಾಯು ಕಟ್ಟಿಣದಿಂದ ಬರೆಕೊಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಅವಳು ಪಿಚ್ಚೆಂದು ಬಂದು ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡತಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಸುರಂಗಿಯು ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದಳು: ‘ಕೃಷ್ಣಾ, ರವಾಕಾಂತರು-ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯವರು. ಆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಹುಡುಗ ಬೇಡವಾಗಿದೆ! ಬೇನೆ-ಬೇಸರಿಕೆ, ನೋಕರಿ-ಚಾಕರಿ, ಸೇನೆ ಇವೆಲ್ಲವು ಅವರಿಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಸೋನ್ಯಾಸಿಗೆ ನೀನು ಮಾಡಿದ ಶುಶ್ರೂಷೆಯನ್ನು ಅವರು

ನೋಡಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಕಿಂತಲೂ ನಿನ್ನ ಮೇಲೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಕೂಡುತ್ತಿತ್ತು. ಗುಣದಿಂದ ಹಾಗೇ ಇದ್ದಾಳೆ ನನ್ನ ಕೃಷ್ಣೆ'

ಸುರಂಗಿಯು ಜ್ವರದಿಂದ ಕಾಯ್ದು ಕೆಂಡವಾದ ಕೈಯಿಂದ ವತ್ಸಲಿಯ ಮುಂಗುರುಳು ತೀಡಿದಳು. ವತ್ಸಲಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಮಾಧಾನ ವಾಯಿತು.

ಹೊರಗೆ ಏನೋ ಸಪ್ಪಳವಾಯಿತು. ವತ್ಸಲಿಯು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನೋಡಿದಳು, ಸಾವಳನು ಬಂದು ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಹಾಸುತ್ತಿದ್ದ.

'ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿದ್ದಿ?' ವತ್ಸಲೆ ಕೇಳಿದಳು.

'ಎಲ್ಲಿ? ಹಾಃ ಹಾಃ ಹಾಃ!'

ಅವನ ಆ ಹಾಃ ಹಾಃ ಕಾರದೊಡನೆಯೆ ಸಿಂದಿಯ ದುರ್ಗಂಧವು ಬಂದಿತು. ವತ್ಸಲಿಯು ಮೋರೆ ತಿರುಪದಳು.

'ಏ ಕೃಷ್ಣಾ, ಇದು ನೋಡು, ಇಂದ್ರಜಾಪ್ಪ ಅವರು ಬಂದಿದ್ದು ಅವರ ಭಿಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಿ'

'ಏನು ಹೇಳಿದೆ ಅವರಿಗೆ?'

'ಹೊರಗೆ ಮಲಕೋಬ್ಯಾಡ್ಡಿ ಅಂತ. ಯಾರರೆ ಹಾರಗೆ ಬಂದು ತಲಿ ಮ್ಯಾಗ ಬಂದು ಕಲ್ಲು ಒಗದರ?'

'ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ಕೇಳಿದರೋ ಇಲ್ಲೋ ಅವರು?'

'ಆವರೇನ ಕೇಳತಾರ? ಆದರ ಆ ಇದ್ಯಾದರಪ್ಪ ಇದ್ದಾ—'

'ಅಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು ಅವರು?'

'ನಾಳೆ ಮುಂಜಾವಿನಾಗ ಅವರು ಆ ದಾದಾಗ ಯಂತ್ರಾನೋ ಗಿಂತ್ರಾನೋ ತೋರಿಸಾವರು ಆದಾರ ಅಂತ'

'ದಾದಾ ಅವರಿಗೇನೋ?'

ಕಣ್ಣು ಪಿಳುಕಿಸುತ್ತ ಸಾವಳನು 'ಎಲಾ ಈಗ ತಿಳೀತು ನೋಡು ನನಗೂ! ನಾಳೆ ಮುಂಜಾವು ಅವ ಯಂತ್ರ ತೋರಿಸಿದ ಅಂದರ, ಅವಗೆ ಸಿಗತಾನ ಐದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ! ಅಲ್ಲಿಂದ ನಿನಗೇನು ಕಡಿಮೆ? ಈ ಬಿಕಾರಿ ಕಾಶೀ ಮನ್ಯಾಗ—' ಎಂದ.

ವತ್ಸಲೆಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಒಳಗೆ ಹೋದಳು. ಸುರಂಗಿಯ ಮೈಮೇಲೆ ಲಿನ ಚಾದರನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಿ ಹಣೆಯ ಮೇಲಿನ ನೀರಿನ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ತೊಯಿಸಿ ಇಟ್ಟಳು. ಸುರಂಗಿಯು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಜ್ವರದ ಗುಂಗಿನಲ್ಲಿರಬಹುದೆಂದು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು. ಹೊರಗೆ ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾವಳನು ಕಂಬಳಿಯನ್ನು ಹಾಸಿ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ. 'ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತೆ?' ಸಾವಳ ಕೇಳಿದ.

ವತ್ಸಲೆಯು ಏನೂ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಹಾದಿಗುಂಟ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವಳಿಗೆ ಆ ಹುಣ್ಣಿನಿಯ ರಾತ್ರಿಯ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ನೆನಪಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂದಿನ ಆ ಹುಣ್ಣಿವೆ! ಇಂದಿನ-ಈ ಅವನವಾಸ್ಯೆ! ಅದು ಎರಡನೆಯ ಹಸಿವೆ! ಇದು ಮೂರನೆಯದು! ಸಾವಳ ಏನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರಬಹುದು? ಕಾಶಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾದರೆ ಅವಳೇನನ್ನು ವಳೋ? ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಯಾತರದೂ ಪರಿವೆಯೇನಿಲ್ಲ. ಹಾದಿಯ ಮೇಲಿನ ಹುಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಸರ ಸರ ಸಪ್ಪಳವಾದರೆ ಅವಳ ಮೈಮೇಲೆ ಮುಳ್ಳು ನಿಲ್ಲುವದು. ಕ್ಷಣ ಮಾತ್ರ ನಿಂತು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗುವಳು. ನೂರಾರು ಸಾರೆ ಆ ದಾರಿಯಿಂದ ಅವಳು ಹಗಲು ಹಾಯ್ದು ಹೋಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ಭಯಂಕರ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಆ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಹಾದಿಯು ಕೂಡ ಅವಳಿಗೆ ಭೀತಿದಾಯಕವಾಗಿ ಅನಿಸಿತು. ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಬಂದಿತು-ಕಲೆ ಮತ್ತು ಜೀವನ! ಎರಡರ ದಾರಿಯೊಂದೇ ಆದರೂ ಕಲೆ ಹೋಗುವದು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ. ಜೀವನಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅದೇ ದಾರಿಯನ್ನು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಭೂತಗಳಂತೆ ಕಾಣಿಸುವ ಆ ಗಿಡಗಳು, ಸ್ಮಶಾನದಂತೆ ಕಾಣುವ ಆ ಮನೆಗಳು, ಮೃತ್ಯುವಿನ ಕೋಲಾಹಲದಂತೆಯೇ ಭಾಸವಾಗುವ ಆ ರಾತ್ರಿಯ ಕಿರ್ರಿಂಬ ಸಪ್ಪಳ-ಶವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ವತ್ಸಲೆಯು ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಮರೆತಳು. ಆ ದಿವಸ ದಿನ್ನೆಯ ಮೇಲಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ-ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ನಡುವಿನ ಸಂಭಾಷಣವು ಅವಳ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದೆರಡು

ಸಾರೆ ಅವಳ ಕಾಲು ಒಳೆದರೂ, ಅದು ಅವಳಿಗೆ ವಿಚಾರದ ಭರದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ.

ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕೋಣೆಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಒಂದ ಹಾಗೆ ಅವಳಿಗೆ ಭೀತಿಯಾಗಹತ್ತಿತು. ಅವಾವಾಸ್ಥೆಯ ನಟ್ಟನಡುರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ತಾನೀಗ ಹೋಗುವದು ಒಬ್ಬ ಪರಪುರುಷನ ಕೋಣೆಗೆ! ಅಲ್ಲ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಯಾರಾದರೂ ಇದ್ದರೆ? ಒಂದು ವೇಳೆ ರವಾಕಾಂತನಾದರೂ ಇರಬಹುದು. ತನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ಅವನು: 'ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ದಿನ ನಾನು ಸುರಂಗಿಯ ಕೂಡ ಜುಹುಕ್ಕೆ ಹೋದೆನೆಂದು ನೀನು ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಬಿದ್ದು, ನೀನಾದರೂ ಏನು ಬೆಳಕು ಕೆಡವಿದೆ? ಅವಾವಾಸ್ಥೆಯ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರನಂಥ ತರುಣ ಪುರುಷನ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ—'

ಭೀತವಾದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಿಶ್ಚಯದ ಜೋಡುಕೊಟ್ಟು ಅವಳು ಕಿಡಿಕಿಯ ಮೇಲೆ ಟಕಟಕ ಸಪ್ಪಳ ಮಾಡಿದಳು. ಆ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಮರುದಿನಸ ಮುಂಚಾನೆಯ ಸುಖಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ಸುಲೋಚನೆಯು ಅವನ ಕೋಣೆಯೊಳಗೆ ಒಂದು ಯಂತ್ರದ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ನೋಡಿ 'ನನ್ನ ಚಿತ್ರವೇನೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಂತೆ ಆಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಕಡೆಗೆ ಇನಾಮು ಸಿಗುವದು ನಿಮ್ಮ ಯಂತ್ರಕ್ಕೆನೇ' ಎಂದು ಅಂದಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ನಸುನಗುತ್ತ ಕೇಳಿದ್ದರು.

'ಇನಾಮು ಎಷ್ಟರದು ಗೊತ್ತಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ವಿದ್ಯಾಧರ?'

'ಐದು ಸಾವಿರ!'

'ಉಹುಂ. ಅಲ್ಲ! ಅಮೌಲ್ಯವಾದದ್ದು!'

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಸುಲೋಚನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಬೀರಿದ ನೋಟವು ಆತನ ಅಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಆನಂದವನ್ನಾಗಿ ರೂಪಾಂತರನಾಡಿತು.

'ಅಮೌಲ್ಯವೆಂದರೆ?'

‘ಅಮೌಲ್ಯವೆಂದರೆ ಅಮೌಲ್ಯ! ನಮ್ಮ ಸುಲೋಚನೆಯ ಕಿಮ್ಮತ್ತು ಹೇಳುವದು ಶಕ್ಯವಿದೆಯೇ ನಿಮಗೆ?’

‘ಅನಂತಕ್ಕೆ ಶೂನ್ಯದಿಂದ ಭಾಗಿಸಿದರೆ ಬಂದಷ್ಟು ಬೆಲೆ’ ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾಧರ; ಆದರೆ ಸುಮ್ಮನೆಯೇ ನಿಂತುಕೊಂಡ.

‘ಬಾಪ್ಪಾ, ನಿಮ್ಮ ಜೇಷ್ಟಿಗೆ ಹೊತ್ತು ವೇಳೆ ಏನೂ— ಸುಲೋಚನೆ ಅಂದಳು.’

‘ಜೇಷ್ಟಿಯ ಹೊತ್ತು ಬಂದಿದೆ—ಆದರೆ ವೇಳೆ ಇನ್ನೂ ಬಂದಿಲ್ಲ!’

‘ಆದು ಬರುವುದೆಂದು?’

‘ಮುಹೂರ್ತ, ಘಟಿಕಾ, ಪಳ ಹೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನಾನೇನು ಜೋಯಿಸ ಅಂತ ತಿಳಿದಿಯಾ ಹುಡಿಗೀ? ಅದಲ್ಲದೆ ಒಂದಂತೂ ನೀನು ಮರೆತೆಬಿಟ್ಟಿ ಯಲ್ಲಾ? ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕೂಡ ನಿನಗೂ ಇನಾಮು ಸಿಗುವದು ಅದು’

‘ನನಗೆ ಯಾತರ ಸಲುವಾಗಿ?’

‘ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರದ ಸಲುವಾಗಿ’

‘ಸಿಗುವದಾದರೂ ಏನು ಇನಾಮು?’

‘ಯಂತ್ರ!’

‘ಇಶ್ಮ!’

‘ಯಂತ್ರ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರ ಇವುಗಳ ಜೋಡಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತದೆ—’

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಆ ಹುಡುಗಾಡಿಕೆಯಿಂದ ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಆನಂದ ವಾಯಿತಲ್ಲದೆ, ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆದರವೂ ಅನಿಸಿತು. ಎರಡನೆಯವರ ಬೇವನದಲ್ಲಿ ಕೂಡಲೆ ಸಮರಸವಾಗುವ ಕಲೆಯು ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಹೊರತು ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಹುಡುಗಾಟಿಕೆಯು ಶಕ್ಯವಿದೆಯೇ ಎಂದು ವಿದ್ಯಾಧರನು ತನ್ನನ್ನೆ ವಿಚಾರಿಸಿದ.

ವಿದ್ಯಾಧರನ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ, ‘ಯಂತ್ರ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಗಳ ಜೋಡು ಚನ್ನಾಗಿ ಶೋಭಿಸುತ್ತದೆ’ ಎಂಬುವ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಪಂಕ್ತಿಯನ್ನು ಯಾರೋ ಗುಣಗುಣಿಸಿದಂತೆ ಇತ್ತು. ಆದರೆ ಫೋನೋಗ್ರಾಫಿಸ

ಮೊಳೆಯ ಖರೈಂಬ ಸಪ್ಪಳದಿಂದ ಹಾಡು ಮುಗಿದದ್ದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಂತೆ, ವತ್ಸಲೆಯು ಬಾಗಿಲಿನ ಮೇಲೆ ಕಟಕಟ ಎಂದು ಮಾಡಿದ ಸಪ್ಪಳವು ಅವನನ್ನು ಸ್ವಪ್ನದಿಂದ ಎಚ್ಚಿಸಿತು. ಅವನು ಒಂದು ಮಗ್ಗುಲಿನಿಂದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಗ್ಗುಲಾದ. ಮತ್ತೆ ಟಕ, ಟಕ ಸಪ್ಪಳ! ಅವನು ಕಣ್ಣು ತೆರೆದು ನೋಡಿದ. ಮತ್ತೆ ಸಪ್ಪಳ. ಎದ್ದು ಬಾಗಿಲವನ್ನು ತೆರೆದ. ಆ ಭಯಾನಕವಾದ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತವಳು ವತ್ಸಲೆಯೆಂದು ಗುರುತಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಅಂತೂ ಅವನ ಹೃದಯವು ಧರಧರ ನಡುಗಿತು. ಸೋನಾಸಿಗೆ ಎನು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತೋ—

ಇಂದು ಅಮವಾಸ್ಯೆಯಾದರೂ ನಾನೇನೂ ಭೂತವಲ್ಲ ಮತ್ತೆ. ವತ್ಸಲೆಯು ಒಳಗೆ ಬಂದು ಬಾಗಿಲವನ್ನು ಇಕ್ಕುತ್ತ ಅಂದಳು.

‘ಈಗ ಒಬ್ಬಳೇ ಬಂದೆಯಾ?’

‘ಹೌದು! ಅದರಲ್ಲೇನಿದೆ? ನಾನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಒಂದವಳು ಒಬ್ಬಳೇ ಅಲ್ಲವೇನು?’

‘ಆದರೆ ದೀಪಗೀಪ ಏನಾದರೂ—’

‘ದೇವರ ದೀಪಾವಲಿಯೇ ನಡೆದಿದೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ—’

‘ಆದು ನಡೆದದ್ದು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ! ಆದರೆ ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ?’

‘ಹೌದು! ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ? ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ಏನು? ಕತ್ತಲೆ!’ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ವಿನ್ಸದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ವತ್ಸಲೆಯು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದಳು.

‘ಇಂಥ ಅಪರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಏತಕ್ಕೆ ಬಂದೆ?’

‘ಆರತಿಯಲ್ಲಿ ಏನು ಹಾಕುವಿರೋ ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ’ ಮೇಜಿನ ಆಧಾರದಿಂದ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತ ವತ್ಸಲೆಯು ಹೇಳಿದಳು.

‘ಆರತಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕುವದೆ?’

‘ಹೌದು. ಭಾವಬದ್ಧಿಯ ಆರತಿಯಲ್ಲಿ ಏನು ಹಾಕುವಿರೆಂಬದು’

‘ಏನು? ಅಮವಾಸ್ಯೆಯ ದಿವಸ ಭಾವಬದ್ಧಿಯೇ?’

‘ವಿದ್ಯಾಧರ—ವಿದ್ಯಾಧರ ಆಣ್ಣಾ,—ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯವೇ ಹೀಗೆ

ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ! ಅಮಾವಾಸ್ಯೆಯ ದಿವಸವೇ ನನಗೆ ಭಾವಬದಿಗೆ ಆಗ ಬೇಕೆಂದೇ ನನ್ನ ಯೋಗಾಯೋಗವದೆ!'

ಅವಳ ಸ್ವರದೊಳಗಿನ ಕಾರುಣ್ಯದಿಂದ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಕೆಡಕೆನಿಸಿತು. ಅವನು ಸ್ನೇಹಪೂರ್ಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವಳನ್ನು ದೃಷ್ಟಿಸುತ್ತ ಕೇಳಿದ:

‘ಎನು ಹಾಕಲಿ ಆರತಿಯಲ್ಲಿ?’

‘ನಾನು ಬೇಡಿದ್ದನ್ನು ಹಾಕುವೆರಾ?’

‘ಪ್ರಾಣ ಬೇಡಿದರೂ ಕೂಡ ಹಾಕುವೆ?’

‘ಐಶ್ವರ್ಯವಂತ, ಭಾಗ್ಯವಂತನಾಗು’

‘ಎನು ಕೊಡಲಿ, ಹೇಳು, ನಿನಗೆ?’

‘ಯಂತ್ರದ ಕಾಗದ!’

ಪ್ರಸೂತಿನೇದನೆಯ ನಂತರ ಬಾಲಕನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಉತ್ಸುಕಳಾದ ಮಾತೆಯ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಶಿಶುವನ್ನು ಕಾಲವು ಕಸಿದೊಯ್ದಂತೆ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯಾಯಿತು.

‘ತಂಗೀ, ಮತ್ತೆ ಏನು ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಬೇಡು, ಕೊಡುವೆ’ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಸ್ವರವು ಕರುಣಪೂರ್ಣವಾಗಿತ್ತು.

‘ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ಏನಾದರೂ ಬೇಡಲಿ?’

‘ಬೇಡು. ಏನು ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಬೇಡು’ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಸೀಮೆಯಿರಲಿಲ್ಲ.

‘ಮರಣ ಕೊಡಿರಿ ನನಗೆ’

‘ಮರಣವೆ?’

‘ಹೌದು, ಮರಣ. ಮೊದಲು ಬೇವನ ಬೇಡಿದೆ. ಅದು ಇಲ್ಲವಾದ ಮೇಲೆ ಮರಣ!’

‘ಆ ಯಂತ್ರದ ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಬೇವನವಿದೆ ಏನು?’

‘ನನ್ನದಷ್ಟೇ ಏಕೆ; ನೂರು ಜನರದಿದೆ, ಸಾವಿರಾರು ಜನರದಿದೆ!’

ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ತಟ್ಟನೆ ಹೊಳೆಯಿತು. ಮರುದಿವಸ ಮುಂಜಾನೆ ತಾನು ಯಂತ್ರದ ಕಾಗದವನ್ನು ದಾದಾಸಾಹೇಬರ ಕಡೆಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಕೂಡಲೆ ಯಂತ್ರವು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟು ಕಾರಖಾನೆಯೊಳಗಿನ ಕೂಲಿಕಾರರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲವಾಗುವದೆಂತಲೇ ವತ್ಸಲೆಯು ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಬಂದದ್ದು. ಆತನಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವೆಸಿಸಿತು. ಮರುದಿವಸ ಮುಂಜಾನೆ ಯಂತ್ರದ ವಿಷಯವು ಹೊರಡುವದು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿದದ್ದಾದರೂಹೇಗೆ?

‘ನಾಳೆ ಮುಂಜಾನೆ ನಾನು ಯಂತ್ರದ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ದಾದಾಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆಂಬುದನ್ನು ನಿನಗೆ ಯಾರು ಹೇಳಿದರು?’

‘ದೇವರು!’

‘ಏನಾದರೊಂದು ಹೇಳಬೇಡ!’

‘ಒಳ್ಳೆಯದು. ದೆವ್ವಗಳು ಹೇಳಿದವು. ಈಗಾದರೂ ಆಯಿತೆ?’

‘ದೇವರೂ ದೆವ್ವಗಳೂ ಒಂದೇ ಏನು?’

‘ಹೌದು!’

‘ಅದು ಹೇಗೆ?’

‘ದೇವರು ಇದು ಒಂದು ಕಲ್ಪನೆ, ಮತ್ತು ದೆವ್ವು ಅದೂ ಒಂದು ಕಲ್ಪನೆಯೇ!’

‘ದೇವರು ಕಲ್ಪನೆಯಾದರೆ ಸತ್ಯವು ಯಾವದು? ನಿಸರ್ಗವು ಸತ್ಯವೆ?’

‘ನಿಸರ್ಗವು ಸತ್ಯ. ಆದರೆ ಅದು ಪಶುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾತ್ರ!’

‘ಹಾಗಾದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ?’

‘ಮನುಷ್ಯನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿಸರ್ಗವು ಅರ್ಥ ಸತ್ಯ!’

‘ಈ ಅರ್ಥಸತ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ಣಪಡಿಸುವದು ಹೇಗೆ?’

‘ನಿಸರ್ಗಕ್ಕೆ ಜೋಡುಕೊಟ್ಟು’

‘ಯಾತರದು ಜೋಡು?’

‘ಮನುಷ್ಯನದು! ಮನುಷ್ಯತೆಯದು!’

ನತ್ಸಲೆಯ ಉತ್ತರಗಳು ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಒಂದೇಸವನೆ
ಉಂಚು ಹೊಡೆದಂತೆ ಅಸಿಸಿದವು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಭಾವೀ ಸಂಸಾರದ ತಳ
ಸದಿ—ಆ ಯಂತ್ರದ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವುದು
ಅವನ ಜೀವದ ಸುತ್ತು ಬಂದಿತು!

ಅವನು ಹೇಳಿದ: 'ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಕೂಡ ನೋಡಿದರು ಈ
ಕಾಗದಗಳನ್ನು. ಆದರೆ ನಿನ್ನ ಹಾಗೆ ಇಂಥ ಹಟವನ್ನು ಅವರೇನೂ
ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ!'

'ಅವರು ಹಟ ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ ಇದೇ ನನ್ನ ಮತ್ತು ಅವರಲ್ಲಿಯ
ಭೇದ!'

'ನಿನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಈ ಮೂರನೆಯ ಹಸಿವೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ
ವೇನು?'

'ಇರದೆ ಏನು? ಈಗ ಅಂಥ ವರುಷಗಳಿಂದ ಅದೆ!'

'ಆಲ್ಲಿಂದ?'

'ಹಸಿವೆಯಾಗುವುದು ಬೇರೆ ಮತ್ತು ಆ ಹಸಿವೆಯನ್ನು ಹಿಂಗಿಸುವ
ಯೋಗ್ಯ ವಾರ್ಗವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆಯುವುದು ಬೇರೆ!'

'ಹಾಗಾದರೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಹಾದಿ ತಪ್ಪಿರುವರೆನ್ನುವಿ ಏನು
ನೀನು?'

'ಹೌದು!'

'ಅವರಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗವಿದೆ, ಉದ್ಯೋಗವಿದೆ —'

'ಆದರೆ ಒಂದೇ ಇಲ್ಲ'

'ಏನು?'

'ಜೀವನದ ಚ್ಚಾಸ! ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಅಚ್ಚಾಸವು ಇಂದು ಊರಲ್ಲಿ
ಆ ದೇವಿಯ ಕೋಣದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೂರ್ತಿಮಂತನಾಗಿ ಆಲೆದಾಡು
ತ್ತದೆ!'

'ಅವರು ತಪ್ಪುವದಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ?'

'ಅವರು ಸುಳಿದಾಡುವರು ಸುಮ್ಮನೆ! ಉತ್ತರ ಧ್ರುವದ ಮೇಲೆ
ನಿಂದ ದಕ್ಷಿಣ ಧ್ರುವ, ದಕ್ಷಿಣ ಧ್ರುವದ ಮೇಲಿಂದ ಉತ್ತರ ಧ್ರುವ!'

‘ಆವರು ಮಾತಬೀಕಾದದ್ದಾದರೂ ಏನು?’

‘ಎರಡೂ ಧ್ರುವಗಳನ್ನು ಏನುವವೃತ್ತದ ಮೇಲೆ ತರಬೇಕು!’

ವಿದ್ಯಾಧರನು ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡಿದ: ‘ನನ್ನದೊಂದು ಯಂತ್ರವು ತಯಾರಾಗದಿದ್ದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯ ಯಂತ್ರಗಳೇನು ನಿಲ್ಲುವವೇ?’

‘ಯಂತ್ರಗಳೇನು ಒಂದು ಆಗುವದು ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ!’

‘ಹಾಗಾದರೆ—’ ವಿದ್ಯಾಧರನಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಆಸೆ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು.

‘ಯಂತ್ರಗಳು ಶ್ರೀಮಂತರ ಕೈಸೇರಿ ಬಡಬಗ್ಗರನ್ನು ಉಪವಾಸ ಕೊಲ್ಲುವವು. ಅದು ಒಂದು ಆಗಲಿಕ್ಕೆಬೇಕು.’

‘ಅದು ಆಗುವದು ಹೇಗೆ?’

‘ಇಲ್ಲಿಯಷ್ಟರ ಪೂರ್ತಿಯೇ ಹೇಳಲಿ?’

‘ಹುಂ’

‘ನಾಳಿಗೆ ಯಂತ್ರ ತಯಾರಾದರೂ ಕೂಡ ಇಂದಿನಷ್ಟೇ ಕೂಲಿ ಕಾರರನ್ನು ದಾದಾಸಾಹೇಬರು ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು!’

‘ಬೇವ ಹೋದರೂ ಕೂಡ ಒಡಂಬಡಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲ ಅವರು ಇದಕ್ಕು!’

‘ಆಂತೆಯೇ ನಾನು ಹೇಳುವದು. ವಿದ್ಯಾಧರ, ಕಾಲಿಗೆ ಹಾವು ಕಡಿದಾಗ ಮರಣವೆಂದರೇನೆಂಬುದು ನಿಮಗೆ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಗೊತ್ತಾಗಿದೆ. ಆ ಕ್ಷಣದ ಮನಸ್ಸಿನ ವೇದನೆಗಳನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಯಂತ್ರವು ತಯಾರಾದ ಕೂಡಲೆ, ಇಲ್ಲಿಯ ನೂರಾರು ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ, ಕೂಲಿಕಾರರಿಗೆ, ದಿನಾಲು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುವದು—’

ವಿದ್ಯಾಧರನು ಮೇಜಿನ ಮೇಲೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಿಂದ ಇಟ್ಟ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತ ಅಂದ: ‘ಇದು ತೆಗೆದುಕೋ. ಆರತಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಡಿದ್ದನ್ನು ಹಾಕಿದ್ದೇನೆ!’

ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ್ಗೆ ವತ್ಸಲೆಗೆ ಹೃದಯವನ್ನು ಹಿಂಡಿದಂತಾಯಿತು. ಟಪಟಪನೆ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೀರು

ಉದುರಿದವು. ಆ ಅಶ್ರುಬಿಂದುಗಳ ದೀಪಜ್ಯೋತಿಯಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಅವಳು ಆರತಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದಳೋ ಎನೋ.

‘ಈ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಬೇವದಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ಬಿಚ್ಚಿಸಿ ಇಡು ತ್ತೇನೆ. ಹಂ!’ ವತ್ಸಲೆಯು ಹೋಗುಹೋಗುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು.

‘ಅಲ್ಲಿಯತನಕ ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇನೆ ನಡೆ!’

‘ಉಂ ಹಂ!’

‘ಯಾಕೆ?’

‘ಯಾರಾದರೂ ನೋಡಿದರೆ! ಆ ಕಾಶಿಯಂತೂ—

‘ಈ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಇರುವರು?’

‘ಈ ವೇಳೆಯೇ? ಇದೇ ಈ ವೇಳೆಗೆ ಇದೇ ಕಾವನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಎನು ಎನು ನಡೆದದೆ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು?’

‘ಆದರೆ, ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ—’

‘ಯಾರು ಯಾತಕ್ಕೆಬೇಕು ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ? ಬಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಬರುವದು ಒಬ್ಬನೇ, ಹೋಗುವದೂ ಒಬ್ಬನೇ!’

ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ವತ್ಸಲೆಯು ಕಾಣಿಸದಂತಾಯಿತು—ಅಜ್ಞಾತದಲ್ಲಿ ಅದೃಶ್ಯವಾಗುವ ಪ್ರಾಣಜ್ಯೋತಿಯೇನೋ ಅನ್ನುವಂತೆ.

ಕುಮುಹೂರ್ತ

ಮರುದಿವಸ ಮುಂಜಾನೆ ಸುಲೋಚನೆಯು ಒಳ್ಳೆ ಉಲ್ಲಾಸ ದಲ್ಲಿ ಎದ್ದಳು. ತನ್ನ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಆಸೆಯು ಎಷ್ಟೊಂದು ಎತ್ತರ ವಾದ ಧ್ವಜವನ್ನು ಸಿಲ್ಲಿಸಿರುವದಲ್ಲ ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಅಸಿಸಿತು. ಆ ಧ್ವಜದ ಕೋಲೆಂದರೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥನ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆ, ಆದರ ಜರತಾರೀ ವಸ್ತ್ರವೆಂದರಿ

ಆತನ ಪ್ರೇಮ, ಅದರ ಮೇಲೆ ಬಂಗಾರದ ಪಾತ್ರೆಯೆಂದರೆ ಆತನ ಇತ್ತೀಚೆಯ ಯಂತ್ರದ ಶೋಧ! ಅವಳ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರವು ನಿನ್ನ ಸಂಜೆಗೇ ಮುಗಿದಿತ್ತು. ಅವನ್ನು ನೋಡಲುಕ್ಕೆ ದಾದಾ ಅವರು ರಾತ್ರಿ ಬಂದಾಗ ಅವಳು ಅಂದಿದ್ದಳು. 'ಕನ್ಯಾ, ಮತ್ತು ಚಿತ್ರ ರಾತ್ರಿ ನೋಡಬಾರದು ಅಂತಾರೆ. ಮನುಷ್ಯ ಅದರಲ್ಲಿ ವೋಸಹೋಗುವ ಸಂಭವ ಇರತದೆ!' ಈ ಮಾತಿಗೆ ದಾದಾ ಅವರು ಏನೂ ನಗಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿ ಅವಳಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಅವರು ಹುಬ್ಬುಗಂಟೆಕ್ಕಿದ್ದರು. ಸುಲೋಚನೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಂದುಕೊಂಡಳು: 'ಇದು ನಡೆಯುವದು ಹೀಗೆಯೇ. ಮನಸು ಯಾವಾಗಲೂ ದುಡ್ಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇತ್ತೆಂದರೆ, ಹಣೆಗೆ ಗಂಟು ಇರತಕ್ಕದೆ!'

ದಿವಸದ ಪ್ರಥಮ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಸುಲೋಚನೆಯು ತನ್ನ ಕೋಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದಳು. ಕೋಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಮರನಿನ ಸ್ವಭಾವದ ಬಗ್ಗೆ ನಗೆ ಒಂದಿತು. 'ತೀರ ಗೋಕುಲದಂತಿರುವಿ' ಎಂದು ಒಂದು ಮನಸ್ಸು ಅವಳಿಗೆ ಹೇಳಿತು. ಎರಡನೆಯದು ಅವಳಿಗೆ ಕಟಗುಳಿಕೆ ಆಡಿಸುತ್ತ ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಿತು: 'ಮನವು ಗೋಕುಲದಂತೆ ಆದದ್ದೇನೋ ನಿಜ! ಈ ಗೋಕುಲದಲ್ಲಿಯ ಕೃಷ್ಣನೆಂದರೆ-ವಿದ್ಯಾಧರ—'

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಹೊರಗಡೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡರೆ, ದೇವಿಯ ಕೋಣದ ಪ್ರಕರಣದ ಮೂಲಕ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದ ಊರಲ್ಲಿಯ ಹೆಡ್ಡರು ಅವರನ್ನು ಹೊಡೆಯಬಹುದೆಂಬ ಸಾಶಯವು ಮೊದಲನೆಯ ದಿವಸವೇ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿತ್ತು. ಅವರಿಗೆ ಹೊಡೆಯುವದನ್ನು ಕೆಲವರು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿರುವರೆಂದು, ಸಾವಳನು ವಿದ್ಯಾಧರನ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದನು. ಅವರು ಹೊರಗೆಯೇ ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳುವ ಹಟಹಿಡಿ ದಿದ್ದರೂ ಕಡೆಗೆ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಅವರ ಮನವೊಲಿಸಿದ. ಏಕೆಂಟು ವರ್ಷದ ವೂರ್ವದಂತೆ ಕನ್ನಾಕೊರೆಯುವ ಕುಜ್ಜೋದ್ಯಗಿರಿಯು ಮತ್ತೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಸಲುವಾಗಿ ಎಲ್ಲಿ ಏಳುವದೋ ಎಂದು ದಾದಾ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ

ಭೀತಿಯು ಇನ್ನೆಕಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೇಲೆ ಹೋಳೀ ಹಬ್ಬದ ಆಮಾ ವಾಸ್ಯೆ ಬೇರೆ! ಇಡೀ ಊರಿಗೆ ಊರೇ ಕುಡಿದು ದುಂದಿನಲ್ಲಿರುವದು! ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಏದ್ಯಾಧರನು ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ಯುಕ್ತಿ ಸೂಚಿಸಿದ. ಸುಲೋಚನೆಯ ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಯುವ ಕೋಣೆಯು. ಅವಳು ಒಳಗೆ—ಇಲ್ಲದಾಗ ಯಾವಾಗಲೂ ಕೀಲಿ ಹಾಕಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಯಾರಾದರೂ ಅವರನ್ನು ಹುಡುಕಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ ಕೂಡ ಅವರು ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದದ್ದು ಗೊತ್ತಾಗುವ ಸಂಭವ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಸೂಚನೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಾನ್ಯವಾದ ಕೂಡಲೆ ಏದ್ಯಾಧರನು ಆಂದಿದ್ದ :

‘ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿ ಪತ್ತವದು ಇಂದು!’

‘ಯಾಕೆ?’ ಸುಲೋಚನೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದಳು.

‘ಬೇಲನೊಳಗೆ ಇದ್ದು ಇದು ಅವರಿಗೆ ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ. ಹೊರಗೆ ಕೀಲಿ ಸಪ್ಪಳ ಆಯಿತೆಂದರೆ—’

ನಗುನಗುತ್ತ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು. ‘ಅದರೆ ತುರಂಗದಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಚಿತ್ರ ಇರುವದಿಲ್ಲ!’

ಕೀಲಿ ತೆರೆಯುವ ಮೊದಲು ಸುಲೋಚನೆಯು ಬಾಗಿಲ ಹತ್ತಿರ ಸಿಂಕಳು : ಒಳಗಡೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಒಳ್ಳೇ ರಂಗಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣವನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರು :

‘ರಘುವರ ತುಮಕೋ ಮೇರೀ ಲಾಜ ||

ಸದಾಸದಾ ಮೈ ಶರಣ ತಿಹಾರೊ, ತುಮ ಬಡೆ ಗುಬ ನಿವಾಜ ||

ಪತಿತ ಉಧಾರನ ಬಿರುದತಿ ಹಾರೋ |

ಸ್ತವನ ನಸುನೀ ಆವಾಜ || ’

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಧ್ವನಿಯು ಮಧುರವಾಗಿರದಿದ್ದರೂ, ಭಜನೆಯನ್ನು ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ಭಾವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು. ‘ತುಮ ಬಡೆ ಗುರೀಬ ನಿವಾಜ’ ಈ ಚರಣವನ್ನು ಅನ್ನುವ ಮುಂದೆಯಂತೂ, ಬಡಬಗ್ಗರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೆ ಅವರ ಕಳವಳವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

‘ಪತಿತೋದ್ಧಾರವೇ ನಿನ್ನ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸ’ ಎಂದು ದೇವದೇವನ ಮುಂದೆ ಭಜಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅವರ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮುಂದೆ ಯಾವ ಚಿತ್ರ ಸಿಲ್ಲುತ್ತಿರಬಹುದು? ಸುಲೋಚನೆಯು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳ ಮುಂದೆಸಿಂದ ಒಂದು ಭವ್ಯವಾದ ಚಿತ್ರಮಾಲಿಕೆಯು ಹಾಯ್ದು ಹೋಯಿತು. ಸಾಗರದ ಮೇಲೆ ತೆರೆಗಳು ಏಳುತ್ತಿವೆ. ಕ್ಷುಬ್ಧವಾದ ಆ ತೆರೆಗಳ ಮೇಲಿನ ಬುರುಗು ರಾಕ್ಷಸರ ದಂತಪಂಕ್ತಿಗಳಂತೆ ಭಯಪ್ರದವಾಗಿ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ; ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಾವಿರಾರು ಜನರು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ! ಎಲ್ಲರೂ ಪತಿತರು! ಕೆಲವರಿಗೆ ಮುರುಕು ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳ ತುಂಡುಗಳ ಆಧಾರವಾದರೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಅದೂ ಕೂಡ ಇಲ್ಲ! ಈಜುತ್ತ ಈಜುತ್ತ, ನೀರು ಕುಡಿಯುತ್ತ, ಒಡಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮುಳುಗುತ್ತಿವೆ; ಕೆಲವು ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಾವಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ತೆರೆಗಳ ಶೋಭೆಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವವರಿಗೆ ಅವರು ‘ನಮ್ಮನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ, ಬದುಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ’ ಎಂದು ಆರ್ತ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ನಾವಿನಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಅವರ ಆಕ್ರಂದನವನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಿದ್ಧಿಯವಾದ ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುವರು. ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಸರಸರನಿ-ಸಮುದ್ರದೊಳಗಿನಿಂದ ದೇವನಿವಾಸಗಳು ಮೇಲಕ್ಕೇಳುವವು. ಅವುಗಳ ಬಾಲಗಳ ಹೊಡೆತದಿಂದ ನಾವುಗಳೆಲ್ಲವು ಮುಳುಗುತ್ತವೆ. ಮುಣುಗುತ್ತಿರುವಾಗ ನಾವಿನಲ್ಲಿಯ ಜನರು ಆ ಮೀನುಗಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಆ ದೇವಮೀನುಗಳ ಮುಖಗಳೂ ಅದೇ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುತ್ತಿರುವ ಜನರ ಮುಖಗಳೂ ಒಂದೇ ಆಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರದ ಹತ್ತಿರವೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ‘ಗರೀಬ ನಿವಾಚ ನ ಭಜನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಕೌತುಕವೆನಿಸಿತು. ಅವಳು ಕೀಳು ತೆಗೆದಳು. ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಅದೇ ಸಂಧಿ ಪ್ರಕಾಶವು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಸುಲೋಚನೆ ಕೇಳಿದಳು :

‘ಯಾಕೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರೆ, ನಿದ್ರೆ ಚನ್ನಾಗಿ ಆಯಿತಲ್ಲವೇ?’

‘ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ? ರಾತ್ರಿ ನೀನು ಬಂದವಳು ಯಾವಾಗ್ಗೆ ತಿರುಗಿ ಹೋದೆ ಇದು ಕೂಡ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಲಿಲ್ಲ!’

‘ನಾನು ಒಂದಿದ್ದೆನೇ ರಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲಿ?’ ಸುಲೋಚನೆಯು ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದಳು.

‘ಗುಪ್ತವಾಗಿಡಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ, ನಾನೇನೂ ಯಾರ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ! ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಏದ್ಯಾಧರರು ಸುಮ್ಮನೆ ಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡುವರು!’

‘ನಾನೇನೂ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ನಡೆದು ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದೂ!’

‘ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಏಕೆ? ಒಳ್ಳೆ ಎಚ್ಚರದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದದ್ದು ನೀನು ಕಲಾವಂತರ ಕೆಲಸವೆಂದರೇನೆ ಹೀಗೆ, ರಾತ್ರಿ ಅಪರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಎದ್ದು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವರು. ಬಾಗಿಲ ಸಪ್ಪಳವಾದ ಕೂಡಲೆ ನಾನು ಎಚ್ಚರಾದೆ. ಆದರೆ ನಾನು ಎಚ್ಚರಾದದ್ದು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದರೆ ನಿನಗೆ ಎರಸವಾಗಬಹುದೆಂದು ನಾನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬಾಗಿಲ ಕಡೆಗೆ ಬೆನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡೆ’

‘ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ವೇಳೆ ಇದ್ದೆ?’

‘ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು! ನಾನು ಇತ್ತಕಡೆ ಮಗ್ಗುಲಾದ ಕೂಡಲೆ ನನಗೆ ನಿದ್ರೆ ಹತ್ತಿಬಿಟ್ಟಿತು!’

‘ಇಲ್ಲಿ ಏನೋ ದೆವ್ವನ ಆಟ ಕಾಣಿಸತದೆ ಹಾಗಾದರೆ!’

‘ಸುಲೋಚನೆ, ಕಲಾದೇವಿಗೆ ದೆವ್ವ ಅನ್ನಬೇಡ; ಅವಳು ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡಾಳು!’

ಸುಲೋಚನೆಯು ಏಕಾಠ ಪೂಜತೊಡಗಿದಳು. ಈ ಕೋಣೆಗೆ ಇರುವ ಕೀಲಿಕೈಗಳು ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು, ಒಂದು ತನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಇನ್ನೊಂದು ದಾದಾಸಾಹೇಬರ ಹತ್ತಿರ! ಅಪರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ದಾದಾಸಾಹೇಬರು ಯಾತಕ್ಕೆ ಬರುವರು? ಬಾಪ್ಪಾ, ಅವರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಭಾಸವಾಗಿರಬಹುದು!

ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಬೆಳಕು ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ‘ದೆವ್ವುಗಳು ಏನೇನು ಸುಧಾರಣೆ ಮಾಡಿವೆ ನೋಡೋಣ’ ಎನ್ನುತ್ತ ಸುಲೋಚನೆಯು ತನ್ನ ಚಿತ್ರದ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟಳು. ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾಕೋ ಇಲ್ಲವೋ ಸುಲೋಚನೆಯು ಚಟ್ಟನೆ ಚೀರಿದಳು. ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ

ಚಂದ್ರಮನ ಕೂಡ ಗುಟ್ಟುಪಾತುಗಳನ್ನಾಡುವ ಮುಂದೂ ಮಗುವನ್ನು ನೋಡುವದಕ್ಕೆ ತಾಯಿಯು ತೊಟ್ಟಿಲದಲ್ಲಿ ಇಣಕಿದರೆ, ಮಗುವನ್ನು ರಕ್ತಮಯವಾಗಿ ಕಂಡಂತೆ ಆಯಿತು ಸುಲೋಚನೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯು. ಆ ಸುಂದರವಾದ ಚಿತ್ರದ ಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಬಣ್ಣಗಳಿಂದ ಡೂಂಕು ಡುಸುಕಾಗಿ ಯಾರೋ ಪಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಎಳೆದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು !

ಸುಲೋಚನೆಯು ಚೀರಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಅತ್ತ ಕಡೆಗೆ ಬಂದರು. ಚಿತ್ರದ ದುರ್ದೈವಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಗೂ ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. 'ಏನು ಹುಚ್ಚಿ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಬಂದು ಇದೇನು ಮಾಡಿದೆ?' ಎಂದು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದರು.

'ಮಾಡಿದವರು ಯಾರು? ನಾನೇ?' ಸುಲೋಚನೆಯು ಹುಚ್ಚಿಯಂತೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದಳು.

'ನೀನಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾ ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದೆನಿ?'

'ಹೌದು, ಮಾಡಿದವರು ನೀವೇ' ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಎಚ್ಚರ ತಪ್ಪಿ ಆಡಿದಳು.

ಹೊರಗಿನಿಂದ ಕೀಲಿಯು ಪಾಕಿದಂತೆಯೇ ಇದ್ದಿತು. ಬೀಗವ ಕೈ ತನ್ನಲ್ಲಿಯೊಂದು, ದಾದಾಸಾಸೇಬರ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು, ತಾನಂತೂ ರಾತ್ರಿ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ; ದಾದಾಸಾಸೇಬರಂತೂ ಎಂದೂ ಬರತಕ್ಕವರಲ್ಲ, ಒಂದು ವೇಳೆ ಬಂದರೂ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಗಳ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಯಾತಕ್ಕೆ ಕೆಡಿಸುವರು? ಅಂದ ಮೇಲೆ ಇದೆಲ್ಲವು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಂದಲೇ ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಸುಲೋಚನೆಯ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅಂದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಬೀವಪ್ರಾಣವಾದರೂ, ಅವಳಿಗೆ ಅವರು ಅಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮೈರಿಯಂತೆ ಭಾಸವಾದರು.

ಕೆಲಹೊತ್ತು ಶಾಂತವಾಗಿದ್ದು, ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಕೇಳಿದರು. 'ನನ್ನ ಸುಲೋಚನೆಯ ಚಿತ್ರ ಕೆಡಿಸಿ ನನಗೇನು ಸಿಗಬೇಕಾಗಿದೆ?'

'ನೀವು ಬಜಬಗ್ಗರ ಕೈವಾರಿಗಳು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮೇಲೆ ಸೇಡು ತೀರಿಸಿದ್ದೀರಾದೀತು.'

‘ಸುಲು, ಚಿತ್ರದಲ್ಲಿಯ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಮೇಲೆ ನೋಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ನಾನೇನು ಸಣ್ಣ ಮಗುವೆ?’

‘ಕಲೆಯ ಕಿಮ್ಮತ್ತು ನಿಮಗೆಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯುವದು? ನಿಮಗೆ ಬೇಕಾದದ್ದು ಯಾವಾಗಲೂ ಜೀವನ-ಜೀವನವೊಂದೇ-ಜೀವನದ ಸಲುವಾಗಿ ಕಲೆ ಅನ್ನುವವರು ನೀವು!’

‘ಜೀವನದ ಸಲುವಾಗಿ ಕಲೆ ಎಂದು ಅನ್ನುವವನು ನಾನಂತಲೇ ನಿನ್ನ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೆಡಿಸುವದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ’

‘ಚಿತ್ರವೆಂದರೆ ಚಿತ್ರವೆಂದು ಭಾವಿಸುವವರು ನೀವು. ನಿಮಗೆ ಅದು ಕೇವಲ ಕಲೆಯಾಗಿ ಅನಿಸಿರಬಹುದು!’

‘ಸುಲೋಚನೆ, ನಿನ್ನ ಚಿತ್ರವು ನನಗೆ ಕೇವಲ ಕಲೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಅದು ಜೀವನವೂ ಆಗಿದೆ!’

‘ಜೀವನ? ಈ ಚಿತ್ರವು ನಿಮ್ಮ ಜೀವನವೇ?’

‘ಚಿತ್ರವು ನಿನ್ನ ಜೀವನವಾಗಿದ್ದರೆ, ನೀನು ನನ್ನ ಜೀವನ!’

‘ಹೌದು, ಕೇವಲ ಜೀವನ ಅಷ್ಟೇ ಏಕೆ? ಜೀವನದ ಜೀವನ!’

ಹೀಗೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಸುಲೋಚನೆಯ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಅತ್ಯಂತ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಕೈಯಾಡಿಸಿದರು. ಅದರಿಂದ ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಅವರ ಏಷಯದಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಶಲಕೆಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವಾಗಿ, ಅವಳ ಕಣ್ಣೊಳಗಿಂದ ಅಶ್ರುಗಳು ಧಾರೆಯಾಗಿ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದವು.

* * * *

ಚಿತ್ರವು ಕೆಟ್ಟುಹೋಯಿತೆಂದು ದಾದಾ ನಾಹೇಬರು ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟಿಗೆಳುವರೆಂದು ಸುಲೋಚನೆಯು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಕಾರಖಾನೆಯ ಪುಸ್ತಕದ ಏಷಯದಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನ ಕೂಡ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ನಿಯಮಿತ ವೇಳೆಯಾಗಿ ಹೋದರೂ ಏದ್ಯಾಧರನು ಬರಲಿಲ್ಲ. ರಮಾಕಾಂತನ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಏಷಯದ ಹಾಸ್ಯವು ಮಿಸುಗುತ್ತಿತು. ಕಡೆಗೆ ದಾದಾ ನಾಹೇಬರು ಆಳು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟರು.

ವಿದ್ಯಾಧರನು 'ಬರಲಿಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ ಕ್ಷಮಿಸಬೇಕು' ಎಂದು ಚೀಟಿ ಬರೆದು ಆಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕಳಿಸಿದ. ದಾದಾಸಾಹೇಬರು ಸಂತಾಪದಿಂದ ಗದ್ದರಿಸಿದರು 'ಏನು ಇದರ ಅರ್ಥ?'

'ಆಷ್ಟೇನೂ ಕಠಿನವಿಲ್ಲ ಈ ಗ್ರಂಥ!' ರಮಾಕಾಂತನು ಕುತ್ತಿತ್ತ ತನದಿಂದ ಮಾತಿನ ಕೋಟಿ ಹೊಡೆದನು.

ಸುಲೋಚನೆಯು ಕೆನೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ಮಾತಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಸೋರೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

'ಯಂತ್ರದ ಕಾಗದಗಳನ್ನಾದರೂ ಕಳಿಸಿಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ನಿರೋಪ ಕಳಿಸಿ ನೋಡಿರಿ' ಎಂದು ರಮಾಕಾಂತನು ಸೂಚಿಸಿದ.

ಆಳು ಹೋಗಿ ಮತ್ತೆ ನಕಾರದೊಂದಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದ. ದಾದಾ ಸಾಹೇಬರು ಕೆಂಡದಂತೆ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರ ಕೋಪಾಂಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ರಮಾಕಾಂತ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಸುರುವುತ್ತಿದ್ದ. ಆ ಅವರ ಕೋಪಾಂಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯಾಧರನ ವಿದ್ವತ್ತು, ಆತನ ಅಂತಃಕರಣ, ಆತನ ಶಿಲೆ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಭಸ್ಮವಾಗುವಂತೆ ತೋರಿವು. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಶುದ್ಧ ಲಘುಗನಿದ್ದು, ಅವನು ಯಂತ್ರ ಮಾತುತ್ತೇನೆಂದು ಸುಲೋಚನೆಯ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದೆಲ್ಲ ಸುಮ್ಮನೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಮೇಲೆ ಏನಾದರೂ ಬಂದು ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಬೇಕೆಂದಲೇ ಇರಬೇಕು; ಅವನನ್ನು ಅಡ್ಡಪ್ಪ ತೀವ್ರ ಹೊರಗಟ್ಟಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕು ಎಂದು ದಾದಾಸಾಹೇಬರೂ ಮತ್ತು ರಮಾಕಾಂತನೂ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಸುಮ್ಮನಿರಲಿಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಅಲ್ಲೆಂದ ಎದ್ದು 'ನಾನು ಇದೇ ಈಗ ಬಂದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೋದಳು.

'ಎಲ್ಲಿಗೆ?'

'ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಡೆಗೆ. ಕಾಗದಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರುವೆ!'

'ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಕಾಗದ ಇದ್ದರಲ್ಲವೆ ತರುವದು?' ರಮಾಕಾಂತನು ಅರ್ಥ ಅಣಕಿಸಿದಂತೆಯೇ ಅಂದನು.

'ನಾನು ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ ಆ ಕಾಗದಗಳನ್ನು

‘ಕಣ್ಣುಗಳು ಮೋಸ ಮಾಡುತ್ತವೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ!’

ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕೋಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಸುಲೋಚನೆಯು ಒಂದೇ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ‘ಕಣ್ಣುಗಳು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡುವದಂತೆ?’ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಸಿರ್ಮಲವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳು ಅವಳಿಗೆ ನೆನಪಾದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳು ‘ಛೇ, ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾಧರರು ಎಂದಿಗೂ ಮೋಸ ಮಾಡುವವರಲ್ಲ!’

ಅವಳು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟ ಕೂಡಲೆ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಮೋರೆ ತಿರುವಿ ಗೋಡೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಹತ್ತಿದ. ಕೆಲಹೊತ್ತು ಅವಳಿಗೆ ಅವನ ವಿಚಿತ್ರ ವರ್ತನದ ಅರ್ಥವೇ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವಳು ಮೃದುವಾಗಿ ಕೇಳಿದಳು: ‘ನಿವಗೆ ಏನಾಗಿದೆ ಇಂದು?’

‘ಏನೂ ಇಲ್ಲ’

‘ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಯಾಕೆ ಬರಲಿಲ್ಲ ನೀವು?’

‘ಯಾವ ಮೋರೆಯಿಂದ ಬರಲು?’

‘ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಮೋರೆಯಾತಕ್ಕೆ ಬೇಕು? ಬಳ್ಳೀ ಎರಡು ಕಾಲುಗಳಿವೆಯಲ್ಲ!’

ವಿದ್ಯಾಧರನು ನಗಲಿಲ್ಲ. ನಿಶ್ಚಯದ ಮುನ್ನೆಯಿಂದ ಅವನು ಹೇಳಿದ. ‘ನಿನ್ನಿನ ರಾತ್ರಿ ಆ ಕಾಗದಗಳು ಇಲ್ಲದಂತಾದವು!’

‘ದೆವ್ವು ಗಿವ್ವು ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಬಯ್ಯವೇನೂ? ಅದರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನೆ ಅನುವಾಸ್ಯೆ ಬೀರೆ!’

‘ದೆವ್ವು ಇಲ್ಲ ಗಿವ್ವು ಇಲ್ಲ’

‘ದೆವ್ವು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ದೇವಿ ಬಯ್ಯೋ? ಅವಳ ಕೋವನವೂ ಆಯತೋ ನಿಮ್ಮ ಮೋರೆ?’

‘ಕೋವನಾಯಿತೋ ಕೃಪೆಯಾಯಿತೋ ತಿಳಿಯದಂತಾಗಿದೆ!’

ವಿದ್ಯಾಧರನು ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದೆ ಮಾತಾಡುವದನ್ನು ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಎದುರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ

ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಹೇಗೋ ಅನಿಸಿತು. ನಿನ್ನೆ ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ ತಯಾರಾದ ಎಲ್ಲ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ತನಗೆ ತೋರಿಸಿದನೇನು ಮತ್ತು ಈಗ ಮುಂಚಾನೆ ಸಲ್ಲಿ ಅವು ಕಳೆದು ಹೋದವೆಂದು ಹೇಳುವನೇನು! ಸುಲೋಚನೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಒಂದು ಕಲ್ಪನೆ ಬಂದಿತು. ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದಾದಾಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಆ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಮಾರಬೇಕೆಂದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ! ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ದಾದಾಸಾಹೇಬರಾದರೂ ಅವನಿಗೇನು ಅನ್ಯಾಯ ಮಾಡಿರುವರು? ಇದಲ್ಲದೆ ದಾದಾಸಾಹೇಬರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಎಂದಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಸಲುವಾಗಿಯಾದರೂ—

ಕ್ಷಣಹೇತು ಶೂನ್ಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ನೋಡಿ ಅವಳು ಕೇಳಿದಳು 'ನಿಮ್ಮ ಕೀಲಿ ಕೈಗಳನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಡುವಿರಾ ಸ್ವಲ್ಪ?'

'ನನ್ನದೇನು ಝಡತಿ ತಗೊಳ್ಳುವಿರಾ? ಆದರೆ ವಾರಂಟು ಎಲ್ಲಿದೆ?'

'ಸಾದಾ ವಾರಂಟು ಇಲ್ಲ; ಆಗದೀ ಆರ್ಡಿನನ್ಸ್ ಆದೆ!'

ಶೂನ್ಯವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೀಲಿ ಕೈಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟ. ಅವಳು ಮೇಚಿನ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ತಿರುವಿ ಹಾಕಿ ನೋಡಿದಳು. ಟೀಬಲ್ಲಿನ ಡ್ರಾಚರುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ನೋಡಿದಳು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಗಲಿಲ್ಲವು. ಆರಿವೆ ಮುಂತಾದವು ಇದ್ದು ಸಣ್ಣ ಕವಾಟವೊಂದನ್ನೂ ತೆರೆದು ಹುಡುಕಿ ನೋಡಿದಳು. ಕಾಗದಗಳೇನು ಸಿಗವಲ್ಲವು. ಇನ್ನು ಉಳಿದದ್ದು ಎರಡು ಟ್ರಂಕು. ದೊಡ್ಡ ಟ್ರಂಕು ತೆರೆದೂ ನೋಡಿದ್ದಾಯಿತು: ಸಣ್ಣ ಟ್ರಂಕಿನ ಕೀಲಿ ಕೈಯ ಸಲುವಾಗಿ ಅವಳು ನೋಡಲಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ವಿದ್ಯಾಧರ ಹೇಳಿದ: ಇರಲಿ, ಆ ಟ್ರಂಕು ಮಾತ್ರ ನೋಡಬೇಡ—'

'ಹಾ. ಹೇಗೆ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು ಕಳವು?' ಅವಳು ಕೀಲಿ ಕೈ ತಿರುವುತ್ತ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಅವನ ಮುಖಚರ್ಯೆಯು ಇಳಿದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಮನದಲ್ಲೆ ಅಶ್ಚರ್ಯಪಡುತ್ತ ಅವಳು ಟ್ರಂಕಿನೊಳಗಿನ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಹತ್ತಿದಳು.

ಒಂದು ವಹಿ ಅವಳು ಸಹಜವಾಗಿ ತೆರೆದಳು. ರಮಾಕಾಂತನ ಅಕ್ಷರ!

ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೊತ್ತೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ವಹಿಯ ಬುಡದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಬಡೆದ ಪತ್ರವಿತ್ತು! ಸುರಂಗಿಯ ಅಕ್ಷರ!

ಅವಳು ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಳು! ಅದರ ಕೆಳಗೆ-ತೆಳ್ಳಗಿನ ಕೆಂಪುಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿಟ್ಟ ಕೆಲವು ಫೋಟೋಗಳಿದ್ದವು. ಅವಳು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ನೋಡಿದಳು. ಎಲ್ಲವೂ ಕೃಷ್ಣೆಯ ಫೋಟೋ! ಗೋಡಂಬಿಯ ಕಾರಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡವುಗಳು! ಈ ಫೋಟೋಗಳ ಕಾಜು ಬಡೆದು ಹೋದವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾಧರ.

ವಿದ್ಯಾಧರ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣೆ-ಅವಳಿಗೆ ಆ ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ರಾತ್ರಿಯು ನೆನಪಾಯಿತು. ವಿದ್ಯಾಧರನು ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ. ಅವಳನ್ನು ತನ್ನ ಸರಿಯಾಗಿ ಎಣಿಸುವುದು, ಅವಳಿಗೆ ಚಿತ್ರ ತೋರಿಸುವುದು ಅವಳ ಸುತ್ತಿಮಾಡುವುದು-ವಿದ್ಯಾಧರನ ಪ್ರೇಮ ಸ್ವಭಾವದ ಹಸಿರುಹುಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಹಾವು ಆಡಗಿಕೊಂಡಿರಬಹುದೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಎಂದೂ ಸಂಶಯ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಕೃಷ್ಣೆಯ ಆ ಫೋಟೋಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೆ ಮತ್ಸರವು ಜಾಗತ್ರವಾಯಿತು.

ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ತಿರಸ್ಕಾರಯುಕ್ತವಾದ ಕಟಾಕ್ಷವನ್ನು ಎಸೆದು ಸುಲೋಚನೆಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕೋಣೆಯ ಹೊರಗೆ ಬಂದಳು. ಬಾಗಲದಲ್ಲಿಯೇ ರಮಾಕಾಂತನು ಕಾಶಿಯ ಕೂಡ ಮಾತಾಡುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದ. ಅವ ಕೇಳಿದ: 'ಸಿಕ್ಕವೇನು ಕಾಗದ?'

'ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿ ಇಲ್ಲವಾದವಂತೆ ಅವು!'

'ನಿನ್ನೆ ರಾತ್ರಿಯೇ?' ಕಾಶಿ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ರಮಾಕಾಂತ ಕೇಳಿದ.

‘ಬಂದಿರಬೇಕು ಯಾವದಾದರೊಂದು ಭೂತ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪಿಶಾಚಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಒಯ್ಯಲಿಕ್ಕೆ!’

‘ಭೂತ ಅಲ್ಲ ಪಿಶಾಚಿಯೇ ಬಂದಿರಬೇಕು?’

‘ಅಂದರೆ?’

‘ಕೇಳು ಈ ಕಾಶಿಯನ್ನು! ಆ ಕೃಷ್ಣೆ ಹೋಗಿದ್ದಳು ಅವನ ಕಡೆಗೆ ನಿನ್ನ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು.’

೨೧

ದೀಪಮಾಲೆಯ ಮೇಲೆ

ಸುರಂಗಿಯ ಸಿರೋಪ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಾಶಿಯು ರಮಾಕಾಂತನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದಳು. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯ ಸುಲೋಚನೆಯ ಔದಾಸೀನ್ಯವು ಇಷ್ಟಾಗಿತ್ತಲ್ಲ, ಸುರಂಗಿಯು ಊರಲ್ಲಿದ್ದದ್ದು ತಿಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ರಮಾಕಾಂತನು ಭೆಟ್ಟಿಗೆಂದು ಹೋಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸಿರೋಪದ ಕೂಡ ಕಾಶಿಯು ಸುರಂಗಿಗೆ ಮೈಲಿ ಬೇನೆ ಬಂದ ಸಂಗತಿಯನ್ನಾದರೂ ಹೇಳಿದಳು. ಸುರಂಗಿಯ ಗಾಯನ ವಿದ್ವರೆ ಮಾತು ಬೇರೆ. ಆದರೆ ಅವಳ ನರಳುನಿಕೆಯನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಯಾರು ಹೋಗುವರು? ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಯಾವದಾದರೊಂದು ಅವಳು ವಹಿಸುವ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ರಮಾಕಾಂತನು ಆತುರನಾಗುತ್ತಿದ್ದ. ಆದರೆ ಮೈಲಿಬೇನೆಯಿಂದ, ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಜಿಡ್ಡುಕೊಂಡಿರುವ ಸುರಂಗಿಯನ್ನು ನೋಡುವುದು ಅವನಿಗೆ ಬೇವದ ಸುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಬೇನೆಬೇಸರಿಕೆ, ಸೇವೆ ಸುಶ್ರೂಷೆ, ಔಷಧ, ಮರಣ, ಇವೆಲ್ಲವುಗಳೆಂದರೆ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಬಹಳ ಬೇಸರ. ತಿಂಗಳೆರಡು ತಿಂಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಪಾಂಚ ಗಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸುವವಕ್ಕೆ

ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಅವರನ್ನು ತಂದೆಯಕಿಂತ ಕ್ಷಯ ರೋಗಿಯೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ಅವನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ. ಶಕ್ಯವಿದ್ದಷ್ಟು ಅವರಿಂದ ದೂರವಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದ. ಸುರಂಗಿಯು ಮೈಲಿಬೇನೆಯಿಂದ ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದಿರುವಳೆಂದ ಮೇಲೆ, ತಾನು ಅವಳನ್ನು ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆಂದು ಹೋದರೆ, ಅವಳು ಆ ಹುಡುಗನನ್ನು ತನ್ನ ಕೊಠಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಹವಣಿಸುವಳು. ಮೈಲಿಬೇನೆಯವರ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮೈಲಿ ಬೇನೆ ಬರುವ ಸಂಭವವಿರುತ್ತದೆಂಬ ವಿಚಾರಗಳು ರನಾಕಾಂತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆದು ಹೋದವು.

ಮಾತುಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸುರಂಗಿಯ ಶುಶ್ರೂಷೆಯನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡುವರೆಂದು ರನಾಕಾಂತ ಕೇಳಿದ. ಮುದುಕರಿಗೆ ಮಾತು ಕಥೆಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಸಿಕ್ಕರೆ ಸಾಕು. ಆದರಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣೆಯು ಎದ್ದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನ ಕೋಣೆಗೆ ಹೋದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿಯಂತೂ ಕಾಶಿ ಕೋಪದಿಂದ ಕೆಂಡದಂತಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಮುಂಬಾಸೆ ಅವಳನ್ನು ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹಾಕತಕ್ಕವಳು. ಆದರೆ ರೊಕ್ಕುವಿದ್ದ ಸುರಂಗಿಯ ಮಾತು ವಿೂರಲಾರದೆ ಅವಳು ಸುಮ್ಮನಾಗಿದ್ದಳು. ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕೃಷ್ಣೆಯು ಒಬ್ಬ ಪರಪುರುಷನ ಕೋಣೆಗೆ ಯಾಕೆ ಹೋಗಿರ ಒಂದುಬಿಂದು ಸುರಂಗಿಗೂ ಗೊಥನೇ ಉಳಿಯಿತು. ಆದರೆ ಅವಳ ಉತ್ಕಟ ಪ್ರೇಮದ ಅಸುಭವವು ಅವಳಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ, ಅವಳು ಕಾಶಿಗೆ ಹಾಗೆ ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಂಡಳು.

ಹೀಗಾಗಿ ಕಾಶಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲಿಗೆಗೆ ಲಗಾಮು ಹಾಕಿದಂತಾ ಗಿತ್ತು. ಕೃಷ್ಣೆಯ ಹೆಸರು ತೆಗೆದ ಕೂಡಲೆ, ಅವಳ ಎಲ್ಲ ಇತಿಹಾಸ ವನ್ನೂ ರನಾಕಾಂತನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಹತ್ತಿದಳು. ಈ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನ ಹೆಸರೂ ಮೊದಲಿಗೆ ಬಂದುದರಿಂದ ರನಾಕಾಂತನೂ ಅದನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಆತುರತೆಯಿಂದ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದು ನಡುನಡುವೆ ಅವಳಿಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದ. ಕಾಶಿಯಾದರೂ ತಾನು ನೋಡಿದ, ಕೇಳಿದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಪ್ಪುಕಾರ ಹಚ್ಚಿ ಹೇಳಿದಳು. ಕಳೆದ ನಾಲ್ಕು

ತಿಂಗಳಿಂದ ವಿದ್ಯಾಧರ ಕೃಷ್ಣೆಯರದು ಅನಿಷ್ಟ ಸಂಬಂಧ ಇರಲೇ ಬೇಕೆಂದು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಮನದಟ್ಟಾಯಿತು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸುಲೋಚನೆಗೂ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಶಿಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಯಾವಾಗ ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಅವನು ಬಾಗಿಲ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮೇಲೆ ಸಂತಪ್ತಳಾದ ಸುಲೋಚನೆಯು ಬರುವದನ್ನು ಕಂಡ. ನೆಲವಂತೂ ತಾನಾಗಿಯೇ ಕಾಯ್ದುದ್ದು ಇತ್ತು. ಇನ್ನೇನು ಮಳೆ ಬೀಳುವದೆಂದೇ ಉಳಿದಿತ್ತು.

ಸುಲೋಚನೆಯು ಕಾಶಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಚಿತ್ರದ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದಳು. ಕಾಶಿಯು ವಿದ್ಯಾಧರ ಕೃಷ್ಣೆಯರ ವಿಷಯ ದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಹೇಳಿದಳು. ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಶಯದ ವಿಷಬೀಜವು ದೊಡ್ಡ ವೃಕ್ಷವಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆಯಿತು. ಕಾಶಿಯು ಎದ್ದು ಹೋದನಂತರ ಸುಲೋಚನೆಯು ಬಿನ್ನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ತನ್ನ ಮನಃಪಟಲದ ಮೇಲಿನ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಮೂರ್ತಿಯಾದರೂ ಅದರಂತೆಯೇ ವಿದ್ಯಾಪವಾದದ್ದನ್ನು ಅವಳು ಕಂಡಳು. ರಮಾಕಾಂತನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ, ನಸುನಗುತ್ತ ಅವಳು ಅ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಚೂರು ಚೂರಾಗಿ ಹರಿದು ಬಗೆದಳು.

* * * *

ಊರಲ್ಲಿಯ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕಿಲ್ಚಿಷ ಉಂಟಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಊರವರ ಛಿಟ್ಟಿಯಾದಾಗ ತಿಳಿಯಿತು. ಆದರೆ ಅವರ ಸ್ವಭಾವ ಅತ್ಯಂತ ಮಧುರವಾದದ್ದು.

ಒಂದು ಶಬ್ದದಿಂದ ಕೂಡ ಯಾರದೂ ಮನನೋಯಿಸದೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಅವರ ಮೋರೆಯಮೇಲೆ ಯಾರೂ ಕೆಟ್ಟವನಾತುಗಳನ್ನಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ದೇವಿಗೆ ಕೋಣವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂದೇ ಊರಲ್ಲಿ ಮೈಲೆಬೇನೆ ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿತು ಎಂಬ ಭಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಊರವರ ಮನಸ್ಸಿನೊಳಗಿಂದ ತೆಗೆದು ಹಾಕುವದು ಕಠಿಣವಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂಬುದು ಮಾತ್ರ ಬಾಪ್ಪಾ

ಅವರಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಬಂದಿತು. ಕಡೆಗೆ ಏನೋ ಒಂದು ವಿಚಾರ ಹೊಳೆದು ಅವರು ಹೇಳಿದರು 'ರಾಮನವನಿಯ ದಿವಸ ನಾನು ತಿರುಗಿ ಬರುವೆ. ರಾಮಜನ್ಮದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣವನ್ನು ಓದಿ ಹೇಳುವೆ. ಪುರಾಣದಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ, ದೇವರಿಗೆ ಯಾತರದೂ ಬಲಿ ಕೊಡ ಬಾರದೆಂದು ಬರೆದಿದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವರು ಕಾಶಿಯ ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋದರು. ವತ್ಸಲೆಯು ಬಾಗಿಲಲ್ಲೇ ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಕಾಶಿಯು ಮನೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಕೂಡಲೆ ಅವರು ತಿರುಗಿ ಹೊರಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವತ್ಸಲೆಯು ವಿಚಿತ್ರ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಕರೆದಳು.

'ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರೇ—'

ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕೇಳಿದರು 'ಯಾಕೆ ಕೃಷ್ಣಾ!'

'ನನಗೊಂದು ಬಂದೂಕು ಬೇಕಾಗಿದೆ!'

'ಬಂದೂಕು? ಈ ಹುಡುಗೆಗೆ ಹುಚ್ಚಾದರೂ ಹಿಡಿದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆ ಎಂದೆನಿಸಿ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದರು.

'ಹೌದು, ಬಂದೂಕು!'

'ಯಾತಕ್ಕೆ ಅದು?'

'ಹೊಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ'

ಬಡತನದ ಮೂಲಕ ಅವಳು ತನ್ನ ಜೀವದ ಮೇಲೆಯೇ ಉದಾರಳಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅವರು ಶಾಂತವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು :

'ಮನು ಆದರೂ ಜೀವ ಕೊಡಬಾರದು ತಂಗೀ'

'ನಾನು ಜೀವ ಕೊಡುವವಳಲ್ಲ, ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವಳು!'

'ಯಾರದು?'

'ಆ ಕೋಣದ್ದು!'

'ಅದು ಯಾಕೆ? ದೇವಿ ಕೋಪಿಸಿದಳೆಂದೋ?' ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ

ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಉಪಹಾಸವೂ ಮಿಶ್ರವಾಗಿತ್ತು.

‘ನಾನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆನ್ನುವುದು ದೇವಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಅಲ್ಲ, ಮನುಷ್ಯರ ಸಲುವಾಗಿ’

‘ಅಂದರೆ?’

‘ದಿನಾಲು ಅದು ಯಾರಿಗಾದರೂ ತ್ರಾಸ ಕೊಟ್ಟೀ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೂ ಯಾರನ್ನೂ ಕೊಂದಿಲ್ಲ ಮಾತ್ರ. ಆದರೆ....’

ಇಷ್ಟೊಂದು ಕಷ್ಟದಿಂದ ಉಳಿಸಿದ್ದು ಆ ಕೋಣ! ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ರೋಮರೋಮಗಳಲ್ಲಿಯ ಅಹಿಂಸಾವಾದವು ಜಾಗೃತವಾಯಿತು. ಅವರು ಹೇಳಿದರು :

‘ಪಾಪ ಮೂಕಪ್ರಾಣಿ. ಬದುಕವಲ್ಲದೇಕೆ’

‘ಪಾಪವಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಅದಕ್ಕೇನು? ಒಳ್ಳೆ ಸೊಕ್ಕಿಗೆರಿದೆ’

ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಸುಮ್ಮನೆ ನಕ್ಕುಬಿಟ್ಟರು. ಅವರು ರಾಮ ನವನಿಯ ವಿಷಯ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಶ್ವರನಿಗೆ ಹಿಂಸೆ ಸೇರುವದಿಲ್ಲವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಊರವರ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮ ಕಾರಿಯಾಗಿ ಬಿಂಬಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ವತ್ಸಲೆಯು ಬೇಡುವ ಬಂದೂಕು ಹೇಗೆ ಸರಿಹೋಗಬೇಕು?

* * * *

ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನಿಗೆ ಒಂದು ವಾರವೆಂದರೆ ಒಂದು ಯುಗದಂತೆ ಕಳೆಯಿತು. ಸುಲೋಚನೆಯಂತೂ ಅವನೆಡೆಗೆ ಇಣಕಿ ಕೂಡ ನೋಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ಸಾರೆ ರಮಾಕಾಂತನು ಬಂದರೂ ಅವನು ಹೆದರಹೆದರುತ್ತ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳ ಮೇಲಿಂದ, ತಾಸು, ದಾದಾಸಾಹೇಬ ಮತ್ತು ಸುಲೋಚನೆ ಇವರಿಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇಳಿದು ಹೋಗಿದ್ದೇನೆಂಬುದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನಿಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂದಿತು. ತನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಇರುವ ಸುರಂಗಿಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದ. ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ದಾದಾ ಸಾಹೇಬರು ಮತ್ತು ರಮಾಕಾಂತರು ಸುಲೋಚನೆಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಹೋಗುವರಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ವಿಷಯ ಬಲ್ಲ ಅವಳ ತಪ್ಪುತಿಳುವಳಿಕೆ ಯೇನು ಹೋಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಅವನು ಸುಮ್ಮನೆ ಇದ್ದನು. ಕೃಷ್ಣೆಯ

ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕೂಡಬೇಕೆಂದರೆ, ಕಾಶಿಯು ಬೆಳೆಸಿದ ಸಂಶಯ ವೃಕ್ಷವು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಮೇಲಕ್ಕೇರುವದು. ಕಾಮಾವುರವನ್ನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟು, ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಿಬಿಡಬೇಕೆಂದರೆ, ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಹೃದಯ ತಂತುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಕಾಮಾವುರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಂತೆ ಭಾಸವಾಗಿ, ಅವನು ಆ ತನ್ನ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬದಿಗಿರಿಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಆದರೆ ಕಾಮಾವುರದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾದರೂ ಮಾಡುವದೇನು? ಸುಲೋಚನೆಯೇ ತನ್ನ ಹೃದಯದ ಒಂದು ತಂತುವು! ಅವಳಂತೂ ಕಡೆತನಕ ದೂರವಾದಳು! ಅವಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸಾಧಿಸುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ಎರಡನೆಯ ತಂತುವೆಂದರೆ ವತ್ಸಲೆ! ಆದರೆ ಅವಳು ಈ ಹಳ್ಳಿಗಾಡು ಧರ್ಮಭೋಳೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಆಯುಷ್ಯ ಇರತಕ್ಕವಳು!

ಇಂಥ ವಿಚಾರಗಳ ತಿರುಗನೆಯಲ್ಲಿ ತಳಮಳಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ರಮಾ ಕಾಂತ ಸುಲೋಚನೆಯರು ಮಾತ್ರ ಒಂದೇ ನಾವಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಪ್ರವಾಹದಗುಂಟ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುಲೋಚನೆಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. 'ರಮಾಕಾಂತನು ಒಂದು ವೇಳೆ ಸುರಂಗಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿರಬಹುದು. ರೂಪದಿಂದ ಮೋಹಿತನಾಗಿ ಹೋಗುವದು ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವದ ಧರ್ಮವೇ ಅಲ್ಲವೇನು? ಆದರೆ ಆ ವಿದ್ಯಾಧರ ಕೃಷ್ಣೆಯರ ಸಂಬಂಧ! ಛೀ! ಕಲ್ಯಾಣ ಕೂಡ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ ಆ ಆಮಂಗಳತನದ್ದು! ಇದಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಪಾಪದ ಮೇಲೆ ಹೊದಿಕೆಯಿರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದ ಆತ. ಫೋಟೋಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತನ್ನ ಹತ್ತಿರವೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕಾಜುಗಳೆಲ್ಲ ಒಡೆದುಹೋದವೆಂದು ಹೇಳಿದ!'

ಆದರೆ ನಡುನಡುವೆ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವೂ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಯಂತ್ರದ ಕಾಗದಗಳಾದರೂ ಹೋದವೆಲ್ಲ? ಕೃಷ್ಣೆಯೆ ಆ ದಿನಸರಾತ್ರಿ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿರಬೇಕು. ಕೂಲಿಕಾರರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಅವಳು ಎಷ್ಟೋ ಬುದ್ಧಿವಂತೆ! ಮೇಲಿನ ಸಮಾಜದವರಂತೆಯೇ ಮಾತಾಡುವಳು. ಆದರೆ ಇದರದೆಲ್ಲವೂ ಆ ಕಾಗದಗಳ ಕೂಡ ಏನು

ಸಂಬಂಧ? ಕೃಷ್ಣೆಯಂತೂ ಆ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಒಯ್ದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಾದರೂ ಅವಳಿಗೇನು ಪ್ರಯೋಜನ? ವಿದ್ಯಾಧರನೇ ಲೋಭಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಐದು ಸಾವಿರದ ಬದಲಾಗಿ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಬೇಡ ಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅಂದ ಮೇಲೆ—

ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿ ಬೇಸತ್ತು ಮೇಲೆ ಅವಳು ಅನ್ನುವಳು— ಬೇಕಾದರೆ ಅವನೇ ಬಂದು ಹೇಳುವ ಇದೆಲ್ಲದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ. ರಮಾ ಕಾಂತನು ಕೂಡ ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿ ಹೇಳಲಿಲ್ಲವೆ, ಸುರಂಗಿಯ ಮೋಹ ತನಗೆ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವಾಗಿತ್ತೆಂದು?’

ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಳಿದ ಅವಳ ಮನಸ್ಸು ಮತ್ತೆ ರಮಾ ಕಾಂತನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿತು. ನಗುವದು, ನಲಿಯುವದು, ಆಡುವದು, ತಿರುಗಾಡಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದು, ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೀಪಮಾಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕೂಡುವದು, ಇವೆಲ್ಲವು ಅವರ ದಿನದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ದಲ್ಲಿ ಬರತೊಡಗಿದವು.

* * * *

‘ನಾಳೆ ರಾಮನವಮಿ; ಅಲ್ಲೇನು, ಅವ್ಯಾ’ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಕಲ್ಲಂಗ ಡಿಯ ಹಣ್ಣು ತಿನ್ನುತ್ತ ತಿನ್ನುತ್ತ ಸೋನ್ಯಾ ಕೇಳಿದ. ಸುರಂಗಿಯು ಬಹಳೇ ಹಟೆ ಹಿಡಿದು ವತ್ಸಲೆಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಹೊರಗಡೆ ಬಂದು ಕುಳಿತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಸೋನ್ಯಾನಾಗಿ ಅಂದಳು: ‘ಬಿಸಿಲಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ತಿರುಗಬೇಡ—’

ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ಬೇನೆಬಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆಡದೆ ಉಳಿದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಸೋನ್ಯಾ ಒಡ್ಡಿ ಸಹಿತ ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ತಾಯಿ ಹೇಳುವದನ್ನು ಕೇಳುವನೇ?

ವತ್ಸಲೆಯು ಎನೋ ಬೀಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಕಾಶಿಯು ಮಲಗಿದ್ದಳು. ಬಿಸಿಲು ರಣರಣ ಉರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ನಡುವೆಯೆ ಕೋಳಿಯು ಎತ್ತರವಾದ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಗುವದು ಕೇಳಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲಿನ ಘರಘರು ಸಪ್ಪಳದೊಡನೆ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಸುರಂಗಿಯು ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದಳು.

ಅವಳ ಬೇನೆಯು ನಾಲ್ವಾರು ಬೊಕ್ಕೆಗಳ ಮೇಲೆ ಮುಗಿದು ಹೋಗಿತ್ತು. ವಾಡ್ಯಮಿಯ ದಿನ-ವ್ಯಾಜೇಜರನಿಗೆ ತಾರು ಮಾಡುವ ಕುರಿತು ಅವಳು ರಮಾಕಾಂತನನ್ನು ಕರಿಸಿದ್ದರೂ ಅವನು ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಜ್ವರವು ಬೇಗನೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ತಾರು ಕಳಿಸದೆ ಇದ್ದದ್ದೆ ಒಳಿತಾಯಿತು ಎಂದು ಅವಳಿಗೆ ಹಿಂದುಗಡೆ ಅನಿಸಿತು.

‘ಎ-ಆವ್ವಾ’ ಸೋನ್ಯಾ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಚೀರಿದ. ಸುರಂಗಿಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕಣ್ಣು ತೆರೆದಳು. ದೇವಿಗೆ ಬಿಟ್ಟ ಕೋಣವು ಅಂಗಣದ ಪಾವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಎರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳೂ ಭೀತಿಯಿಂದ ಚೀರಿದಳು. ವತ್ಸಲೆಯು ಒಳಗಿನಿಂದ ಓಡಿಬಂದು ಒದರಿ ಹೇಳಿದಳು. ‘ಸೋನ್ಯಾ, ಆ ಗಿಡದ ಮೇಲೆ ಎರು!’

ಆದರೆ ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಎತ್ತರವಾದ ಗಿಡವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ ಇತ್ತು? ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅದನ್ನು ಎರುವಷ್ಟು ಧೈರ್ಯ ಸೋನ್ಯಾ ನಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಎಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿತ್ತು? ಸುರಂಗಿಯು ಭ್ರಮಿಷ್ಟ್ಯವಂತೆ ವತ್ಸಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ವತ್ಸಲೆಯು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕದ್ದೊಂದು ಕೋಲನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಓಡುತ್ತ ಹೋಗಿ, ಸೋನ್ಯಾನ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುವ ಕೋಣದ ಬೆನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಬಲವಾದ ಎಟು ಕೊಟ್ಟಳು. ಕೋಣವು ತಿರುಗಿತು. ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು, ಅವಳು ಕೋಲಿನಿಂದ ಒಂದೇ ಸವನೆ ಕೋಣವನ್ನು ಹಣಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳನ್ನು ಇರಿಯಬೇಕೆಂದು ಕೋಣವೂ ಕೋಡುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಡಿಸಿತು. ಆದರೆ ಕೋಲಿನ ಹೊಡೆತಗಳು ಬಲವಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಕೋಣವು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಿತು. ಕೋಲಿನಿಂದ ಬೀಳುವ ಬಡಿತದ ಸಪ್ಪಳಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚತ್ತು ಕಾಶಿಯು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನೋಡುತ್ತಾಳೆ-ಕೃಷ್ಣೆಯು ದೇವಿಯ ಕೋಣಕ್ಕೆ ಮೈಮುರಿ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ಅವಳು ಅಲ್ಲಿಂದಲೇ ಒದರಿದಳು-

‘ಎಲಸ್ ಎ ನಿಲ್ಲು. ನಿಲ್ಲು’

ಕೋಣವು ಅಂಗಣದೊಳಗಿಂದ ಓಡಿಹೋದಾಗಿಯೇ ವತ್ಸಲೆಯು ಕೋಲಿನೆಟುಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳು.

ಕಾಶಿಯು ಭಯಭೀತ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಅಂದಳು: 'ಹಾಳು ಮಾಡಿದಿ ಹುಡುಗಿ'

ದಣಿದ ವತ್ಸಲೆಯು ಧಾಸುಸ್ತು ಸುರಂಗಿಯು ಇದ್ದೆಡೆಗೆ ಬಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಸುರಂಗಿಯು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಅವಳನ್ನು ಅಪ್ಪಿ ಕೊಂಡು, ಅವಳ ಬೆನ್ನ ಮೇಲೆ ಕೈ ಆಡಿಸಿದಳು.

'ಕೃಷ್ಣೆ, ಕೃಷ್ಣೇ' ಕಾಶಿಯು ಚೀರಿದಳು.

'ಎನು?' ವತ್ಸಲೆ ಕೇಳಿದಳು.

'ದೇವಿ ಮುಂದಹೋಗಿ ಮೂಗು ತಿಕ್ಕಿಬಾ, ಹೋಗ ತಪ್ಪ ಆತ ಅನ್ನು—'

'ನಾನೇನು ತಪ್ಪು ಆಯಿತೆನ್ನುವದಿಲ್ಲ. ಏನು ಮಾಡುವದೆಲ್ಲ ಮಾಡಲಿ ದೇವಿ ನನಗೆ'

'ದೇವಿ ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದಲಂದರ—'

'ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದರೇನು ಆಗುವದು?'

'ನಾಳಿಂದ ನಾಳೇ ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಂಗ ಆದೀ'

'ಇಲ್ಲದಂತೆ ಆದರೆ ಒಳ್ಳೇದೇ ಆಯಿತು'

ವತ್ಸಲೆಯು ಬಾಯ ಮೇಲೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಸುರಂಗಿಯು ಕಾಶಿಗೆ ಹೇಳಿದಳು. 'ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಸುಮ್ಮನೇ ಬಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಲಗಬಾರದೆ'

ಕಾಶಿಯು ಒಳಗೆ ಹೋದನಂತರ ಸುರಂಗಿ ಮತ್ತು ವತ್ಸಲೆಯರು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಮಾತಾಡಹತ್ತಿದರು. ಸೋನ್ಯಾಸ ಸಲುವಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೂಡ ಗಂಡಾಂತರದಲ್ಲಿ ನೂಕಿದ್ದರ ಸಲುವಾಗಿ ಸುರಂಗಿ ಯಲ್ಲಿ ವತ್ಸಲೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಪ್ರೇಮವುಕ್ಕಿತು.

'ಸೋನ್ಯಾ ನಿನಗೆ ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ಕರೆಯುವದಿಲ್ಲ, ಅಬಚೀ ಅಬಚೀ ಎಂದು!' ಸುರಂಗಿಯು ಅಂದಳು.

ವತ್ಸಲೆಯು ಎನೋ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಸ್ವಲ್ಪ ನಕ್ಕಳು ಮಾತ್ರ.

‘ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರೇ ಅಲ್ಲವೇ?’ ಸುರಂಗಿಯು ವತ್ಸಲೆಯ ಕೈಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಕೇಳಿದಳು.

‘ಹೌದು. ಆದರೆ, ಒಬ್ಬಳು ಕೆಂಪು ಮತ್ತೊಬ್ಬಳು ಕರಗಿ!’

‘ಅದೇನೋ ಇರಬಹುದು. ಕರಗಿದ್ದವಳಿಗೆ ಉಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಒಳ್ಳೆ ಸೀರೆಯನ್ನು ಕೊಡೋಣವಂತೆ!’

‘ವತ್ಸಲೆಯು ಮತ್ತೆ ನಕ್ಕಳು. ಆದರೆ ಸುರಂಗಿಗೆ ಆ ಮಾತನ್ನು ನಗೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ಮುಗಿಸಬೇಕಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುರಂಗಿಯು ಹಟವನ್ನೇ ಹಿಡಿದಳು. ವತ್ಸಲೆ ಎಷ್ಟೋ ನೆವ ಹೇಳಿದಳು. ಆದರೆ, ಇದೇ ಬೇನೆಯೊಳಗಿಂದ ಎದ್ದ ಸುರಂಗಿಯ ಮಾತು ಮುರಿಯಲಾರದ್ದಕ್ಕೆ ಅವಳ ಮಾತಿಗೆ ವತ್ಸಲೆಯು ಒಪ್ಪಬೇಕಾಯಿತು. ಸುರಂಗಿಯ ಟ್ರಂಕಿನೊಳಗಿನ ಒಂದು ಆಕಾಶನೀಲವರ್ಣದ ಪತ್ರಲವನ್ನೊಂದು ಅವಳು ಉಟ್ಟಳು. ಪತ್ರಲವನ್ನು ಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವಳು ಹೊರಗೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ, ಸುರಂಗಿಯು ಜೇಷ್ಠೆಯಿಂದ ಅಂದಳು. ‘ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲವೇ? ನಾನು ನಿನಗಿಂತಲೂ ಹಿರಿಯಳು!’

‘ಜಿಕ್ಕ ತಂಗಿಗೆ ಆತೀರ್ವಾದ ಏನೆಂದು ಕೊಡುವಿ?’

‘ರಾಜನ ಮನಸ್ಸು ಬೇಗನೆ ಬದಲಾಗಲಿ, ರಾಣಿಯನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕೋರಲಿ ಎಂದು.’

ಈ ಸಾರಿ ಮಾತ್ರ ವತ್ಸಲೆಗೆ ನಗಲಿಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ಆ ಕೋಣದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮಾತುಗಳು ಆರಂಭವಾದವು. ಮರಣವೆಂದರೆ ತನ್ನ ಮೈ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಮುಳ್ಳುಗಳು ಏಳುವವೆಂಬುದನ್ನು ಸುರಂಗಿಯು ಹೇಳಿದಳು. ಮರಣದ ವಿಷಯ ಕೊರಟ ಕೂಡಲೆ ಅವಳು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಕೇಳಿದಳು.

‘ಸಾವಳ ಎಲ್ಲರೂವ?’

‘ಅವ ಇದೇ ಹೋದ ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಗೆ!’

‘ನಿನ್ನಿನಿಂದ ಅವನ ಮನಸ್ಸು ಸರಿಯಾಗಿ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣಿಸುವದಿಲ್ಲ ಈಗ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ. ಆ ಸುಲೋಚನೆ ಮತ್ತು ರಮಾಕಾಂತರು ಆ ದೀಪ ಮಾಲೆಯಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕೂಡುತ್ತಾರಂತೆ ಸಂಜೆಯ ಮುಂದೆ!’

‘ರಮಾಕಾಂತ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾಧರ ಇರಬಹುದು!’

‘ಉಂ. ಹುಂ ರಮಾಕಾಂತನೇ’

‘ಯಾರಾದರೂ ಇರವಲ್ಲರೇಕೆ. ಸಾವಳನಿಗೆ ಆದರ ವಿಷಯ ಏನು ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ?’

‘ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಮೇಲಿನ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಅವಳ ಮೇಲೆ ತೀರಿಸ ಬೇಕೆನ್ನುವ ಅವ. ಸುಲೋಚನೆಯು ಆ ದೀಪಮಾಲೆಯ ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡುವಳಂತೆ! ಹಿಂದಿನಿಂದ ಹೋಗಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ನೂಕಿ ಬಿಡ ಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರ ಆತನದು!’

‘ದೀಪಮಾಲೆಯ ಮೇಲಿಂದ ನೂಕಿ ಬಿಡುವದೆ? ಎಲುವು ಚೂರ ಚೂರ ಆಗುವದಕ್ಕೆ ಹಾದಿ ಅಲ್ಲಿಂದ!’

ವತ್ಸಲೆಯು ಸುಲೋಚನೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಉಳಿಸಬೇಕೆಂಬುದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗ ಬೇಕೆ?

ಆದರೆ ರಮಾಕಾಂತನೂ ಸುಲೋಚನೆಯೂ ಕೂಡಿ ತಿರುಗಾಡ ಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು. ಅದಲ್ಲದೆ, ವಿದ್ಯಾಧರ ಸುಲೋಚನೆಯರದು ಒಬ್ಬ ರೊಬ್ಬರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಕಲುಷಿತವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಇದೆ ಲ್ಲದರ ಕಾರಣವು ತಾನು ತಂದಿದ್ದ ಯಂತ್ರದ ಕಾಗದಗಳು ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ವಲ್ಲ?

ಕೃಷ್ಣೆಯು ವಿಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಸುರಂಗಿಯು ಅಂದಳು.

‘ಏನೇನು ಆಗುವದಿದೆಯೋ ದೇವರಿಗೇನೇ ಗೊತ್ತು!’

ವತ್ಸಲೆಯು ಮಂದವಾಗಿ ನಕ್ಕಳು ಸೂತ್ರ.

‘ಯಾಕೆ ನಗುವೆ?’

‘ನಿನ್ನ ದೇವರ ಮೇಲಿನ ಭರವಸೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಕ್ಕೇನಷ್ಟೆ. ಸುರಂಗಿ, ಇಡೀ ಆಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ಎಂದಾದರೂ, ದೇವನನ್ನು ನೋಡಿರುವಿಯಾ?’

ಸುರಂಗಿಯು ಗಂಭೀರವಾದಳು.

ಎಂಟು ವರ್ಷದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸಾವಳನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವರ್ತಿಸಬೇಕೆಂದು ದೇವರಿಗೆ ತಾನು ಮಾಡಿದ ಸೇವೆ, ದಾದಾ ಸಾಹೇಬರ ಕೂಡ ಸಂಬಂಧ ಬಂದವೇಲೆ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಬಾರದೆಂದು ತಾನು ದೇವರಿಗೆ ಬೇಡಿಕೊಂಡದ್ದು, ಅವಳಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಆದಿಷ್ಟೋ ಸಂಗತಿಗಳು ನೆನಪಾದವು. ಆದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದಯಾಳು ದೇವನ ಸಂಬಂಧವಿದ್ದಂತೆಯೇ ತೋರಲಿಲ್ಲ.

‘ಸಿಕ್ಕನೇನು ದೇವರು?’ ವತ್ಸಲೆಯು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದಳು.

‘ಹೂಂ’

‘ಎಲ್ಲಿರುವ?’

‘ಇಲ್ಲಿಯೇ. ನನ್ನೆ ದುರಿಗೇನೇ ಕೂತಿರುವನಲ್ಲ!’

ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಸುರಂಗಿಯು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು.

* * * *

ಪಾಡ್ಯಮಿಯಿಂದ ಮುಂದಿನ ೪-೮ ದಿನ ಸುಲೋಚನೆಯಾದರೂ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಳಮುಳ ಪಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅತ್ಯಂತ ಸುಂದರವಾಗಿ ಸಿಂಗಿರಿ ಸಿದ್ದರೂ, ಒಳಗೆ, ಹವೆಯಿಲ್ಲದ ಮಹಲಿನಲ್ಲಿ ಅವಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದಂತೆ ಅವಳ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿತ್ತು! ವಿದ್ಯಾಧರನ ವರ್ತನದ ಮೂಲಕ ದಾದಾ ಸಾಹೇಬರು ಅವನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡೇ ಇದ್ದರು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಯಾರು ಕೆಡಿಸಿರಬಹುದೆಂಬದರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಮಾತೆತ್ತಿದಾಗ ದಾದಾಸಾಹೇಬರು ಅಂದರು. ‘ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು, ಚಿತ್ರ ಕೆಟ್ಟು ಹೋದದ್ದು!’

‘ಯಾಕೆ?’

‘ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಸವು ಒಯ್ಯಾರದ ಸೂಳೆಯರನ್ನು ನೋಡಿ, ಅವರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುವದು, ಮತ್ತು ಆಮೇಲೆ ಕಲೆ, ಕಲೆ, ಎಂದು ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಣಿಯುವದು-ಇದಿಷ್ಟೇ ಗೊತ್ತಿದೆ, ಈಗಿನ ತರುಣ ತರುಣಿಯರಿಗೆ. ಮತ್ತೇನೂ ಕೇಳಬೇಡಿರಿ—’

‘ಆದರೆ ದಾದಾ—’

‘ಆದರೆ ಇಲ್ಲ ಏನೂ ಇಲ್ಲ. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಮಾತು ಕೇಳಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ಬೆಳೆಸಿದ್ದೇ ನನ್ನ ತಪ್ಪಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಮನೆತನದ ಅಳಿಯನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಲಗ್ನ ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಭಾರವಾದರೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು.’

‘ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಭಾರ ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಹುದಾದರೂ, ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು ಭಾರ! ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳಿಂದ!’

ಸುಲೋಚನೆಯ ಉತ್ತರದಿಂದ ಮೊದಲಿನಂತೆ ದಾದಾಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಕೌತುಕವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ.

ದಾದಾಸಾಹೇಬರ ಉದಾಸೀನತೆಯು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಹೊಸ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ತರುಣಜನರೆಂದರೆ ವೃದ್ಧರಿಗೆ ಆಟಿಗೆಗಳಿದ್ದಂತೆ ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಅನುಭವವು ಅವಳಿಗೆ-ತನ್ನನ್ನು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಸುವ ದಾದಾಸಾಹೇಬರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದಿತ್ತು. ಅವಳಿಗೆ ಮಲತಾಯಿಯಿಂದ ಕಷ್ಟವಾಗಬಾರದೆಂದು ಅವರು ಎರಡನೇ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬೆಳಸದೇ ಇದ್ದರು. ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆಯಾದರೂ ಕಾರಖಾನೆಯ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಅವಳಿಗೆ ಸಿಗುವದೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಅವಳ ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಅವಳ ಮಾತುಗಳು, ಅವಳ ಹೃದಯದ ಹಾರೈಕೆಗಳು, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವರಿಗೆ ಸರಿದೋರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ನೀರು ಹರಿಯುವದು ಇಳುವು ಇದ್ದ ಕಡೆಗೆ. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಊರಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ದಾದಾಸಾಹೇಬರು ಉದಾಸೀನರು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನು ಮೋಸಗಾರನೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟವನು, ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಮನಸೋಕ್ತವಾಗಿ ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂದರೆ, ರಮಾಕಾಂತನ ಹೊರತಾಗಿ ಯಾರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಾಲಕ್ಕಾರು ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೆ ಅವನ ವಿಷಯದ ಕಿಲ್ಚಿಷವು ದೂರಾಯಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಹತ್ತಿದರು. ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷವಿದ್ದ ಮೂಲಕ ಇಬ್ಬರೂ ದೀಪಮಾಲೆಯ ಮೇಲಿ ಕುಳಿತು ಬೆಳದಿಂಗಳು ಬಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಮನೆಗೆ ಮರಳಿ ಬರುವರು. ರಮಾಕಾಂತನ ನಡೆಸುಡಿಗಳು ಮೋಹಕವೇ ಆಗಿದ್ದರಿಂದ, ಸುಲೋಚನೆಯಾದರೂ ಅವನ ಸಹವಾಸದಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ

ಉಲ್ಲಸಿತಳಾಗಹತ್ತಿದಳು. ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಆಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವಂತೆ, ಪ್ರಣಯೋನ್ಮುಖ ತರುಣಹೃದಯವಾದರೂ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ಹುಡುಕುತ್ತಿರುತ್ತದೆ.

ಅಷ್ಟಮಿಯ ದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ ದೀಪಮಾಲೆಯ ಮೇಲೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೆ, ಸುಲೋಚನೆಯು ಅಂದಳು : 'ನಾಳೆ ರಾಮನವಮಿ !'

'ಇಷ್ಟೊಂದು ಸುಂದರವಾದ ಸಾಯಂಕಾಲವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನಡು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಜಸ್ತುತಾಳಿದ ಪ್ರಾಣಿ!' ರಮಾಕಾಂತನು ನಗುತ್ತ ಅಂದ.

'ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವದು ಯಾರ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಮಾತೇನು ?'

'ಕೈಯೊಳಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳುವರು ?'

'ಹಾಗಾದರೆ ನೀವೇನು ಮುಂದಿನಲ್ಲಿವನ್ನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿರೇನು ?'

'ಓಹೋ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಹೌದು! ಒಬ್ಬ ಚಿತ್ರ ಲೇಖಕಿಯ ಕೂಡ ನನ್ನ ಗುರುತು ಆಗಬೇಕಾಗಿದ್ದರಂದಲೇ ನಾನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ, ಆ ಚಿತ್ರ ಲೇಖಕಿಗೆ ಸೇರುವಂಥ ಕಥೆ ಬರೆಯುವವನನ್ನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಮಾಡೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡೇ ಬಂದೆ !'

'ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರೇನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆರಸನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದನೇ ?'

ಸುಲೋಚನೆಯು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಎನ್ನೋದದಿಂದ ಮಾಡಿದ್ದರೂ, ಅವಳಿಗೆ, ಆತನು ಮಾಡಿದ ಸ್ತುತಿಯು ಸೇರಿತ್ತೆಂಬುದು ಅವಳ ಮುಖ ಚರ್ಯೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ದೀಪಮಾಲೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಸೂರ್ಯನು ಇನ್ನೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ. ಹಸರುಮುರಿಯುವ ಗಿಡದ ತುದಿಗಳ ಮೇಲೆ ಕುಣಿಯುವ ಸೌಮ್ಯವಾದ ಸೂರ್ಯನ ಹೊನ್ನು ಕಿರಣಗಳ ಶೋಭೆಯು ಮೋಹಕವಾಗಿತ್ತು. ತಿರುಗಿ ಮನೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಹಾರಿಹೋಗುವ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಗುಂಪುಗಳು-ರಾತ್ರಿಯ

ಬರುವುದು ಕೂಡ ಬರುವ ಪ್ರಣಯವಿಚಾರಗಳಂತೆ ಭಾಸವಾದವು ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ!

ಸ್ವಲ್ಪ ವೇಳೆಯ ಮೇಲೆ ಅವನಂದ: 'ನಾನು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆನ್ನುವೆ. ಆದರೆ—'

'ಹೌದು! ನಮ್ಮ ಕಾಮಾಪುರದಲ್ಲಿ ನೋಡತಕ್ಕದ್ದಾದರೂ ಏನು!'

'ಒಂದು ಮಾತ್ರ ಆದೆ '

'ಏನದು?'

'ನೀನು'

ಸುಲೋಚನೆಯು ಆಕಾಶದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆಯ ಬಣ್ಣಗಳ ಮಸುಕು ಪ್ರತಿಬಿಂಬವು ಅವಳಿಗೆ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡಿತು. ರಮಾಕಾಂತನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಣಯ ಭಾವನೆಗಳು ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೂ—

ಸುರಂಗಿಯು ನೆನಪಾಗಿ ಅವಳು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅಂದಳು: 'ಮುಂಬಯಿ ಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕಿಂತಲೂ ಸುಂದರ ಹುಡುಗಿಯರು ಎಷ್ಟೋ ಇರುವರಲ್ಲ!'

'ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವರೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಹೇಗೆ ಕಾಣಿಸಬೇಕು?'

'ನೋಡಿದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಕಾಣುತ್ತದೆ!'

'ಅಂದರೆ— ಕುರುಡನಿಗೆ ಕೂಡ ಕಾಣಿಸತದೇನು?'

'ಕುರುಡರಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಏನಾಗಿದೆ?'

'ವೋತೀಜುಂದು!'

'ಆದನ್ನು ಕೊಯಿಸಿ ತೆಗೆಸಬೇಕು!'

'ಆದನ್ನು ಕೊಯ್ಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ!'

'ಇನ್ನೂ ಬಹಳೇ ಸಣ್ಣದಾಗಿದೆ ಏನು?'

'ನಿನ್ನಷ್ಟೆಯೇ ಆಗಿದೆ!'

ರಮಾಕಾಂತನು ನಗುತ್ತಿರುವ ಸುಲೋಚನೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ನಿಂತನು. ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಳ್ಳುವನೆಂದು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಅನಿಸಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥನ ನೆನಪಾಗಿ ಅವಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ....

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ದೀಪಮಾಲೆಯ ಪಾವಟಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಯಾರವೋ ಕಾಲು ಹೆಜ್ಜೆ ಕೇಳಿದಂತಾದವು. ರಮಾಕಾಂತನು ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರ ಸರಿದ. ಸಂಧಿಪ್ರಕಾಶದ ಮತ್ತು ಬೆಳದಿಂಗಳ ವಿಶ್ರಮ್ಯಕಾಶದಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತನು ನೋಡಿದ. ಎದುರಿಸಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಪತ್ತಲವನ್ನುಟ್ಟ ವತ್ಸಲೆಯು ನಿಂತಿದ್ದಳು. ಅವನು ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ನೆಟ್ಟದಿಟ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಹತ್ತಿದ.

ವತ್ಸಲೆಯು ಸುಲೋಚನೆಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಅವಳ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಏನೇನೋ ಹೇಳಿದಳು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸುಲೋಚನೆಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ರಮಾಕಾಂತನ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ತೀವ್ರ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದಳು. 'ರಮಾ ಕಾಂತರೇ, ಸುರಂಗಿಯು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಳಂತಲ್ಲ ?

'ಹೌದು, ನನಗೆ ಗೊತ್ತದೆ!'

'ನೀವು ಇನ್ನೂ ಅವಳಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಲ್ಲವೇನು?'

'ಮೈಲಿ ಬೇನೆ ಬಂದಿರುವದು ಅವಳಿಗೆ!'

'ನಾನು ಬೇನೆ ಬಿದ್ದಿದ್ದರೆ? ಅಲ್ಲಿಂದ ನೀವು ಸರಳವಾಗಿ ಮೋತಿ ಬಿಂದುವನ್ನು ಕೊಯ್ಲಿ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಿರಿ! ಹೌದಲ್ಲವೆ? ನಡೆ ಕೃಷ್ಣಾ ನಡೆ'

'ಆದರೆ—'

ರಮಾಕಾಂತನ ಮುಂದಿನ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸುಲೋ ಚನೆಯು ದೀಪಮಾಲೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಲೇ ಇಲ್ಲ. ಅವಳು ಸರಸರ ಪಾವ ಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಇಳಿಯತೊಡಗಿದಳು. ವತ್ಸಲೆಯೂ ಅವಳ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೇ ನಡೆದಳು. ಅವಳು ಪಾವಟಿಗೆಗಳಮೇಲೆ ಕಾಲಿಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರಮಾಕಾಂತ ಕರೆದ :

'ವತ್ಸಲೆ—'

ವತ್ಸಲೆಯು ನಿಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಳು.

ರಮಾಕಾಂತನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅವಳ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಕೈ ಇಟ್ಟನು. ಒಂದೇ ಕ್ಷಣ! ವತ್ಸಲೆಯ ಹೃದಯದ ಕಾರಂಜಿಯ ಮೇಲೆ ಆಸೆ, ಆಸಂದ, ಉತ್ಕಂಠೆಗಳು ರಂಗುರಂಗಾಗಿ ಕುಣಿಯಹತ್ತಿದವು.

ಅವಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆದರಿದಳು. ರಮಾಕಾಂತನು ಹೀಗೇನಾದರೂ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಅವಳ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಸುಲೋಚನೆಯು ಕರೆದದ್ದು ಕೇಳಬಂತು 'ಕೃಷ್ಣಾ—' ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತದ ಮಧುರ ಧ್ವನಿಯಾದರೆ, ಹಿಂದೆ ಕರುಣಮಯವಾದ ಕರೆ! ಇಂಥ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಣಿಯು ಏನು ಮಾಡಬೇಕು? ವತ್ಸಲೆಯು ನಿಂತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತುಬಿಟ್ಟಳು.

'ಕೃಷ್ಣಾ—' ಸುಲೋಚನೆಯು ಮತ್ತೆ ಕರೆದಳು.

ವತ್ಸಲೆಯು ಹೊರಟಳು.

'ನಾಳೆ ಸಂಜೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಿಯಾ?' ರಮಾಕಾಂತ ಕೇಳಿದ.

ವತ್ಸಲೆಯು ಗೋಣಿಸಿಂದಲೇ ಸಮ್ಮತಿಸಿ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿದು ಹೋದಳು. ಮನವು ಕಾತರವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಕಾಗದವು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಿತೆಂಬುದರ ಅರಿವು ಅವಳಿಗಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಆ ಕಾಗದವೆಂದರೆ ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆಂದು ಸುರಂಗಿಯು ಬರೆದ ಪತ್ರವಿರಬಹುದೆಂದು ರಮಾಕಾಂತನು ಬಗೆದಿದ್ದ. ಅದನ್ನು ತೆರೆದು ನೋಡಿದ. ಅದರಲ್ಲಿ ವತ್ಸಲೆಯ ಕೈಬರಹ. ಮೊದಲಿನ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬೆಳದಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿಯೇ ಓದಿದ.

ಪರಮೇಶ್ವರ

ಲೇಖಕಾ :— ಕೃಷ್ಣಾ

ಅವನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಪ್ರಕಾಶ ಬಿದ್ದಿತು. ಕೃಷ್ಣೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬರೆದ ಕಥೆಗಳೆಲ್ಲನ್ನೂ ವತ್ಸಲೆಯು ಬರೆದಿದ್ದರೆ?

ಅವನು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಂದ. ಇಂದಿನ ವರೆಗೆ ಅವನು ಕಮಳೇಶ್ವರೀ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಂದಾದೀಪದ ಮಂದ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಓದಿದ.

'ಹೊರಗೆ ಕತ್ತಲೆ ಮುಸುಕಿತ್ತು. ಜಿಟ್ಟಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಬೇಸರವೆನಿಸ ಹತ್ತಿತು. ಆದು ಕಿಡಿಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಕೋಣೆಯ ಒಳಗೆ ಬಂದಿತು. ದೀಪದ ಕಿರಣಗಳು ಮೈಮೇಲೆ ಬಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಅದರ ಹಸರು ಬಣ್ಣವು ಮುತ್ತಿಷ್ಟು

ಹೊಳೆಯ ಹತ್ತಿತು. ಸೂರ್ಯಾಸ್ತಸಮಯದಲ್ಲಿ ಥಳಥಳ ಹೊಳೆಯುವ ಸಾಗರದ ನೀರಿನ ಬಣ್ಣವೆ ಆಗಿತ್ತು!

ಜಿಟ್ಟಿಯು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ತನ್ನ ಬಣ್ಣದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.

‘ಘುರ್, ಘುರ್ ಎಂಬ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಬಂದಕೂಡಲೆ ಜಿಟ್ಟಿಗೆ ಅಂಜಿಕೆಯಾಯಿತು. ದೀಪದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬೆಕ್ಕು ಕೂತಿತ್ತು. ತೀರ ಕವ್ವು ಬಣ್ಣದ ಬೆಕ್ಕು ಅದು; ದೀಪದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆ ಅನ್ನುವರು, ಅದೇನು ಸುಳ್ಳಲ್ಲ!

ಜಿಟ್ಟಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನದ ತೆರೆಗಳು ಮುತ್ತಿಷ್ಟು ವೇಗವಾಗಿ ಬರತೊಡಗಿದವು. ‘ಇದು ನೋಡು, ನನ್ನ ಬಣ್ಣ ಹೇಗೆ ಹಸರು ಮುರಿಯುತ್ತದೆ! ಅದೇ ಇದು ನೋಡಿರಿ ದೀಪದ ಬುಡದಲ್ಲಿಯ ಇದ್ದಲಿಯನ್ನು!’

ಅದು ಆನಂದದಿಂದ ಕುಣಿದಾಡಹತ್ತಿತು.

ಹಕ್ಕಿಗಳು ಗಿಡದ ಟೊಂಗೆಗಳ ಕೂಡ ಕಿಲಕಿಲಿಸುತ್ತ ಚಿನ್ನಾಟವಾಡುವಂತೆ ಜಿಟ್ಟಿಯಾದರೂ ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತ ಹಾರಾಡತೊಡಗಿತು. ಒಮ್ಮೆಲೆ ಛಸ್ಪರದ ವರೆಗೆ ಭರ್ರೆಂದು ಹಾರುವದು, ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಕೆಳಗಿಳಿಯುವದು.

ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆನಿಸಿತು. ‘ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾಗಿದೆ ನನ್ನ ಶರೀರ! ನಾನೊಂದು ನಿಮಾನವೇ ಸರಿ! ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಆ ದೀಪದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಕಾಳಭೈರವನನ್ನು! ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ್ದಾಗಿ ಕೂತಿದೆ ಸುಮ್ಮನೆ!’

ದೀಪದ ಬುಡಲ್ಲಿ ಬೆಕ್ಕು ಬಿನ್ನ ಮುದ್ರೆಯಿಂದ ಕುಳಿತಿತ್ತು. ಈಗ ನಾಲ್ಕು ದಿವಸ ಅದಕ್ಕೆ ಇಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ! ಒಂದು ಹಲ್ಲಿ, ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ಜಿಟ್ಟಿಯಾದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಘುರ್ಘುರ್ ಮಾಡುತ್ತ ಅದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಅಂದಿತು. ‘ಎಷ್ಟು ನಿರ್ದಯನಾಗಿರುವ ದೇವ! ಇಂದಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ದಿವಸಗಳಾದವು—’

ಬೆಕ್ಕಿನ ಈ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಿಟ್ಟಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ದೇವ, ಮತ್ತು ನಿರ್ದಯ? ತನಗೆ ಸುಂದರವಾದ ಹಸಿರು ಬಣ್ಣವನ್ನೂ, ವಿಮಾನದಂಥ ಚಪಲ ಶರೀರವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಂಥ ದೇವನು ನಿರ್ದಯನೇ? ದೀಪದ ಹತ್ತಿರವೇ ಜಿಗಿದು ಅದು ಅಂದಿತು. 'ಎಲೈ ಬಾವುಗವೇ, ಮಹಾ ಮೂರ್ಖನಿರುವಿ ನೀನು! ದೇವರು ದಯಾಳುವು! ಇದು ನೋಡು ದೇವನು ಕೊಟ್ಟ ಈ ನನ್ನ ಬಣ್ಣ! ಇದು ನೋಡು ವಿಮಾನದಂಥ ನನ್ನ ಶರೀರ—'

ಆದರೆ ಆ ವಿಮಾನವು ಹಾರುವ ನೊದಲೇ ನಿಲಕ್ಕೆ ಕಡಿದುಕೊಂಡು ಬಿದ್ದಿತು. ಬೆಕ್ಕು ಅದರ ಮೇಲೆ ಹೊಂಚು ಹಾಕಿ ತಪ್ಪದಂತೆ ಹಿಡಿದು ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು.

ಜಿಟ್ಟಿಯು ಆಕ್ರೋಶ ಮಾಡಿತು. 'ದೇವ ನಿರ್ದಯನಾಗಿರುವ; ದು..ಷ್ಟ....'

ಬೆಕ್ಕು ನಾಲಗೆಯಿಂದ ತುಟಿ ನೆಕ್ಕುತ್ತ ಅಂದಿತು 'ದೇವರು ದಯಾಳುವು. ಬಹಳ ದಯಾಳುವು ದೇವರು.'

ಕಥೆಯನ್ನೊದುವದಾದಕೂಡಲೆ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಸಿಸಿತು— ಕಥೆ ಯಲ್ಲಿಯ ಜಿಟ್ಟಿಯೆಂದರೆ ಕಲೆಯೆಂದು ವತ್ಸಲೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯಿರಬೇಕು! ಕೃಷ್ಣೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಕಥೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವನಿಗೆ ನೆನಪಾದವು. ಕೇವಲ ಕಲೆಯು ನಿರ್ದೇವ, ಕೇವಲ ನಿಸರ್ಗವು ನಿರ್ದಯ, ಪರಮೇಶ್ವರನೆಂದರೆ, ಕೇವಲ ಮಾನವ ಕಲ್ಪನೆಯ ಮಂಜು! ಹೀಗಾದರೆ ಇವಳ ವಿಶ್ವಾಸ ವಾದರೂ ಯಾತರ ಮೇಲೆ? ನಾಳೆ ಸಂಜೆಗೆ ಅವಳು ಬಂದು ತನಗೆ ಭಿಟ್ಟಿ ಯಾಗುವಳು. ಅವಳನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ತನ್ನೆಡೆಗೆ ಎಳೆದು ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಿಗೋಣವೆಂದರೆ ಅವಳೇನೆನ್ನ ಬಹುದು? ಅವಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಏದ್ಯಾ ಧರನೂ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರೂ ಮಾಡಿದ ಸ್ತುತಿಯು ಅವನ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಅವಳು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಳೆ?

ಛೇ! ಕಠಿಣ ನಿಗ್ರಹದಿಂದ ಈಗ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಅವಳು ಇಲ್ಲಿಯ ಕಷ್ಟಸಿಂಹಾಸನಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಹಿಸಿ ಹೊಟ್ಟಿತುಂಬಿಕೊಂಡಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕು. ಇಡೀ ಜನ್ಮವನ್ನೇ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಳೆಯುವದು ಅವಳಿಗೆ

ಸುಖಕರವಾಗುವದೆ? ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬಂದರೆ ಸುಖವಸ್ತುವಿನಂತೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗುವದು— ಕಥೆ ಬರೆದು ಕೀರ್ತಿಯನ್ನಾದರೂ ಸಂಪಾದಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವಳು ತನ್ನೊಡನೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಬಯಸುವಳು. ಸುಖವಸ್ತುವಾಗಿರುವುದರ ಆಸೆಗಿಂತಲೂ ಅವಳಿಗೆ ತನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ಎಳೆತವಾದರೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಸಿಸಲಿಕ್ಕೆಲ್ಲವೇ? ಆ ದಿವಸ ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ರಾತ್ರಿ ವತ್ಸಲಿಯು ಸೆರಗೊಡ್ಡಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಪ್ರೇಮದ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಿದಳು. ಭಿಕಾರಿಯನ್ನು ಕರೆದು ದಾನ ಕೊಟ್ಟರೆ, ಅವನು ಅದನ್ನು ಒದೆದು ಹೋಗುವನೆ? ಆದರೆ ಅವಳದು ಆ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕೂಡ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ಸಂಬಂಧವಿದೆ?

ಒಂದು ಕಣ್ಣುಕಪ್ಪಡಿಯು ಫಡಫಡನೆ ಇತ್ತಿಂದ ಅತ್ತಕಡೆಗೆ ಹಾರಿಹೋಯಿತು. ಆ ಸಪ್ತಳದೊಳಗಿನಿಂದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಂದಿತು. 'ನಿನ್ನದೂ ಸುರಂಗಿಯದೂ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದ ಸಂಬಂಧವಿತ್ತು?'

೨೨

ಧ್ರುವ ಒಂದೇ

ಸುರಂಗಿಯು ಬಹಳೇ ಅಚಾರಿ ಇದ್ದು ಅವಳು ನಿಮಗೆ ಒಂದು ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿರುವಳೆಂದು ವತ್ಸಲಿಯು ಸುಲೋಚನೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಳು. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಾಗಿಲ ಮುಂದೆ ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿ ಕುಳಿತ ಸುರಂಗಿಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಸುರಂಗಿಯು ಎಲ್ಲ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಸಂಸ್ಕರವಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಅವಳ ಸಿಟ್ಟು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಆ ಎಲ್ಲ ಸಮಾಚಾರ ಕೇಳಿ ಸುಲೋಚನೆಯ ಮನಸ್ಸು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ವಿಕಾರಗಳಿಂದ ತುಂಬಿ ಹೋಯಿತು. ತನ್ನ ತಂದೆಯು ಸಾವಳನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ದುರ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ

ಹಚ್ಚಬೇಕು, ಮತ್ತು ಆ ಸೆರೆಕುಡುಕ ಸಾವಳನು ಸೇಡು ತೀರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ದೀಪಮಾಲೆಯ ಮೇಲಿಂದ ನುಗಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿ ಅವಳ ಆಶ್ಚರ್ಯಕ್ಕೆ ಮೇರೆಯೇ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ನಾಟಕ ಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ದಾದಾ ಅವರಿಗೆ ಸುರಂಗಿಯು ಚಹದ ಕಪ್ಪು ಕೊಡುವ ಮುಂದೆ, ಅವಳು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹೇಗೆ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಅವಳ ಕೈಯೊಳಗಿಂದ ಚಹದ ಪೇಲೆಯು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದುದರ ನಿಜವಾದ ಕಲ್ಪನೆಯು ಅವಳಿಗೆ ಈಗ ಬಂದಿತು. ಇಷ್ಟು ದಿವಸ ತಾನು ಪವಿತ್ರನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ತನ್ನ ತಂದೆಯ ವಾಪವು ಇಂದು ಹೊರಬಿದ್ದಿತು. ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಲ್ಪನೆ ಇದರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಲಾರದೆಂದು ಯಾತರ ಮೇಲಿಂದ ಹೇಳಬೇಕು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿನೆದುರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಿತು. ಏನಾದದ್ದು ಆದರೂ ಒಮ್ಮೆ ನೋಡುವೋಡುವೋಡ ಕೊಳ್ಳಲೇಬೇಕೆಂದು ಅವಳು ಕೃಷ್ಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದಳು. ಅವಳು ಏನನ್ನೂ ಹುಡುಕುವಂತಿದ್ದಳು.

‘ಏನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವೆ?’

‘ಕಾಗದ!’

‘ಯಾತರದು? ಆಗಲಿನ ಕಥೆಯದೇನು?’

ದೀಪಮಾಲೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ವೂರ್ವದಲ್ಲಿ ವತ್ಸಲೆಯು ಬರೆಯುತ್ತ ಕೂತಿರುವದು ಸುರಂಗಿಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು.

ವತ್ಸಲೆಯು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸುರಂಗಿಗೆ ಸನ್ನೆ ಮಾಡಿದಳು. ಆದರೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲೇ ಸುಲೋಚನೆಯು ಕೇಳಿದ್ದಳು.

‘ಕಥೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವೆಯೇನು ನೀನು ಕೃಷ್ಣಾ?’

‘ಹೌದು’

‘ಯಾವು ಯಾವವು?’

‘ನೀವು ಚಿತ್ರ ತೆಗೆದಿದ್ದಿರಲ್ಲ ಅವು!’

ಸುಲೋಚನೆಯು ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಧರನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯದ ನಿರಸನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅವಳು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕೇಳಿದಳು.

‘ವಿದ್ಯಾಧರನ ಯಂತ್ರದ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ನೀನೇ ತಂದಿರುವೆ ಎನು?’

‘ಹೌದು’

‘ಯಾಕೆ?’

ವತ್ಸಲೆಯು ಸ್ತಬ್ಧಳಾಗಿ ನಿಂತಳು.

‘ಇಷ್ಟು ಹೇಗೆ ಅವರು, ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ಕೇಳುವರು?’

‘ತಂಗಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಅಣ್ಣ ಕೇಳುವದಿಲ್ಲವೆ?’

‘ಆ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ನೀನೇಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಂದೆ?’

‘ಅಣ್ಣನ ಕೈಯಿಂದ ಪಾಪವಾಗಬಾರದೆಂದು’

‘ಪಾಪವೆಂತಹದು?’

‘ಬಡವರ ಬಾಯೊಳಗಿನ ತುತ್ತು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವದು!’

‘ಅಂದರೆ?’

‘ನಡೆಯಿರಿ. ನಿಮಗೆ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸುತ್ತಲೇ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಹೇಳುವೆ.’

ಆ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ವತ್ಸಲೆಯು ಸುಲೋಚನೆಯ ಕೂಡ ನಡೆದಳು. ಫೋಟೋಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಯಂತ್ರದ ಕಾಗದಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಸುಳ್ಳು ಯಾಕೆ ಹೇಳಿದನೆಂಬದು ತಿಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಸುಲೋಚನೆಗೆ ಅವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಆದರವೆನಿಸ ಹತ್ತಿತು. ಅವಳು ಮನೆಗೆ ಹೋಗದೆ ನೆಟ್ಟಗೆ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದಳು. ಒಳಗಿನಿಂದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಚಿಲಕ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ವಿದ್ಯಾಧರನು ಉದಾಸೀನತೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಕೊಂಡಿದ್ದ. ಅವನು ತ್ರಸ್ತ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ!

‘ಯಾರವರು?’

‘ಎರಡು ದೆವ್ವಗಳು!’

ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಧ್ವನಿಯು ಸುಲೋಚನೆಯಂತೆ ಅನಿಸಿತು. ಆದರೆ ತನ್ನ ತರ್ಕವು ಆಶೆಯಿಂದ ಹಂಬಲಿಸುವ ಮನಸ್ಸಿನ ಆಭಾಸವೇ ಇರಲಿ ಕ್ವಿಲ್ಲವೇ ಎಂದುಕೊಂಡ.

‘ದೇವ್ರುಗಳು ಕಾಗದಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ತಂದಿರುತ್ತವೆ!’

ಈಗ ಮಾತ್ರ ವಿದ್ಯಾಧರನಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಅವನು ಬಾಗಿಲು ತೆರೆದು ನೋಡಿದ. ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ವತ್ಸಲೆ ಮತ್ತು ಸುಲೋಚನೆ!

‘ಇಂಥ ಅಪರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎತಕ್ಕೆ ಬಂದೆ?’ ಅವನು ವತ್ಸಲೆಯನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿದ.

‘ಮುಹೂರ್ತವು ಇದೇ ಹೊರಟಿತು.’

‘ಯಾರು ತೆಗೆದರು ಮುಹೂರ್ತ?’

‘ಮದುವೆಗಳು!’

‘ನಾನು ಬಂದಿರುವೆ ಗುರುಶಿಷ್ಯರ ಭಿಟ್ಟಿಯನ್ನು ನೋಡುವ ಸಲುವಾಗಿ!’

ಸುಲೋಚನೆ ಮತ್ತು ವತ್ಸಲೆ ಇವರ ನಡುವೆ ಮುಕ್ತಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾತು ಆಗಿರಲಿಕ್ಕೆ ಬೇಕೆಂದು ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಧರ ಅಂದ :

‘ಗುರುಚರಿತ್ರ ಕೊಡಲೇನು ಓದಲಿಕ್ಕೆ?’

‘ಹು. ಪುಣ್ಯವಾದರೂ ಬೀಳುವದು ಪದರಿಸಲ್ಲಿ?’

ವತ್ಸಲೆಯು ಮಾಡಿದ ಸನ್ನೆಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ವಿದ್ಯಾಧರನು ತನ್ನ ಟ್ರಂಕು ತೆರೆದು ರಮಾಕಾಂತನ ವಹಿಯನ್ನು ಸುಲೋಚನೆಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟನು. ವಹಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟ ಸುರಂಗಿಯ ಪತ್ರವನ್ನು ಸುಲೋಚನೆಯೂ ವತ್ಸಲೆಯೂ ಇಬ್ಬರೂ ಓದಿದರು. ಆ ಪತ್ರವು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಸಿಕ್ಕಿತೆಂಬುದನ್ನು ವಿದ್ಯಾಧರನು ಹೇಳಿದ. ‘ಆ ಕಾಗದದ ಬದಲಾಗಿ ಇದನ್ನು ಒಯ್ಯುವೆ’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆ ಪತ್ರವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ವತ್ಸಲೆಯು ಹೊರಟಳು.

‘ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರಲೇನು?’ ವಿದ್ಯಾಧರ ಕೇಳಿದ.

‘ನನ್ನನ್ನು ಕಳಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಸುಲೋಚನೆಯ ಕೂಡ ಯಾರು?’

‘ಇಂದು ಬೆಳದಿಂಗಳಾದರೂ ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾಗಿ ಬಿದ್ದಿದೆ!’

ಸುಲೋಚನೆ ಅಂದಳು.

‘ಹೊರಗಿನಕಿಂತಲೂ ಒಳಗೆಯೇ ಚನ್ನಾಗಿದೆ!’ ಕೋಣೆಯೊಳಗಿ
ನಿಂದ ಬರಬರುತ್ತ ವತ್ಸಲೆಯು ನುಡಿದಳು.

‘ಅದು ಹೇಗೆ?’

‘ಇಬ್ಬರು ಕಳ್ಳರ ಮನಗಳು ಅವೆಯಲ್ಲ ಒಳಗೆ!’

* * * *

ವಿದ್ಯಾಧರನಿಂದ ವತ್ಸಲೆಯ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿರುವಾಗ
ಸುಲೋಚನೆಯ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ನಿಂತವು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಸೋದರ
ಸೊಸೆ ಎಸಿಕೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲಿ ಅವಳಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಅಭಿಮಾನವೆಸಿಸು
ತ್ತಿತ್ತು. ವತ್ಸಲೆಯ ತ್ಯಾಗದ ಸ್ವಚ್ಛ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅವಳು ತನ್ನ ಗತ
ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಳು. ತನ್ನ ದಾರಿ ತಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಅವಳಿಗೆ
ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆಯುವದರಲ್ಲಿ ಕಲೆ
ಯಿದ್ದರೆ, ದೇವಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟು ಕೋಣದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ತೆಗೆಯು
ವದರಲ್ಲಿ ಕಲೆ ಇಲ್ಲವೆ? ಅಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಧರ್ಮ ಭೋಕಿತನ ಎಷ್ಟು
ಭಯಂಕರವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು, ಮೈಸೊಕ್ಕಿದ ಕೋಣವು ಹೆಂಗಸ
ರನ್ನು ಹುಡುಗರನ್ನು ಇರಿದು ಹೋದರೂ ಜನರು ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ
ಕೋಲುಗಳಿಂದ ಅದರ ಮೇಲೆ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ನೋಡುತ್ತ
ನಿಲ್ಲುವ ಜನರ ಚಿತ್ರದಿಂದ ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆ? ವಿದ್ಯಾಧರನ
ಯಂತ್ರದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವತ್ಸಲೆಯು ಹಾಕಿದ ಕಟ್ಟು ಅಷ್ಟೇನೂ ಕಠಿಣ
ವಾದದ್ದೆಲ್ಲವೆಂದು ಅವಳಿಗೆ ಅನಿಸಿತು. ಅವಳು ತನ್ನೊಳಗೆಯೇ ಅಂದು
ಕೊಂಡಳು: ‘ದಾದಾ ಅವರಿಗೆ ರೊಕ್ಕದ ಲೋಭವು ಇರಬಹುದು
ಒಂದು ವೇಳೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಕೂಡಿಹಾಕಿ, ಅವರು ಕೊಡುವದು
ಯಾರಿಗೆ. ನನಗೆಯೆ ಅಲ್ಲವೆ? ನನಗೇನು ಮಾಡುವದು ಇಷ್ಟು ರೊಕ್ಕ
ತೆಗೆದುಕೊಂಡು?’

ವಿದ್ಯಾಧರನನ್ನು ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ವತ್ಸಲೆಯು
ಮನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟಾಗ ಒಂಬತ್ತು ಹೊಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿತ್ತು.
ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ತಿತ್ತ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತಿರುವ ದಾದಾ ಅವರು ಅವಳ
ಕಡೆಗೆ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಕರಣಸ್ವರದಲ್ಲಿ ಒದರಿದರು :

‘ಸುಲೂ—’

‘ಯಾಕೆ?’

‘ಅಗದೀ ತಾಳತಂತಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿಯಲ್ಲ ನೀನು. ಇಷ್ಟು ರಾತ್ರಿ ಯಾದರೂ ಪರವುರಷನ ಕೂಡ—’

‘ವಿದ್ಯಾಧರ ನನಗೆ ಪರಕೀಯರಲ್ಲ!’

‘ಪರಕೀಯ ಅಲ್ಲವೇ?’ ಅಣಕಿಸುವ ದನಿಯಲ್ಲಿ ದಾದಾ ಅವರು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದರು. ‘ಅವರ ಕೂಡ ಲಗ್ನವಾಗಿದೆ ಏನು ನಿನ್ನದು?’

‘ಈಗ ಆಗಿರದಿದ್ದರೂ, ಆಗಬಹುದು ನಾಳೆ!’

‘ಈ ಠಕ್ಕೆ ಡ್ಯಾಂಬೀಸ ಮನುಷ್ಯನ ಕೂಡ ನಿನ್ನ ಲಗ್ನ—’

‘ದಾದಾ, ಸ್ವಲ್ಪ ಜೋಕೆಯಿಂದ ಮಾತಾಡಿರಿ. ಸುಲೋಚನೆಯು ಸಂತಾಪದಿಂದ ಅಂದಳು.’

‘ಎಷ್ಟು ಸೊಕ್ಕು ನಿನ್ನದು? ನಾಲಿಗೆ ಬಿಗಿಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ನನಗೆ-ನಿನ್ನ ತಂದೆಗೆ-ಹೇಳುವೆಯಾ?’

‘ದಾದಾ—’

‘ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚು. ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವರ್ಷದ ಕುದುರೆಯಂತೆ ಬಿಳಿಸಿದರೆ ಹೀಗೆ ಆಗುವದು. ಇವರ ಕೊರಳೊಳಗೆ ಕೊರಳು ಚೆಲ್ಲು. ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೋ—’

ಧರಧರ ನಡುಗುತ್ತ ಸುಲೋಚನೆಯು ಒದರಿದಳು: ‘ದಾದಾ—’

ಅವಳ ಆ ಕಠೋರವಾದ ಸ್ವರದಿಂದ ದಾದಾ ಅವರು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಚ್ಚಿದರು. ಆದರೆ ಅವರ ರಕ್ತದಲ್ಲಿಯ ‘ತಂದೆ’ ಮತ್ತು ‘ವ್ಯಾಪಾರಿ’ ಇವುಗಳ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಣವು ಅವರಿಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಕೂಡಗೊಡವಲ್ಲದು. ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದ ವಿದ್ಯಾಧರನ ಕೂಡ ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಮ್ಮ ಮೋರೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಳು ಹೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಎಲಕ್ಷಣವಾದ ಸಿಟ್ಟು ಎರಿತ್ತು.

‘ತಂದೆಯ ರೊಕ್ಕದ ಮೇಲೆ ಚೈನಿ ಮಾಡುವದು. ಮತ್ತು ಕಡೆಗೆ

ತಂದೆಯ ಮೇಲೆಯೇ ತಿರುಗಿ ಬೀಳುವದು! ಇದೇ ಈಗಿನ ಶಿಕ್ಷಣ! ದೇವರು ಬೇಡ. ಧರ್ಮ ಬೇಡ!

‘ರಾತ್ರಿ ಒಂಭತ್ತು ಹೊಡೆಯುವತನಕ ಎಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡಲಿಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆ? ನಾಳೆ ನಿಸ್ತರಿಸುವ ವೇಳೆ ಬಂದಿತೆಂದರೆ—’

‘ಸ್ವತಃಹದ್ದೇ ನಿಸ್ತರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರೆ—’

‘ನಾನು ಹೀಗೆಂದೂ ರಾತ್ರಿ ಅಪರಾತ್ರಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ—’

‘ರಾತ್ರಿ ಯಾತಕ್ಕೆ ಬೇಕು? ಸ್ವಚ್ಛ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೇ’ ಸುಲೋಚನೆಯು ಅರಿವಿಲ್ಲದೆ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

‘ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚುವಿಯೋ, ಎನು— ದಾದಾ ಅವರು ರೇಗಿಗಿದ್ದು ಚೀರಿದರು.

‘ಆಗಲೆ ನೀವೆಲ್ಲ ಬಾಯಿ ಮುಚ್ಚಿದಿರಿ. ಎಳು ವರ್ಷದ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛ ಹಗಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆ ತುಳಸಿಯನ್ನು—’

‘ತುಳಸಿ?’ ದಾದಾ ಅವರ ಮುಖವು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಬಾಡಿ ಹೋಯಿತು.

‘ಹೌದು. ತುಳಸಿ. ಆ ಹೆಸರು ಮರೆತಿದ್ದರೆ ಸುರಂಗಿ—’

ದಾದಾ ಅವರು ಸುಲೋಚನೆಯ ಮೈಮೇಲೆ ಹೋದರು. ನಡುವೆ ವಿದ್ಯಾಧರನು ಬಂದನೆಂದು ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವರೇನು ಅವಳನ್ನು ಹೊಡೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

‘ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಯಾರು ಕೆಡಿಸಿದರು ಹೇಳೋ ದಾದಾ’ ನೀವು ಕೆಡಿಸಿದಿರಿ. ನೀವು..’

‘ನಾನೇ?’

‘ಹೌದು ನೀವು. ಆ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಸುರಂಗಿಯಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಿಮ್ಮ ಪಾಪ ಪ್ರತಿ ದಿವಸ ಮುಂಜಾನೆ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಬೇಡವೆಂದೇ—’

‘ಸುಲೂ, ಹೊರಬೀಳು ಈ ಮನೆಯೊಳಗಿಂದ’

‘ಹೋಹೋ, ಹೋಗುವೆ’ ಎಂದು ಸುಲೋಚನೆಯು ಬಾಗಿಲ ಕಡೆಗೆ ಹೊರಟಳು.’

‘ಒಂದು ಪೈಯಾದರೂ ಸಿಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ನನ್ನ ಕಡೆಯಿಂದ ನಿನಗೆ ’

‘ಹಾಗಾದರೆ ಇಷ್ಟು ರೊಕ್ಕ ತಕ್ಕೊಂಡು ಏನು ಮಾಡುವಿರಿ?’

‘ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವೆ’

‘ಇದು ನಿಜವೆ?’ ವತ್ಸಲೆಯು ಒಮ್ಮೆಲೆ ತಿರುಗಿ ಕೇಳಿದಳು.

‘ನಿಜವೆಂದರೆ? ನಿನ್ನಂಥ ಖೋಡಿ ಹುಡುಗಿಯಗಿಂತ ಬಡಬಗ್ಗರೇನು ಕೆಟ್ಟು?’

‘ಹಾಗೆ ಅನ್ನುವರು ಯಾರು? ಬಡಬಗ್ಗರಿಗೆ ಕೊಡುವದು ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಕೂಡಲೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಬಿಡಿರಿ ಮಾತ್ರ!’

‘ಯಾತಕ್ಕೆ? ಫರ್ಯಾದಿ ಮಾಡಿ ತಿರುಗಿ ತಗೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೇನು?’

‘ಆಲ್ಲ ಆಲ್ಲ! ಯಂತ್ರದ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ದೊರಕಿಸಲಿಕ್ಕೆ! ನೀವು ನಿಮ್ಮ ಕಾರಖಾನೆಯನ್ನು ಬಡಬಗ್ಗರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರ ಅವರು ನಿಮಗೆ ಯಂತ್ರದ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಪುಕ್ಕಟೆಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟುಬಿಡುವರು!’

ಕೋಣೆಯ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗುವಾಗ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರ ಕೇಳಿದ:

‘ಸುಲೂ, ಏನು ಮಾಡಿದೆ ಇದೆಲ್ಲ ಇಂದು?’

‘ನಾಳೆ ರಾಮನವಮಿ ಅಲ್ಲವೇನು?’

‘ಆದರೆ—’

‘ರಾಮನು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹದಿನಾಲ್ಕು ವರ್ಷ ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದ—’

‘ಅಂತೆಯೇ ಇಂದು ಈ ಸೀತೆಯು ಹೊಲಟಳು ಕಾಣಿಸುತ್ತದೆ?’

‘ಈ ಸೀತೆಯ ಕೂಡ ರಾಮನಾದರೂ ಬರುವನೇ ಅಲ್ಲ.’ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ಸ್ವಿಗ್ಡದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತ ಸುಲೋಚನೆಯು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟಳು.

*

*

*

*

ರಾಮನವಮಿಯ ದಿವಸ ೧೦ ಗಂಟೆಗೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಮೋಟಾರಿನಿಂದ ಬಂದರು. ಕಾವಾಪುರದ ಹುಂಬ ಜನರಿಗೆ ಅಹಿಂಸಾವಾದವನ್ನು

ಕಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅವರು ಸಿದ್ಧತೆಯಿಂದ ಬಂದಿದ್ದರು. ಶಿಬಿರಾಜಸಂಘ ಪುರಾಣ ದಲ್ಲಿಯ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದಲೂ, ಸಾಧುಸಂತರ ಕಥೆಗಳಿಂದಲೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳ ಜನರ ಮೇಲೆ ಒಳ್ಳೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವದೆಂದು ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧತೆಯು ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿಯಿತು. ದೇವಾಲಯದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಒಂದು ಸಮೀಪದ ಸಂದಿಯೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದುಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ಎದುರಿನಿಂದ-ಕೋಣವು ಓಡುತ್ತ ಬಂದು ಅವರ ಮೈಮೇಲೆ ಸಾಗಿತು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡಿದರು. ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಗಿಡವಿರಲಿಲ್ಲ. ಓಡಿ ಹೋಗುವದಾದರೂ ಅಶಕ್ಯವಾಯಿತು. ಆ ಸೊಕ್ಕಿದ ಕೋಣಕ್ಕೆ ಅವರ ಸಾಧುತ್ತದ ಕಲ್ಪನೆ ಹೇಗೆ ಬರಬೇಕು. ಅದು ಅವರನ್ನು ಜೋರಿನಿಂದ ಇರಿಯಿತು. ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದರು. ಅವರ ಹಣೆಗೆ ಒಳ್ಳೆ ಪೆಟ್ಟು ತಗಲಿತು. ಮೈಯಾದರೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ದೇವಾಲಯದ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ಒಂದು ಜನರ ಗುಂಪೇ ಬಂದಿತೆಂದು ಒಳ್ಳೆಯದಾಯಿತು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಅಹಿಂಸಾವಾದವು ಆ ಕೋಣದ ಅಹಿಂಸಾವಾದದಲ್ಲಿ ರೂಪಾಂತರವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಈ ಅಪಘಾತದ ಮೂಲಕ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಪುರಾಣವು ನಿಂತು ಹೋಯಿತಲ್ಲದೆ, ಕೋಣದ ಈ ಇರಿತದಿಂದ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರ ಶರೀರಕ್ಕೆ ತಲೂ ಮನಸ್ಸಿಗೇ ಒಹಳ ಪೆಟ್ಟು ತಗಲಿತು. ಅವರಿಗೆನಿಸಿತು-ಅಹಿಂಸೆಯ ತತ್ವದ ಸಲುವಾಗಿ ತಾವು ಕೋಣವನ್ನು ಉಳಿಸಿದ್ದು. ಆದರೆ ಆಯಿತೇನು? ದೇವಿಗೆ ಬಿಟ್ಟ ಕೋಣವೆಂದು ಯಾರೂ ಅದನ್ನು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಅದಕ್ಕೆ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ಮೇಯಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕದ್ದರಿಂದ ಅದು ಸೊಕ್ಕಿತು ಮಾತ್ರ. ಇಂದಿನವರೆಗೆ ಅದು ನೂರಾರು ಜನರಿಗಾದರೂ ಗಾಯಪಡಿಸಿರಬೇಕು. ಈಗಂತೂ ಜನರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವಷ್ಟು ಸೊಕ್ಕಿ ಗೇರಿದೆ. ತತ್ವಗಳಿಗೆ ವ್ಯವಹಾರದ ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆಬೇಡವೆ?

ತಾವು ಹಾಗೆ ಮರ್ಯಾದೆ ಹಾಕಲಿಲ್ಲೆಂಬುದು ತಮ್ಮಿಂದ ತಪ್ಪಾಯಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥರನು ಅವರ ಸಮಾಚಾರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆಂದು ಬಂದಾಗ ಅವರು ಇದನ್ನು ಮಾತಾಡಿ ತೋರಿಸಿದರು ಕೂಡ. ಸಾವಳನು ಬಂದಾಗ್ಗೆ ವತ್ಸಲೆಯು ಬೇಡಿದ ಬಂದೂಕು ನೆನಪಾಗಿ ಅವರು ಕೇಳಿದರು: ' ಆ ಕೃಷ್ಣೆ ಇರುವಳೇನೋ, ಆ ಕಾಶಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ? '

' ಇದ್ದಾಳಲ್ಲ! '

' ಅವಳನ್ನು ನಾನು ಕರೆದಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳು. ಬಹಳ ಹುಷಾರ ಇರುವಳು ಆ ಹುಡುಗಿ. ಸಸ್ತಂಧವನಿಗೆ ಕೂಡ ಗುರುವಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವಳು. '

ಕೃಷ್ಣೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಸ್ತುತಿಯು ಸಾವಳನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗದೆ ಇರಲಿಲ್ಲ.

* * * *

ದೀಪಮಾಲೆಯ ಬುಡದಲ್ಲಿ ವತ್ಸಲೆಯು ಕೆಲಹೊತ್ತು ನಿಂತಳು. ಅವಳ ಬಂದು ಮನಸ್ಸು ಹೇಳುತ್ತಿತ್ತು—' ನಿನ್ನೆ ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೂ ಏಕೆ? ' ಎರಡನೇ ಮನವು ಆನಂದದಿಂದ ಹಾಡುತ್ತ ಕುಣಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ' ಹುಚ್ಚೇ, ಇದಂತೂ ನಿನ್ನ ವಿಜಯದ ದಿವಸ. ನಡೆ ಬೇಗನೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ. ರಮಾಕಾಂತನು ನಿನ್ನ ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತಿರುವ '

' ವತ್ಸಲೆ—' ಮೇಲಿನಿಂದ ಕರೆದದ್ದು ಕೇಳಬಂತು.

ಆವಳಿಗೇ ತಿಳಿಯದೇ ಅವಳ ಕಾಲುಗಳು ಪಾವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಎರತೊಡಗಿದವು. ರಮಾಕಾಂತನು ಅವಳ ಸ್ನಾಗತ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿದ್ದ. ಅವಳ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ವಹಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ರಮಾಕಾಂತ ಕೇಳಿದ: ' ಇದು ನಿನ್ನ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹ ಕಾಣುತ್ತದೆ? '

ವತ್ಸಲೆಯು ಸ್ವಲ್ಪ ನಾಚಿದಳು. ನಿನ್ನೆ ಬರೆದ ಕಥೆಯ ಕಾಗದವು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಉಳಿದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬಿದ್ದಿರಬಹುದೆಂದು ಅವಳು ಊಹಿಸಿದಳು.

‘ಈ ಕಥಾಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಬೇಕಾಗಿದೆ ನನಗೆ!’ ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡುತ್ತ ಕೂಡುತ್ತ ವತ್ಸಲೆಯು ಅಂದಳು.

‘ಆನಂದದಿಂದ ಬರೆಯುವೆ!’

‘ಆದರೆ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಎನಾದರೂ ಗುಣವಿದೆಯೇ?’

‘ಎಷ್ಟೊಂದು ಹೇಳಲಿ!’

‘ಓದಲಾರದೇನೇ ಹೇಳುವಿರಲ್ಲ!’

‘ಒಳ್ಳೆದು ಹಾಗಾದರೆ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋದಮೇಲೆ ಓದಿ ಹೇಳುವೆ’

‘ಎಂದು ಹೋಗುವಿರಿ ಮುಂಬಯಿಗೆ?’

‘ನೀನು ಹೇಳಿದುದು!’

‘ನನ್ನದೇನು ಸಂಬಂಧ?’

‘ನಾನು ಎರಡು ತಿಂಗಳು ತೆಗೆದು ಹೋಗುವವ ಮುಂಬಯಿಗೆ’

‘ಯಾರಾದರೂ ಸಿಗಬಹುದು ಮಾಲಕರು ಎರಡನೆ ತಿಂಗಳಿಗೆ’

‘ನನಗೆ ಯಾರಾದರೂ ಬೇಡ, ನೀನು ಬೇಕು’

ವತ್ಸಲೆಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮಧುರ ಕೋಲಾಹಲವೆದ್ದಿತು. ಸಾವ ಕಾಶನಾಗಿ ಪೃಥ್ವಿಯಮೇಲೆ ಪಸರಿಸುವ ನಯನಮನೋಹರವಾದ ಚಂದ್ರಿಕಾ ಪ್ರಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ತೂಗಾಡುವ ಉಯ್ಯಾಲೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತು ತಾನು ತೂಗಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅವಳಿಗೆನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಅದು ಕ್ಷಣಮಾತ್ರವೇ. ಕೂಡಲೆ ಅವಳಿಂದಳು :

‘ನನ್ನ ಮುಂಬಯಿಯು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅದೆ’

‘ಎಲ್ಲಿದೆ?’

ಅವಳು ಬೊಟ್ಟು ಮಾಡಿ ದಿನ್ನೆಯ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿಕೊಂಡಿರುವ ಬಡಬಗ್ಗರ ಝೋಪಡಿಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದಳು.

‘ಎನಿದೆ ನಿನ್ನ ಈ ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ? ಅದು ನೋಡು ಅಲ್ಲಿ ಆ ಸೊಕ್ಕಿಡ ಕೋಣ-ಮುಂಜಾನೆ ಬಾಸ್ಪಾ ಅವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆ ಪ್ರಸಾದ ಕೊಟ್ಟಿತು.’

ವತ್ಸಲೆಯು ನೋಡಿದಳು. ಕೋಣವು ತೂಗಾಡುತ್ತ ದಿನ್ನೆಯ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಿತ್ತು.

‘ವತ್ಸಲೆ, ಈ ನಿನ್ನ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವದೆಂದರೆ ಎಂದಾದರೊಂದು ದಿನ ಈ ಕೋಣಕ್ಕೆ ಬಲಿಬೀಳುವದೆ! ಅಜ್ಞಾನ, ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಂಧ ಶ್ರದ್ಧೆ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ-ಎಲ್ಲವೂ ಸೊಕ್ಕಿದ ಕೋಣಗಳೇ! ಎಲ್ಲವೂ ದೇವರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬಿಟ್ಟವುಗಳೇ!’

ವತ್ಸಲೆಯು ಸ್ತಬ್ಧಳಾಗಿದ್ದಳು.

ರಮಾಕಾಂತ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದ. ‘ಇದು ನೋಡು ನಿನ್ನ ಮುಂಬಯಿ. ಆ ಸೆರೆಕುಡುಕ ಹೇಗೆ ತೂಕತಪ್ಪಿ ಹೊರಟಿರುವ’

ವತ್ಸಲೆಯು ಒಂದು ಮನುಷ್ಯಾಕೃತಿಯನ್ನು ಕಂಡಳು. ಆ ಕುಡಕ ನಾದರೂ ಮೇಲೆಯೇ ನೋಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಅವನೂ ದೀಪಮಾಲೆಯ ಕಡೆಗೇ ಬಂದ. ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾರೂ ಪಾವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಎರಿದಂತೆ ಭಾಸವಾಯಿತು. ಎರಿ ಒಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸರಳವಾಗಿ ವತ್ಸಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋಯಿತು.

‘ಎನು ಸಾವಳ, ನುಗಿಸಿಕೊಡುವದಿದ್ದರೆ ನುಗಿಸಿಬಿಡು’ ಅವಳು ನಗುನಗುತ್ತಲೇ ಹೇಳಿದಳು.

ಸಾವಳನು ಧ್ವನಿ ಗುರುತಿಸಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಳಿದ. ‘ನನಗನಿಸಿತೂ-ನನಗನಿಸಿತೂ-ಬಾಪ್ಪಾ ಅವರು...ಆಂದರು—’ ಹೀಗೇನೇನೋ ಬಡ ಬಡಿಸುತ್ತ ಅವ ಜಿನೆಯನ್ನು ಇಳಿದು ಹೋದ.

‘ವತ್ಸಲೆ, ಇದು ನರಕ. ಇದೇನೂ ನಾನು ನೀನು ಇರುವ ಜಗತ್ತು ಆಲ್ಲ’ ರಮಾಕಾಂತನು ಅವಳ ಕೈಯನ್ನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅಂದ.

‘ಎಲ್ಲ ಜಗವೂ ಒಂದೇ ಆಗಿದೆ’

‘ಇದು ಕೇವಲ ವೇದಾಂತ’

‘ಇದು ವೇದಾಂತವಲ್ಲ ಕಾವ್ಯವಿದೆ!’

‘ಕಾವ್ಯವೇ?’

‘ಹೌದು, ಕಾವ್ಯ. ಸುರಂಗಿಯು ನಿಮಗೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಳಲ್ಲವೆ?
ಅವಳು ಇಲ್ಲಿಯೇಳೆ?’

‘ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯವಳಾಗಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ನಿನ್ನ ಜಗದಲ್ಲಿ ಬಂದ
ವಳು!’

‘ಆದರಂತೆಯೇ ಎಲ್ಲರೂ ಬರಬಹುದು’

‘ನಮ್ಮ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಸ್ಥಳವೆಲ್ಲಿದೆ?’

‘ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಾವೇ ಅವರಲ್ಲಿ ಸೇರೋಣ. ಅಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಷ್ಟು
ಸ್ಥಳವಿದೆ’

‘ಆದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ’

‘ಯಾಕೆ?’

‘ನಾವು ಉತ್ತರ ಧ್ರುವದ ಮೇಲೆ; ಇವರು ದಕ್ಷಿಣ ಧ್ರುವದ
ಮೇಲೆ’

‘ಮನುಷ್ಯರು ಯಾವ ಧ್ರುವದ ಮೇಲೂ ಇರಬಾರದು. ಅಲ್ಲಿರುವ
ಮನುಷ್ಯರು ಗುಡ್ಡುಗಾಡು’

‘ಸ್ವಲ್ಪವೇಳೆ ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು.

‘ವತ್ಸಲೆ, ನೀನು ಬೇಡಿದ ವಸ್ತುವನ್ನು ನಾನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು
ಬಂದಿರುವೆ’

‘ಯಾವದದು?’

‘ಪ್ರೇಮ’

‘ಈಗಿಯೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು ಅದು?’

‘ನಿನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿ’

‘ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡರೆ ಈ ಬಡಬಗ್ಗರ ಗುಣಗಳಾದರೂ
ಕಾಣುವವು!’

‘ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ನೀನು ಏನು ಮಾಡುವವಳು?’

‘ಈಗ ನಾಲ್ಕು ತಿಂಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಏನು ಮಾಡಿದೆ ಅದನ್ನೇ’

‘ವತ್ಸಲೆ, ನೀನು ಹುಚ್ಚೆ!’

‘ಹುಚ್ಚಿಯ ಬಿನ್ನು ಹತ್ತಬೇಡಿರಿ ನೀವು ವ್ಯಕ್ತ’ ಎಂದು ವತ್ಸಲಿಯು ತನ್ನ ಕೈಯನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತ ಅಂದಳು. ರಮಾಕಾಂತನ ಆ ಸ್ಪರ್ಶದಲ್ಲಿ ವಿಷವಿತ್ತೋ ಅವ್ಯತವಿತ್ತೋ ಎಂಬುದು ಅವಳಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆ ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಬರುವ ಗುಂಗು ಮಧುರ ಸ್ವಪ್ನದ್ದಾಗುವದೋ ಅಥವಾ ಪ್ರಾಣಾಂತಿಕ ಕಾಳಸಿದ್ರಿಯ ದಾಗುವದೋ ಎಂಬುದು ಅವಳ ವ್ಯಾಕುಲವಾದ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿಬಿಟ್ಟಿತು.

‘ವತ್ಸಲೆ, ನೀನು ನನ್ನವಳಲ್ಲವೆ?’

ವತ್ಸಲೆಗೆ ತನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಭುತ್ವ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ಒಂದು ಯಂತ್ರದ ಗೊಂಬೆಯಂತೆ ಅವನ ಎದೆಯಮೇಲೆ ತನ್ನ ತಲೆಯನ್ನಿಟ್ಟಳು. ತಾವು ದೀಪಮಾಲೆಯಮೇಲೆ ಇರದೆ, ಒಂದು ನಾವಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬೆಳುದಿಂಗಳ ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ಭಾಸನಾಯಿತು. ಸುರಂಗಿ, ಸೋನಾ, ಬಾಪ್ಪಾ, ಸುಲೋಚನೆ, ವಿದ್ಯಾಧರ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ತನ್ನಿಂದ ದೂರ ದೂರವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಅವಳಿಗೆ ಅನಿಸ ಹತ್ತಿತು. ಪ್ರಣಯದ ಮಾಧುರ್ಯದ ಈ ಆನಂದವು ದುಃಸಹವಾಗಿಯೋ ಎನೋ ಅವಳು ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಳು.

ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ತಾನು ವತ್ಸಲಿಯಮೇಲೆ ವಿಚಯ ಸಂಪಾದಿಸಿದೆ ನೆಂದೆನಿಸಿತು. ಅವಳನ್ನು ಚುಂಬಿಸುವದಕ್ಕೆಂದು ಕೆಳಗೆ ಬಾಗುವವನಿದ್ದ. ಒಂದೂಕಿನ ಬಾರಿನ ಸಪ್ಪಳವು ಕೇಳಬಂದಿತು. ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು ವತ್ಸಲಿಯು ಮೋಹನಿದ್ರೆಯೊಳಗಿನಿಂದ ಎಚ್ಚತ್ತಳು.

‘ಬಂದೂಕಿನ ಬಾರು ಎಂಥವು ಇವು?’ ರಮಾಕಾಂತ ಕೇಳಿದ.

‘ವಿದ್ಯಾಧರನು ಕೋಣವನ್ನು ಹೊಡೆದಿರಬೇಕು!’ ಅವಳು ಹೋಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಎಳುತ್ತೇಳುತ್ತ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟಳು.

‘ಎಲ್ಲಿ ನಡೆದೆ ನೀನು?’

‘ನನ್ನ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ’

‘ನಿನ್ನ ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅದೆ’

‘ಒಂದು ಕ್ಷಣದ ವೂರ್ತಿ ಅನಿಸಿತು ಮಾತ್ರ ಹಾಗೆ ! ಆದರೆ
ಆದರೆ ಆದರೆ ಆ ಬಂದೂಕಿನ ಬಾರು—ಈ ಪಹಿಯನ್ನು
ಓದಿರಿ—ಅದರಲ್ಲಿರುವ ಸುರಂಗಿಯ ಪತ್ರ ನೋಡಿರಿ—’

ವಹಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತೆಗೆದು ನೋಡುವದರಲ್ಲಿ
ವತ್ಸಲಿಯು ಪಾವಟಿಗೆಗಳನ್ನು ಇಳಿದು ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಳು. ಬೆಳದಿಂಗಳಿನಲ್ಲಿ
ಝಪಝಪನೆ ನಡೆಯುವ ಅವಳ ಮೂರ್ತಿಯು ಕಾಣಿಸದಂತಾಗುವ
ವರೆಗೂ ರಮಾಕಾಂತನು ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ.

ಅವನು ವಹಿಯನ್ನು ತೆರೆದು ನೋಡಿದ. ಅದು ಅವನದೇ ಆಗಿತ್ತು.
ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾಸಿನ ಎರಡನೆಯ ಮೈಮೇಲೆ ವತ್ಸಲಿಯು ಏನೇನೋ
ಒರೆದಿದ್ದಳು. ವಹಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದದ್ದನ್ನು ಓದುವ ಮೊದಲು, ಸುರಂಗಿಯ
ಪತ್ರವನ್ನು ಅವನು ಉತ್ಕಂಠೆಯಿಂದ ತೆರೆದ. ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ತಂದ ಇಲೆ
ಕ್ಲೈಕ್ ದೀಪದ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಓದತೊಡಗಿದ. ಪತ್ರವು ಮೂರು ತಿಂಗಳ
ಹಿಂದಿನದಿತ್ತು. ತಾನು ಸುರಂಗಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಚುಹುಕ್ಕೆ
ಹೋದ ತಾರೀಖಿನದೇ ಆಗಿತ್ತು ಆ ಪತ್ರ.

“ **ಪ್ರಿಯ ರಮಾಕಾಂತ,**

ಇಂದಿನ ದಿವಸ ನಾನು ವೂರ್ಣವಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ತೆರೆದು ಈ ಪತ್ರ
ವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಬರೆಯಬಾರದೋ ಈ ವಿಚಾರ
ದಲ್ಲಿಯೇ ಎಷ್ಟೋ ದಿವಸಗಳು ಹೋದವು—ಆದರೆ ಈಗ ಮನಸ್ಸು ಗಟ್ಟಿ
ಮಾಡಿ ಬರೆಯುವೆ.

ನಿಮ್ಮದು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವಿದೆ, ನಿಮಗೆ ಒಂದು ವೇಳೆ
ಅದು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಆದರೆ ನಿಮ್ಮ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅದನ್ನು
ಕಾಣಬಲ್ಲೆ. ನಾಟಕದ ವ್ಯವಸಾಯದ ಮೂಲಕ ಸಾವಿರಾರು ಜನರ ಕೂಡ
ನನ್ನ ಸಂಬಂಧ ಬಂದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೇವಲ ದೃಷ್ಟಿಯ ಮೇಲಿಂದ
ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲೆ. ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೇಮವು ನಿಮಗೆ ಪವಿತ್ರವಾಗಿದೆ
ಎಂದು ಅನಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವವರು ನನಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನರು
ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ, ರಮಾಕಾಂತ, ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಡಿರಿ

ಮಾತ್ರ. ನಿರ್ಮಲ ಪ್ರೇಮವು ಎಷ್ಟೋಸಾರೆ ಕೇವಲ ಸೋಗು ಇರುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಮನುಷ್ಯವ್ರಾಣಿಯು ಒಂದೇ. ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವಿರಿ, ಇದರಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮದೇನೂ ದೋಷವಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ನಾನೇ ಭಾಗ್ಯವಂತೆ.

ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಾನು ಭಾಗ್ಯವಂತಳೇ? ರಮಾಕಾಂತ್, ನನ್ನ ಆಯುಷ್ಯದ ಮೇಲೊಂದು ಕಾದಂಬರಿಯಾಗುವಷ್ಟು ಅದು ಎಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ. ಮುಸುರಿ ತಿಕ್ಕುವವಳು ನಟಿಯಾದೆ ನಾನು. ಜೈನಿ, ದುಂದುಗಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಗಂಡ ಜೇಲಿಗೆ ಹೋದ. ನನಗೆ ಅನ್ನಕ್ಕೆ ಗತಿಯಿಲ್ಲದಾಯಿತು. ವಸೂಲಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಕಾಮಾವುರದ ಕಾರಖಾನೆಯ ಮಾಲಕನು ಬರುತ್ತಿದ್ದ. ಹೆಂಗಸರ ಕಡೆಗೆ ಅವನು ಎಡಗಣ್ಣಿನಿಂದಾದರೂ ನೋಡತಕ್ಕವನಲ್ಲವೆಂದು ಜನರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನ ಮನೆಯ ಕೆಲಸ ನಾನು ಮಾಡಹತ್ತಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಒಂದು ದಿವಸ ನಡು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ-ಎನು ಬರೆಯಲಿ ರಮಾಕಾಂತ್, ನಾನು ಆಪಕೃತಿಗೆ ಈಡಾದೆ. ಹಸಿವೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಪಾಪದಲ್ಲಿ ನೂಕಿತು. ಆ ದಾದಾ ನಾಲ್ಕೆಂಟು ದಿವಸ ನಾಲ್ಕೆಂಟು ದುಡ್ಡು ನನ್ನ ಮೋರೆಯಮೇಲೆ ಒಗೆದ. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ನನಗೆ ಗರ್ಭ ನಿಂತಿತು, ಅವನ ಹೆಸರು ನಾನು ಹೇಳುವೆನೆಂದು ಅವ ಗಾಬರಿಯಾದ. ಅಲ್ಲಿಂದ ರೊಕ್ಕ ಕೊಟ್ಟು ನನ್ನನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ. ಆಗ ನನಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಯ ಕೂಸಿನ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟು-ಅಂಥಾದ್ದೇನೂ ಔಷಧವು ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಅವನು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲೇ ಇಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮನುಷ್ಯನ ಮನವೆಂದರೆ ಹೇಗಿರುತ್ತದೆ ನೋಡಿರಿ. ಹುಡುಗ ಹುಟ್ಟಿದನಂತರ ಅವನದೇ ನನಗೆ ಎಳೆತ ಹತ್ತಿತು. ಆದರೆ ನನ್ನ ದೈವವೇ ಖೊಟ್ಟೆ. ನಾಟಕಕಂಪನಿಯಲ್ಲಿ ಬಂದನಂತರ ನನಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ರೊಕ್ಕ ಸಿಗಹತ್ತಿತು. ಆದರೆ ಹುಡುಗನನ್ನು ದೂರ ಇಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಸಿರಿವಂತರಿಂದ ನನಗೆ ತ್ರಾಸು ಆಗಬಾರದೆಂದು ಮ್ಯಾನೇಜರರು ನನಗೆ ಹುಡುಗ ಇದ್ದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿರುವರೆಂಬುದು ನಾನು

ಬಲ್ಲೆ. ಆದರೆ—ಆದರೆ ಅವನ ನೆನಪಾದಕೂಡಲೆ ಹೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಕಸಿವಿಸಿಯಾಗುವದು. ತೀರ ವೇಳೆ ಹೋಗದಾಯಿತೆಂದರೆ ಆತನ ಫೋಟೋ ನೋಡುತ್ತ ಕೂಡುವೆ.

ಆದರೆ ಹೋಗಲಿ ಇವೆಲ್ಲ ಕರ್ಮಕಥೆ! ರಮಾಕಾಂತ, ನಿಮ್ಮದು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವಿದೆ ಎಂದು ಅನಿಸುತ್ತದೆಂತಲೇ ನಾನು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಬರೆಯುವದು. ನನ್ನ ಗಂಡನು ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಜೀವನಿಂದ ಬಿಟ್ಟುಬರುವ. ಆನ ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ನನಗೂ ನನ್ನ ಹುಡುಗನಿಗೂ ತ್ರಾಸ ಕೊಡುವ. ಅವನದು ನನಗೆ ಬಹಳೇ ಅಂಜಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಸಮಿೃದ್ಧಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯದಾದ ಆಸರೆ ಬಿಂಕು. ಅದನ್ನು ನೀವು ಕೊಡುವಿರಾ? ನನ್ನ ಹುಡುಗ ಬಿಳಿಯಂಗಿಯವರ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯವರಂತೆ ಆಗಬೇಕು. ಕಲಿತು ದೊಡ್ಡ ಸಂಬಳ ಗಳಿಸಬೇಕು, ಒಕ್ಕಲಿಗರಂತೆ ಸಾಯುವವರೆಗೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವದು ಅವನ ಪಾಲಿಗೆ ಬರಬಾರದು ಎಂಬುದು ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆ ಇದೆ. ನಿಮ್ಮಂಥವರು ಅವನನ್ನು ನಮ್ಮವನೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ—ಅದೇನು ಅಷ್ಟು ಕಠಿಣವೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ — ನನ್ನ ಮೇಲೆ ನೀವು ಪ್ರೇಮ ಮಾಡುವಿರಿ—ನನ್ನ ಹುಡುಗನನ್ನಾದರೂ ಅದರಂತೆಯೇ ಪ್ರೀತಿಸ ಬಹುದು ಅಲ್ಲವೆ?

ಪತ್ರ ಬರೆಯುವದರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ತಪ್ಪುಗಳಾಗಿರಬಹುದು. ಅವು ಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಿಟ್ಟಿಗಳೇಬೇಡಿರಿ ಮತ್ತೆ.

ನಿಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಯ ಗೆಳತಿ,
' ಸುರಂಗಿ '

ಮಂದಮಾರುತನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದ, ತಾರಾಬಾಲಿಕೆಯರು ನರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದರು, ರಜನೀಕಾಂತನು ಆನಂದದಿಂದ ನಲಿಯುತ್ತಿದ್ದ.

ಆದರೆ ರಮಾಕಾಂತನಿಗೆ ಈ ಸೌಂದರ್ಯವು ಭಯಾನಕವೆನಿಸಿತು. ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಾನು ತೀರ ಒಬ್ಬನೇ—ಒಬ್ಬೊಂಟಿಯಾಗಿರುವೆನೆಂಬ ಆರಿವು ಅವನಿಗೆ ತೀವ್ರವಾಯಿತು.

ಅವನು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕರುಣಸ್ವರದಿಂದ ಕೂಗಿದ 'ವತ್ಸಲೆ—'

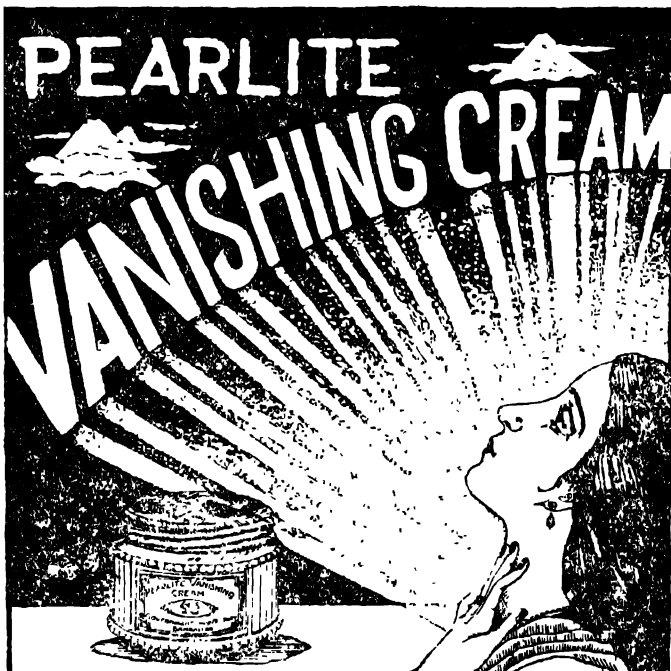
ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿಯ ಪೂಜಾರಿಗೆನಿಸಿತು, ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ
ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಹುಚ್ಚನು ಒದರುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು.

ರಮಾಕಾಂತನು ಮತ್ತೆ ಕರೆದ 'ವತ್ಸಲೆ—'

ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ತಕಡೆಯ ದಿನ್ನೆಯಿಂದ ಆ ಕರೆಯ
ಆಸ್ಪಷ್ಟ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯು ಮಾತ್ರ ಬಂದಿತು.

'ರಮಾಕಾಂತ' ಎಂದು ಯಾರೂ ಅವನಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಕರೆಯಲಿಲ್ಲ.

*The magic beauty of this
Cream is its invisibility
to the naked-eye and the
Natural tone imparted—
to the skin.*

Manufactured by the makers
of the
Famous Mysore Sandal Soap

GOVT. SOAP FACTORY
BANGALORE

ನಮ್ಮ ಸಹಾಯಕರು ಮತ್ತು ಪೋಷಕರು

ನಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಗೆ ಪೋಷಕರಾಗಿಯೂ ಸಹಾಯಕರಾಗಿಯೂ ಈ ವರ್ಷವೂ ನೆರವಿತ್ತು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದ ಮಹನೀಯರಿಗೆ ನಾವು ತುಂಬ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಇದರಂತೆ ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರೂ ಸಹಾಯಕರಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಪೋಷಕರಾಗಿಯಾಗಲಿ, ಚಂದಾದಾರರಾಗಿಯಾಗಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಬೇಡುತ್ತೇವೆ.

ಪೋಷಕರು:—

ಶ್ರೀ. ಎಚ್. ಬಿ. ಕೊಣ್ಣೂರ ಎಂ. ಎ. ಬಿಜಾಪುರ ೧೦ ೦ ೦

ಸಹಾಯಕರು:—

೧. ಶ್ರೀ. ಬಿ. ವಿ. ಬೇವೂರು ಆರ್. ಸಿ. ಎಸ್.

ಡಾಯರೆಕಟ್ಟರ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಪೋಸ್ಟ್‌ಮನ್, ದಿಲ್ಲಿ ೫ ೦ ೦

೨. ಶ್ರೀ. ಎ. ಎನ್. ಅಡವಿ, ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಅಕೌಂಟೆಂಟ್

ಜನರಲ್, ಮುಂಬಯಿ ೫ ೦ ೦

೩. ಡಾ. ಎಸ್. ಸಿ. ನಂದೀಮಠ ಎಂ. ಎ. ಪಿ. ಎಚ್. ಡಿ.

ಬೆಳಗಾವಿ ೫ ೦ ೦

೪. ಶ್ರೀ. ಸಿ. ಕೆ. ವೆಂಕಟರಾಮಯ್ಯ, ಎಂ. ಎ., ಬಿ. ಎಲ್., ಗವ್ವರ್ನ

ಮೆಂಟ್ ಓರಿಯಂಟಲ್ ಟ್ರಾನ್ಸ್‌ಲೇಟರ ಬೆಂಗಳೂರು ೫ ೦ ೦

೫. ,, ಆರ್. ಎ. ಜಾಗೀರದಾರ ಎಂ. ಎ. ಎಲ್. ಎಲ್. ಬಿ.

ಮುಂಬೈ ೫ ೦ ೦

೬. ,, ನಾರಾಯಣರಾವ ಜೋಶಿ ಬಿ. ಎ. ಎಲ್ ಬಿ.

ಬೆಳಗಾವಿ ೫ ೦ ೦

೭. ,, ಆರ್. ಬಿ. ದೇಶಪಾಂಡೆ ಎಂ. ಎ.

ಇನ್‌ಕಮ್ ಟ್ಯಾಕ್ಸ್ ಆಫೀಸರ, ಸಾತಾರಾ ೫ ೦ ೦

೮. ,, ಎಂ. ಪಿ. ವಾಲಿ ಎಂ. ಎ. ಚೀಫ್ ಆಫೀಸರ,

ಬೆಳಗಾವಿ ೫ ೦ ೦

೯.	ಶ್ರೀ. ಮೋಹನರಾವ್ ಕರೀಕಟ್ಟೆ ಬಿ. ಎ.	
	ಸರ್ಪರಜಿಸ್ವಾರರು ಗದಗ	೫ ೦ ೦
೧೦.	,, ಮಲ್ಲಾರರಾವ ಭೀಮರಾವ ದೇಸಾಯಿ	
	ಹಳೇಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ	೫ ೦ ೦
೧೧.	ಡಾ. ಎಚ್. ಆರ್. ತೆರಗುಂಡಿ ಬೆಳಗಾವಿ	೫ ೦ ೦
೧೨.	ಶ್ರೀ. ಅಶ್ವಥರಾವ ಮಹಿಷಿ ವಕೀಲರು, ಶಿರಹಟ್ಟಿ	೫ ೦ ೦
೧೩.	,, ಶ್ರೀಮಂತ ಸರದಾರ ಬಾಳಾಸಾಹೇಬ	
	ಭೀಮಪ್ಪ ಗಿರಿಯಪ್ಪ ದೇಸಾಯಿ, ಕೌಜಲಗಿ	೫ ೦ ೦
೧೪.	,, ಶ್ರೀಮಂತ ವೆಂಕಟಾದ್ರಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಬಹದ್ದೂರ	
	ದೇಸಾಯಿ, ಸೊರಟೂರ	೫ ೦ ೦
೧೫.	,, ಗೋಕುಲದಾಸ ವಿಠಲದಾಸ ವಾರಕರ	
	ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು ಗದಗ	೫ ೦ ೦
೧೬.	,, ವಲ್ಲಭದಾಸ ಪುಣೇಕರ ಸಾಹುಕಾರರು	
	ಗದಗ ಬೆಟಗೇರಿ	೫ ೦ ೦
೧೭.	,, ಎಲ್. ಜಿ. ವಿಜಾಪುರ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು	
	ಬಾಗಿಲುಕೋಟೆ	೫ ೦ ೦
೧೮.	,, ರಾಘವೇಂದ್ರರಾವ ಮನಸಬ್ಬಾರ, ಹೈದ್ರಾಬಾದ	೫ ೦ ೦
೧೯.	,, ಕಲ್ಲಪ್ಪಾ ಸೋಮಪ್ಪಾ ಗುಂಜಾಳ ಧಾರವಾಡ	೫ ೦ ೦
೨೦.	,, ಸಿ. ಸಿ. ಅಬಕಾರ ವರ್ತಕರು, ಬನಹಟ್ಟಿ	೫ ೦ ೦
೨೧.	,, ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾವ ಪೊತದಾರ ಆರ್ಟಿಸ್ಟ್ ಮೂಳಮುಡ್ಡಿ	೫ ೦ ೦

ಮನೋಹರ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು

ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ೧೫೦ ಪುಟಗಳುಳ್ಳ ಆರು ಸರಸ ಗ್ರಂಥಗಳು

ವಾರ್ಷಿಕ ಚಂದಾ ಅ. ವೆ. ಸೇರಿ ೩--೮--೦ ಮಾತ್ರ

೧	ಸುದರ್ಶನ (ಕಾದಂಬರಿ) ಆನಂದಕಂದ	ತಿರೀವೆ	೦ ೧೨ ೦
೨	ನವಿಲುಗರಿ (ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ) ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕತೆಗಾರರು		೦ ೧೨ ೦
೩	ತ್ರಿಪುರದಹನ ಸಿಂ. ಎ. ದೊರೆಸ್ವಾಮಿ ಐಯಂಗಾರ ಎಂ. ಎ. ಬಿ. ಎಲ್.		೦ ೧೨ ೦
೪	ಬಾಳುರಿ (ಕಾದಂಬರಿ) ಪ್ರೊ. ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ	ಎಂ. ಎ. ಬಿ. ಟಿ.	೦ ೧೨ ೦
೫	ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹುಡುಗಿ (ಕಾದಂಬರಿ) ಆರ್. ವ್ಯಾಸರಾವ		೦ ೧೨ ೦
೬-೭	ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಸೃಷ್ಟಿ ಭಾಗ ೧-೨ (ಕಾದಂಬರಿ) ಶ್ರೀರಂಗ		೧ ೧೨ ೦
೮	ಬೇವನ (ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ) ಕೃಷ್ಣಕುಮಾರ ಕಾಶ್ಯಪ ಎಂ. ಎ.		೦ ೧೨ ೦
೯	ಕಾಳರಾತ್ರಿ (ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕಥೆ) ಮಧುರಜೆನ್ನರು		೦ ೧೨ ೦
೧೦	ಧರ್ಮಸೆರೆ (ಕಾದಂಬರಿ) ಜಡಭರತ		೦ ೧೪ ೦
೧೧	ರಾಜಯೋಗಿ (ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿ) ಆನಂದಕಂದ		೦ ೧೪ ೦
೧೨	ಕೋಲ್ವಿಂಚು (ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗ್ರಹ) ಬೇರೆ ಬೇರೆಯವರು		೧ ೦ ೦
೧೩-೧೪	ಇಜ್ಜೋಡು (ಕಾದಂಬರಿ) ಪ್ರೊ. ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ ಎಂ. ಎ.		೧ ೮ ೦
೧೫	ಕುರಿಹಿಂಡು (ವಿದಂಬನೆಗಳು ಸಚಿತ್ರ) ಜಲಧರ		೧ ೦ ೦
೧೬	ಧೂಮಕೇತು (ಕಾದಂಬರಿ) ಕಡೆಂಗೊಡ್ಡು ಶಂಕರಭಟ್ಟ		೦ ೧೪ ೦
೧೭	ಧರ್ಮಜ್ಯೋತಿಮ. ಅ. ದೊರೆಸ್ವಾಮಿ ಅಯ್ಯಂಗಾರ ಎಂ. ಎ. ಬಿ. ಎಲ್.		೧ ೪ ೦
೧೮	ಸೇವಾಪ್ರದೀಪ (ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕ) ಪ್ರೊ. ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ	ಎಂ. ಎ. ಬಿ. ಟಿ.	೦ ೧೨ ೦
೧೯	ದಿಲ್ಲಿಶ್ವರನ ದಿನಚರಿ	ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿ ಎಂ. ಎ. ಬಿ. ಎಲ್.	೦ ೧೨ ೦
೨೦	ಪುಷ್ಪಮಾಲೆ	ಶ್ರೀಸ್ವಾಮಿ, ಬೆಂಗಳೂರು	೦ ೧೨ ೦
೨೧	ಸೋಲೋ ಗೆಲುವೋ	ದೇವುಡು	೦ ೧೨ ೦
೨೨	ಹಳ್ಳಿಯ ಸಮಾಜ	ಆರ್. ವ್ಯಾಸರಾವ	೦ ೧೪ ೦
೨೩	ಪಾವನ-ಪಾವಕ	ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಳಿ	೦ ೮ ೦
೨೪	ಸಮುದ್ರದಾಚೆಯಿಂದ	ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ	೧ ೦ ೦
೨೫	ಸರಸಮ್ಮನ ಸಮಾಧಿ	ಶ್ರೀ. ಕೋ. ಶಿ. ಕಾರಂತ	೦ ೧೨ ೦
೨೬-೨೭	ಎರಡು ಧ್ರುವ (ಭಾಗ ೧-೨)	ವಿ. ಎಂ. ಇನಾಮದಾರ	೨ ೦ ೦
೨೮	ಸುದ್ರದಾಚೆಯಿಂದ (ಭಾಗ ೨)	ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ (ಅಚ್ಚಿನಲ್ಲಿ)	
೧	ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ	ಶ್ರೀ. ದ. ರಾ. ಬೇಂದ್ರೆ ಎಂ. ಎ.	೦ ೧೨ ೦
೨	ಪಯಣ (ಕವನಸಂಗ್ರಹ) ಪ್ರೊ. ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ ಎಂ. ಎ.		೦ ೧೨ ೦
೩	ತಿರುಪಾಣಿ (ಗೀತಪ್ರಧಾನ ನಾಟಕ)	'ಶ್ರೀನಿವಾಸ'	೦ ೮ ೦

RECOMMENDED

by

Department of Public Instruction

(Government of Mysore)

The following books of Manohara Grantha Prakashana Samiti, Dharwar are recommended for the libraries of schools noted against each :

ಹೆಸರು	for the libraries of High-Dist-normal-Middle SCHOOL			and Training Colleges
ತ್ರಿಪುರದಹನ	”	”	”	—
ಬಾಳುರಿ	”	”	”	”
ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹುಡುಗಿ	”	—	—	—
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಸೃಷ್ಟಿ	”	”	—	”
ಜೀವನ	”	”	”	”
ಕಾಳರಾಶ್ರಿ	”	”	—	”
ಧರ್ಮಸರೆ	”	”	”	”
ರಾಜಯೋಗಿ	”	”	”	”
ಕೋಲ್ಮಿಂಚು	”	”	”	”
ಇಜ್ಜೋಡು	”	”	”	”
ಕುರಿಹಿಂಡು	—	”	—	”
ಧರ್ಮಜ್ಯೋತಿ	”	”	—	”
ದಿಲ್ಲಿಶ್ವರನ ದಿನಚರಿ	”	”	”	”
ಪುಷ್ಯಮಾಲೆ	”	”	”	”
ಸೋಲೋ ಗೆಲುವೊ	”	”	—	”
ಹಳ್ಳಿಯ ಸಮಾಜ	”	”	—	”
ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ವಿಮರ್ಶೆ	”	”	—	”
ಪಯಣ	”	”	—	”
ತಿರುಪಾಣಿ	”	”	”	”

ಯುನೈಟೆಡ್ ಕರ್ನಾಟಕ ಇನ್ಸುರೆನ್ಸ್ ಕಂಪನಿ ಲಿಮಿಟೆಡ್

ವಿನೂಗಣಿತಜ್ಞರ ಮೊದಲನೆಯ ಆಯವ್ಯಯ ವಿನೂರ್ಶಿ
ಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ರೀತಿಯಿಂದ ತೇರ್ಗಡೆಹೊಂದಿ ಸಾಲಿಸಿದಾರರಿಗೆ
ಲಾಭವನ್ನು (Bonus) ಹಂಚಲಾಗಿದೆ.

ವಿಶೇಷ ವಿವರಕ್ಕೆ ಕೆಳಗಿನ ವಿಳಾಸಕ್ಕೆ ಬರೆಯಬೇಕು:—
ಏಜಂಟರಿಗೆ ಧಾರಾಳವಾದ ಸಾಲಿಸಿದಾರರಿಗೆ ಕನಿಷ್ಠವೆಚ್ಚದಿಂದ
ಕಮೀಷನ್ ನಿಶಿಷ್ಟಲಾಭ

ಎಮ್. ಗೋವರ್ಧನರಾವ

ಮ್ಯಾನೇಜರ

ಯು. ಕೆ. ಇ. ಕಂ. ಲಿ.

ಧಾರವಾಡ

೨ನೆಯ ವರ್ಷದ ಯೋಜನೆ!

ಹೊಸ ವರ್ಷದ ಪ್ರಾರಂಭ

ಒಂದೇ ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ

ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕದ ಮನವನ್ನೆಳೆದುಕೊಂಡ

ಅರವಿಂದ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ

ಸಂಪಾದಕರು:— ಮಧುರಚೆನ್ನ

ವಿಚಾರ ಪ್ರಚುರ ವಾಙ್ಮಯವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ ಹಾಗೂ ಸರಸ
ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸೂರಿ ಮಾಡುವ ಆರು ವುಸ್ತುಕಗಳಲ್ಲದೆ ಮೇಲೊಂದು
ಕಾಣಿಕೆಯ ವುಸ್ತುಕ ಕೊಡಲಾಗುವದು. ಆಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಆಚ್ಚುಕಟ್ಟು
ಗಳಿಂದ ಮನೋಹರವಾದ ವುಸ್ತುಕಗಳಿಗಾಗಿ ಇಂದೇ ಚಂದಾದಾರರಾಗಿರಿ.
ಹಿಂದಿನ ವುಸ್ತುಕಗಳಿಗೆ ಬರೆಯಿರಿ. ಎಪ್ರಿಲದಿಂದ ಹೊಸವರ್ಷದ ಪ್ರಾರಂಭ
ವಾಯಿತು. ವಾರ್ಷಿಕ ಚಂದಾ ೩-೮-೦ (ಅಂಚೆವೆಚ್ಚ ಸೇರಿ)

ಅರವಿಂದ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ, ಪೋ—ಹಲಸಂಗಿ ಜಿಲ್ಲಾ ವಿಜಾವೂರ

